Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

БЕЗПЕКА ДИТИНИ: ПРАВОВИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ОСВІТНІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІРИ

Матеріали
ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 06 червня 2025 р.)

Дніпро
2025

УДК 342.9+351.7
Б 39

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 21.05.2025)

Б 39 Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри : матер. ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 06 черв. 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 430 с.

ISBN 978-617-560-071-9

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри», у роботі якої взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищої освіти вишів і наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми превентивної діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції, її педагогічні та психологічні аспекти.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

За повного або часткового використання матеріалів посилання на видання обов'язкове.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори

Упорядники:
д.ю.н., професор, завідувач кафедри Андрій СОБАКАРЬ;
д-р. філос. в гал. права, доцент Каріна ПІСОЦЬКА;
ад'юнкт Олена БЛОХІНА

ISBN 978-617-560-071-9

© ДДУВС, 2025
© Автори, 2025

З М І С Т

Моргунов О.
Захист прав дітей – пріоритет України …… 16

Богдан В.
До питання діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану: виклики та перспективи ……. 19

Магдаліна І.
Сутність освітньої функції держави та її вплив на формування нового освітнього середовища …….. 22

Юнін О.
Глобальні механізми запобігання та протидії сексуальному насильству щодо дітей: міжнародний досвід, правові інструменти та ефективні стратегії …… 26

Березняк В., Рукіна Д.
Окремі питання захисту прав дітей в умовах воєнного стану …….. 29

Coşkun T.
Features of the application of coercive measures of influence on persons who have committed domestic violence under the legislation of Turkey …….. 32

Krasnopolskyi V.
Children's digital security under martial law …….. 36

Марченко О.
Міжнародний досвід захисту прав дітей в історичній ретроспективі …….. 38

Миронюк Р.
Заходи щодо попередження насильства по відношенню до дітей та напрями удосконалення їх застосування ……. 41

Наливайко Л.
Інституційні (організаційно-правові) гарантії прав і свобод дитини в умовах війни …….. 46

Пономарьова Т.
Проблеми кримінально-правового захисту дітей
в умовах воєнного стану …… 50

Собакарь А.
Проблеми правового регулювання адміністративної
відповідальності неповнолітніх …… 52

Теремецький В.
Сучасний стан правового регулювання охорони здоров'я матері
та дитини в Україні …… 57

Уварова Н.
Правове регулювання здійснення контролю за охороною
здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах …… 60

Царьова І.
Освітні простори в укриттях: нові стандарти безпечного
навчального середовища …… 63

Баско А.
Проєкт «Офіцер служби освітньої безпеки» як форма взаємодії
органів місцевого самоврядування з поліцією в період режиму
воєнного стану …… 65

Булатін Д., Кіптілий О.
Взаємодія підрозділів Національної гвардії України з органами
Національної поліції під час виконання службово-бойових
завдань в умовах воєнного стану …… 69

Валєєв Р.
Служба освітньої безпеки як форма реалізації community policing
в Україні …… 71

Voloshanivska T., Sukharieva A.
Some aspects of creating a safe educational environment during
armed conflict …… 75

Гончаренко О., Гнатенко Н.
Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей …… 78

Доценко В.
Дезінформація та пропаганда, спрямована на дітей, в умовах
інформаційної війни …… 80

Дрок І.
Новели українського законодавства про булінг ……..83

Завгородня Ю.
Захист прав дитини в умовах війни: гуманітарні та соціальні виклики …... 86

Іващенко В.
Правові аспекти захисту дітей від булінгу в умовах дії правового режиму воєнного стану ……..89

Казначеєв Д., Гусевич О.
Роль поліцейських підрозділів «Служба освітньої безпеки» у створенні безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу ……92

Karpenko R.
Current issues of protection of the rights and legal interests of children during war and martial law in Ukraine ……... 94

Ковальова О.
Проблемні питання адміністративної відповідальності за вчинення булінгу (цькування) …….. 96

Котелюх М.
Захист прав дитини як елемент забезпечення правопорядку: адміністративно-правовий і кримінологічний вимір …….. 99

Максимова А.
Німецький досвід захисту прав дитини: досвід для України ……103

Мамедова Е.
Правові основи та механізми діяльності Служби освітньої безпеки в системі освіти України …….. 104

Миронюк С.
Специфіка захисту прав дітей, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок цього …… 107

Молчанов Р.
Юридичні аспекти отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів ……... 109

Нестерцова-Собакарь О.
Судовий захист цивільних прав та інтересів дітей
за законодавством України 113

Пісоцька К., Чепік А.
Адміністративно-правове забезпечення цифрової безпеки дітей
в Україні: європейський досвід та шляхи вдосконалення 117

Поливанюк В., Тінін Д., Толмачова Ю.
Захист прав дітей, які постраждали від війни:
український та міжнародний досвід 120

Проць І., Росяк С.
Надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій
в контексті адміністративного судочинства 123

Рагімов Ф.
Окремі аспекти утворення та функціонування
Державної служби України у справах дітей 126

Сукмановська Л., Репан М.
До питання використання поліцейськими спеціальних знань та навичок
у роботі з дітьми, постраждалими від домашнього насильства 129

Умрихіна І.
Особливі гарантії захисту прав дитини у рішеннях
Європейського суду з прав людини 133

Фурса В., Буякова І.
Психолого-педагогічні засади ресоціалізації неповнолітніх
правопорушників 135

Царьов О.
Організація безпекового освітнього середовища під час війни:
виклики та шляхи вирішення 138

Чепель М.
До питання інформаційної безпеки освітнього процесу
у вищому військовому навчальному закладів в умовах дії
правового режиму воєнного стану 140

Блохіна О.
Створення «Служби освітньої безпеки» як нового формату
захисту дітей під час освітнього процесу 143

Борисенко Т.
Право дитини на отримання гуманітарної допомоги 145

Бородін О.
Діти як найбільш вразлива віктимологічна група потерпілих
у криміналістичній характеристиці торгівлі людьми,
що вчиняється в умовах збройних конфліктів 148

Братішко Н.
Кібербулінг в освітньому середовищі як один із проявів агресії
сучасних дітей 150

Василенко Л.
Формування навичок цифрової гігієни у дітей молодшого
шкільного віку: виклики та педагогічні стратегії 154

Войтушенко І., Мамедова Е.
Роль органів місцевого самоврядування в організації діяльності
щодо захисту прав дітей 157

Гіденко Є.
Організаційні засади підвищення ефективності захисту прав
дитини в діяльності правоохоронних органів 159

Горбач-Кудря І.
Особливості реагування уповноваженими працівниками
підрозділів Національної поліції на випадки булінгу 161

Дудко А.
Організаційно-правові засади діяльності підрозділів Служби освітньої
безпеки у створенні безпечного освітнього середовища 164

Желізняк А.
Удосконалення роботи підрозділів Національної поліції України
із забезпечення безпеки освітнього середовища під час воєнного стану 167

Завгородня Ю., Косолапкін Я.
Забезпечення добробуту дітей в Україні: правова основа та нові
ініціативи 169

Зеленський Є.
Значення іт-технологій для удосконалення вогневої підготовки
здобувачів вищої освіти закладів зі специфічними умовами навчання 172

Іщенко Т.
Захист цифрової безпеки дитини в умовах воєнного стану …….. 175

Козубська А.
Щодо обставин, які підлягають встановленню на початковому
етапі розслідування залишення в небезпеці малолітньої особи …… 178

Манічев А.
До питання про соціальний захист дітей поліцейських ……. 181

Мирза С.
Сучасні механізми сімейного влаштування дітей-сиріт в Україні:
аналіз законодавчих змін та практична реалізація ……. 184

Мітченко К., Процiв В.
Механізми раннього виявлення та реагування на випадки
домашнього насильства відносно дітей: роль інспекторів
служби освітньої безпеки …….. 188

Нікітіна І.
Безпека дитини в епоху цифрових технологій …… 191

Олійник Ю.
Правове регулювання захисту прав дітей в Україні ……... 194

Петренко С.
Фізична підготовка молоді як складова
національно-патріотичного виховання …… 196

Пономаренко В.
Особливості протидії кібербулінгу серед дітей в Україні ……. 199

Сірко А.
Положення міжнародного та національного законодавства,
що регулюють захист прав дітей в Україні ……. 201

Тимофєєв В., Наточій А., Толмачова Ю.
Протидія булінгу в курсантському середовищі в умовах
воєнного стану …… 204

Титаренко М.
Особливості професійної комунікації працівників
правоохоронних органів …… 207

Тінін Д.
Забезпечення та захист прав дитини в умовах збройного конфлікту: умови сьогодення 210

Харченко А.
Захист дитини, яка постраждала від домашнього насильства 213

Хвостовцов С.
Особливості реагування поліції на факти вчинення домашнього насильства відносно неповнолітнього 216

Царьова І., Козубай І.
Іноземна мова як інструмент підтримки дитини в кризових умовах: міжнародний досвід створення безпечного освітнього середовища 219

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

Балюк Г.
Аналіз законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України 221

Бенчак Б.
Інститут шкільного офіцера громади як інструмент превентивної діяльності в освітньому середовищі 224

Бердута А.
Правовий та психологічний захист дітей в умовах воєнного стану: вітчизняний та міжнародний досвід 226

Білецький Є.
Роль поліції у запобіганні та реагуванні на домашнє насильство 228

Білецький К.
Реагування поліцейськими на факти вчинення домашнього насильства 231

Богуш К.
Особливості досвіду у сфері захисту прав дітей зарубіжних країн 234

Борисенко А.
Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей під час збройного конфлікту 237

Бурлака М.
Історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей, зокрема за умов дії особливих правових режимів ……. 239

Ван Ден Берг Д.
Особливості відповідальності батьків або осіб, що їх замінюють, за вчинені дітьми адміністративні правопорушення …… 242

Гайванюк І.
Особливості допиту неповнолітніх за методикою «Зелена кімната» та моделлю «Барнахус» …… 245

Говтва М.
Актуальні проблеми та напрями удосконалення захисту прав та інтересів дітей в Україні …… 249

Гончар Є.
Проблеми та напрями удосконалення захисту прав та інтересів дітей в Україні …… 251

Горланов Д.
Психологічні чинники зростання рівня домашнього насильства в період війни …… 254

Дзюба Н., Білоконь Л.
Реагування поліцейських на факти вчинення домашнього насильства за участю або в присутності дітей …… 257

Желізко В.
Історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей на кінець XIX – початок XX століття …… 259

Земляков Є.
Права дитини в Україні: проблеми реалізації та перспективи удосконалення …… 262

Йолкін Д.
Оптимізація діяльності суб'єктів захисту прав дітей …… 264

Кабаченко Д.
Відповідальність за адміністративні правопорушення, які посягають на встановлений порядок управління …… 266

Касумова А.
Відображення прав дитини в конституційних актах України
різних історичних періодів …… 269

Клікін М.
Організаційно-правові аспекти взаємодії психологів
та поліцейських під час роботи в кризовій кімнаті, дружній до дитини …. 272

Кобилинський Д.
Застосування форм адміністративно-юрисдикційної діяльності
Національною поліцією …… 274

Коваль Є., Коваль А.
Домашнє насильство як суспільна проблема: виклики
та шляхи вирішення ……... 277

Коляда А.
Захист прав та інтересів дітей, які перебувають у складних
життєвих обставинах …… 280

Кожухова О.
Створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти
в умовах воєнного стану …… 282

Коляда А.
Цифрова безпека дітей в умовах війни: між реальністю
та викликом для держави, школи та сім'ї …… 285

Коц А.
Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей …… 288

Корнійчук А.
Принцип верховенства права у повсякденній діяльності
Національної поліції України ……290

Коц А.
Освітня підготовка здобувачів у вищих навчальних закладах
системи МВС зі специфічними умовами навчання:
погляд очами курсанта …….. 293

Кравчук Д.
Забезпечення прав малолітньої особи під час проведення допиту
як свідка кримінального правопорушення : «зелена кімната» –
крок до вдосконалення механізму забезпечення прав малолітніх
осіб у кримінальному провадженні …… 297

Кубарєв А.

Міжнародний досвід захисту прав дітей у сучасному правовому просторі 299

Куко В.
Цифрова безпека дітей в умовах війни 301

Куліш В.
Правове забезпечення дітей в Україні та його зв'язок із спеціальною підготовкою фахівців 304

Лапа М.
Проблемні аспекти кваліфікації булінгу учасників освітнього процесу та відповідної судової практики 307

Лещенко М.
Незаконна депортація дітей як воєнний злочин: правова оцінка та наслідки 310

Лисюк Я.
Цифрова безпека дитини в умовах глобальної інформатизації 313

Лобода А.
Особливості застосування поліцейськими спеціальних психологічних знань при роботі з дітьми, які пережили різні види правопорушень та воєнних злочинів 320

Лисюк Я.
Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей 322

Лободюк Є.
Безпекове середовище освітнього процесу в умовах воєнного стану 325

Мельник Я.
Права дітей: правові засади, проблематика реалізації та роль Національної поліції у забезпеченні захисту 328

Мєзєнцева Ю.
Захист прав дітей в умовах воєнного стану 330

Митрохіна В., Пархомик Д.
Цифрова безпека дитини 333

Мишньов Л.
Застосування міжнародного досвіду у сфері захисту прав дитини в Україні 336

Нечитайло А.

Кібербулінг серед підлітків ……... 338

Нирка О.
Вплив міжнародних документів на формування національного законодавства про захист прав дітей: порівняльний аналіз …….. 340

Осадченко В.
Критичне мислення як психологічний аспект профілактики здійснення правопорушень підростаючою особистістю …… 343

Охріменко М.
Профілактика домашнього насильства: роль поліції у захисті прав постраждалих, в тому числі і дітей ……... 346

Павлій М., Войтюк М.
Захист прав дитини в умовах збройного конфлікту ……... 350

Пантюшенко А.
Нормативно-правове регулювання забезпечення захисту прав біженців та переміщених осіб у міжнародному праві …… 352

Пісклова Ю.
Дитина як учасник цивільних правовідносин: особливості правового статусу та його забезпечення ……354

Піхотіна В.
Застосування поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб …….. 357

Поліщук В.
Права дітей на окупованих територіях ……359

Поліщук М.
Механізми взаємодії працівника превентивної діяльності з органами влади у сфері захисту дітей ……362

Потапенко Я.
Правове та організаційне забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України е сфері захисту прав дітей …….. 364

Рудик В.
Правове та організаційне забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції України у сфері захисту прав дітей …… 367

Рукосуєва А.
Особливості допиту осіб у цивільному процесі ……. 369

Сень Є.
Конфліктність як психологічний чинник скоєння
правопорушень неповнолітніми …….. 371

Слітінський М.
Застосування адміністративного затримання щодо диверсантів
та колаборантів: проблеми та рішення ……374

Слюніна А., Хмель М.
Психолого-педагогічні аспекти роботи з дітьми, які вчинили
правопорушення …… 376

Смаглій А.
Психологічна складова в роботі поліцейського
з дитиною-жертвою війни ……. 378

Сокоренко Н.
Особливості реагування поліцейських на факти вчинення
домашнього насильства ……. 382

Танченець І.
Законодавче та нормативно-правове забезпечення роботи
з неповнолітніми в діяльності Національної поліції України ……384

Таурська А., Гончаренко О.
Психологічні аспекти комунікативної готовності психолога
до роботи з дітьми в умовах особливого стану ……... 388

Ткаченко Д.
Інформаційна безпека дітей: сучасні загрози та механізми захисту …….391

Толмачова Ю., Поливанюк В., Тінін Д.
Захист прав дітей, які постраждали від війни:
український та міжнародний досвід ……. 393

Філімоненко П.
Історичні передумови нормативно-правового регулювання
захисту прав дітей в умовах дії особливих правових режимів ……. 397

Форостянова М.
Адміністративно-правові механізми забезпечення безпеки дитини в діяльності органів публічної адміністрації …….. 400

Хлистун Є.
Захисна інфраструктура шкіл: проблеми та перспективи …….. 403

Хорольська Т.
Особливості взаємодії поліцейських з дітьми, що є потерпілими від домашнього насильства: формування довіри та надання кваліфікованої допомоги …….. 406

Циктор К.
Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми та механізми відшкодування заподіяної шкоди ……409

Чепік А.
Міжнародно-правові механізми захисту прав дітей в умовах збройних конфліктів ……...411

Шевченко Ю.
Щодо визначення понять правового статусу дитини, які закріплені в нормативно-правових актах України …… 414

Шевченко Ю., Турчанікова Г.
Формування навичок емоційного самоконтролю у працівників поліції при роботі з дітьми …… 417

Шевченко А.
Вікові особливості психодіагностики як аспект психолого-педагогічної роботи з дітьми, що вчинили правопорушення …… 420

Шелудков Б.
Захист дитини від кібербулінгу, маніпуляцій, шантажу, токсичного контенту …… 423

Шукуров А.
Правове забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав дітей …… 426

Олександр МОРГУНОВ
ректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
полковник поліції

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ – ПРІОРИТЕТ УКРАЇНИ

Діти – це наше майбутнє, і їхня безпека має бути пріоритетом для всього суспільства. Це означає, що ми повинні створювати середовище, в якому діти відчувають себе захищеними, щасливими та здоровими.

Існує багато факторів, які впливають на безпеку дітей, включаючи насильство, жорстоке поводження, знехтування, експлуатацію та нещасні випадки.

Насильство може бути фізичним, емоційним або сексуальним. Воно може мати руйнівний вплив на життя дитини, призводячи до проблем з психічним здоров'ям, труднощів у навчанні та проблем із поведінкою.

Жорстоке поводження – це будь-яка дія, яка завдає шкоди дитині або ставить її під загрозу. Це може включати фізичне насильство, словесні образи, залякування та ігнорування. Знехтування – це коли дитина не отримує необхідного догляду та підтримки. Це може включати нестачу їжі, одягу, житла, медичної допомоги та любові.

Експлуатація – це використання дитини для отримання вигоди. Це може включати сексуальну експлуатацію, рабство, примусову працю та торгівлю людьми.

Нещасні випадки – це основна причина смертності та травм у дітей. До них належать дорожньо-транспортні пригоди, падіння, утоплення та отруєння.

Варто наголосити, що права дітей мають бути гарантовані незалежно від місця проживання та наявності громадянства України та документів, що посвідчують особу. Це підтверджується позицією Європейського суду з прав людини, який обґрунтовує необхідність уникнення вакууму в системі захисту прав людини, гарантуючи всю територію однієї договірної сторони, навіть в межах іншої договірної сторони, зокрема через підпорядковані місцеві адміністрації [1].

Щоб захистити дітей від загроз, потрібно вжити комплексних заходів. Це включає:

– створення безпечних та сприятливих середовищ для дітей вдома, у школі та в громаді;

– надання дітям інформації та навичок, необхідних їм для того, щоб захистити себе;

– підтримку сімей, які борються з проблемами, такими як бідність,

насильство та зловживання психоактивними речовинами;

– притягнення до відповідальності тих, хто завдає шкоди дітям.

Безпека дітей – це спільна відповідальність. Ми всі можемо зробити свій внесок, створюючи більш безпечний та сприятливий світ для наших дітей.

Відповідно до конвенції про права дитини широкий спектр прав має кожна дитина віком до 18 років. Ці права можна розділити на кілька категорій:

1. Право на життя: держави зобов'язані забезпечувати виживання та здоровий розвиток дітей.

2. Право на ім'я та громадянство: кожна дитина має право на ім'я та громадянство.

3. Право на сім'ю: діти мають право на життя з батьками, наскільки це можливо.

4. Право на захист від жорстокого поводження, нехтування та експлуатації: держави зобов'язані захищати дітей від усіх форм насильства, шкоди та експлуатації [2].

Держави зобов'язані вживати всіх необхідних заходів для забезпечення безпеки прав дитини. Це включає в себе:

1. Розробку та впровадження законів та політик, що захищають дітей: закони повинні чітко визначати всі форми насильства, шкоди та експлуатації дітей, а також передбачати покарання за їх вчинення.

2. Створення служб підтримки дітей: діти, які стали жертвами насильства, нехтування або експлуатації, повинні мати доступ до служб підтримки, які допоможуть їм одужати та відновитися.

3. Підвищення обізнаності про проблему насильства над дітьми: важливо, щоб усі знали про проблему насильства над дітьми та про те, як його запобігти.

4. Залучення громад до захисту дітей: громади можуть відігравати важливу роль у захисті дітей, надаючи їм підтримку та повідомляючи про випадки насильства та нехтування [3].

Комісарка Ради Європи з прав людини Дуня Міятович напередодні Всесвітнього дня дитини дійсно приділила увагу проблемам захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. Вона зосередила свою увагу на таких аспектах:

1. Необхідність негайного припинення війни та початку мирних переговорів.

2. Забезпечення безпечного доступу гуманітарної допомоги до дітей, які постраждали від конфлікту.

3. Роль міжнародних організацій у захисті прав дітей в Україні.

4. Важливість притягнення до відповідальності тих, хто несе відповідальність за воєнні злочини та порушення прав людини.

5. Забезпечення права дітей на освіту.

Пані Міятович також закликала міжнародну спільноту не забувати про дітей України, які є одними з найвразливіших жертв цієї війни. Важливо зазначити, що проблема захисту прав дітей в Україні є надзвичайно гострою. За даними ООН, з 24 лютого 2022 року в Україні загинули або отримали поранення понад 1400 дітей. Мільйони дітей змушені були тікати від війни разом з сім'ями або самостійно. Це призвело до роз'єднання сімей, втрати домівки та майна, а також до серйозних психологічних травм у дітей. Держава, міжнародні організації та громадянське суспільство роблять усе можливе, щоб захистити права дітей в Україні. Однак війна триває, і неповнолітні й надалі залишаються одними з її найвразливіших жертв [4].

Важливу роль у відстоюванні прав дітей, безумовно, відіграє належний правозахист та взаємодія задля ефективного вирішення проблемних питань у сфері охорони дитинства [5]. Незмінним вектором правозахисту дітей має бути принцип якнайкращого забезпечення інтересів кожної дитини, цінність заслуховування думки дітей, практична реалізація засад дружнього до дітей правосуддя, розбудова нової системи правозахисту, з урахуванням викликів воєнного часу, що гарантуватиме щасливе дитинство і впевнене майбуття.

Список використаних джерел

1. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2022. № 4. URL : https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/NV_4/NV_4-2022-94-105.pdf.

2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. Ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991 р. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Документ 995_795, чинний, поточна редакція. Ратифікація від 23.06.2004 р., підстава – 1845-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795.

4. Новини та події. Комісар ради Європи з прав людини Дуня Міятович. URL : https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-dmitro-lubinec-proviv-zustrich-z-ko-misarom-radi-yevropi-z-prav-lyudini-duneyu-miyatovich.

5. Захист і підтримка дітей, які постраждали від війни в Україні, повинні бути головним пріоритетом. URL : https://www.hsa.org.ua/blog/zahyst-i-pidtrymka-ditej-yaki-po-strazhdaly-vid-vijny-v-ukrayini.

Василь БОГДАН
начальник Управління ювенальної превенції
Департаменту превентивної діяльності
Національної поліції України,
полковник поліції

ДО ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У контексті правового режиму воєнного стану в Україні питання захисту прав дітей набуває особливої актуальності. Діяльність Національної поліції у цій сфері охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на гарантування безпеки, запобігання злочинам і правопорушенням, та підтримку соціальної стабільності для найуразливішої категорії населення – дітей.

Важко констатувати, але сьогодні через збройний та цинічний напад країни-агресора порушуються базові права дитини: право на життя, безпеку, освіту, охорону здоров'я, сім'ю тощо.

Внаслідок воєнних дій діти, залишаючись без батьківської опіки, втрачають доступ до якісної освіти, зазнають фізичних і психологічних травм, тому потребують особливих заходів захисту з боку держави, зокрема її уповноважених органів.

Так, станом на 27 травня 2025 року, за даними Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України та даними Bring Kids Back UA (українська гуманітарна програма, створена за ініціативою Президента України Володимира Зеленського у 2023 році), 630 дітей – загиблі, 1960 – поранені, 2245 – зниклі, 19 546 – депортовані та/або примусово переміщені, 1324 – повернені з окупованих територій, 19 – постраждалі від сексуального насильства з боку військових рф [1, 2].

Саме тому, з огляду на вищезазначене, в Україні обов'язок захисту дітей від негативного впливу покладено на спеціально уповноважені підрозділи Національної поліції України [4, с. 5].

Уповноважені підрозділи Національної поліції здійснюють оперативне реагування на випадки насильства стосовно дітей, розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею дітьми, незаконним переміщенням їх через кордон, вчинення насильства з боку військових рф, а також вживають інноваційні превентивні заходи із попередження правопорушень серед дітей. Водночас поліцейські активно співпрацюють із соціальними службами, благодійними організаціями та міжнародними партнерами для координації допомоги дітям, які постраждали від війни.

Особливу увагу поліцейські приділяють профілактичним заходам у сфері захисту прав дітей на деокупованих територіях та територіях, де

ведуться активні бойові дії.

Основними завданнями Національної поліції України та, зокрема, підрозділів ювенальної превенції на деокупованих територіях є:

1. документування злочинів, учинених військовими російської федерації стосовно дітей;
2. вивчення потреб родин із дітьми, які проживають на деокупованих територіях (потреби можуть бути різними: продукти харчування, одяг, канцелярія, гаджети для навчання тощо);
3. залучення волонтерських організацій, міжнародних гуманітарних місій тощо до вирішення гуманітарних потреб дітей;
4. сприяння поверненню депортованих дітей із території росії або дітей, які були депортовані на тимчасово окуповану територію;
5. розшук дітей на деокупованих територіях;
6. перевірка умов проживання дітей на деокупованих територіях: забезпечення їх права на здобуття освіти, участь у цьому батьків, законних представників;
7. евакуація дітей із зони бойових дій [5, с. 61].

Ще одним актуальним викликом для поліції на сьогодні є вербування дітей для виконання злочинів проти основ національної безпеки.

Національна поліція України активно займається профілактикою випадків вербування українських дітей російськими спецслужбами, адже це одна з найсерйозніших загроз національній безпеці в умовах війни. Злочинна діяльність російських агентів спрямована на використання дітей як інформаційних джерел, засобів впливу або навіть інструментів для диверсійної діяльності. Поліція здійснює комплекс заходів, спрямованих на недопущення таких випадків та захист дітей від маніпуляцій з боку ворога.

Одним із ключових напрямів є інформаційно-просвітницька робота, зокрема проведення лекцій, тренінгів та консультацій для дітей і батьків щодо небезпек вербування, методів маніпуляції та способів захисту від них. Важливим аспектом є навчання правил безпечної поведінки в соціальних мережах, оскільки російські спецслужби часто використовують саме онлайн-платформи для встановлення контакту з дітьми.

Підрозділи кібербезпеки Національної поліції активно моніторять інтернет-простір, відстежують підозрілі групи, акаунти та контент, що може бути спрямовано на вербування дітей, а також проводять оперативні заходи щодо блокування таких ресурсів.

Співпраця з освітніми установами також відіграє головну роль у профілактиці, адже школа є одним із середовищ, де діти найчастіше стикаються з ризиками. Поліцейські спільно з іншими суб'єктами у сфері захисту прав дітей уживають заходів щодо раннього виявлення дітей, які можуть бути схильні до ризикової поведінки або потрапили під вплив деструктивних груп. Оперативна діяльність правоохоронних органів також зосереджена на виявленні та затриманні осіб, які займаються вербуванням

неповнолітніх, а також на ліквідації агентурних мереж, спрямованих на підривну діяльність основ національної безпеки України. У цьому контексті велике значення має міжнародне співробітництво та обмін даними з партнерськими спецслужбами.

Одним із ключових напрямів, що потребують удосконалення, є підвищення ефективності програм реабілітації дітей, які пережили насильство та психологічні травми.

Також необхідним є посилення складової щодо навичок роботи поліції у сфері захисту прав дитини в умовах дії особливих правових режимів, зокрема щодо пошуку зниклих дітей, забезпечення їм безпечного місця перебування, адаптації в нових умовах, прогнозування викликів і загроз у дитячому середовищі, що пов'язані із війною.

Важливо також посилити навчання поліцейських щодо особливостей роботи з дітьми, які постраждали від війни, щоб їхні дії відповідали найкращим практикам світового досвіду.

На сьогодні Національна поліція відіграє важливу роль у захисті прав дитини, виконуючи функції із забезпечення їх фізичної та психологічної безпеки, розслідування злочинів проти дітей та профілактики негативних явищ. В умовах війни пріоритетним завданням правоохоронних органів є гарантування безпеки дітей та надання їм необхідної допомоги.

Вдосконалення законодавчої бази, посилення міжвідомчої взаємодії, розвиток програм підтримки та соціальної адаптації дітей у складних життєвих обставинах сприятиме створенню більш ефективної системи їхнього захисту.

Таким чином, діяльність поліції у цій сфері залишається критично важливою для забезпечення прав дітей, особливо в умовах воєнного стану, коли їхня вразливість зростає, а потреба у захисті стає ще більш нагальною.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL : https://mvs.gov.ua/
2. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України. URL : https://gp.gov.ua/
3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_02.
4. Юнін О. С., Мороз В. П., Пісоцька К. О. та ін. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2023. 160 с. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/11015.
5. Сайфутдінов В., Пісоцька К. Діяльність ювенальної превенції Національної поліції України в частині евакуації дітей із зони бойових дій. *Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції:* матер. Всеукр. круг. столу (м. Дніпро, 7 червня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 61-62. URL : https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14588/1/15.pdf.
6. Богдан В. В., Моргунов О. А., Юнін О. С. та ін. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції НПУ. Дніпро : ДДУВС, 2024. 160 с. URL : https://dduvs.edu.ua/navchalnij-protses/navchalni-videomaterialy/odpypnpu/

Ігор МАГДАЛІНА
перший проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат технічних наук, доцент

СУТНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Освіта як соціальний інститут у сучасному суспільстві є найважливішим джерелом і каналом соціальної мобільності та відіграє значну роль у соціальній диференціації членів суспільства, розподілі індивідів за соціальними прошарками і всередині них. Держава як інституційно найбільш ефективна форма організації сучасних суспільних відносин шляхом трансформації підходів до реалізації своїх функцій здатна до вирішення економічних та соціальних проблем розвитку країни. Саме освіта за умов турбулентності та нелінійності розвитку є тим потужним механізмом соціальної інтеграції, який забезпечує вирівнювання стартових можливостей громадян, нівелює наслідки загострення проблем старіння знань через реалізацію концепції неперервної освіти, а також забезпечує прискорення адаптації та соціалізації вразливих верств населення.

Отже, саме через освіту на сучасному етапі розвитку суспільства можлива та доцільна реалізація соціальної функції держави. Освітня функція держави полягає в створенні сприятливих умов зародження мотивації громадян для отримання новітніх знань та вмінь через здобуття освіти, а також у створенні спроможностей для реалізації здобутих знань та вмінь в результаті здобуття освіти для задоволення власних потреб, саморозвитку, а, отже, економічного, соціального та культурного розвитку держави. Тому очевидним є те, що освітня функція держави є пріоритетом її внутрішньої та зовнішньої політики та ключовим вектором розвитку.

Очевидно, що і сьогодні, в умовах збройної агресії, яка має свої негативні наслідки:

– втрата життя та завдання значної шкоди здоров'ю громадян України, завдання значних руйнувань критичної інфраструктури, житлового та соціально-культурного фонду;

– значний відтік людського трудового та інтелектуального ресурсу країни та інші.

Серед іншого загострюється проблема великого відтоку молоді, яка виїжджає в більш безпечні країни для здобуття освіти, працевлаштування та соціалізації, що зумовлює необхідність вжиття всіх заходів, спрямованих на реформування системи створення безпечного, якісного та перспективного освітнього середовища в Україні, здатного підняти рівень освіти в Україні до

стандартів Європейського Союзу, не втрачаючи свої національні здобутки в цій сфері.

Очевидним є той факт, що освітня функція держави відноситься до соціальної функції, тобто зумовлена необхідністю здобуття громадянами належного рівня освіти для реалізації отриманих знань та вмінь для забезпечення функціонування різних життєво необхідних сфер життя держави, а також для реалізації потенціалу людини з метою персонального розвитку та забезпечення гідних умов життя. Також безумовним є те, що освітня функція держави є базовою (основною), тобто складає базис формування та функціонування держави, який формується за рахунок здобуття належного рівня освіти громадян для виконання завдань та реалізації інших функцій держави – правозахисної, правоохоронної, фіскальної, культурної та інших.

Сутність соціальної функції держави полягає в забезпеченні добробуту, захисті прав, свобод та інтересів своїх громадян. Серед основних практичних напрямів реалізації державної соціальної функції доцільно виділити: соціальний захист, соціальну підтримку, соціальну інклюзію та боротьбу з дискримінацією, забезпечення правопорядку та безпеки, а також забезпечення розвитку освіти, культури та охорони здоров'я.

Одним з напрямів реалізації соціальної функції державою є розвиток освіти та забезпечення рівного доступу до неї громадян. Освіта у цьому контексті стає не лише механізмом соціальної інтеграції, адаптації до змін у суспільстві, але й джерелом економічного розвитку самого суспільства. За умов різкого майнового та соціального розшарування українського суспільства саме освіта стає одним із небагатьох соціальних інститутів, здатних забезпечити громадянину активну участь у ринковій економіці. Слід зауважити, що реалізація освітньої функції держави була предметом дослідження низки вчених, які досліджують освіту передусім як форму соціальної інтеграції особистості в суспільстві [1-2].

Наприклад, І. Шапошникова доходить висновку, що реалізація державної соціальної функції через освіту в основному на практиці може здійснюватися за такими основними напрямами:

1) адаптація населення до соціуму (підвищення кваліфікації, короткострокові онлайн-курси тощо) у разі необхідності оновлення знань внаслідок стрімкого розвитку технологій;

2) соціалізація вразливих верств населення для самовизначення (навчальні програми через сприяння ПФУ, соціальних служб, навчальних центрів, грантових програм тощо);

3) «соціальний ліфт» для розвитку кар'єри, засіб і ресурс становлення креативної особистості, з необхідними знаннями, навичками і компетентностями та здатністю до неперервного навчання [3].

Слід погодитись з позицією науковця, що «реалізація соціальної функції держави через освіту є важливим засобом підвищення рівня

життя громадян, розвитку людського капіталу та забезпечення соціальної справедливості. Освіта сприяє розвитку індивідів, підвищенню їхнього потенціалу та забезпеченню більш якісного та ефективного суспільства. Загалом, освіта виступає як ключовий інструмент для реалізації соціальної функції держави, оскільки вона сприяє підвищенню рівня освіченості та кваліфікації громадян, забезпечує рівні можливості, підтримує соціальну справедливість та сприяє економічному та соціальному розвитку суспільства. Реалізація соціальної функції держави через освіту сприяє соціальній інтеграції та підтримці для ВПО, покращенню якості їхнього життя та допомагає їм встановитися у новому місці проживання» [3].

Вважаємо, що до основних заходів регулювання освіти як напряму реалізації державної соціальної функції слід віднести:

1) гарантування рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального походження, фінансового стану або фізичних можливостей. Це може включати в себе створення загальноосвітніх шкіл, закладів профтехосвіти та університетів, навчання в яких доступне для всіх безкоштовно чи шляхом надання фінансової підтримки тим, хто не може собі дозволити оплату навчання;

2) забезпечення якості освіти для розвитку громадянських та професійних навичок шляхом встановлення стандартів, акредитації навчальних закладів та забезпечення наявності кваліфікованого науково-педагогічного та педагогічного персоналу. Держава може фінансувати також дослідницькі проєкти та інновації в освіті з метою покращення методів та технологій навчання;

3) забезпечення підтримки інклюзивної освіти, що сприяє соціальній інтеграції та рівним можливостям дітей з інвалідністю та інших вразливих груп;

4) сприяння розвитку освітніх програм, які враховують різноманіття культур та мов у суспільстві, підвищення кваліфікації громадян через програми професійної підготовки та навчання протягом життя задля кращого адаптування до змін на ринку праці.

У підсумку слід заначити, що освітня функція держави полягає у забезпеченні доступу громадян до якісної освіти, формуванні умов для розвитку особистості, підготовці кваліфікованих кадрів та сприянні соціальній справедливості. Зміст освітньої функції держави полягає в:

1) гарантуванні права на освіту (держава встановлює правові норми, які закріплюють обов’язковість і доступність освіти, наприклад, безкоштовна шкільна освіта);

2) фінансуванні освіти (забезпечення бюджетного фінансування шкіл, університетів, професійно-технічних закладів тощо);

3) створенні та підтримці освітньої інфраструктури (будівництво та утримання навчальних закладів, оснащення їх сучасними матеріально-технічними ресурсами);

4) належного публічного адміністрування у галузі освіти., основними принципами якого є прозорість і відкритість, доступність інформації про рішення, бюджети, освітні програми, публічне обговорення змін у сфері освіти, підзвітність, внутрішній та зовнішній аудит та моніторингу результатів освітньої діяльності; ефективність і результативність, раціональне використання ресурсів, забезпечення громадського контролю в сфері освіти, дотримання прав і свобод учасників освітнього процесу, недискримінація і рівний доступ до освітніх послуг, забезпечення реалізації політики інклюзивної освіти.

Напрямами покращення освітньої функції держави, спрямованими на підвищення якості освіти, її доступності та відповідності сучасним викликам, є:

1) модернізація змісту освіти (оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, цифрової трансформації та глобалізації, впровадження компетентнісного підходу в навчанні, розвиток критичного мислення, медіаграмотності, екологічної свідомості);

2) професійний розвиток педагогів (підвищення кваліфікації вчителів та викладачів через регулярні тренінги, курси, сертифікації, стимулювання вчителів до інноваційної діяльності – гранти, премії, підвищення престижу професії педагога);

3) розвиток цифрової освіти (впровадження електронних освітніх платформ, цифрових підручників, онлайн-курсів, забезпечення доступу до інтернету та техніки в школах, особливо в сільській місцевості, навчання цифрової грамотності як учнів, так і вчителів);

4) інклюзивність та рівний доступ до освіти (створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, зменшення освітньої нерівності між міськими та сільськими районами, забезпечення стипендіями, соціальні програми підтримки малозабезпечених родин);

5) покращення управління та фінансування освіти (децентралізація управління освітою з чітким розподілом відповідальності, прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, залучення приватного сектору, інвесторів, громадських організацій);

6) забезпечення зв’язку освіти з ринком праці (розвиток дуальної освіти, поєднання навчання з практикою, тісна співпраця закладів освіти з бізнесом, підприємствами, ІТ-сектором, моніторинг потреб економіки щодо професій і компетентностей;

7) підтримка наукових досліджень та інновацій (фінансування наукових установ і університетів, розвиток студентської та молодіжної науки, заохочення участі у міжнародних освітніх і наукових програмах).

Дані спрямування дозволяють не лише удосконалити систему освіти, а й зробити її інструментом сталого розвитку країни, соціальної мобільності та інтеграції в глобальний освітній простір.

Список використаних джерел

1. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія. Київ, 2008. 503 с.
2. Култаєва М. Д. Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах: монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2014. 386 с.
3. Шапошникова І. В. Реалізація соціальної функції держави через освіту. *Проблеми сучасних трансформацій: Серія: право, публічне управління та адміністрування.* 2023. № 9. URL : https://reicst.com.ua/pmtl/issue/view/issue_8_2023.

Олександр ЮНІН
проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
полковник поліції

ГЛОБАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД, ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ

Сексуальне насильство щодо дітей являє собою серйозне кримінально-правове порушення та грубе порушення основоположних прав дитини, зумовлене системними соціальними, психологічними та юридичними факторами. Це явище має транснаціональний характер і може проявлятися в різних соціально-правових контекстах, включаючи як мирні умови, так і ситуації збройного конфлікту. У зв’язку з цим міжнародні інституції розробили комплекс правових, адміністративних та оперативно-розшукових механізмів, спрямованих на превенцію, ідентифікацію, кримінальне переслідування та судове притягнення винних до відповідальності. Крім того, значну увагу приділяють розробці програм соціальної та психолого-корекційної реабілітації потерпілих з метою мінімізації довготривалих наслідків травматичного досвіду та інтеграції жертв у суспільство на засадах психологічної адаптації та соціально-правового захисту. Механізми запобігання та протидії сексуальному насильству щодо дітей містяться в чинних міжнародних нормативно-правових документах, які ми розглянемо нижче.

Під сексуальним насильством щодо дітей у міжнародному праві розуміють будь-який вид залучення особи, яка не досягла віку сексуальної згоди, до сексуальної активності, на яку вона не може дати добровільну та усвідомлену згоду. Це включає як фізичні контакти (зґвалтування, домагання,

примус до сексуальних актів), так і неконтактні форми (демонстрація порнографії, експлуатація в інтернеті, сексуальне вербування). Особливу увагу звертають на випадки, коли винна особа зловживає довірою або владою щодо дитини (вчителі, родичі, опікуни тощо) [1, с. 75]. Поняття «дитина» в міжнародному праві визначається як особа віком до 18 років відповідно до статті 1 Конвенції ООН про права дитини 1989 року [2].

Конвенція ООН про права дитини [2] є основоположним документом, який визначає загальні міжнародні стандарти захисту прав дитини. Зокрема, стаття 34 цієї Конвенції зобов'язує держави-учасниці захищати дітей від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Крім цього, статті 19, 35 та 39 встановлюють обов'язки держав щодо запобігання насильству, викраденням, торгівлі дітьми та забезпечення реабілітації постраждалих. Комітет ООН з прав дитини здійснює моніторинг виконання положень Конвенції, приймає загальні коментарі та розглядає періодичні звіти держав.

Іншим ключовим документом є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року (так звана Лансаротська конвенція) [3]. Вона є першою спеціалізованою міжнародною угодою, яка комплексно підходить до проблеми. Конвенція зобов'язує держави криміналізувати всі форми сексуального насильства щодо дітей, вжити профілактичних заходів (зокрема, навчання фахівців, інформування дітей), створити спеціальні механізми для повідомлення про випадки насильства та підтримки потерпілих. Особливістю Лансаротської конвенції є акцент на міжвідомчій взаємодії, міждержавному співробітництві та профілактиці, зокрема в шкільному середовищі. Виконання положень Конвенції контролює спеціальний моніторинговий орган – Комітет Лансароте, який проводить огляди, складає звіти та надає рекомендації.

Також варто згадати Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 69/147 «Права дитини» [4], яка закликає держави до створення ефективних систем захисту дітей, зокрема в умовах збройних конфліктів. Резолюція наголошує на необхідності забезпечення відповідальності за злочини, створення національних планів дій і сприяння міжнародному партнерству.

У межах системи ООН також діє Спеціальний представник Генерального секретаря з питань насильства щодо дітей, який координує зусилля між державами та міжнародними організаціями, забезпечує фокус на запобіганні насильству, у тому числі сексуальному, та представляє інтереси дітей на глобальному рівні.

Окрему роль відіграють міжнародні правоохоронні структури, такі як Інтерпол і Європол. Вони створили й адмініструють спільні бази даних для ідентифікації жертв і кривдників, у тому числі в межах боротьби з дитячою порнографією. Наприклад, ICSE (International Child Sexual Exploitation database) дозволяє швидко зіставити відео- та фотоматеріали сексуального характеру з уже наявними справами.

У практичному вимірі міжнародні механізми протидії сексуальному насильству щодо дітей охоплюють кілька ключових напрямів. Перший – це гармонізація національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами, що передбачає чітке визначення віку згоди, криміналізацію всіх форм сексуального насильства, включаючи кіберзлочини. Другий напрям – це превенція через просвітницьку діяльність у школах, інформування дітей про їхні права та загрози, що їх чекають у цифровому просторі. Третій – забезпечення раннього виявлення випадків насильства: створення гарячих ліній, навчання педагогів і медиків розпізнавати сигнали насильства, інтеграція міжвідомчого реагування. Четвертий – всебічна допомога потерпілим дітям: психологічна реабілітація, правовий супровід, захист приватності.

Україна є учасницею більшості вищезгаданих міжнародних інструментів. Відповідно до Лансаротської конвенції та Конвенції ООН про права дитини у національне законодавство були внесені значні зміни. Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за статеві злочини щодо дітей, зокрема за зґвалтування, примушування до статевого акту, розбещення, виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії. В останні роки Україна також активізувала роботу щодо створення служб підтримки постраждалих, включаючи Центри захисту дитини за принципом «дружнього правосуддя».

Так, в Україні діють кризові кімнати «Барнахус» та «Зелені кімнати», які є спеціалізованими центрами, де діти, які постраждали від насильства, отримують комплексну підтримку, включаючи слідчі дії, психологічну, медичну та юридичну допомогу в дружньому середовищі.

У 2022-2024 роках в умовах повномасштабної війни набули актуальності питання протидії сексуальному насильству, пов’язаному з воєнним конфліктом. Український уряд у співпраці з ООН та Європейською комісією розробив дорожню карту реагування, а також взяв участь у міжнародних оглядах реалізації Лансаротської конвенції.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що міжнародні механізми протидії сексуальному насильству щодо дітей є системними, багатоаспектними й постійно вдосконалюються. Вони формують глобальний правовий простір, у якому захист дитини є безумовним пріоритетом. Однак ефективність цих механізмів значною мірою залежить від політичної волі держав, їх здатності імплементувати зобов’язання в національне законодавство та організувати практичну допомогу дітям. Україна, попри складну ситуацію, демонструє прагнення до інтеграції в міжнародну систему захисту прав дитини, проте потребує подальшого вдосконалення механізмів реагування, зокрема в умовах збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Пархоменко П. І. Міжнародні стандарти та адміністративно-правові засади формування нерівних принципів документування порушення прав дитини внаслідок сексуального насильства. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 73-80.

2. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989 р. *ООН*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Міжнародний документ від 25.10.2007 р. *Рада Європи*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

4. Декларація прав дитини: Міжнародний документ від 20.11.1959 р. *ООН*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.

Василь БЕРЕЗНЯК
завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
підполковник поліції

Діана РУКІНА
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правовий режим воєнного стану, спричинений тривалим збройним конфліктом, створює низку викликів для захисту прав дітей, які є однією з найуразливіших категорій населення. Водночас збройні конфлікти призводять до систематичних порушень основоположних прав дитини, закріплених у міжнародних і національних нормативно-правових актах, таких як Конвенція ООН про права дитини (1989), Женевські конвенції (1949), Конституція України та Закон України «Про охорону дитинства». Ці порушення охоплюють право на життя, освіту, медичну допомогу, психологічну підтримку, захист від насильства, експлуатації та дискримінації, що чинить руйнівний вплив на фізичний, психічний і соціальний розвиток дітей. У контексті воєнного стану такі проблеми набувають особливої гостроти, оскільки поєднання бойових дій, економічної нестабільності та гуманітарної кризи створює умови, в яких діти стають ще більш беззахисними [1, с. 98].

Одним із таких викликів є обмеження доступу до освіти. Руйнування шкіл, дитячих садків та інших освітніх закладів унаслідок бойових дій унеможливлює організацію повноцінного освітнього процесу для мільйонів українських дітей. У зонах активних бойових дій, а також у тимчасово окупованих регіонах ситуація ускладнюється відсутністю безпеки, електроенергії,

інтернету та технічних засобів. При цьому дистанційне навчання, як основна альтернативна форма здобуття освіти, також має низку перешкод. Зокрема, значна кількість дітей, особливо з малозабезпечених сімей або сімей внутрішньо переміщених осіб, не має доступу до комп'ютерів, планшетів чи стабільного інтернет-з'єднання. Крім того, недостатня підготовка педагогів до роботи з онлайн-формами, обмежена кількість якісних цифрових освітніх ресурсів і перебої з електропостачанням знижують ефективність дистанційного навчання. Це створює ризик освітньої нерівності, втрати академічних навичок, зниження мотивації до навчання та соціальної ізоляції, що може мати довгострокові наслідки для інтелектуального розвитку дітей і їхньої здатності інтегруватися в суспільство в майбутньому [2, с. 80].

Не менш критичною є проблема обмеженого доступу до медичної допомоги та психологічної підтримки. Збройний конфлікт призвів до руйнування значної кількості медичних закладів, зокрема дитячих лікарень, поліклінік і реабілітаційних центрів. Дефіцит кваліфікованого медичного персоналу, медикаментів, обладнання та інших ресурсів унеможливлює надання своєчасної та якісної медичної допомоги дітям, особливо тим, хто страждає від хронічних захворювань або отримав травми внаслідок бойових дій [3].

Окрім цього, психологічні травми, посттравматичний синдром, депресія, тривожність та інші психологічні розлади, викликані постійним стресом від обстрілів, втратою близьких, вимушеним переміщенням, невизначеністю майбутнього та життя в умовах нестабільності, негативно впливають на психічне здоров'я дітей. Однак брак дитячих психологів, обмежені ресурси для психосоціальної реабілітації та недостатня увага до цієї проблеми на державному рівні ускладнюють надання необхідної підтримки. Це може призвести до довготривалих негативних наслідків для психічного здоров'я дітей, що вплине на їхню здатність до навчання, соціалізації та адаптації до нормального життя після завершення збройного конфлікту.

Воєнний стан також значно підвищує ризик насильства, експлуатації та торгівлі дітьми [4, с. 21]. Вимушене переміщення сімей, розлука з батьками, економічна нестабільність і відсутність безпечного середовища створюють передумови для сексуального та фізичного насильства, примусової дитячої праці, вербування дітей до незаконних збройних формувань та інших форм експлуатації. Особливо вразливими є діти, які втратили батьків, залишилися без нагляду або перебувають у тимчасових притулках чи громадах без належного захисту. Відсутність ефективних механізмів моніторингу та швидкого реагування на такі випадки лише погіршує ситуацію, залишаючи дітей беззахисними перед цими загрозами [5, с. 267].

Незважаючи на зусилля держави, міжнародних організацій і громадянського суспільства, ефективна реалізація політики захисту прав дітей стикається з низкою перешкод. Недостатня координація між

державними установами, неурядовими організаціями та міжнародними партнерами призводить до дублювання зусиль або прогалин у наданні допомоги. Брак фінансування та ресурсів обмежує можливості для відновлення освітньої та медичної інфраструктури, створення безпечних просторів і забезпечення базових потреб дітей. Воєнна ситуація ускладнює доступ до постраждалих регіонів, що перешкоджає своєчасному наданню гуманітарної допомоги. Крім того, правові механізми, які регулюють захист прав дітей, часто залишаються декларативними через відсутність практичних інструментів їх реалізації в умовах воєнного стану.

Для подолання цих викликів необхідний комплексний підхід, який поєднує оперативні заходи та довгострокову стратегію. По-перше, необхідно вдосконалити систему дистанційної освіти шляхом розширення доступу до цифрових платформ, забезпечення дітей із вразливих категорій необхідними гаджетами та стабільним інтернет-з'єднанням, а також організації навчання вчителів для ефективного використання онлайн-ресурсів. По-друге, слід розширити доступ до психологічної підтримки через створення мобільних груп психологів, мережі центрів психосоціальної реабілітації та навчання батьків і вчителів основам психологічної першої допомоги. По-третє, необхідно організувати безпечні простори та притулки для дітей, де вони могли б перебувати під наглядом кваліфікованих фахівців, отримувати освіту, харчування та захист від насильства. По-четверте, створення дієвих механізмів моніторингу порушень прав дітей і оперативного реагування на випадки насильства чи експлуатації є критично важливим для їхнього захисту. Нарешті, активізація співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та Міжнародний комітет Червоного Хреста, сприятиме залученню додаткових ресурсів і експертизи для реалізації цих заходів.

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану є не лише гуманітарним, але й стратегічним завданням, адже від цього залежить майбутнє України. Лише спільними зусиллями держави, міжнародної спільноти, неурядових організацій і громадянського суспільства можна забезпечити належний захист і підтримку дітей, які постраждали від воєнного стану. Це вимагає не тільки оперативного реагування на поточні виклики, але й розробки довгострокової стратегії, спрямованої на відновлення інфраструктури, соціальну інтеграцію дітей і їх підготовку до повноцінного життя після завершення конфлікту.

Список використаних джерел

1. Рукіна Д. О., Левін О. Л. Окремі питання існування демократії в умовах воєнного стану. *Приватно-правові та публічно-правові відносини: модернізація розвитку в умовах воєнного стану:* матер. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 18 жовтня 2024 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 97-99. URL : https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2025/01/zbirnyk-18-zhovtnya-2024.pdf#page=98.

2. Березняк В. С., Шаблистий В. В., Каторкін Р. А. Кримінологічні аспекти деліктної поведінки дітей в Україні. *Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's*

national security and defense (dedicated to the 53rd anniversary of the UN General Assembly adoption of the Declaration of the Rights of the Child and the 56th anniversary of the establishment of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs): Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. P. 79-102. URL : http://baltijapublishing.lv/omp/ index.php/bp/catalog/view/ 287/7882/16460-1.

3. Шаблистий В. В., Рукіна Д. О. Теоретико-прикладні проблеми питання удосконалення специфіки психологічної підготовки поліцейських задля несення служби в умовах воєнного стану. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29 лютого 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 539-541. URL : https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13987/1/86.pdf.

4. Людвік В. Д. Організація повернення постраждалих від торгівлі людьми з-за кордону: питання правового регулювання та правореалізації: метод. реком. Дніпро : ДДУВС, 2017. 71 с.

5. Leheza, Ye., Korniienko, M., Berezniak, V., Mariienko A., & Radchuk, A. (2024). Legal Regulation of Liability for Illegal Deportation of Children: Administrative, Criminal Aspects, Experience of Ukraine and International Standards. *Revista Jurídica Portucalense,* 257-274.

Taştan COŞKUN
Proffesor
of National Police Academy
of the Turkish Republic,
Doctor of Sciences Law, Proffesor
(Turkey)

FEATURES OF THE APPLICATION OF COERCIVE MEASURES OF INFLUENCE ON PERSONS WHO HAVE COMMITTED DOMESTIC VIOLENCE UNDER THE LEGISLATION OF TURKEY

Analysis of foreign legislation shows that in most developed countries of Europe and the world, the removal of the offender is an effective coercive measure of influence on the person who committed domestic violence. Thus, the German Law of January 1, 2002 «On Protection from Domestic Violence» states that a person who committed domestic violence, by decision of an authorized police official, is temporarily evicted (removed) from his family for a period of 10 days [1, p. 45], at the same time this measure is temporary in nature, and only by court decision can such special measures be applied as: a ban on entering one's house (apartment), the impossibility of being near it closer than the distance determined by the court; restriction of contacts with children, a woman or another person who has become a victim of domestic violence; a ban on communication (including through means of communication), correspondence with the victims for a certain period. The French law of April 4, 2006 «On strengthening the prevention and punishment of violence in the family or against a minor» provides that specialized courts operating in the system of courts of general jurisdiction may issue orders

that ensure the safety of victims of domestic violence (temporary expulsion of the perpetrator, placement of the victim of violence in specialized institutions – boarding houses, clinics where they are provided with medical and psychological assistance, etc.) [2, p. 45]. The Polish law «On combating domestic crimes» of 2010 provides for the eviction of the aggressor from the place of cohabitation with the victim if there is a danger to the victim [3, p. 213; 10, p. 115].

The experience of the Republic of Turkey, which was one of the first states in the European space to update and bring into line with the Convention on Human Rights legislation on combating domestic violence, is positive and needs to be implemented into the national legal doctrine of preventing and combating domestic violence. This is no coincidence, because it was on May 11, 2011, in Istanbul that the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence was signed, and on March 12, 2012, Turkey became the first country to ratify the Convention. To date, 46 countries and the European Union (including Ukraine) have joined it [4]. In order to implement this Convention, Turkey adopted the Law «On Combating Domestic Violence» of 2012, which provides that, similarly to the legislation of Ukraine, by court decision, the offender may be banned from approaching the victim and her place of residence (stay) for one month, with the possibility of extending this period for a longer period at the request of the victim (family member) or at the request of the police. The peculiarity of the application of this measure is that by court decision, the offender is obliged to wear a bracelet with a built-in GPS navigator, which shows the location of the person, at the same time, the victim of violence is given a transmitter programmed to receive a GPS signal from the offender's bracelet. In the event that the perpetrator approaches a real or potential victim of violence (for example, a father approaches a child who witnessed him beating his mother) at a permissible distance, which is determined by the court decision, an alarm signal is triggered, which is sent to the operator of the «police hotline», and the operational team goes to the scene of the incident. In such a case, for violating court bans, a person is subject to a fine of 500 euros for the first violation (failure to comply with individual court bans), and for the second violation (qualified as failure to comply with a court decision) – arrest for up to 2 months may be applied. The use of the bracelet, navigation support and GPS alarm signal processing are carried out by police units. Also, in Turkey, at the request of the victim or in case of necessity to ensure her safety when the probability of aggression against her is quite high, she is given a police panic button, which is equipped with a navigational surveillance channel, with the help of which, in the event of the offender approaching, she can press it to call a police squad, which arrives at the person's place of residence within 3-5 minutes, determining this place via GPS communication using Google Maps content [5, pp. 58-60]. Recently, Turkey, like most developed countries, has been introducing more and more IT resources, which facilitates its activities. Thus, IT specialists have developed a mobile application called «Stop Violence», which helps a victim of domestic violence to report to the «police

hotline» information about the form, method of violence, the behavior of the perpetrator, potential threats to life and health, the condition of the victim, the place of potential violence and other circumstances without calling from a mobile phone. Yes, this is done by marking the options for the circumstances of the threat of violence proposed by the program, for example, a potential victim of violence who is with a potential perpetrator and is unable to call the police hotline, which will only provoke aggression, by opening the mobile application from the appearance of entering his entourage notifies the police about: the type of violence (physical, psychological), the place of the violence, the possibility of police access to the premises, the type of behavior of the perpetrator, the presence of weapons and other means of harm to health, the presence of children and other family members, etc. Having received such information, the police squad is aware of the degree of threat, the possibility and place of quick penetration into the home or other premises, the presence or absence of weapons, which forms an operational preliminary picture of the event and allows the police to act effectively in terms of applying coercive measures against the perpetrator and measures to protect the victim. Such an application has been developed and is used in Romania, Poland, China, Singapore, Japan and the USA. A similar mobile application called "SILSILA" was developed and launched in the Russian Federation. A potential victim only needs to click a button on the main screen of the application and it will automatically send an alarm signal with the coordinates of her location to loved ones whose phone numbers are indicated as trusted persons. In addition, the application will provide the addresses of the nearest police departments and crisis centers where you can get help and even stay for several days [6].

A separate coercive measure of influence applied to persons who have committed domestic violence, the procedure for its application of which is provided for in Article 27 of the Law, is the taking of perpetrators into preventive registration and carrying out preventive work with them. The very essence of such a measure does not indicate the commission of coercive measures of influence, therefore they are classified by law as special measures, namely their subtype of measures of organizational and informational support for combating domestic violence. Preventive registration of the perpetrator is carried out by authorized police units in the manner determined by the relevant Order Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated February 25, 2019 No. 124 [7], the analysis of which is not the purpose of our study, since the presence of regulatory support is obvious here. A content analysis of foreign experience in maintaining such preventive registrations will be more interesting. Thus, under Turkish legislation, two forms of registration have been introduced in the field of combating domestic violence: registration of perpetrators and registration of victims of violence. If the registration of victims of violence is maintained by social services, which, together with psychologists, medical centers and the public, carry out rehabilitation work with the victim of violence, then the registration of perpetrators is maintained by the police by filling out electronic database forms, the administration of which is

carried out by the police. Thus, there are three registers of perpetrators, determined by color according to the degree and form of aggression during the commission of violence:

green – perpetrators who mainly commit psychological violence, without physical violence;

yellow – those who have used physical violence at least once;

red – prone to physical violence, and have committed it several times, for which the court has applied special coercive measures to them – arrest, prohibition of approaching the victim, prohibition of living in the victim's place of residence.

This category is the most controlled by the police, subject to monthly inspections, first twice a year, then once a year, correctional programs in specialized institutions. However, more attention is paid in Turkey to victims of domestic violence, so by court decision, in addition to psychological assistance, the victim of violence may be assigned monthly monetary compensation for rehabilitation from three to six months at the expense of fines paid by the offender.

References

1. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention. Istanbul, 2011. URL : https://www.coe.int/en/web/ conventions/full-list/-/conventions/treaty/210.

2. Ashley, C. (2008). Family decision making in a changing context. URL : http:// www.iirp.edu/on08/ON08Papers/ON08_Ashley.pdf.

3. Bjelanovic, S., & Tauber, M. D. (2004). Domestic Violence in Eastern Croatia. Coalition for Work with Psychotrauma and Peace. Croatia, 2005. URL : http://www.cwwpp. org/Documents/Briefing%20Papers/Brefing%20Paper%20on%20Domestic% 0Violence,%202004%2008.doc

4. Camarasa, M., Bosch, M., & Heim, D. National report. Spain. URL : http://www. surt.org/gvei/ docs/national_report_spain_def.pdf.

5. Legislation on Domestic Violence. Canada. URL : http://canada.justice.gc.ca/en/ps/ fm/legis.html.

6. Domestic Abuse Screening Policy. Bristol : UK College of Family Mediators, 1999. URL : http://www.screening.nhs.uk/domesticviolence.

7. Glaeser, B. Victim-Off ender Mediation in Cases of Domestic Violence (3rd Conference of the European Forum for Victim-Off ender Mediation and Restorative Justice. URL : http://www.euforumrj.org/readingroom/Budapest/workshop17.pdf.

8. Guidelines to develop standards for programmes working with male perpetrators of domestic violence. *WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe – Daphne II Project 2006-2008*. URL : http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/wwp_ standards_2008_vers_1_1.pdf?sprache=standards%2Fwwp_ standards_2008_vers_1_1.pdf.

Volodymyr KRASNOPOLSKYI
Professor at the Department
of Language Training
Dnipro State University of Internal Affairs,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

CHILDREN'S DIGITAL SECURITY UNDER MARTIAL LAW

In the context of a full-scale war in Ukraine, the digital safety of children is particularly important. The growth of cyber threats, intensified propaganda, malicious attacks on educational resources, and the use of social media for manipulation pose serious risks to the mental health and safety of minors. According to a UNICEF study (2023), more than 60 % of Ukrainian children using the internet during the war have experienced cyberbullying, misinformation or grooming. This article discusses key threats to the digital environment under martial law, real-life examples of incidents and defense mechanisms.

During wartime, children are often targets of aggressive attacks on social media, especially if they post information about their stay abroad or criticize the occupiers. In 2023, the Ukrainian Cybersports League recorded an increase in cyberbullying among refugee children in Europe, where they were accused of «running away from the army» [1].

Table 1

Digital Security Threats to Children During Wartime

Main threats to children's digital safety in times of war	Cyberbullying and psychological pressure
	Grooming and exploitation
	Disinformation and propaganda
	Cyberattacks on educational platforms
Child protection strategies under martial law	Parental control and education
	Technical solutions
	Legal mechanisms

Criminals use war as an excuse to recruit children through game chat rooms (e.g., Roblox or Minecraft) or fake charities. In 2022, Ukraine's Cyberpolice uncovered a network of pedophiles who, under the guise of volunteers, offered help to displaced children [2].

Disinformation and propaganda, russian bots actively spread fake news among children, for example, about Ukraine's «betrayal» or the brutality of the Armed Forces of Ukraine. StopFake research (2023) showed that 40 % of Ukrainian teenagers have encountered propaganda via TikTok [3].

Platforms such as Moodle and Google Classroom were repeatedly subjected to DDoS attacks during the war, making distance learning more challenging. In 2022, hackers stole student data from the All-Ukrainian School Online platform [4].

Martial law significantly increases cyber risks for children, so a proactive stance by parents is key. Using a VPN protects against geolocation tracking, especially for refugee children abroad. For example, the Cyber Police of Ukraine recommends ProtonVPN or NordVPN to block russian propaganda resources.

Teaching media literacy is an important part of protecting children, so they should be taught to check sources of information. The Mass Media Institute (IMI) offers online courses for school children that explain how to recognize fakes [5].

Limiting social media use is important because children are often exposed to propaganda through TikTok or Telegram. Therefore, using family settings like Google Family Link is recommended.

Government and international organizations are developing tools to protect children in the digital environment. CERT-UA recommends antivirus programs such as Dr.Web, Kaspersky, or Avast to block malware that can steal data [6]. Content filters, such as SafeSearch on Google and YouTube Kids, help limit access to dangerous content. The government platform Dia. Osvita provides secure access to educational materials, protecting against DDoS attacks and phishing [7].

Ukrainian and European legislation is actively developing to counter cyber threats to children. The Law «On Protection of Children from Harmful Information» (2021) obliges social networks to block propaganda, grooming, and cyberbullying [8]. For example, Meta removed more than 10,000 Russian propaganda accounts targeting children in 2023. The European GDPR protects the personal data of refugee children, in particular limiting the collection of information without parental consent. The Ukrainian government actively cooperates with IT companies such as Google, Meta, and Microsoft to block dangerous content.

Thus war has greatly increased cyber risks to children, but a comprehensive approach that includes technical protection, legal regulation and digital literacy is helping to reduce them. Government agencies, IT companies and parents play a key role in this process. Keeping children safe in the digital space in times of crisis is only possible with the joint efforts of family, school and state. By joining efforts, society can ensure that children not only stay safe in the digital space, but also have the opportunity to develop, learn and communicate without risk to their physical and psychological health.

References

1. Звіт про кібербулінг серед дітей-біженців. *Ліга кіберспорту України*. 2023. URL : https://liga.net.

2. Справа про мережу педофілів. *Кіберполіція України*. 2022. URL : https://cyber-police.gov.ua.

3. Дослідження російської пропаганди в соцмережах. *StopFake*. 2023. URL : https:// stopfake.org.

4. Звіт про кібератаку на «Всеукраїнську школу онлайн». *Міністерство освіти України.* 2022. URL : https://osvita.ua.
5. Курси медіаграмотності для дітей. *Інститут масової інформації*. 2023. URL : https://imi.org.ua.
6. Рекомендації щодо антивірусного захисту. *CERT-UA*. 2023. URL : https://cert.gov.ua.
7. Дія. Освіта. Офіційний портал. 2023. URL : https://osvita.diia.gov.ua.
8. Про захист дітей від шкідливої інформації: Закон України № 1423-IX. *Верховна Рада України*. 2021.

Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Уперше права дітей як самоцінний феномен були визнані у Франції в 1792 р. у документі з символічною назвою «Проголошення прав дитини». Через 17 років Швеція запропонувала концепцію створення незалежних органів для моніторингу діяльності уряду в галузі захисту прав особистості. Показово, що близько сто п'ятдесят років тому швецьке законодавство передбачало цілий спектр покарань для дітей, включно зі смертною карою та каторжними роботами. У XVII ст. англійські в'язниці були наповнені підлітками 10-12-річного віку, а у знаменитій «Кароліні» – Кримінально-судовому укладенні короля Карла V (1532 р.) – передбачалася страта підлітків, які вчинили значні або такі, що були вчинені за обтяжуючих обставин, крадіжки. Діяв принцип «злий умисел компенсує недолік віку». І хоча в «Кароліні» йшлося про те, що підлітки, молодші за 14 років, не повинні піддаватися смертній карі, горезвісний «злий умисел» дозволяв цю заборону обійти. До середини XIX століття так нічого й не було зроблено, аби, з огляду на вік неповнолітніх, відсутність у них життєвого досвіду, захистити їх правовими засобами від караючого меча правосуддя. Наприклад, у США діяли закони, що встановлювали однакову для неповнолітніх і дорослих кримінальну відповідальність. До усвідомлення того, що дитина має ті самі права, що й усі люди, суспільство дійшло наприкінці XIX – на початку XX століть. Спочатку розглядалися не загальні питання захисту прав дітей, а тільки попереджувальні заходи, яких необхідно вжити для недопущення рабства, експлуатації дитячої праці, торгівлі дітьми та дитячої проституції.

Перша світова війна завдала жорстокого удару більшості країн світу, її основними жертвами були люди похилого віку, жінки і діти. Жахливі наслідки цієї війни спонукали світове співтовариство до розуміння того, що в будь-якій війні насамперед страждають не політики й армії, а найбільш беззахисні – діти. У зв'язку з цим такі міжнародні організації, як Британська Спілка порятунку дітей, шведська «Radda Barnen» і Ліга жінок у 1923 році звернулися до Ліги Націй із вимогою про негайне ухвалення Декларації прав дитини. І вже через рік її було підписано в Женеві на V Асамблеї Ліги Націй. Женевська декларація (а саме так стали називати Декларацію прав дитини 1924 р.) стала історичною віхою, що справила великий вплив на подальше становлення прав дітей. Вона чітко визначила стратегічний напрям: «держави зобов'язані проявляти особливу турботу про дітей, з огляду на їхню розумову та фізичну незрілість» [1]. Розуміння нагальної потреби у захисті дітей і визначальної ролі держави в його забезпеченні призвело до того, що на початку 20-х років у Німеччині вперше в історії було ухвалено спеціальний Закон про дітей, який діяв до утвердження в країні нацистського режиму.

Друга світова війна продемонструвала нездатність Ліги Націй (незважаючи на те, що її було створено з метою забезпечення миру, злагоди та співпраці) виконати свою історичну місію, натомість у жовтні 1945 р. було створено ООН.

З огляду на пріоритет прав людини у розв'язанні практично всіх питань міжнародних відносин і прав дитини як складової частини загальнолюдських цінностей, Генеральна Асамблея ООН у 1946 р. створила ЮНІСЕФ, або Дитячий фонд ООН (спочатку його назвали Надзвичайним міжнародним дитячим фондом ООН, адже первісною його метою було надання допомоги дітям повоєнного часу), який став головним гарантом, механізмом захисту прав дітей в усьому світі. З цього часу проблема захисту прав дітей вийшла на міжнародний рівень і набула реальних форм. У 1948 р. ООН ухвалює Загальну декларацію прав людини, в якій кілька статей присвячені безпосередньо дітям. У ній зазначалося, що «дитина, зважаючи на її фізичну і розумову незрілість, потребує спеціальної охорони і турботи, включно з належним правовим захистом, як до, так і після народження» [2].

ООН, ухваливши Загальну декларацію прав людини і проголосивши в ній невід'ємні права дітей, не зупинилася на цьому і вже 20 листопада 1959 р. на 14 сесії Генеральної Асамблеї ухвалює Декларацію прав дитини, що містила в собі 10 статей, які проголошували соціальні та правові принципи, спрямовані на захист та охорону прав дітей як на національному, так і на міжнародному рівнях, «без розрізнення чи дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового становища, народження чи іншої обставини, що стосується самої дитини чи її сім'ї» [3].

Найважливіше історичне значення Декларації прав дитини (1959 р.) полягає в тому, що цей міжнародний документ засвідчив істинне становище

дітей у сучасному світі і у ньому вперше гостро постала перед світовим співтовариством проблема захисту дітей, забезпечення їхнього виживання і гідного розвитку. Декларація привернула увагу держав, світової громадськості до дітей, а в подальшому стала рушійним чинником перебудови політики багатьох держав щодо захисту дитинства.

Генеральна Асамблея ООН проголосила 1979 р. (рік 20-річчя прийняття Декларації прав дитини) Міжнародним роком дитини. Цим вона не лише вкотре привернула увагу світової спільноти до становища дітей, а й змусила світ перейти від простого споглядання до конкретних дій із захисту прав дітей. Значний крок у цьому напрямі зробила Швеція, яка стала першою країною у світі, де законодавчо було заборонено фізичне покарання дітей.

Рішучий крок уряду Швеції, успішне проведення Міжнародного року дитини (1979 р.) стали сигналом для активізації дій ООН з підготовки міжнародно-правового документа, що мав би юридичну силу для всіх держав. Таким міжнародно-правовим документом стала Конвенція про права дитини [4]. Про її затребуваність і значущість свідчить той факт, що 20 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН одноголосно, лише за дві хвилини, ухвалила Конвенцію про права дитини, перетворивши її на міжнародний юридичний механізм, що забезпечує правовий захист найвразливішої частини світового співтовариства – дітей. Конвенція стала логічним розвитком Декларації прав дитини 1959 р., суттєво розширивши та конкретизувавши її 10 принципів (які носили декларативний, рекомендаційний характер). Конвенція містить 54 статті, які охоплюють практично усі галузі життєдіяльності дитини.

Особливе значення Конвенції полягає в тому, що вона зобов’язує всі держави, які її ратифікували, негайно переглянути своє національне законодавство і привести його у відповідність до Конвенції, встановлює механізм міжнародного контролю за дотриманням прав дітей. Універсальність Конвенції полягає в тому, що вона, створивши механізм захисту дітей і забезпечення їхніх прав, враховує національні, культурні, економічні, політичні та соціальні умови розвитку різних країн. Це дає змогу державам суворо слідувати приписам Конвенції, не порушуючи при цьому національного устрою життя, використовувати притаманні лише цій державі засоби щодо забезпечення надійного захисту дітей. Таким чином, ухваливши у 1989 році Конвенцію про права дитини, Генеральна Асамблея ООН підтвердила свою відданість гуманістичним принципам, а міжнародне співтовариство назвало її Великою хартією вольностей для дітей, світовою конституцією прав дитини.

Список використаних джерел

1. Женевська декларація прав дитини 1924 р. URL : https://declaration2024.org/wp-content/uploads/2024/12/Declaration-2024-UA.pdf.

2. Загальна декларація прав людини. URL : https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights.

3. Декларація прав дитини 1959 р. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/140610___140610.

4. Конвенція ООН про права дитини 1959 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384/sp:max50:nav7:font2#Text.

Роман МИРОНЮК
професор кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАХОДИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Відповідно до ст. 1 ЗУ «*Про запобігання та протидію домашньому насильству»* (у тому числі щодо дітей) запобігання визначається як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на:

– підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства;

– формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках;

– небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей;

– викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [1].

Тоді як *протидія домашньому насильству* (у тому числі щодо дітей) – це система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на:

– припинення домашнього насильства;
– надання допомоги та захисту постраждалій особі;
– відшкодування їй завданої шкоди;
– належне розслідування випадків домашнього насильства;
– притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Таким чином, запобігання (попередження) домашньому насильству щодо дітей є одним із напрямів (форм) протидії такому явищу [2, с. 252].

Заходи попередження домашнього насильства щодо дітей, в тому числі попередження жорсткого поводження з дітьми, не слід ототожнювати зі спеціальними заходами щодо протидії домашньому насильству, які застосовуються як наслідок вчинення домашнього насильства, а саме:

– терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
– обмежувальний припис стосовно кривдника;
– взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
– направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

До завдань у сфері попередження (запобігання) домашньому насильству щодо дітей слід віднести:

1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства щодо дітей;

2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства щодо дітей;

3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства щодо дітей, його негативного впливу на дітей;

4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалої дитини, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав дитини;

5) заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству щодо дітей [3, с. 16; 4, с. 248].

Заходами у сфері попередження (запобігання) домашньому насильству щодо дітей є:

1) вивчення ситуації та збір згрупованих за суб’єктом посягання (дитиною) статистичних даних про факти домашнього насильства;

2) організація і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства щодо дітей, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей та практики його застосування;

3) організація і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, роз’яснення його форм, проявів і наслідків;

4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей;

5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству щодо дітей, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення

про випадки домашнього насильства щодо дітей, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;

6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, а також для працівників правоохоронних органів і суддів.

Форми запобіжних заходів проти жорстокого поводження з дітьми та захисту дітей від насильства в сім'ї можна сформувати в три групи: *первинні, вторинні і третинні.*

Первинні заходи запобігання насильства щодо дітей – це дії, спрямовані на інформування громадськості щодо наслідків жорстокого поводження з дітьми та зміну поведінки стосовно виховання дітей, а саме:

- проведення інформаційних кампанії щодо підвищення громадської свідомості, які проводяться як державними, так і недержавними організаціями;
- відвідування працівниками соціальної служби та служби охорони здоров'я сім'ї, в якій були зафіксовані випадки будь-якої форми насильницького впливу щодо дитини;
- проведення навчальних програм з усвідомленого батьківства та розвитку дитини;
- функціонування телефонних ліній допомоги;
- консультування у громадських центрах тощо.

Спеціалісти соціальної сфери (соціальні працівники, соціальні педагоги, представники громадських організацій тощо) виконують важливу роль в організації первинних профілактичних заходів щодо жорстокого поводження з дітьми, особливо у проведенні навчання для батьків. Тема усвідомленого батьківства порушується багатьма громадськими організаціями, проводяться тренінги/семінари для батьків щодо основ батьківської компетентності, особливості розвитку дитини раннього віку, реалізації прав дитини в сім'ї, виховання дітей на основі здорового глузду. З метою запобігання жорстокого поводження з дітьми та захисту їх від різних форм насильства на місцевих рівнях створюються та розповсюджуються інформаційні матеріали, що містять список інституцій та організацій, покликаних надавати допомогу дітям, перелік підрозділів поліції, куди можна звернутися з приводу насильства.

Вторинними засобами запобігання насильству щодо дітей є спеціалізовані послуги сім'ям, які потребують додаткової допомоги, шляхом визначення факторів ризику поганого ставлення до дитини. Для соціального працівника у даному випадку необхідно пам'ятати, що не всі сім'ї, які мають фактори ризику, матимуть і випадки поганого ставлення. Підхід відбору – це тільки засіб, що дозволяє забезпечити підтримку тим родинам, які мають додаткові потреби. Таким чином, хоч цей підхід може розглядатися як суперечливий, після відбору відбувається позитивне та корисне втручання. Різноманітні дослідження встановили численні фактори ризику. Жорстокість

у сім'ї (зазвичай насилля чоловіка чи дружини) є найбільш передбачуваний – фактор ризику, який призводить до насильства над дитиною у майбутньому.

При проведенні відбору сім'ї для втручання (у випадку настання ризиків насильства щодо дитини) необхідно враховувати наступні фактори:

- батьківське сприйняття дитини;
- батьківську позицію дитини;
- індикатори формування прив'язаності;
- якість батьківства.

Третинні засоби запобігання насильства щодо дітей – це надання послуг дітям та сім'ям, з якими вже трапились випадки насильства чи нехтування. Відповідне (реакційне) стеження та виявлення випадків насильства чи нехтування дітьми призводить до втручання у сім'ю з метою припинення поганого ставлення та попередження його в майбутньому. Цей вид діяльності є необхідним навіть за наявності проактивних первинних та вторинних запобіжних заходів. В Україні з дітьми, які потерпіли від жорстокого поводження, насильства, працюють вже згадані вище центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які створюють притулки для жінок з дітьми, що постраждали від насильства. Будь-яке залучення працівників соціальної сфери до захисту дитини від жорстокого поводження повинно розглядатися в контексті мультидисциплінарного підходу. Всі запобіжні заходи мають проводитися в рамках Конвенції ООН про права дитини та чинного законодавства України.

З метою удосконалення системи захисту дітей від жорстокого поводження та попередження насильства в сім'ї суб'єктам такого захисту *необхідно:* сприяти ефективній взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, підрозділів поліції ювенальної превенції, органів та закладів освіти, охорони здоров'я у попередженні жорстокого поводження з дітьми, фізичного, сексуального, психологічного, соціального насильства, наданні невідкладної допомоги дітям, які потерпіли від жорстокого поводження; активізувати висвітлення у засобах масової інформації питань правового захисту дітей та неповнолітніх, а також профілактики та запобігання будь-яким негативним явищам, злочинності в дитячому та молодіжному середовищі; забезпечити дієвий контроль за організацією роботи служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо попередження насильства в сім'ї, захисту дітей від жорстокого поводження.

Міністерству освіти і науки України спільно з Міністерством соціальної політики України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством юстиції України доцільно:

- розробити серію пам'яток, буклетів для дітей та неповнолітніх щодо їх прав та обов'язків, механізмів захисту порушених прав та забезпечити розповсюдження у навчальних закладах;
- здійснювати праворозяснювальну роботу для неповнолітніх у

навчальних закладах, а також у школах-інтернатах, у притулках для дітей, у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, в установах виконання покарань;

– провести аналіз здійснення правового батьківського всеобучу, зокрема з питань насильства в сім'ї, контролю за відвідуванням занять школярами, заходів впливу на батьків за невідвідування дітьми навчальних закладів;

– вдосконалювати правовиховну роботу зі школярами щодо їх захисту від проявів дискримінації, будь-яких форм насильства та вживати необхідних заходів щодо вчасного попередження та недопущення насильства над дітьми в закладах освіти;

– підтримувати шкільне самоврядування, створення учнівських рад, роботу дитячих омбудсменів, молодіжні та дитячі, громадські організації;

– організовувати ознайомлення учнів загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів з нормативно-правовими актами з питань соціального та правового захисту дітей шляхом проведення лекцій, бесід, консультацій з метою роз'яснення їх основних прав, свобод та обов'язків, а також відповідальності неповнолітніх за вчинення кримінальних та інших правопорушень [5, с. 207];

– спільно з відповідними підрозділами місцевих державних адміністрацій організовувати проведення нарад, семінарів, консультацій для заступників директорів шкіл з виховної роботи з питань роз'яснення чинного законодавства стосовно захисту прав дитини, зокрема Конвенції ООН про права дитини, Законів України «Про охорону дитинства», «Про освіту», Про загальну середню освіту» та відповідальності за їх порушення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

2. Репан М. І. Домашнє насильство: проблемні питання в застосуванні чинного законодавства. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти:* матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 251-252.

3. Юнін О. Державна політика України у сфері запобігання домашньому насильству: сучасний стан та перспективи вдосконалення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 4(114). С. 15-21.

4. Пісоцька К. О. Суб'єкти, щодо яких здійснюється адміністративна діяльність підрозділами ювенальної превенції. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти:* матер. ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 247-248.

5. Собакарь А. О. Протидія деліктності неповнолітніх засобами адміністративної профілактики. Ак*туальні проблеми ювенальної деліктології:* матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 5 листопада 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 207-210.

Лариса НАЛИВАЙКО
помічник ректора
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
з гендерних питань,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

ІНСТИТУЦІЙНІ (ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ) ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні стала серйозним викликом для реалізації та захисту прав дитини, однак держава разом з міжнародною спільнотою докладає значних зусиль для забезпечення цих прав навіть у надзвичайних умовах.

Гарантії прав і свобод дитини в умовах війни є одним із пріоритетних напрямів державної та міжнародної політики, спрямованої на захист найвразливіших категорій населення. Під час збройного конфлікту діти піддаються підвищеному ризику порушення своїх прав, зокрема, на життя, безпеку, освіту, медичну допомогу тощо.

Права і свободи людини і громадянина тільки тоді є непорушними, реальними та захищеними, коли спираються на чіткі, ефективні і стабільні нормативно-правові та організаційно-правові гарантії. Гарантування прав і свобод людини і громадянина, а також різних категорій осіб є темою, яка ніколи не втрачає актуальності. Що стосується гарантування прав дітей, то це, з огляду на особливу вразливість, загалом складне завдання.

Повномасштабне вторгнення Росії спричинило безпрецедентне масове порушення прав і свобод українських дітей та створило умови, за яких складно і подекуди неможливо реально їх гарантувати. Систематично порушуються майже всі права у всіх сферах життя дитини.

В юридичній науці навряд чи існує інша категорія, яка настільки б часто застосовувалась і мала б, разом із тим, настільки широку семантичну форму, до якої входить найрізноманітніший зміст. Ця категорія – гарантії [1, с. 161; 2, с. 7]. Гарантії прав і свобод людини представляють собою окремий напрям правничих досліджень, однак гарантування прав дітей в умовах війни ще тільки має бути розкрите в комплексних наукових працях.

Поряд з визнанням та дотриманням, чинником реального забезпечення прав і свобод виступає гарантування, яке здійснюється за допомогою специфічних засобів – гарантій, що надають всім елементам правового статусу реального змісту, завдяки яким стає можливим безперешкодне здійснення прав і свобод, їх охорона від протиправних посягань і захист від незаконних порушень [3, с. 31]. Традиційно гарантії прав і свобод людини і громадянина поділяють на загальносоціальні (загальні) та юридичні

(спеціальні).

П. Рабінович відносить до загальносоціальних: економічні, політичні, духовно-ідеологічні. Спеціальні – це встановлені державою юридичні норми, спрямовані на забезпечення прав людини, а також практична діяльність із застосування цих норм і правозастосовні акти відповідних органів влади [4, с. 7-8]. Принагідно зазначимо, що вплив і значення загальних гарантій є вагомим, оскільки без належних умов в суспільстві спеціальні гарантії не отримають достатньої реалізації.

Систему конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина складають дві основні групи: нормативно-правові гарантії та організаційно-правові (інституційні) гарантії. Блок нормативно-правових гарантій складають такі елементи, як норма-принципи, обов'язки, юридична та процесуальна відповідальність та ін. [5, с. 390]. Інституційні гарантії визначають як закріплену Конституцією, законами й іншими нормативно-правовими актами систему загальнодержавних, центральних та місцевих органів і посадових осіб, органів, посадових осіб місцевого самоврядування, громадських об'єднань, які уповноважені на створення сприятливих умов, вдаватися до ефективних засобів і заходів щодо забезпечення реалізації конституційних політичних прав та свобод людини й громадянина. Інституційні гарантії забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина розглядають як динамічні обов'язки держави, її органів і посадових осіб постійно створювати сприятливі умови та надавати ефективні засоби їх реалізації [6, с. 40]. Зазначена система гарантій актуальна і в контексті систематизації гарантій прав і свобод дітей, в тому числі в умовах війни.

Гарантії прав і свобод дітей пропонується розуміти як складову механізму забезпечення прав і свобод дітей, що представляє собою систему загальних та спеціальних умов і засобів, які уможливлюють забезпечення та реалізацію таких прав і свобод, в тому числі в умовах воєнного стану.

Обставини воєнного стану є такими, що саме від активної та цілеспрямованої роботи інституційної системи залежить забезпечення, захист та гарантування прав і свобод дитини. Тож актуальним є розкриття саме організаційно-правових (інституційних) гарантій прав і свобод дитини в умовах війни.

Держава зобов'язана створювати ефективні гарантії реалізації прав дітей в умовах воєнного стану, здійснювати соціальні функції, особливо в галузі охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, має розробити ефективний механізм захисту прав дітей, що постраждали внаслідок війни. Припинення війни в Україні, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, притягнення рф як суб'єкта міжнародного права до відповідальності за воєнні злочини, злочини проти людяності тощо – це важлива основа для відновлення порушених прав дитини і недопущення нових порушень [7, с. 100]. Низка державних та недержавних суб'єктів

залучена до реалізації завдань щодо захисту дитинства в умовах війни. Не кожен з них здійснює правозахисну чи правоохоронну діяльність, але всі вони впливають на гарантування інтересів дітей.

Державні органи, які здійснюють захист дітей під час збройних конфліктів, представлені в усіх гілках влади. Зокрема, законодавча влада – це Верховна Рада України, до компетенції якої належить закріплення основ охорони дитинства. Виконавча влада представлена цілою системою органів виконавчої влади, які наділені компетенцією у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів. Контрольно-наглядова система органів у сфері захисту дітей під час збройних конфліктів представлена Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Радником-уповноваженим Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації [8, с. 77]. Не менш вагомою є роль органів місцевого самоврядування та місцевих військових адміністрацій, оскільки вони наближені до громад і безпосередньо працюють з проблемами конкретних дітей.

Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану потребує консолідації зусиль великої кількості організацій та установ, тим більше, що з'явилася значна кількість нових документів, які регулюють їх дії, як і дії батьків, інших родичів, піклувальників тощо в межах позасудових механізмів захисту прав дітей. На сьогодні Україна тісно співпрацює з Комітетом ООН із прав дитини –Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та представницьким органом Дитячого фонду ООН – Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), діяльність якої спрямована на вирішення проблем охорони здоров'я у світовому масштабі. Україна є також учасником Статуту ВООЗ з 3 квітня 1948 р. – Організації Об'єднаних Націй з питань науки, освіти і культури (ЮНЕСКО). Проводиться тісна співпраця з Європейським Судом з прав людини (ЄСПЛ) щодо розгляду фактів злочинів росії щодо українських дітей [9, с. 37]. Міжнародні організації та фонди виступають гарантами прав і свобод українських дітей в умовах війни, реалізуючи свою мету і завдання.

Водночас інституційне забезпечення і гарантування прав і свобод дітей в умовах війни ускладнене не тільки об'єктивними факторами, а й низкою проблем організаційного та правового характеру.

Наразі немає чіткої координації та узгодження дій між державними органами щодо статусу та підтримки дітей, які стали жертвами війни. Розходження у трактуванні термінів і співпраці створює незрозумілість в плануванні та наданні необхідної допомоги. Невідомо, скільки дітей потребує підтримки та які конкретні потреби мають бути враховані. Крім того, недостатнє фінансування соціальної сфери в цілому робить неможливим повноцінне вирішення проблем та забезпечення потреб дітей, які постраждали від війни [10, с. 25; 11, с. 128; 12, с. 80; 13, с. 37; 14, с. 46]. Безумовно, вирішення вказаних проблем потребує стратегічних рішень і політичного впливу.

Гарантії прав і свобод дітей пропонується розуміти як складову

механізму забезпечення прав і свобод дітей, що представляє собою систему загальних та спеціальних умов і засобів, які уможливлюють забезпечення та реалізацію таких прав і свобод, в тому числі в умовах воєнного стану. До системи гарантій прав і свобод дитини в умовах війни віднесені загальносоціальні та юридичні, що в свою чергу поділяються на нормативно-правові та організаційно-правові (інституційні). Останні представлені системою інституцій, що виконують функції із забезпечення прав і свобод та законних інтересів дітей в умовах війни.

До гарантів прав і свобод дітей в умовах війни слід віднести такі інституції, як:

- Верховна Рада України та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- Президент України та Уповноважений Президента України з прав дитини, Радник-уповноважений Президента України з питань безбар'єрності;
- Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- суди;
- органи сектору безпеки та оборони;
- місцеві органи державної влади, державні установи та організації;
- органи місцевого самоврядування;
- адвокатура та система надання безоплатної правової допомоги;
- інституції громадянського суспільства;
- фізичні та юридичні особи приватного права.

Окрему групу представляють міжнародні інституції, організації, фонди, проєкти, а також зарубіжні інституції, що долучаються до вирішення проблем забезпечення прав і свобод українських дітей в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель. Харків : Право, 2009. 600 с.
2. Наливайко Л. Р. Система організаційно-правових гарантій державного ладу України. *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС*. 2009. № 1. С. 3-12.
3. Волинка К. Забезпечення прав і свобод особи в Україні: теоретичні і практичні аспекти. *Право України*. 2000. № 11. С. 30-33.
4. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Харків : Право, 1997. 64 с.
5. Яцкевич І. Конституційно-правові основи юридичних гарантій реалізації права на працю в сучасних умовах. *Публічне право*. 2015. № 3(19). С. 388-395.
6. Bukach, V., Kaminska, N., & Medvid, L. (2021). Institutional Guarantees of Constitutional Political Rights and Freedoms of Person and Citizen in Ukraine. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs,* 11(1), 39-46.
7. Ярмол Л., Карпюк А. Порушення прав дитини в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки».* 2022. № 4(36). С. 96-105.
8. Чепкова К. Органи державної влади як суб'єкти правовідносин у сфері захисту

дітей під час збройних конфліктів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2022. № 3(51). С. 75-80.

9. Костишин Е. І., Шевців Ю.О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29-36.

10. Наливайко Л. Р., Грицай І. О., Оганісян Ц. В. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: зб. норм.-прав. актів. Дніпро : ДДУВС, 2025. 460 с.

11. Nalyvaiko, L. R. (2024). International and national legal protection of the rights of children affected by war. *Modern innovative strategies in education and science:* collective monograph. California, USA : «GS Publishing Services», 122-134.

12. Наливайко Л. Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 77-81.

13. Оганісян Ц. Захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного конфлікту: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2023. Спец. вип. № 2(127). С. 35-39.

14. Оганісян Ц. Правові стандарти у сфері захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2023. № 3(124). С. 44-51.

Тетяна ПОНОМАРЬОВА
завідувач Науково-дослідної
лабораторії з проблем запобігання
кримінальним правопорушенням
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший дослідник

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення прав дітей є пріоритетним завданням будь-якої демократичної та правової держави, визначеним у низці міжнародних та європейських правових документів. Водночас окремі чинники та фактори, які формуються під час розвитку держави можуть знижувати якість та ефективність його виконання, що зумовлено, зокрема, переорієнтуванням законодавця на забезпечення більш нагальних та актуальних потреб. Одними із таких факторів та чинників є військово-політичні, які виникли та зазнали негативної тенденції в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану. Необхідно відзначити, що вказане також стосується кримінально-правового захисту малолітніх та неповнолітніх осіб. Ювенальне кримінальне законодавство на сьогодні є статичним. Вказане зумовлено тим, що з моменту прийняття у 2001 році чинного кримінального законодавства норми

Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) майже не зазнали концептуальних змін. Не у повній мірі ефективними є і санкції кримінально-правових норм, в яких встановлено кримінальну відповідальність за посягання на дітей.

Так, відповідно до даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора, у 2020 році було виявлено 3708 дітей, які вчинили кримінальні правопорушення, та 5236 малолітніх та неповнолітніх осіб, які стали жертвами кримінально протиправного посягання; у 2021 році виявлено 3247 дітей-кримінальних правопорушників та 5875 дітей-жертв; у 2022 році – 1821 дитину, яка вчинила протиправне діяння, та 8608 дітей, які потерпіли від протиправних посягань; у 2023 році – 2529 дітей, які вчинили кримінальне правопорушення, та 11495 дітей, які стали жертвами; у 2024 році – 2287 дітей-правопорушників та 6714 дітей-жертв; станом на квітень 2025 року виявлено 490 дітей, які вчинили кримінальне правопорушення, та 2499 дітей, які стали жертвами протиправних посягань [1].

Отже, як видається, виходячи із наведених статистичних даних, рівень кримінально-правового захисту дітей є незадовільним зі значним дисбалансом у бік неповнолітніх та малолітніх потерпілих. Вказане дозволяє констатувати хоча і нестабільне, але стрімке зростання кількості дітей, які щорічно зазнають протиправного впливу. Таким чином, беззаперечним висновком є те, що кримінально-правові заходи, передбачені для виправлення дітей, які вчинили суспільно небезпечні діяння, є більш результативними відносно конструкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК України, а також видів та розмірів покарань, передбачених за вчинення кримінальних правопорушень щодо дітей.

Такими, що вчиняються найбільш часто, є кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 185, 186, 190, 286 КК України. Відповідно аналіз вказаних кримінально-правових норм дозволяє констатувати відсутність кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак у виді вчинення кримінального правопорушення щодо неповнолітньої або малолітньої особи. Тоді як кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 115 та 152 КК України, у яких передбачені такі ознаки, мають набагато менші кількісні показники. Заслуговує на увагу також те, що вчинення кримінального правопорушення щодо неповнолітніх осіб не передбачено законодавцем як обставини, яка обтяжує покарання.

Так, у ч. 1 ст. 67 КК України визначено, що при призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються: … вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини [2]. Виходячи із наведеного, можна констатувати, що законодавцем забезпечено посилений кримінально-правовий захист лише

малолітніх осіб від протиправних посягань, а також всіх дітей виключно від вчинення кримінального правопорушення у їх присутності. Отже, одним із першочергових кроків, скерованих на удосконалення кримінально-правового захисту неповнолітніх осіб від протиправного посягання, є уточнення п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України та викладення його у такій редакції: ... 6) вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення кримінального правопорушення ***щодо дитини або у присутності дитини…***

Таким чином, проведене дослідження надало підставу констатувати, що в частині кримінальної відповідальності та покарання дітей національне кримінальне законодавство потребує перегляду та оновлення. Це стосується як удосконалення норм Загальної частини КК України, так і кримінально-правових норм, в яких посягання на неповнолітніх та малолітніх осіб визначено кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками, а також тих, де неповнолітні є спеціальними потерпілими – ст.ст. 137, 156, 156-1, 164, 301-2, 304, 323, 324 КК України, де доцільно удосконалити види та розміри покарань.

Список використаних джерел

1. Статистика Офісу Генерального прокурора. URL : https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1209.

Андрій СОБАКАРЬ
завідувач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
підполковник поліції

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

У сучасних умовах трансформації українського суспільства, зростання соціальної напруги та складних викликів у сфері виховання молоді особливого значення набуває питання адміністративної відповідальності неповнолітніх як одного з найважливіших засобів впливу на правосвідомість молодого покоління. Адміністративне законодавство покликане не лише

реагувати на вже вчинені правопорушення, а й виступати ефективним запобіжником протиправної поведінки осіб, які ще не досягли повноліття. Саме через систему адміністративної відповідальності суспільство прагне забезпечити не лише охорону правопорядку, а й реалізацію виховної функції держави щодо підлітків, які ще перебувають у процесі становлення як особистості.

Неповнолітні як суб'єкти адміністративної відповідальності характеризуються особливою психоемоційною сприйнятливістю, схильністю до наслідування, нестійкістю поведінки та високим рівнем впливу з боку соціального оточення. Це обумовлює необхідність особливо виваженого та гнучкого підходу до визначення і реалізації правових механізмів їх відповідальності. Водночас існуюча система адміністративного законодавства України виявляє низку проблем як у нормативному, так і в практичному вимірах, що перешкоджає досягненню мети виховного впливу на неповнолітніх правопорушників.

Основною метою будь-якої форми юридичної відповідальності є запобігання правопорушенням. Проте кожен її вид має власні механізми впливу на осіб, які порушили правові норми. Щодо неповнолітніх особливо важливим є використання не лише адміністративної відповідальності, а й комплексу превентивних та інших адміністративно-правових заходів. Такий підхід вважається одним із найефективніших у протидії правопорушенням серед молоді, адже адміністративні методи, які ґрунтуються на принципах владного впливу й субординації, відзначаються оперативністю, що є критично важливим для своєчасного реагування на правопорушення, їх запобігання, а також усунення чинників, які сприяють їх виникненню. На відміну від кримінального чи цивільного механізму відповідальності така оперативність не завжди є можливою.

Використання різноманітних засобів впливу на неповнолітніх дає змогу індивідуально обирати ті заходи, які найбільш доцільні для конкретної ситуації, що дозволяє здійснювати виховну й профілактичну дію з урахуванням особистісних рис порушника. Аналіз наявних адміністративно-правових інструментів свідчить, що у контексті їх застосування до осіб, які не досягли повноліття, домінує саме виховний і запобіжний характер впливу. При цьому каральна складова таких заходів часто виражена незначною мірою або відсутня взагалі. Основний акцент робиться на корекцію девіантної поведінки та розвиток у підлітків усвідомленого й відповідального ставлення до соціальних норм та оточення.

Слід погодитись із О. Чернецьким, який до особливих ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх відносить те, що ця відповідальність носить виховний та нематеріальний характер, оскільки до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років, як правило, застосовуються заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями. Це, зокрема:

– зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у

потерпілого;

– застереження;

– догана або сувора догана;

– передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють.

Також за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібного розкрадання, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрільби з вогнепальної зброї в населених пунктах, злісної непокори законній вимозі або розпорядженню працівника поліції і порушення правил поводження з вогнепальною зброєю та боєприпасами). До неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт, про що зазначено у ст. 32 КУпАП, вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність, та інше [1, с. 442].

Однією з важливих рис адміністративної відповідальності неповнолітніх є її взаємозв'язок із заходами впливу, які можуть бути застосовані до їхніх батьків або осіб, що виконують аналогічні функції. Відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення до таких осіб можуть застосовуватись адміністративні санкції за неналежне виконання обов'язків щодо виховання дитини, допущення її до стану алкогольного чи наркотичного сп'яніння, або за інші дії чи бездіяльність, що сприяли вчиненню правопорушення неповнолітнім. Застосування відповідальності одночасно до підлітка та його законних представників дозволяє посилити профілактичну ефективність правових заходів і створити систему спільної відповідальності, спрямовану на формування у дитини свідомого правомірного поводження.

Варто зазначити, що адміністративна відповідальність у контексті правопорушень, скоєних неповнолітніми, має значну перевагу над іншими формами юридичного впливу. Це знайшло своє відображення у нормативному регулюванні, яке передбачає спеціальні механізми відповідальності, орієнтовані саме на осіб віком до 18 років. Хоча існують загальні заходи, які можуть бути застосовані як до неповнолітніх, так і до дорослих правопорушників (наприклад, штрафні санкції), у межах адміністративного права створено окрему підсистему, що враховує специфіку юного віку, рівень правосвідомості та соціальну вразливість цієї категорії осіб.

Це вирізняє адміністративне право від інших галузей – зокрема, кримінального та цивільного. У кримінальному праві неповнолітній зазвичай розглядається через призму пом'якшення покарання або особливих умов притягнення до відповідальності, але загальні принципи залишаються тими ж, що й для дорослих. У свою чергу цивільне право розглядає відповідальність неповнолітніх переважно з точки зору матеріального відшкодування збитків і не фокусується на виховній чи превентивній функції. Натомість адміністративно-правовий підхід передбачає застосування

гнучких та адаптивних механізмів, які мають на меті не лише покарання, а передусім соціалізацію, профілактику та корекцію поведінки підлітка.

Однак слід зазначити, що незважаючи на великі можливості впливу на неповнолітніх, закладені в адміністративному законодавстві, принцип індивідуалізації відповідальності неповнолітніх у ньому нині ще не отримав свого належного розвитку. Це пов'язано як з певними недоліками правового регулювання адміністративної відповідальності в цілому, так і наявністю низки невирішених проблем, безпосередньо пов'язаних з відповідальністю неповнолітніх.

В нинішніх умовах окремі заходи впливу до неповнолітніх є недосконалими, малоефективними і застарілими [2, с. 25].

Як уже зазначалося, Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає перелік заходів впливу, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, однак у ньому не міститься чітких дефініцій їхнього змісту чи мети. Це значно ускладнює розуміння правової природи таких заходів і створює труднощі при їх застосуванні на практиці. Зокрема, стаття 24-1 КУпАП регулює питання заходів впливу щодо осіб віком від 16 до 18 років. При цьому значна частина правопорушень, які вчиняються дітьми до 16 років, залишаються поза межами правового реагування. Такий стан справ призводить до зростання відчуття безкарності серед підлітків. Зважаючи на те, що 14-річний вік визнається мінімальним порогом відповідальності у багатьох законодавчих нормах України, доцільно було б саме з цього віку передбачити можливість притягнення до адміністративної відповідальності.

Крім того, сам перелік заходів, передбачених чинним законодавством, потребує кардинального перегляду та модернізації. Більшість з них не забезпечує досягнення основної мети – зниження рівня правопорушень серед неповнолітніх. Ще одним аспектом проблем є нечітка процедура реалізації деяких із цих заходів. Наприклад, вимога просити вибачення у потерпілого не містить конкретизації щодо форми вибачення, необхідності публічності або участі свідків, що призводить до неоднозначного тлумачення під час практичного застосування.

Серйозні питання викликає також застосування таких заходів, як догана або сувора догана, які за своєю суттю притаманні трудовим відносинам і є малоефективними щодо неповнолітніх. До того нормативно не визначено порядок їхнього документального оформлення й процедурного закріплення, що ще більше ускладнює їх практичне застосування. У більш широкому контексті варто визнати, що значна частина адміністративно-деліктних норм, спрямованих на неповнолітніх, не відповідає сучасним умовам і має риси рудиментарної спадщини радянської системи, тому практично не використовується у правозастосуванні [3, с. 316-322].

Водночас адміністративні примусові заходи мають суттєву перевагу над іншими, оскільки відзначаються яскраво вираженим запобіжним і виховним характером. Їх ефективне та своєчасне застосування може

сформувати у неповнолітнього відчуття особистої відповідальності перед суспільством і державою вже на ранньому етапі становлення його особистості.

Слід також підкреслити, що крім правових, можуть застосовуватись і альтернативні способи впливу на підлітків, наприклад: шефська підтримка з боку організацій, залучення до виховного процесу педагогічних колективів, а також соціальний контроль з боку служб у справах дітей. Ці додаткові заходи мають суттєвий потенціал для корекції поведінки та соціалізації неповнолітніх правопорушників.

Недоліки в правовому регулюванні адміністративної відповідальності неповнолітніх не є випадковими. Вони зумовлені, зокрема, відсутністю цілісної системи адміністративних санкцій у законодавстві та браком єдиної концептуальної основи щодо їх структури й функціонування в юридичній науці. Особливо це стосується межі між адміністративними заходами відповідальності та заходами громадського впливу, які мають різну правову природу, підстави, цілі та способи реалізації. Їх ототожнення є юридично некоректним і суперечить принципам правової визначеності.

Отже, юридична відповідальність є одним із ключових інструментів впливу на поведінку осіб у суспільстві. Її подальше вдосконалення, зокрема в частині, що стосується неповнолітніх, є актуальним і необхідним завданням, яке потребує послідовного законодавчого та наукового осмислення.

Список використаних джерел

1. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439-444.

2. Тріпак Ю. Р., Краковська А. Є. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. № 11(1). С. 23-28.

3. Соловйова О. М. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: чи потрібні зміни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 316-322.

Владислав ТЕРЕМЕЦЬКИЙ
провідний науковий співробітник
відділу міжнародного приватного права
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії
правових наук України,
доктор юридичних наук, професор

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МАТЕРІ ТА ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Слід розпочати з того, що забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці визначено однією з Цілей сталого розвитку до 2030 року, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 [1] та Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [2].

Досліджуючи проблеми правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні, слід констатувати, що сучасна нормативно-правова база, яка регулює означену сферу, включає законодавчі та підзаконні акти, спрямовані, зокрема, на забезпечення відповідного рівня медичної допомоги та правового захисту вагітних жінок і дітей. Метою цих документів є захист прав жінок на репродуктивне здоров'я, доступ до безкоштовної медичної допомоги під час захворювання та пологів, а також забезпечення належного рівня здоров'я дітей [3, с. 69].

Загалом національне законодавство у сфері охорони здоров'я матері та дитини є достатньо розгалуженим. Воно складається із законів, постанов та розпоряджень Уряду, підзаконних правових актів інших органів публічної влади як на державному, так і на місцевому рівні.

Так, Конституція України встановлює фундаментальні засади охорони материнства і дитинства. Згідно зі статтею 24 Конституції України держава забезпечує створення умов для поєднання праці та материнства, а також гарантує правовий захист, матеріальну і моральну підтримку материнства і дитинства, що включає пільги для вагітних жінок і матерів, зокрема надання оплачуваних відпусток перед пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку. Також Основним Законом держави закріплено обов'язок батьків утримувати дітей, яким не виповнилось 18 років. Стаття 51 Конституції України чітко встановлює, що саме держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство і батьківство, стаття 52 – декларує рівність дітей незалежно від походження та офіційного статусу відносин їхніх батьків, встановлює відповідальність за насильство над дітьми та експлуатацію дітей.

Крім того, на державу покладено обов'язок піклуватися про дітей, які не мають батьків, або батьки яких позбавлені батьківського піклування. Водночас конституційно закріплено, що винятково законами України визначаються засади соціальної охорони дитинства, материнства, батьківства (стаття 92) [4].

Засади охорони материнства і дитинства, включаючи створення державою умов для зміцнення сім'ї, моральну й матеріальну підтримку, визначені Сімейним кодексом України. Згідно зі статтею 49 цього кодексу дружина має право на материнство, а вагітна дружина має бути у сім'ї забезпечена умовами для збереження свого здоров'я та дитини. Також закріплено, що дружина-матір повинна мати змогу реалізовувати свої права і обов'язки. Крім того, саме в сімейному законодавстві закріплені поняття спору про материнство, встановлення та визнання материнства за рішенням суду [5].

Водночас право самостійного вирішення питання про материнство є однією з гарантій охорони здоров'я жінки. Цікавою видається думка Б. Логвиненка, який відзначає, що право жінки на свій розсуд вирішувати питання про материнство та в якому віці народжувати, зазнає у патріархальному суспільстві суттєвого впливу. Він стверджує, що у такому суспільстві панує і домінує думка про те, що жінка обов'язково має стати матір'ю. Автор називає таку думку хибною та наводить для прикладу поняття «child free» (з англ. «без дітей»), називаючи його рухом, який зародився на противагу домінуючої позиції, що кожна жінка повинна стати матір'ю [6, с. 198].

Сутність організаційно-правових гарантій охорони здоров'я матері та дитини в Україні відображено в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Цим законом регламентуються та деталізуються такі аспекти, як: заохочення материнства, гарантії охорони здоров'я матері та дитини, забезпечення медичною допомогою вагітних жінок і новонароджених, піклування про зміцнення та охорону здоров'я дітей і підлітків, забезпечення дітей і підлітків медичною допомогою, дитяче харчування, контроль за охороною здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах, державна допомога громадянам у здійсненні догляду за дітьми з дефектами фізичного або психічного розвитку та інші [6].

У свою чергу Закон України «Про охорону дитинства» можна вважати основоположним актом у сфері охорони здоров'я дитини. Відповідно до його положень під охороною дитинства розуміється система заходів державного та громадського характеру, які спрямовані на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання, розвитку дитини та захисту її прав [7].

Варто наголосити, що для здоров'я дитини важливе здоров'я її матері, якій трудовим законодавством гарантуються безпечні і здорові умови праці. Так, Закон України «Про охорону праці» встановлює основні засади охорони праці жінок, зокрема встановлені заборони на деякі види робіт, а також

залучення жінок до підіймання і переміщення важких речей [8].

Також важливою гарантією охорони здоров'я матері і дитини є фінансова підтримка від держави, закріплена Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Статтею 12 цього закону встановлено, що допомога при народженні першої та кожної наступної дитини призначається у розмірі 41280 гривень. Виплата допомоги здійснюється одноразово у сумі 10320 гривень, а потім рівними частинами протягом трьох років [9].

Відповідно до Закону України «Про систему громадського здоров'я» здоров'я матері та дитини, репродуктивне здоров'я є об'єктом епідеміологічного нагляду. Крім того, відповідно до статті 33 цього Закону до закладів освіти і дитячих закладів приймаються діти за наявності витягу з медичної картки дитини, який видається на основі медичного огляду [10].

Звичайно, нами наведено далеко не повний перелік нормативно-правових актів, які складають правову основу охорони здоров'я матері і дитини в Україні, але вищеперераховані закони можна вважати базовими у досліджуваному питанні. Враховуючи реалії воєнного стану та післявоєнної відбудови України, проблема належного правового регулювання здоров'я матері та дитини є надзвичайно важливим не лише в аспекті реалізації права на охорону здоров'я, а й сталого розвитку України в цілому.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 25.09.2015 р. URL : https://surl.li/anzvpx.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text.
3. Цибенко О. В., Тищенко М. В. Проблеми вдосконалення законодавства, що регулює охорону здоров'я матері та дитини в Україні. *Правничі наукові дослідження:* матер. наук.-практ. конф. аспірантів, докторантів, молодих і досвідчених учених (м. Київ, м. Івано-Франківськ, м. Хмельницький, 27 травня 2023 р.). К. : НДІ ППП ім. акад. Ф. Г. Бурчака, 2023. С. 68-72.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-ІІІ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text.
6. Логвиненко Б. О. Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». К. : ВД «Дакор», 2021. 272 с.
7. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
8. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text.
9. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#n115.
10. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text.

Наталія УВАРОВА
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ У ДИТЯЧИХ ВИХОВНИХ І НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Забезпечення охорони здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах сьогодні є надзвичайно важливим і складним завданням. Це пов'язано з багатьма чинниками внутрішнього і зовнішнього характеру, що негативним чином позначаються на стані безпекового середовища у дитячих закладах. Тут потрібно вести мову не лише про забезпечення життя дітей в умовах протистояння повномасштабній збройній агресії Російської Федерації, а й про ефективну державну політику у сферах освіти та охорони здоров'я.

Діти як соціально уразлива група потребують підвищеного рівня захисту з боку держави, водночас система контролю за санітарно-гігієнічними умовами їхнього перебування в закладах освіти має ґрунтуватися на чітко визначених правових та організаційних механізмах. Очевидно, що самі правові норми виступають основою для регулювання контрольної діяльності за охороною здоров'я дітей у дитячих закладах та знаходять вияв у реалізації державної ювенальної політики, забезпечуючи створення безпечного освітнього середовища.

Отже, метою представленого дослідження є висвітлення правової основи здійснення контролю за охороною здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності правового регулювання у цій сфері.

Слід розпочати з того, що статтею 51 Конституції України закріплено те, що дитинство, материнство і батьківство охороняється державою. Також згідно зі ст. 52 Основного Закону діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються відповідно до законодавства. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей [1].

Разом із тим контроль за охороною здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах врегульовано статтею 62 Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основи). Причому такий контроль за охороною

здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів у навчальних закладах усіх типів, організаційно-правових форм та форм власності здійснюють органи та заклади охорони здоров'я спільно з органами управління освітою і навчальними закладами. Також громадський контроль здійснюють громадські організації відповідно до закону [2].

Розглядаючи положення цієї статті більш детально, потрібно вести мову про те, що попри єдині вимоги, встановлені Типовим положенням про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2012 № 887 [3], підхід до відображення контрольних повноважень у сфері охорони здоров'я відповідних департаментів місцевих державних адміністрацій істотно відрізняється у відомчих документах.

Також потрібно враховувати те, що на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [4].

Наприклад, Положення про Департамент охорони здоров'я Донецької обласної державної адміністрації (нині – відповідної обласної військової адміністрації), затверджене Розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військової адміністрації та включає пункти про контрольні повноваження, зокрема: «33) організовує роботу з охорони здоров'я, материнства і дитинства, відбір дітей та підлітків для санаторно-курортного лікування, контролює стан здоров'я дітей у дошкільних та інших навчальних закладах незалежно від їх форм власності та підпорядкування, виробництва і якості продуктів дитячого харчування у закладах охорони здоров'я; 34) організовує проведення систематичного медичного обстеження (диспансеризації) осіб, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, евакуйованих та відселених із зон відчуження» [5].

У свою чергу, відповідно до Основ, громадський контроль здійснюється громадськими організації. Важливо відмітити, що чинне законодавство не містить визначення громадського контролю. Зазвичай об'єктом громадського контролю є діяльність держави і місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. При цьому державні органи можуть тлумачитися доволі широко: це не тільки ті органи державної влади, які мають владні повноваження, а будь-які організації, установи чи підприємства, що фінансуються з державного бюджету. Так, державні лікарні та навчальні заклади також можуть бути об'єктом громадського контролю [6].

Зауважимо, що чинне законодавство не містить визначення поняття «громадський контроль». Водночас у Положенні про Раду громадського контролю при Національній службі здоров'я (далі – НСЗУ), затвердженому

Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2024 № 437, під громадським контролем розуміється цілеспрямована діяльність представників громадськості, спрямована на забезпечення неухильного дотримання законності НСЗУ під час реалізації нею державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій та під час здійснення НСЗУ повноважень, визначених Законом [7].

Також слід погодитись із позицією О. Нечитайленко у тому, що ознаками, які відрізняють контроль від нагляду, слід вважати такі:

А) Ціль діяльності контрольних і наглядових органів – виявлення законності і доцільності. Діяльність об'єктів нагляду оцінюють тільки з точки зору законності. Органи контролю можуть проводити перевірку підконтрольних об'єктів як з точки зору законності його дій, так і з точки зору їх доцільності.

Б) Питання втручання в оперативно-господарську і організаторську діяльність об'єктів контролю і нагляду. Органи нагляду не втручаються в діяльність об'єктів нагляду, а контрольні органи своїми приписами впливають на діяльність підконтрольних об'єктів.

В) Можливість застосування заходів впливу органами контролю і нагляду. Контрольна діяльність розуміється ширше, ніж наглядова. Це пов'язано з тим, що контроль включає в себе можливість не тільки наглядати за дотриманням законодавства і порушувати питання про усунення відхилень від правил, але і виправляти їх самостійно в межах наданої компетенції.

Г) Можливість притягнення винних до відповідальності і накладення санкцій. У ході проведення контролю можуть застосовуватися заходи впливу щодо осіб, вину яких доведено. Наглядова діяльність не пов'язана з їх застосуванням.

Д) Органи нагляду здійснюють свої повноваження щодо об'єктів, які їм організаційно не підлеглі, органи контролю – в основному по відношенню до організаційно підлеглих об'єктів [8, с. 120].

Таким чином, питання визначення узгодженої позиції до здійснення контролю за охороною здоров'я дітей у дитячих виховних і навчальних закладах залишається актуальним. Насамперед важливо визначити повноваження і особливості здійснення громадського контролю у цій важливій сфері, а також чіткі критерії для проведення контрольних заходів Департаментами охорони здоров'я обласних державних адміністрацій (обласних військових адміністрацій).

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text.

3. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ місцевої

державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2012 р. № 887. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-2012-%D0%BF#Text.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

5. Положення про департамент охорони здоров'я Донецької обласної державної адміністрації (нова редакція). URL : https://doz.donoda.gov.ua/departament/polozhennya/

6. Логвиненко Б. О. Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». К. : ВД «Дакор», 2021. 272 с.

7. Деякі питання Ради громадського контролю при Національній службі здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2024 р. № 437. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2024-%D0%BF/ed20240423#n78.

8. Нечитайленко О. І. Адміністративний контроль і нагляд: основні підходи до розуміння та розмежування понять. *Правове життя сучасної України:* матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.). Одеса : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 118-120.

Ірина ЦАРЬОВА
завідувач кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філологічних наук, професор

ОСВІТНІ ПРОСТОРИ В УКРИТТЯХ: НОВІ СТАНДАРТИ БЕЗПЕЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Згідно з Конституцією України та Законами «Про освіту» і «Про повну загальну середню освіту», **життя, здоров'я, недоторканність і безпека людини – найвища соціальна цінність.** Тому керівники закладів освіти зобов'язані створити простір, де кожна дитина та працівник почуваються захищеними. У сучасних умовах воєнного стану та постійної загрози ракетних обстрілів в Україні особливої актуальності набуває питання гарантування безпеки учасників освітнього процесу. Одним з ключових рішень стало облаштування повноцінних освітніх просторів в укриттях, що відповідають новим стандартам безпечного навчального середовища.

Традиційно укриття в школах і закладах освіти розглядалися виключно як тимчасові сховища під час тривоги. Сьогодні ж вони трансформуються у функціональні навчальні простори, які дозволяють не лише зберігати життя і здоров'я, а й продовжувати навчання у безпечних умовах. Ці приміщення оснащуються всім необхідним для проведення занять: партами, освітленням, вентиляцією, засобами гігієни, мультимедійною технікою та доступом до інтернету. Завдяки цьому знижується рівень стресу в дітей та педагогів, зберігається сталість навчального процесу.

Сучасні технології, цифрові платформи, новітні методи – це не

самомета, а засіб залучення дитини до активного пізнання [3]. Школа має розвивати **навички самостійності**, формувати здатність планувати свою діяльність, ухвалювати рішення, співпрацювати з іншими. Особливу роль відіграє **учитель-фасилітатор**, який створює умови для «зустрічі» дитини з предметним світом, організовує взаємодію, але не диктує змісту – він підтримує, спрямовує і надихає.

Відповідно до оновлених вимог Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерства освіти і науки України, укриття в навчальних закладах повинні відповідати певним санітарно-гігієнічним, протипожежним та будівельним нормам. Вони мають бути: зручними і адаптованими до тривалого перебування дітей; оснащеними засобами комунікації; інклюзивними – доступними для дітей з інвалідністю; з психологічно комфортним інтер'єром.

Філософія змін, закладена в Концепції «Нова українська школа», пропонує новий погляд на освітнє середовище як ключову умову формування особистості. Школа більше не є лише передавачем знань – вона стає простором розвитку, партнерства і свободи вибору, де кожен учасник освітнього процесу має право голосу і впливу.

Психологічна безпека – не менш важлива. Особлива увага приділяється психологічному стану здобувачів освіти [2], які вимушено навчаються в укриттях. Освітнє середовище має бути не лише фізично безпечним, але й емоційно підтриманим [1]. Тому важливою є робота психологів, інтеграція арт-терапії, ігор та методів ненасильницького спілкування.

Інновації та підтримка громад. Багато громад, волонтерських організацій та міжнародних партнерів долучаються до проєктів з облаштування освітніх укриттів. Завдяки цим ініціативам створюються не просто бомбосховища, а справжні навчальні хаби, де діти можуть навчатися, спілкуватися, відчувати себе в безпеці.

Отже, освітні простори в укриттях – це реальність нової української школи, яка вміє адаптуватися до викликів часу. Вони демонструють стійкість і винахідливість українського суспільства, де безпека, доступність та якість освіти залишаються головними пріоритетами навіть у надскладних умовах. Нові стандарти безпечного навчального середовища – це не просто нормативи. Це **філософія дії**, де головне – створити умови для гармонійного розвитку дитини, вільної від страху, дискримінації й небезпек. Безпека стає фундаментом якісної освіти, що формує сильне, вільне, мисляче покоління.

Список використаних джерел

1. Про затвердження мінімальних вимог до укриттів у закладах освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2023 р. № 828. URL : https://zakon.rada.gov.ua/

2. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: підручник. К. : КНТ, 2009. 631 с.

3. Марутян Р. Р. Модернізація підготовки фахівців для системи забезпечення національної безпеки України. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2013. № 3(18). С. 247-255.

4. Царьова І. В. Мовна безпека в сучасному контексті глобалізації. *Мова – кордон національної безпеки:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 2025. С. 144-146.

5. Children under threat: Mental health impact of war in Ukraine. *UNICEF Ukraine*. 2023. URL : https://www.unicef.org/ukraine/en/reports.

6. Ensuring safe and inclusive education during conflict: Policy responses and global practices. *UNESCO*. 2023. URL : https://unesco.org/

Андрій БАСКО
докторант
Запорізького національного університету,
доктор філософії в галузі права

ПРОЄКТ «ОФІЦЕР СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ» ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ПОЛІЦІЄЮ В ПЕРІОД РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Новою формою взаємодії органів місцевого самоврядування та поліції є створення та запровадження проєкту «Поліцейський охорони закладів освіти». З початку збройної російської агресії питання створення безпекового середовища в публічних місцях стало вкрай актуальним, особливо в закладах освіти України (передусім у школах, ліцеях, коледжах), де отримують освіту діти.

Запровадження цього проєкту узгоджується і здійснюється на виконання Концепції безпеки закладів освіти, яка була схвалена на засіданні уряду 7 квітня 2023 року [1] на виконання норм Конституції України, національного та міжнародного законодавства щодо захисту прав дітей [2-4]. В Концепції визначені основні проблеми безпеки закладів освіти та організації безпечного освітнього середовища в Україні, зокрема:

– недостатня кількість об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти;

– низький рівень відповідності об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти вимогам щодо необхідної місткості таких об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту та кількості евакуаційних виходів, наявності водопостачання, водовідведення, вентиляції, обігріву, освітлення, засобів зв’язку та інтернету, засобів надання медичної допомоги, доступності для маломобільних груп населення, а також можливості організації у таких об’єктах фонду захисних споруд цивільного захисту освітнього процесу;

– низький рівень дотримання вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки закладів освіти;

– застаріла нормативно-правова база у сфері цивільного захисту щодо створення безпечних умов перебування у закладах освіти здобувачів

освіти, педагогічних, науково-педагогічних працівників, адміністрації та інших працівників;

– відсутність у закладах освіти систем зовнішнього та внутрішнього відеоспостереження;

– недоступність більшості закладів освіти та захисних споруд цивільного захисту при закладах освіти для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

– відсутність необхідної кількості шкільних автобусів для підвезення здобувачів освіти та педагогічних працівників до/із закладів загальної середньої освіти;

– недостатній рівень обізнаності учасників освітнього процесу про їх права, обов'язки та відповідальність;

– низький рівень обізнаності дітей щодо кіберзагроз та формування безпечної поведінки в інтернеті;

– неготовність учасників освітнього процесу до дій в умовах надзвичайних ситуацій, бойових дій;

– відсутність у працівників закладів освіти навичок надання домедичної допомоги, забезпечення психологічної підтримки здобувачів освіти;

– обмежений доступ до послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу під час навчання та роботи з урахуванням впливу збройної агресії на їх психічне здоров'я;

– відсутність комплексної інфраструктури психоемоційної підтримки та психологічної допомоги учасникам освітнього процесу;

– недостатність умов для інклюзивного навчання та підтримки в освітньому процесі здобувачів освіти, які цього потребують, відповідно до нових безпекових умов.

У Концепції акцентовано увагу на необхідності вирішення низки проблем безпекового середовища в закладах освіти, які покладаються на органи Національної поліції в межах їх повноважень, визначених Законом України «Про Національну поліцію» [5], а саме:

– відсутність встановленого порядку організації охорони закладів освіти, зокрема із залученням органів поліції охорони (із встановленням комплексу тривожної сигналізації) з підключенням до пунктів централізованого спостереження та реагування;

– відсутність належної організації пропускного режиму в закладах освіти (огорожа, стаціонарні металодетектори, система контролю доступу);

– недостатній рівень охоплення закладів освіти превентивними поліцейськими послугами, спрямованими на запобігання та попередження вчинення правопорушень;

– незнання учасниками освітнього процесу правил безпечної поведінки в побуті та правил дорожнього руху.

Одним із шляхів створення безпечної інфраструктури закладів освіти є

забезпечення в установленому порядку охорони закладів освіти із залученням поліції охорони, встановлення у закладах освіти комплексу тривожної сигналізації з підключенням до пунктів централізованого спостереження та реагування, встановлення стаціонарних металодетекторів, облаштування необхідних огорож та здійснення інших інфраструктурних заходів щодо організації безпеки закладів освіти.

Завданнями Концепції безпекового середовища, яке покладається на Національну поліцію, є:

– посилення поліцейської присутності у закладах освіти з наданням ефективних поліцейських послуг щодо недопущення вчинення правопорушень учасниками освітнього процесу та стосовно них;

– запровадження системи раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу, ризику нападу на заклад освіти або іншої небезпеки;

– впровадження алгоритму дій у разі виникнення небезпечних ситуацій, виявлення вибухонебезпечних та інших підозрілих предметів у закладі освіти;

– удосконалення нормативно-правової бази у сфері громадської безпеки в частині підвищення ефективності попередження та недопущення вчинення правопорушень в закладах освіти.

Для забезпечення реалізації положень Концепції щодо посилення поліцейської присутності у закладах освіти 22 грудня 2023 року Кабінетом Міністрів України затверджено Постанову № 1364 «Про внесення зміни до категорій об’єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах» [6].

Ця постанова передбачає, що заклади освіти державної і комунальної форм власності охоронятиме поліція охорони. Постанова доповнює категорії об’єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах (затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 р. № 975), новим пунктом «19. Заклади освіти державної та комунальної власності». Це розширює перелік об’єктів, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах.

Одним із шляхів реалізації цієї Концепції, що прямо пов’язаний з діяльністю Національної поліції, є запровадження в закладах освіти посади поліцейського охорони закладів освіти, яка буде створена в структурі поліції охорони. Поліція охорони є структурним озброєним підрозділом Національної поліції України, тому є компетентною у створенні безпечних умов навчання. За безпеку дітей відповідатиме спеціально підготовлений співробітник, який пройшов ретельний відбір, медичне, психологічне обстеження та спеціалізоване навчання. Такий поліцейський разом з педагогами здійснюватиме пропускний режим, буде забезпечувати публічний порядок та безпеку, реагувати на звернення або повідомлення учнів та

вчителів, а також відповідатиме за направлення всіх учасників навчального процесу до укриттів.

У підсумку слід заначити, що запровадження в закладах освіти посади поліцейського охорони закладів освіти є одним із шляхів реалізації Концепції безпекового середовища. Такий поліцейський разом з педагогами буде здійснювати пропускний режим, забезпечувати публічний порядок та безпеку, реагувати на звернення або повідомлення учнів та вчителів, а також відповідатиме за направлення всіх учасників навчального процесу до укриттів. Основними завданнями такого поліцейського буде:

– виявлення порушників правил перебування в закладі освіти, вжиття заходів припинення їх поведінки та притягнення до відповідальності;

– надання учасникам освітнього процесу інформації щодо об'єктів інфраструктури забезпечення закладу освіти (бомбосховища, аварійних виходів та ін.);

– забезпечення можливості швидкого доступу учасників освітнього процесу до бомбосховища;

– вжиття евакуаційних заходів у випадку виявлення небезпечних предметів, загрози життю та здоров'ю учасникам освітнього процесу;

– вжиття заходів щодо недопущення споживання в закладі освіти спиртних (алкогольних напоїв) та наркотичних засобів;

– вжиття заходів профілактики, припинення цькування (булінгу) відносно дитини в закладі освіти та за його межами;

– вжиття заходів профілактики, припинення насильства відносно дитини в закладі освіти та за його межами.

Також слід додати, що виконанню завдань та реалізації повноважень поліцейського охорони закладів освіти мають сприяти органи місцевого самоврядування (далі – ОМС), оскільки відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування», а саме статті 32 ОМС, здійснюють управління комунальними закладами освіти, до яких відносяться здебільшого школи, гімназії, ліцеї та інші заклади освіти [7]. А тому їх повноваження у сфері взаємодії з поліцією та іншими правоохоронними органами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку (зокрема, створення безпекового середовища в закладах освіти) мають бути нормативно закріплені у відповідному Положенні, за прикладом Указу Президента України від 15.12.2006 року № 1087/2006 «Про заходи щодо зміцнення правопорядку і посилення взаємодії місцевих органів виконавчої влади та правоохоронних органів» [8].

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження КМУ від 07.04.2023 р. № 301-р. *Офіційний вісник України.* Офіц. вид. від 20.04.2023 р. № 40. Стор. 89. Ст. 2182.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show.

3. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III)

Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ. *Рада Європи*. 04.11.1950 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

5. Декларація прав дитини: Прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384/card6#Public.

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Стор. 1970. Ст. 379.

7. Про внесення змін до категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 р. № 1364. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zminy-do-katehorii-obiektiv-derzhav-a1364.

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

9. Про заходи щодо зміцнення правопорядку і посилення взаємодії місцевих органів виконавчої влади та правоохоронних органів: Указ Президента України від 15.12.2006 р. № 1087/2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087/2006.

Дмитро БУЛАТІН
викладач кафедри правових дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України,
доктор філософії в галузі права, майор

О. КІПТІЛИЙ
курсант Національної академії
Національної гвардії України,
солдат

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком широкомасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України в лютому 2022 року питання забезпечення громадської безпеки, правопорядку, боротьби з диверсійними загрозами та недопущення паніки серед населення набуло особливої актуальності. У таких умовах ключову роль відіграє взаємодія підрозділів Національної гвардії України (НГУ) та Національної поліції України (НПУ), які виконують спільні завдання як у зоні бойових дій, так і в тилових регіонах. Успішність таких завдань безпосередньо залежить від ступеня їх координації, взаєморозуміння, оперативності реагування та правового регулювання. Саме тому дослідження ефективності міжвідомчої співпраці є важливим елементом формування національної безпеки в умовах воєнного стану.

Взаємодія між Національною гвардією та Національною поліцією

України має нормативне підґрунтя, що базується на Конституції України, Законі України «Про Національну поліцію», Законі України «Про Національну гвардію України», Законі України «Про правовий режим воєнного стану», а також відповідних указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів та наказах Міністерства внутрішніх справ. Зокрема, Наказ МВС № 773 від 15.08.2016 року регламентує спільне патрулювання підрозділами НГУ і НПУ з метою забезпечення громадської безпеки та порядку. В умовах воєнного стану додаються оперативні директиви Генштабу ЗСУ та координаційні документи територіальних штабів оборони.

У сучасних умовах взаємодія між НГУ та НПУ реалізується через низку механізмів: спільне патрулювання, забезпечення охорони громадського порядку в прифронтових населених пунктах, супровід гуманітарних конвоїв, участь у затриманні диверсійно-розвідувальних груп, протидія мародерству. Ефективність цієї взаємодії значно підвищується за умов налагодженого інформаційного обміну, уніфікованих процедур реагування, а також високого рівня підготовки особового складу. Приклади з практики свідчать, що спільні дії дозволили своєчасно виявити підозрілих осіб, знешкодити небезпечні предмети, забезпечити безпеку евакуйованих цивільних осіб. Особливо результативною така співпраця є у великих містах, як-от Київ, Харків, Дніпро, де кількість викликів щодня сягає кількох сотень.

Попри загальний позитивний досвід співпраці, існує низка проблем, які ускладнюють взаємодію між структурами. Серед них: різний рівень технічного оснащення підрозділів, брак єдиної електронної бази даних, слабка синхронізація комунікаційних засобів, подвійне підпорядкування в окремих ситуаціях, відсутність спільної оперативної доктрини. В окремих випадках виникають правові колізії щодо повноважень або затримок у прийнятті рішень у складних умовах бойової обстановки. Це вимагає вдосконалення нормативної бази, проведення спільних навчань і тренувань на міжвідомчому рівні.

Серед ключових напрямів удосконалення взаємодії між НГУ та НПУ можна виділити:

- розробку єдиних стандартів взаємодії;
- підвищення рівня міжвідомчої підготовки;
- створення оперативно-аналітичних центрів спільного управління;
- інтеграцію цифрових платформ обміну інформацією;
- запровадження системи спільного контролю за виконанням завдань;
- розширення обміну кадрами для підвищення розуміння специфіки діяльності обох структур.

Також доцільним є проведення спільних стратегічних навчань на рівні Міністерства внутрішніх справ та Збройних Сил України з метою підвищення оперативної сумісності у кризових ситуаціях.

Отже, ефективна взаємодія між підрозділами Національної гвардії України та органами Національної поліції є невід’ємною складовою

забезпечення національної безпеки у складних умовах воєнного стану. Її ефективність залежить від рівня правового регулювання, координації на місцях, технічного оснащення та підготовки особового складу. Актуальність подальшого наукового дослідження цієї тематики визначається постійним розвитком гібридних загроз, зміною характеру бойових дій та необхідністю підвищення стійкості держави до викликів сучасної війни. Наукові розробки у сфері міжвідомчої взаємодії мають стати основою для підвищення якості службово-бойової діяльності обох структур у період дії особливого правового режиму.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII.
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022.
6. Про деякі питання забезпечення публічного порядку і безпеки в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 92.
7. Про затвердження Інструкції з організації спільного патрулювання…: наказ МВС України від 15.08.2016 р. № 773.
8. Виклики міжвідомчої взаємодії в умовах війни: аналіт. звіт Центру досліджень безпеки. Київ, 2023.
9. Звіт Генерального штабу ЗСУ про участь НГУ у стабілізаційних заходах (2022-2025).
10. Офіційний сайт МВС України. URL : https://mvs.gov.ua.

Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

СЛУЖБА ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ COMMUNITY POLICING В УКРАЇНІ

Модель Community Policing є найбільш впливовою стратегією діяльності поліції у світі, що запроваджується у багатьох країнах. Вона підкріплена низкою ґрунтовних наукових досліджень, схвальною оцінкою громадськості, загальною тенденцією зниження індексу злочинності та страху перед нею, а також підвищення рівня довіри до поліції у країнах, які впроваджують цю модель тривалий час. На цей час в Україні запроваджено окремі принципи й елементи концепції, але загальний тренд свідчить про неминучість повноцінного системного впровадження моделі у

діяльність Національної поліції.

Вітчизняні науковці лише останнім часом присвятили низку важливих досліджень проблемам та напрямам впровадження поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду. Зокрема К. Анісімов, О. Бочковий, К. Бугайчук, О. Копіна, О. Костюшко, О. Мірошник, К. Недря, О. Сердюк, Т. Сліпченко, С. Шатрава та ін. визначили низку гострих питань запровадження Community Policing в Україні. К. Бугайчук і К. Шеремет, до того ж, визначили правовий статус Служби освітньої безпеки (далі – СОБ) [1]. Ми у цьому стислому дослідженні вважаємо за потрібне звернути увагу на впровадженні СОБ як прояві реалізації моделі Community Policing.

Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду (як найчастіше перекладають термін Community Policing), є теоретичною концепцією та практикою функціонування поліції, що реалізує проактивне забезпечення правопорядку у тісній взаємодії з територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства. Проактивний характер боротьби зі злочинністю протиставляється реактивному підходу професійного реагування на вже вчинені правопорушення та події. Проактивність та превенція правопорушень неможлива без подолання дистанціювання поліції та без її тісної інтеграції у суспільство. Якщо в традиційній діяльності поліції забезпечувалися зв'язки з асоціальним елементом (зокрема, через примусові заходи та через агентурний апарат), то в орієнтованій на громаду поліцейській діяльності важливі зв'язки з усіма верствами населення – і з найактивнішими, і з найменш захищеними [2].

Переходячи до обґрунтування думки, що СОБ в Україні є формою реалізації Community Policing, то, по-перше, слід акцентувати, що діти є нашим майбутнім, тому цілком зрозуміла увага, яка приділяється безпечним умовам їх зростання, особливо в умовах ризиків і загроз воєнного стану. Тобто СОБ запроваджена у відповідь на гостру потребу українського суспільства та територіальних громад. А орієнтація на нагальні потреби соціуму є характерною рисою моделі Community Policing. У цьому ж випадку реагування на потребу полягає не лише в коригуванні функціональних пріоритетів, а й в організаційній зміні структури правоохоронного органу. Отже, у воєнний час однією з найвразливіших частин громади є діти та шкільне середовище, а поліцейська присутність у школі в такому контексті – це реакція на реальні ризики (обстріли, вибухонебезпечні предмети, напади, тривожність, паніка, інші загрози безпеці).

Узагалі, якщо ми проаналізуємо дефініції цієї моделі, то побачимо досить сталу конструкцію: спочатку зазначається найближче родове поняття (підхід в роботі поліції, модель поліцейської діяльності, філософія та організаційна стратегія), потім ознаки, що відрізняють цю діяльність (фокус на споживачах правоохоронних послуг, методи партнерства, співпраці та взаємодії із громадою, орієнтація на превенцію та подолання страху перед злочинністю) та цілі чи завдання. Серед визначень нової моделі поліцейської

діяльності рядового поліцейського дивує саме формулювання мети такої поліцейської діяльності**:** виявлення й вирішення проблем, які постають перед громадою, «покращення якості життя» [3, с. 9-10]. Але це підкреслює значні масштаби необхідних змін, суттєве переосмислення ролі поліції.

По-друге, завдання СОБ, визначені у п. 3 розділу 1 Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти [4], передбачають взаємодію з адміністрацією закладу, з педагогічними та іншими працівниками, із законними представниками учнів (зокрема, з питань гарантування безпеки учасників освітнього процесу, здійснення превентивних та профілактичних заходів). А організація взаємодії з громадськістю на засадах партнерства якраз є однією з основних засад моделі Community Policing.

По-третє, важливою характеристикою цієї моделі є фізична присутність у повсякденному житті громади. Місцем несення служби для офіцерів СОБ є не поліцейські приміщення, а територія закладів освіти. За рахунок цього досягається характеристика максимальної доступності, наближеності, видимості поліцейського.

По-четверте, модель Community Policing робить акцент на запобіганні правопорушень, а не на реагуванні на них. Узагалі, на нашу думку, серед первинних витоків моделі є розуміння того, що злочини більш ефективно та більш економічно попереджати, а не розкривати, розслідувати, розшукувати, затримувати та утримувати злочинців. Щоб належним чином попереджати протиправні прояви в суспільстві, поліція повинна мати з цим суспільством належну комунікацію, взаємодію, вона має бути органічною частиною цього суспільства, широко та глибоко усвідомлювати його проблеми. Ці дві ідеї можна визнати засадничими для концепції Community Policing, і вони обидві пов’язані з профілактикою правопорушень.

Відповідно серед обов’язків поліцейських СОБ, визначених у розділі ІІ зазначеної Інструкції, вже перший пункт передбачає, що вони «здійснюють превентивну та профілактичну діяльність із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО та вживають заходів, спрямованих на попередження та усунення загроз життю та здоров’ю учасників освітнього процесу» [4]. Також в Інструкції встановлені обов’язки вжиття заходів щодо запобігання: булінгу (цькуванню) учасників освітнього процесу (п. 2), вживанню дітьми наркотичних засобів та психотропних речовин, алкогольних напоїв (п. 3), вчиненню дітьми самогубств та їх спроб, навмисних самоушкоджень, ризикованої поведінки і вчинків, які призводять до травматизму та загибелі (п. 4), порушень кібербезпеки (п. 5).

По-п’яте, Community Policing працює тоді, коли громада довіряє поліції, а не боїться її. Присутність поліцейського у школі, якщо вона організована коректно, зменшує страхи, допомагає дітям у складних ситуаціях (булінг, тривожність, стрес тощо), будує позитивний образ поліції з юного віку.

Для цього в освітню підготовку представників СОБ інтегровано теми про взаємодію з учнями, з «вікової психології дітей різного шкільного віку, принципів інклюзивної освіти, відновлювальної комунікації». При цьому МОН та МВС у своїх відповідях на запитання адміністрації шкіл зазначили, що відповідні поліцейські проходять додаткові тренінги, зокрема за такими актуальними темами, як «Подолання стресових ситуацій в освітньому просторі», «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація», «Основи гейткіпінгу у профілактиці суїцидальних ризиків серед дітей», «Ефективна комунікація»; «Фасилітація» тощо [5].

По-шосте, один з принципів Community Policing полягає у розподіленні відповідальності між поліцією та громадою. У школах це проявляється у взаємодії з адміністрацією, педагогами, психологами, учнями – спільному створенні політики безпеки (наприклад, евакуаційні плани, антибулінгові програми, тренінги з мінної безпеки).

Зазначимо, що реалізована в Україні модель СОБ розмежовує певні обов'язки між громадою та поліцією. Зокрема, «робоче місце поліцейського СОБ облаштовує засновник закладу освіти (орган місцевого самоврядування або інший уповноважений орган). Саме він забезпечує інспекторів необхідною технікою, обладнанням і приміщенням для роботи» [5]. Це передбачено Постановою Уряду, яка визначає, що засновники закладів освіти відповідають за створення належних умов для роботи поліцейських СОБ [6].

Таким чином, можна підсумувати наступні ознаки функціонування СОБ, що свідчать, що вона є проявом реалізації моделі Community Policing:

1) СОБ запроваджена у відповідь на гостру потребу українського суспільства та територіальних громад посилити безпеку дітей;

2) завдання СОБ серед пріоритетних визначають взаємодію зі спільнотою учасників освітнього процесу;

3) місцем несення служби для офіцерів СОБ є не поліцейські приміщення, а територія закладів освіти, що максимально збільшує доступність, наближеність, видимість поліцейського;

4) більшість обов'язків поліцейських СОБ передбачає здійснення превентивної, профілактичної, запобіжної діяльності;

5) присутність поліцейського у закладах освіти сприяє формуванню позитивного образу поліції та довіри до неї;

6) функціонування СОБ забезпечує апробацію окремих механізмів практичного розмежування зон відповідальності в організації поліцейської діяльності, зокрема, облаштування робочих місць громадою.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л., Шеремет К. Ю. Правовий статус служби освітньої безпеки Національної поліції України. *Право і безпека*. 2025. № 1(96). С. 78-89.

2. Валєєв Р. Г. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, як складова соціального розвитку держави. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави:* матер. XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 1 грудня 2023 р.).

Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 128-130.

3. Копіна О., Мірошник О., Сердюк О. Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді: метод. реком. Харків : ХНУВС, 2018. 124 с.

4. Інструкція з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.10.2024 р. № 663. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text.

5. Відповіді МОН та МВС на запитання щодо Служби освітньої безпеки. *Нова Українська школа.* 2025. URL : https://nus.org.ua/2025/03/06/vidpovidi-mon-ta-mvs-na-zapytannya-shhodo-sluzhby-osvitnoyi-bezpeky/

6. Про реалізацію експериментального проєкту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 р. № 1245.

Tetiana VOLOSHANIVSKA
Associate Professor of the Department
of Criminal Law Disciplines
Odesa State University of Internal Affairs,
Doctor of Law Sciences, Associate Professor

Anna SUKHARIEVA
Associate Professor of the Department
of Administrative Activities of Police
Odesa State University of Internal Affairs,
Candidate of Law, Associate Professor

SOME ASPECTS OF CREATING A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT DURING ARMED CONFLICT

The problem of this study is that in armed conflicts, the educational environment is always under attack. Protecting educational institutions from attacks should be one of the priorities of public authorities, as educational institutions should remain a safe place to learn. Throughout the civilized world, there are countries that are experiencing military aggression from other countries, which exposes educational subjects to risks and dangerous activities at the national and school levels.

During the armed conflict, educational institutions should remain a safe place to learn. However, children's right to education and the protection of educational space is violated in countries affected by armed conflict. This is manifested in harm to children's lives and health (killings, torture, recruitment); the use of schools as barracks, weapons depots, hostage holding facilities; and the complete or partial destruction of schools and educational infrastructure.

The negative consequences include:

– a decline in school attendance;

– a decrease in the number of students, as the vast majority go abroad;
– a decline in the quality of education;
– a reduction in teaching staff – all of which are obstacles to children receiving quality education and exercising their right to education and proper development.

Therefore, the state authorities, together with international organizations, local non-governmental organizations, volunteers, and law enforcement agencies, should support educators and students in protecting their rights from military use.

The sad events of recent years in our country have led to the fact that the youngest Ukrainians do not have a full-fledged safe environment for education. The aggressor country claims that it strikes exclusively at military targets, but its troops destroy educational institutions of all levels. Thus, the statistics are striking: since the first days of military aggression, the most destroyed and damaged educational institutions are in Kharkiv region (damaged – 733; destroyed – 99); Donetsk region (damaged – 387; destroyed – 112); Dnipropetrovs'k region (damaged – 404; Kherson region (damaged – 299; destroyed – 71); Mykolaiv region (damaged – 264; destroyed – 33); Kyiv region (damaged – 233; destroyed – 15); Sumy region (damaged – 204; destroyed – 17); Luhansk region (damaged – 182; destroyed – 23). In total, 3798 educational institutions were affected by the bombing and shelling, 365 of them were completely destroyed [1].

In September 2024, on the occasion of the International Day for the Protection of Education from Attack, the UN Secretary-General stated that education is not only a fundamental human right in itself, but is essential for the realization of all human rights. Every developed civilized country in the world should constantly invest in education, make every effort to protect the participants of the educational process, and bring to justice those who attack educational institutions. António Guterres called on all countries to fully support and implement the Safe Schools Declaration, to support the Global Coalition to Protect Education from Attack, and to do everything possible to ensure that children and youth can continue their education, both during war and after the cessation of hostilities. The right to education of every child, regardless of where they live, must be preserved [2].

The Declaration is the means by which states adopt the Guidelines for Protecting Schools and Universities from Military Use During Armed Conflict. In addition to the obligation to adopt the Guidelines and incorporate their provisions into national legislation and practice, the signatories to the Declaration also agree to: collect data and investigate attacks on education; develop conflict-sensitive approaches to education; and ensure the continuation of education during armed conflict [3].

To elaborate on the positive aspects of the Declaration, it does indeed create and unite a community of nations whose duty is to respect the nature of the origin of schools, mutual assistance, development and exchange of experience in protecting education during armed conflict. The Declaration contains specific proposals for concrete measures to be taken to deter military aggression aimed at

the use of educational facilities, to radically reduce the risk of attacks on education and the destruction of infrastructure, and to mitigate the consequences of such attacks. Countries that have ratified this Declaration are obliged to collect information on military attacks on education, facilitate the investigation of war crimes related to education, and provide necessary assistance to victims. By endorsing the Declaration, states also commit to restoring access to safe education and developing conflict-sensitive education systems that promote respect between social and ethnic groups.

Almost all international organizations direct their activities and develop strategies to protect education from attacks. For example, the Global Coalition to Protect Education from Attack has developed and is implementing measures at the school level to protect education from attack, including the following:

- unarmed physical protection measures;
- armed physical protection measures;
- early warning/alert systems;
- alternative ways of providing education;
- psychosocial support;
- comprehensive school-wide safety and security plans.

Thus, we would like to highlight the following recommendations and suggestions for improving the safety of schools during armed conflicts:

- to implement, without fail, the norms of international law that regulate legal relations in the field of ensuring the rights of persons to education during armed conflicts;
- to implement measures at the state and school levels to protect education from attacks, taking into account the best international instruments and practices;
- to provide financial support for school activities on an ongoing basis to develop and implement comprehensive school-wide security plans in accordance with the needs of educational institutions, and to attract resources from local government agencies and international organizations;
- cooperation with international organizations (foundations) that specialize and have experience in overcoming crisis situations in schools during armed aggression.

References:

1. Ministry of Education and Science of Ukraine. *Official website*. URL : https:// saveschools.in.ua/

2. Statement by the Secretary-General on the occasion of the International Day for the Protection of Education from Attack. URL : https://ukraine.un.org/uk/278190%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D.

3. Developed by education policymakers and ministry-level planners, conflict-sensitive and risk-informed strategies and programs are designed to address grievances and resentments that fuel conflict. For more information on such strategies, policies and programs, see the INEE Guidance Note on Conflict Sensitive Education (INEE, 2013). URL : https://inee.org/collections/ conflict-sensitive-education.

Ольга ГОНЧАРЕНКО
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
доктор філософських наук, професор

Наталія ГНАТЕНКО
курсант
Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Для будь-якої країни діти – це майбутнє. Діти – це саме те, для чого суспільство творить та будує на довгострокову перспективу, а потім це береже та покращує. Загальновідомий факт, який також підтверджений науковцями з різних галузей наук, що діти є однією з найбільш вразливих верств населення [1]. На це є низка причин: фізіологічні, економічні, соціальні. Втім з розвитком людства та технологій з'явилася нова небезпека, а також причина, чому діти відносяться до найбільш вразливих верств населення. Йдеться про кібербулінг, онлайн-грумінг, небезпечний вплив через соціальні мережі, маніпулятивні мультфільми/відео. Ця проблема стосується дітей усього світу. А як щодо дітей в Україні? Чи порушуються їх права у час російсько-української війни?

Права дітей та їх захист регламентуються такими міжнародними нормативно-правовими актами, як: Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція ООН «Про права дитини» (1989 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990р.). Проте, на жаль, ці документи «не працюють» у ставленні росії до українських дітей. Росія неодноразово порушувала та посягала на права українських дітей: вбивствами під час ракетних атак та БПЛА, примусовою депортацією, незаконним усиновленням і т.п. Офіційну інформацію станом на 25 квітня 2025 року можна переглянути на сайті Армія.Inform [2].

Україна неодноразово зверталася до міжнародних організацій, щоб покарати країну-агресорку. І хоч справедливі рішення щодо країни-терористки дуже довго схвалюються або хтось їх затримує через свою прив'язаність до цієї країни, та, на щастя, були схвалені розумні та виважені рішення: весною 2023 року Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт Путіна та уповноважену президента рф у справах дитини Марії Львової-Бєлової, підозрюючи їх у воєнних злочинах у вигляді численних

незаконних депортацій та переміщення дітей з окупованих територій України [3]. Також 25 січня 2024 року Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила резолюцію «Ситуація щодо дітей України», закликаючи країни Європейського Союзу докласти максимум зусиль, щоб повернути депортованих у Росію українських дітей. Також ПАРЄ закликає ЄС визнати цей факт геноцидом [4].

Із розвитком технологій чільне місце в сучасному суспільстві почала займати проблема захисту прав дітей в цифровому середовищі. Адже у цифровому середовищі мають місце кібербулінг, онлайн-цькування, онлайн-грумінг (сексуальна експлуатація дітей в онлайн-середовищі), небезпечний та неприйнятний контент для дитячої психіки. Ці речі можуть мати негативні наслідки для психологічного стану дітей – спричинити появу та розвиток депресії, апатії, тривожності і навіть суїцидальних думок. Воєнний стан в Україні створює додаткові небезпеки цифрового середовища, адже, крім всього, підвищується ризик маніпуляції, дезінформації, вербування ворогом підлітків для вчинення диверсій та інших суспільно небезпечних дій. Тому важливо проводити із дітьми профілактичні бесіди на тему цифрової безпеки, щоб у випадку неправомірних закликів, морально-психологічного тиску ворога вони одразу знали, що робити та до кого звертатися. Для цього обов'язково мають бути працівники у навчальних закладах, яким діти довірятимуть.

Список використаних джерел

1. Про причини чому жінки, діти та люди похилого віку є найвразливішими верствами суспільства. *БФ «Посмішка».* URL : https://www.smilefoundationindia.org/blog/why-are-children-women-and-elderly-the-most-vulnerable/

2. Статистика про постраждалих українських дітей від російської агресії станом на 25.04.2025 р. URL : https://armyinform.com.ua/2025/04/25/622-dytyny-vbyto-rosiyeyu-v-ukrayini-ponad-1924-poraneni-onovleni-dani-shhodo-zhertv-agresiyi/

3. Про рішення суддів Міжнародного кримінального суду (МКС) видати ордери на арешт Путіна та Марії Львової-Бєлової. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3683849-miznarodnij-kriminalnij-sud-vidav-order-na-arest-putina.html.

4. Про заклик ПАРЄ до Євросоюзу визнати геноцидом депортацію Росією українських дітей. URL : https://suspilne.media/669442-pare-zaklikae-evrosouz-viznati-genocidom-te-so-rosia-deportue-ukrainskih-ditej/

5. Про організації та фонди, де дітям надають безоплатне лікування та реабілітацію. URL : https://childrights.org.ua/news/naslidky-vijny-de-dityam-nadayut-bezoplatne-likuvannya-ta-reabilitacziyu/

6. Про БФ, який підтримує дітей, які втратили одного або обох батьків через повномасштабне вторгнення. URL : https://mc.today/uk/zdijsnyuye-mriyi-ta-povertaye-zhagu-do-zhittya-yak-bf-diti-geroyiv-dopomagaye-ponad-8-tis-malenkih-ukrayintsiv/

7. Офіційна сторінка ЮНІСЕФ Україна, на якій організація викладає статті та фотозвіти про все те, що робить для українських дітей. URL : https://www.unicef.org/ukraine/

Вікторія ДОЦЕНКО
доцент кафедри психології та педагогіки
Національної академії
Національної гвардії України,
кандидат психологічних наук, доцент

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ТА ПРОПАГАНДА, СПРЯМОВАНА НА ДІТЕЙ, В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

В умовах триваючої російської агресії проти України інформаційний простір став ключовим полем битви. Росія активно використовує дезінформацію та пропаганду як потужний інструмент для досягнення своїх військово-політичних цілей. Цілеспрямоване поширення викривленої та сфабрикованої інформації слугує для виправдання неспровокованого вторгнення, дискредитації української держави та її громадян, а також для створення хибного враження про підтримку агресора серед населення.

Деструктивний вплив ворожої пропаганди не обмежується лише міждержавним рівнем. Вона спрямована на підрив внутрішньої єдності українського суспільства, розпалювання ворожнечі між різними соціальними та регіональними групами, а також на руйнування довіри до ключових державних інститутів та Збройних Сил України, які мужньо боронять країну. Важливо усвідомлювати, що наслідки цієї масштабної інформаційної війни матимуть довготривалий характер, впливаючи на суспільну свідомість, міждержавні відносини та процеси відновлення навіть після припинення бойових дій.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговує проблема вразливості дітей до інформаційного впливу. Їхнє несформоване критичне мислення, довірливість, емоційна сприйнятливість та активне залучення до цифрового середовища роблять їх особливо вразливими до маніпуляцій та пропагандистських наративів, що поширюються в умовах війни.

У зв’язку з цим аналіз методів, психологічних наслідків та шляхів протидії дезінформації та пропаганді, спрямованої на дітей, в контексті російської агресії проти України набуває особливої актуальності та є ключовим завданням для наукової спільноти.

В умовах поточної інформаційної війни проти України з боку агресора набули широкого застосування наступні методи дезінформаційного та пропагандистського впливу на дитячу аудиторію [1]:

1) емоційна маніпуляція – застосування емоційно заряджених стимулів, таких як страх, гнів, жаль або ностальгія, з метою формування у дітей заданих когнітивних та афективних реакцій. Прикладами є поширення сфабрикованих наративів про жорстокість однієї зі сторін конфлікту або експлуатація почуття втрати для викликання певних емоційних станів та

подальшого прийняття пропагандистських ідей;

2) спрощена репрезентація дійсності, складних соціально-політичних процесів до бінарних опозицій («добро» проти «зла»), викривлення інформації;

3) апеляція до псевдоавторитетних джерел, використання фіктивних експертів, сфабрикованих цитат або маніпуляція результатами наукових досліджень для підвищення довіри до пропагандистських повідомлень. Це може включати посилання на неіснуючих фахівців або вирвані з контексту твердження авторитетних осіб;

4) конструювання та розповсюдження фейкових новин і наративів; створення та активне поширення недостовірної інформації через різноманітні цифрові канали, включаючи соціальні мережі, месенджери та імітацію легітимних новинних вебсайтів. Особлива увага приділяється візуальному контенту (фотографії, відеозаписи) як такому, що має високий рівень сприйняття та емоційного впливу на дитячу аудиторію;

5) залучення інфлюенсерів та лідерів думки. Використання популярних серед дітей та підлітків особистостей (блогери, зірки соціальних мереж) для транслювання пропагандистських ідей та меседжів, що зумовлено високим рівнем довіри та ідентифікації з такими фігурами;

6) використання дитячої символіки та голосів у пропагандистському контенті; створення матеріалів, у яких діти виступають на підтримку певної позиції або наративу. Емоційний вплив такого контенту на дитячу аудиторію є значним, оскільки викликає емпатію та відчуття солідарності;

7) інкорпорація пропагандистських наративів у розважальний контент. Впровадження певних ідеологічних меседжів у відеоігри, анімаційні фільми, музичні твори та інший розважальний контент, що є привабливим для дітей та сприяє непомітному засвоєнню пропагандистських установок.

Вплив дезінформаційних та пропагандистських наративів на дітей в контексті інформаційної війни зумовлює низку негативних психологічних наслідків, що потребують ретельного наукового аналізу. Одним із ключових наслідків є формування когнітивних спотворень та викривленої картини світу. Систематичне споживання неправдивої або маніпулятивної інформації призводить до хибного розуміння причинно-наслідкових зв’язків у конфлікті, неадекватного сприйняття подій та формування спотворених уявлень про соціальну реальність [1].

На емоційному рівні інтенсивний вплив негативного інформаційного контенту є вагомим чинником розвитку підвищеного рівня тривожності, хронічного страху та проявів агресивної поведінки. Постійне перебування в інформаційному полі, насиченому повідомленнями про загрози та насильство, дестабілізує емоційний стан дитини, підвищує її вразливість та може провокувати неадекватні реакції.

Пропагандистські кампанії також спричиняють поляризацію мислення та формування стійких упереджень. Спрощене та дихотомічне представлення конфлікту сприяє розвитку нетерпимості до альтернативних точок зору та

представників інших національних чи соціальних груп, перешкоджаючи формуванню толерантності та емпатії.

Критично важливим наслідком є зниження рівня довіри до джерел інформації та розмивання меж між достовірними та сфабрикованими повідомленнями. Тривалий вплив дезінформації підриває здатність дитини до критичного аналізу інформації, ускладнює процес верифікації фактів та створює передумови для подальшої вразливості до маніпуляцій у майбутньому.

Особливої уваги потребують діти, які безпосередньо постраждали від воєнних дій. Інтенсивний пропагандистський вплив на тлі пережитих травматичних подій значно підвищує ризик розвитку психологічних травм та посттравматичного стресового розладу. Дезінформаційні наративи можуть поглиблювати відчуття безпорадності, провини або помсти, ускладнюючи процеси психологічної адаптації та відновлення.

Нарешті, пропаганда здійснює значний вплив на формування ідентичності та самосвідомості дитини. Систематичне нав'язування чужих ціннісних орієнтацій, переконань та ідеологічних установок може призвести до внутрішнього конфлікту та розмивання власної ідентичності, що матиме довготривалі наслідки для особистісного розвитку.

Для ефективної протидії дезінформаційним та пропагандистським впливам, спрямованим на дитячу аудиторію, необхідний комплексний підхід, що включає низку взаємопов'язаних стратегій:

– розвиток когнітивної резистентності через медіаосвіту – формування у дітей навичок критичного мислення, що включає здатність до розрізнення фактів та інтерпретацій, верифікації джерел інформації та ідентифікації маніпулятивних технік;

– підвищення рівня цифрової компетентності батьків та опікунів. Надання доступу до інформаційних ресурсів та практичних інструментів моніторингу онлайн-активності дітей, а також сприяння діалогу щодо споживаного інформаційного контенту, є важливими превентивними заходами;

– розробка та поширення інформаційно насиченого, об'єктивного та відповідного віковому розвитку дитини контенту для забезпечення альтернативного інформаційного простору, вільного від дезінформації та пропагандистських наративів;

– розробка та застосування програмних рішень для автоматизованої фільтрації дезінформаційних матеріалів та пропагандистського контенту в онлайн-середовищі є необхідною складовою системи захисту інформаційного простору дитини;

– синергія зусиль педагогів, дитячих психологів, медіазнавців та представників батьківських організацій є критично важливою для обміну експертними знаннями та розробки комплексних стратегій протидії дезінформації та пропаганді;

– проведення інформаційно-просвітницьких кампаній. Систематичне інформування дитячої та дорослої аудиторії про методи пропагандистського

впливу та ефективні стратегії захисту є важливим елементом підвищення загальної інформаційної гігієни. Використання різноманітних форматів, адаптованих до вікових особливостей, сприятиме кращому засвоєнню інформації;

– забезпечення психологічної підтримки постраждалих дітей. Діти, які зазнали впливу інформаційної війни, потребують кваліфікованої психологічної допомоги для мінімізації негативних наслідків та сприяння їх психологічній реабілітації.

Інформаційна війна активно використовує дезінформацію та пропаганду проти дітей, що спотворює їхнє розуміння світу, викликає тривожність, агресію, упередження та підриває довіру до інформації. Для протидії потрібен комплексний підхід: навчання критичному мисленню, підвищення цифрової грамотності батьків, створення якісного контенту, блокування шкідливого, співпраця фахівців, інформування, психологічна підтримка та законодавчі ініціативи, а також міжнародна співпраця. Захист дітей від інформаційних загроз вимагає об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Журавель Т. В., Ковальова О. В. Підготовка поліцейських підрозділів превентивної діяльності, слідства та дізнання, кіберполіцейських з питань забезпечення безпеки дітей у кіберпросторі: навч.-метод. посібник. К. : Вид-во ФОП Буря О. Д., 2024. 360 с.

Ірина ДРОК
завідувач Науково-дослідної
лабораторії превентивної діяльності
та соціологічних досліджень
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

НОВЕЛИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БУЛІНГ

Булінг (цькування) як форма агресивної поведінки в освітньому середовищі вже понад п'ять років перебуває у фокусі законодавчої політики України. З прийняттям у 2018 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» [1] було започатковано формалізацію поняття булінгу в національному праві. Проте соціально-правова динаміка останніх років зумовила потребу в подальшому вдосконаленні законодавства.

Відповідно до чинної редакції Закону України «Про освіту», булінг визначається як «дії учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, в тому

числі із застосуванням засобів електронних комунікацій (кібербулінг), що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою щодо інших учасників освітнього процесу».

У 2024 році були прийняті зміни, які спрямовані на запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми, до ряду законодавчих актів [2], зокрема: Законів України «Про освіту», «Про культуру», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про охорону дитинства», «Про фізичну культуру і спорт». Вказані нормативно-правові акти доповнені механізмами унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дитиною в закладах різних сфер, в яких у колективах перебувають діти.

Ці оновлення акцентують увагу на розширенні поняття булінгу, включаючи кібербулінг, а також розширенні поняття булінгу, який кваліфікується за об'єктивною стороною: не лише на шкільному середовищі, але й на інших просторах, де можуть перебувати діти, що свідчить про системний підхід до проблеми.

Тобто українське законодавство набуло системності: тепер охоплюється не лише школа, а й культурні, спортивні та оздоровчі заклади; булінг тепер визнається не тільки як фізичне або психологічне насильство, а й економічне, сексуальне, а також включає кібербулінг; акцент в українському суспільстві зроблено на запобіганні насильству й жорстокому поводженню з дітьми, що узгоджується з міжнародними підходами до захисту прав дитини.

У жовтні 2024 року МОН України запровадило новий онлайн-сервіс на платформі АІКОМ, який дозволяє учням та їхнім батькам негайно повідомляти про випадки булінгу в школах. Уповноважений з прав людини у 2024 році завдяки онлайн сервісу отримав 123 звернення про булінг, що втричі більше, ніж у 2023 році [3].

Основними функціями сервісу є:

– Анонімне повідомлення. Учні можуть подати скаргу без вказання особистих даних. У такому випадку інформація розглядається на рівні школи без залучення поліції.

– Відкрите повідомлення. Якщо вказати контактні дані, скарга автоматично надсилається керівництву школи та, за потреби, поліції.

– Реакція школи. Директор закладу освіти зобов'язаний протягом доби скликати комісію для розгляду скарги та визначення подальших дій.

– Психологічна підтримка. Після подання скарги користувач отримує рекомендації щодо подальших дій та контакти служб психологічної допомоги.

Аналіз онлайн-сервісу для швидкого повідомлення про випадки булінгу дозволяє виділити його сильні сторони (Strengths):

– Доступність. Онлайн-формат дозволяє швидко та зручно повідомити про булінг з будь-якого пристрою.

– Анонімність для учнів. Можливість подати скаргу без вказання особистих даних знижує бар'єр для звернення.

– Швидка реакція. Зобов'язання школи реагувати на скаргу протягом

24 годин забезпечує оперативність у вирішенні проблеми.

– Інтеграція з поліцією. У випадках відкритих скарг інформація автоматично передається до правоохоронних органів.

Варто відмітити слабкі сторони сервісу (Weaknesses):

– Обмеженість анонімних скарг. Без вказання конкретних деталей (школи, класу, учасників) ефективність розгляду знижується.

– Базовий функціонал. На момент запуску сервіс має обмежені можливості та потребує подальшого розвитку.

– Відсутність анонімності для батьків. Батьки не можуть подати анонімну скаргу, що може стримувати їх від звернення.

З урахуванням викладеного в подальшому пропонуємо застосовувати наступні заходи:

– Розширення функціоналу. Додавання можливості прикріплювати докази (фото, відео), інтеграція з чат-ботами для підтримки.

– Освітні кампанії. Підвищення обізнаності учнів та батьків про існування та використання сервісу.

– Співпраця з неурядовими організаціями. Залучення громадських організацій для підтримки та вдосконалення сервісу.

При цьому загрозами на шляху реалізації вказаного онлайн інструменту можуть бути:

– Недовіра до конфіденційності. Побоювання щодо збереження анонімності можуть стримувати користувачів від звернення.

– Недостатня реакція шкіл. У випадку ігнорування скарг керівництвом шкіл ефективність сервісу знижується.

– Технічні проблеми. Збої в роботі платформи можуть призвести до втрати довіри користувачів.

Отже, сервіс МОН України для повідомлення про булінг є важливим кроком у боротьбі з цькуванням у школах. Його ефективність залежить від подальшого розвитку функціоналу, забезпечення конфіденційності та активної участі всіх сторін освітнього процесу.

З метою подальшого удосконалення реалізації українського законодавства про булінг в цілому варто говорити про необхідність поглиблення профілактичної роботи (розробка та впровадження обов'язкових тренінгів для педагогів з виявлення та реагування на булінг; включення теми булінгу до шкільної програми як окремого навчального модуля тощо), удосконалення процедур реагування на факти булінгу, розширення цифрових механізмів профілактики, виявлення, припинення та протидії фактів булінгу, а також розвиток міжвідомчої взаємодії у сфері протидії булінгу.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL : https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/2657-19#n8.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми: Закон України від 06.06.2024 р. № 3792-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text.

3. У 2024 році до Офісу омбудсмана надійшло втричі більше скарг на булінг у школах, ніж роком раніше. URL : https://ms.detector.media/withoutsection/post/37990/2025-05-26-u-2024-rotsi-do-ofisu-ombudsmana-nadiyshlo-vtrychi-bilshe-skarg-na-buling-u-shkolakh-nizh-rokom-ranishe/.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ
доцент кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Актуальність дослідження теми забезпечення прав дитини в умовах війни зумовлена низкою чинників, що відображають сучасні виклики та гуманітарні проблеми. Війна, як надзвичайна ситуація, створює значні загрози для дітей, які є однією з найбільш вразливих груп населення. Дослідження цієї теми є важливим з огляду на низку аспектів, серед яких вкажемо наступні. По-перше, це гуманітарна криза та порушення прав дитини. Очевидно, що в умовах війни діти стикаються з безпосередніми загрозами життю та здоров'ю, включаючи фізичне насильство, психологічні травми, втрату батьків чи місця проживання. Порушуються їх базові права, гарантовані Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про права дитини, зокрема право на життя, освіту, захист від насильства, доступ до медичної допомоги та інші.

Починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року, Україна перебуває в умовах глибокої гуманітарної кризи, що набула безпрецедентного характеру в контексті забезпечення прав дитини. Збройна агресія перетворилася на визначальний чинник, який істотно впливає на всі аспекти життя та розвитку дітей – фізичний, психологічний, соціальний і освітній. Війна стала джерелом системних порушень фундаментальних прав дитини, зокрема права на життя, безпеку, освіту, охорону здоров'я та сімейне середовище.

За офіційними даними, станом на травень 2025 року загинуло щонайменше 625 дітей, ще 1949 отримали поранення внаслідок бойових дій [1]. Ці втрати, попри їх очевидний трагізм і масштаб, становлять лише

зовнішній прояв глибшої та багатовимірної кризи. Вони відображають не лише фізичні наслідки війни, а й глибокі психоемоційні травми, порушення соціальних зв'язків, а також довгострокові ризики для майбутнього покоління. Таким чином, збройний конфлікт в Україні слід розглядати як системну загрозу для реалізації прав дитини, що потребує комплексної правової, інституційної та гуманітарної відповіді на національному та міжнародному рівнях.

Окрім безпосередніх жертв, масштабне руйнування цивільної інфраструктури, зокрема шкіл, дитячих садків і медичних закладів, війна здійснює систематичну атаку на основи добробуту та розвитку дітей. Це не лише тимчасові збої, а довгострокове знищення систем підтримки, необхідних для повноцінного життя дітей. Такі системні ушкодження спричинять серйозні наслідки для рівня освіти, громадського здоров'я та соціальної стабільності, потенційно впливаючи на майбутнє цілого покоління та значно ускладнюючи процес відновлення, який виходить далеко за межі простої реконструкції фізичних об'єктів.

З січня 2022 року кількість дітей віком до 17 років в Україні скоротилася на 26 %, що становить приблизно 2 мільйони. Це масове переміщення дітей є глибоким порушенням соціальної згуртованості та сімейних структур. Близько 40 % українців, або понад 14 мільйонів, були змушені покинути свої домівки принаймні на деякий час. З них приблизно 6,5 мільйона стали особами, що отримали тимчасовий захист, причому 34 % з них становлять діти, а 3,7 мільйона людей залишаються внутрішньо переміщеними особами (ВПО) в Україні [2].

Переміщення в таких масштабах – це не лише логістичний виклик, а й соціальний «переворот». Діти вилучені зі звичного середовища, шкіл та соціальних мереж, що призводить до втрати стабільності. А це є вирішальним для їхнього розвитку. Це широкомасштабне витіснення може сприяти кризі ідентичності, труднощам у реінтеграції (у разі повернення) та потенційному формуванню «втраченого покоління» з погляду освітніх та розвиткових досягнень. Значне скорочення дитячого населення (на 26 %) вказує на майбутню демографічну кризу, яка вплине на робочу силу та соціальну структуру України, вимагаючи стратегічного планування для репатріації та реінтеграції. Крім того, близько 700 000 дітей перебувають на тимчасово окупованих територіях, де вони живуть під інтенсивними обстрілами та мають значно обмежений доступ до базових потреб [2].

Війна створює численні ризики для дітей, серед яких:

1. Стрес та травма. Приблизно 1,5 мільйона дітей загрожує ризик розвитку депресії та тривожності. Часті обстріли, розлука з сім'єю та друзями, закриття шкіл та вплив насильства погіршують їх психічний стан. Близько 250 000 дітей регулярно переживають обстріли, що робить їх вразливими до посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Психологічний вплив війни, зокрема ризик ПТСР та поширені проблеми з психічним

здоров'ям серед дітей, свідчить про насування кризи громадського здоров'я, яка може підірвати майбутню стійкість та продуктивність суспільства. Це вимагає проактивної, довгострокової національної стратегії підтримки психічного здоров'я, інтегрованої в системи освіти та охорони здоров'я, для пом'якшення міжпоколінних наслідків травми [2].

2. Сепарація. Приблизно 4 % домогосподарств мають принаймні одну дитину, яка не проживає з сім'єю, причому цей показник ще вищий на територіях, що постраждали від війни. Відсутність скоординованих систем розшуку та возз'єднання сімей збільшує ризик постійної сепарації [2].

3. Травмування та смерть. 87 % жертв серед дітей були спричинені вибухонебезпечними предметами [2].

Війна завдала значної шкоди системі охорони здоров'я України, що безпосередньо впливає на право дітей на життя та здоровий розвиток. Загальні збитки в цій сфері оцінюються приблизно в 1,4 мільярда доларів США, при цьому 1718 закладів охорони здоров'я (12,5 % від загальної кількості) були частково або повністю пошкоджені чи зруйновані. Вартість відновлення та реконструкції цієї критично важливої інфраструктури оцінюється в 14,2 мільярда доларів США протягом наступних 10 років. Наслідки війни також відображаються на демографічних показниках. Кількість народжень в Україні неухильно знижується вже більше десяти років, а після ескалації війни впала на 28% – до близько 200 тисяч у 2022 році та 187 тисяч у 2023 році. Одночасно спостерігається постійне зростання частки недоношених дітей серед народжених (з 4,29 % у 2009 році до 5,67% у 2023 році). Це вказує на погіршення умов для здоров'я матері та дитини [2].

Таким чином, дослідження теми забезпечення прав дитини в умовах війни є надзвичайно актуальним через глибокі гуманітарні, соціальні та демографічні наслідки, які збройний конфлікт спричиняє для найвразливішої групи населення – дітей. Війна в Україні, особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, призвела до системних порушень прав дітей. Масштабне руйнування інфраструктури, психологічні травми, масова міграція та сепарація сімей створюють довгострокові виклики, які загрожують майбутньому цілого покоління. Понад 625 загиблих і 1949 поранених дітей, а також значне скорочення дитячого населення на 26 % свідчать про критичну потребу в комплексних заходах для захисту прав дитини. Психоемоційні травми, ризик ПТСР, демографічна криза та руйнування систем охорони здоров'я й освіти вимагають негайної уваги на національному та міжнародному рівнях. Таким чином, розробка ефективних правових, інституційних та гуманітарних механізмів для забезпечення прав дитини в умовах війни є не лише моральним обов'язком, але й стратегічною необхідністю для відновлення соціальної стабільності, громадського здоров'я та сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Діти війни. 24 лютого 2022 – 21 травня 2025. URL : https://childrenofwar.gov.ua/
2. Ситуаційний аналіз становища дітей в Україні: 2024. Звіт підготовлено Представництвом ЮНІСЕФ в Україні. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/49196/file/UNICEF_SitAn_2024_UKR.pdf.pdf.

Віта ІВАЩЕНКО
професор кафедри кримінології
та інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД БУЛІНГУ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист дітей від булінгу в сучасному світі залишається актуальною проблемою. Поширення цього явища в Україні обумовило необхідність встановлення адміністративної відповідальності та прийняття спеціальної нормативно-правової бази щодо його запобігання і протидії. Новим викликом для України стало вчинення цього правопорушення в умовах правового режиму воєнного стану. У такий час діти належать до вразливої категорії населення, часто позбавлені нормальних умов для освіти та розвитку, вимушені переміщуватись із зони активних бойових дій. У новому колективі однією з проблем може стати булінг (цькування). Розглянемо основні законодавчі акти, на підставі яких здійснюється захист дітей від булінгу в зазначених складних умовах сьогодення.

Розпочнемо з розгляду положень Основного Закону. Адже згідно зі ст. 8 Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Зауважимо, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом (ч. 2 ст. 52 Конституції) [1].

У подальшому Закон України «Про охорону дитинства» закріпив право дітей на захист від усіх форм насильства (ст. 10) [2].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) доповнено ст. 173-4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» [3]. На той час у Законі Україні «Про освіту» було закріплено поняття та типові ознаки булінгу, права та обов'язки здобувачів освіти у зв'язку зі вчиненням зазначеного правопорушення, інші питання, що з ним пов'язані.

Але булінг можливий не тільки в закладах освіти. Цькування відбувається також у колективах інших сфер, де проводять свій час діти. Наприклад, у сферах фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку

дітей, культури тощо. Тому в подальшому був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми» від 06.06.2024 р. [4], який набрав чинності з 6 жовтня 2024 року.

Закон України «Про охорону дитинства» [2] булінг (цькування) визначає як психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків (ст. 1). Причому булінг (цькування) віднесено до жорстокого поводження з дітьми.

Крім того, передбачені механізми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дитиною (ст. 10-1).

По-перше, керівники та працівники закладів (установ), молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, в яких у колективах перебувають діти, зобов'язані сформувати середовище, вільне від насильства та жорстокого поводження з дитиною.

У зв'язку із зазначеним керівник закладу, в якому в колективах перебувають діти:

– затверджує положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми з урахуванням Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми та Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затверджених Кабінетом Міністрів України, забезпечує його оприлюднення, обов'язкове ознайомлення з ним працівників та здійснює контроль за його виконанням;

– розглядає усні та письмові заяви (скарги, повідомлення) про випадки насильства або жорстокого поводження з дитиною в закладі, протягом однієї доби з моменту надходження та у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною невідкладно повідомляє про це батьків, інших законних представників дитини, а також письмово повідомляє уповноважений підрозділ органу Національної поліції України та службу у справах дітей;

– сприяє проходженню особами, які вчинили насильство або жорстоке поводження з дитиною, стали свідком або постраждали від насильства або жорстокого поводження, відповідної програми для таких осіб.

У свою чергу працівники такого закладу у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною зобов'язані:

– вжити невідкладних заходів для припинення насильства або жорстокого поводження з дитиною;

– за потреби надати домедичну допомогу, викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги та звернутися до органів Національної поліції України;

– повідомити керівника закладу (установи) та принаймні одного з батьків або інших законних представників дитини, яка вчинила насильство або жорстоке поводження, та дитини, яка постраждала від насильства або жорстокого поводження.

По-друге, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування є суб'єктами, відповідальними за виконання програм для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування), та програм для дітей та інших осіб, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком. Причому зазначені суб'єкти організовують та забезпечують проходження таких програм особами, які вчинили булінг (цькування), а особами, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком, – за їхньою згодою.

Формування та виконання згаданих програм здійснюються з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. За такої умови виконання програм забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання. А Типові програми для кожної категорії дітей розробляються і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей.

Особу, яка вчинила булінг (цькування), за рішенням суду може бути направлено для проходження відповідної програми строком від одного до трьох місяців. Водночас особа може пройти відповідну програму на добровільній основі, а діти віком до 16 років – за згодою батьків (інших законних представників дитини).

Звернемо увагу, що ст. 173-4 КУпАП [5] передбачена відповідальність за булінг (цькування) учасника освітнього процесу. Хоча, як було розглянуто вище, зазначене правопорушення може вчинятись і в інших колективах, де перебуває дитина. Тому потрібно узгодити положення адміністративного законодавства із Законом України «Про охорону дитинства».

Тож із вищевикладеного можна підсумувати, що одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогодні є захист дітей від булінгу (цькування). Тому прийнята спеціальна правова база щодо його запобігання та протидії. Але в Україні залишаються питання здатності запобігати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким способом, формування суспільної нетерпимості до булінгу. Потрібно системно вирішувати зазначену проблему. У цьому напряму доцільно вдосконалювати законодавство, підвищувати рівень правової свідомості, обізнаності учасників колективів, в яких перебувають діти, про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на такі випадки, роз'яснювати положення законодавства, зокрема в частині відповідальності. Як підсумок, формування негативного ставлення в суспільстві до булінгу сприятиме його зниженню, посилить захист дітей від таких правопорушень.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL : http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Про охорону дитинства: Закон від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#n24.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми: Закон від 06.06.2024 р. № 3792-IX. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#n9.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text.

Дмитро КАЗНАЧЄВ
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Олександр ГУСЕВИЧ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ «СЛУЖБА ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ» У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна система освіти функціонує в умовах зростання соціальних, психологічних та фізичних небезпек, що постають перед учасниками освітнього процесу. З огляду на це питання гарантування безпеки у закладах освіти набуває особливої актуальності. Одним із важливих інструментів у цьому напрямі є діяльність поліцейських підрозділів «Служба освітньої безпеки», які спеціалізуються на створенні та підтримці безпечного освітнього простору [1]. Головним завданням цього підрозділу є запобігання та оперативне реагування на загрози, що виникають у закладах освіти: булінг, насилля, незаконний обіг наркотиків, терористичні загрози, кібербулінг та інші прояви агресії. Поліцейські, які працюють у цій сфері, здійснюють патрулювання територій навчальних закладів, проводять

профілактичні бесіди, тренінги з безпеки, навчальні евакуації, а також забезпечують інформаційну підтримку та моніторинг ризиків у цифровому просторі [2, с. 45-50].

Особливе значення приділяють становленню довіри між поліцією, учнями, педагогами та батьками. Актуальним аспектом їх роботи є профілактика правопорушень серед неповнолітніх, виявлення дітей, які перебувають у важких життєвих обставинах, та надання їм потрібної допомоги. Поліцейські влаштовують зустрічі, проводять інтерактивні заняття, спрямовані на підвищення правової культури, вміння протидіяти булінгу та іншим загрозам [3, с. 112-115].

У сучасних умовах, коли освітній простір стає все більш відкритим і водночас вразливим до зовнішніх впливів, їхня роль полягає також у впровадженні інноваційних підходів до гарантування безпеки. Це, зокрема, використання сучасних засобів відеоспостереження, систем контролю доступу, а також впровадження електронних платформ для комунікації між поліцією, адміністрацією закладів освіти та батьками [5, с. 20-22].

Важливо наголосити, що ефективність діяльності підрозділів «Служба освітньої безпеки» значною мірою залежить від співпраці з педагогічними колективами, соціальними службами та громадськими організаціями. Така взаємодія дозволяє комплексно підходити до вирішення проблем, своєчасно виявляти потенційні загрози та розробляти дієві механізми їх подолання [6, с. 88-94]. Загалом робота цих поліцейських підрозділів є невід'ємною частиною сучасної системи освіти, оскільки сприяє формуванню безпечного, комфортного та сприятливого для розвитку середовища.

Гарантування безпеки учасників освітнього процесу – це не лише питання фізичного захисту, а й створення атмосфери довіри, підтримки та взаємної відповідальності, що в результаті сприяє гармонійному розвитку особистості, поліпшенню якості освіти та зміцненню громадянського суспільства [2, с. 20-22].

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Бойко О. І. Безпека в закладах освіти: організаційно-правові засади діяльності поліції: навч. посібник. К. : НАВС, 2021. 160 с.
3. Костюченко О. Ю. Взаємодія поліції та закладів освіти у забезпеченні безпеки учасників освітнього процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 112-115.
4. Грибан В. Г., Лопаєва О. М. Профілактика правопорушень серед учнівської молоді: роль підрозділів ювенальної превенції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2020. № 2. С. 45-50. URL : https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/11372.
5. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів освіти з підрозділами Національної поліції України. К. : МОН України, НПУ, 2022. 24 с.
6. Лопаєва О. М. Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України щодо забезпечення безпеки дітей у закладах освіти. *Право і безпека*. 2023. № 1. С. 88-94.

Roman KARPENKO
Associate Professor
at the Department of civil law disciplines
Dnipro State University of Internal Affairs,
PhD of Law Sciences, Associate Professor

CURRENT ISSUES OF PROTECTION OF THE RIGHTS AND LEGAL INTERESTS OF CHILDREN DURING WAR AND MARTIAL LAW IN UKRAINE

The harsh realities of Russia's war against Ukraine are a test for the entire society, all spheres of citizens' lives. Today, people's lives, health, and moral and psychological state are under direct threat. In such a situation, the most vulnerable category of the population is children. Under conditions when certain rights of citizens are legally restricted during martial law, the problem of ensuring the rights and interests of children becomes urgent. This task is complicated by the large number of internally displaced persons, the increase in the number of children who have lost their parents and relatives, and other factors resulting from the war. The issue of maximum safety for children in all aspects (physical, psychological, social and domestic) is important for preserving a healthy future generation, which will face the task of developing Ukraine.

The rights of the child are a system of opportunities that a person needs for his or her comprehensive and holistic development in the conditions and in accordance with the requirements of the environment, taking into account the immaturity of the child (according to international legal acts, «every human being under the age of 18 is recognized as a child unless, under the law applicable to the person, he or she reaches the age of majority earlier») [1]. It is the biological and psychological immaturity of the child that prevents him or her from fully realizing the facts of the violation of his or her rights and safety, which is the reason for not reporting the facts of such illegal acts against children. The task of parents, schools, and ultimately society as a whole is to explain to the child, in an accessible form, in accordance with his or her age perception, about permissible and unacceptable actions towards him or her by other persons. During the war in Ukraine, a significant number of minors became victims of psychological and physical violence by the occupiers. Such children need medical rehabilitation, but no less important is the need to provide them with legal support from the state through socio-legal and educational projects. Ensuring the best interests of the child are actions and decisions aimed at satisfying the individual needs of the child in accordance with his or her age, gender, health status, developmental characteristics, life experience, family, cultural and ethnic affiliation, and taking into account the opinion of the child, if he or she has reached the age and level of development that allows him or her to express it [2].

The rights of children belonging to the category of internally displaced persons require in-depth attention, because this is a category of children who, very often, have seen death and faced violations of their vital rights (to life, to the preservation of honor and dignity, to the means of physical existence, etc.). In Ukraine, the issue of protecting the rights and interests of children was given considerable attention even before the war. Starting from the formation of juvenile prevention to educational reforms, all measures were aimed at forming a holistic personality of the future generation.

Until today, the issues of working with children and families who are in difficult life circumstances precisely because of the war were not relevant in our country. Certain methods of working with such persons are developed and studied not theoretically, but in the harsh realities of modern times, when not only social and household stability, but also the life and health of children depend on the coordinated actions of all authorized bodies and persons, including the police and juvenile prevention. In such conditions, legislative bodies must actively respond to the challenges of modern times, adopting regulatory legal acts or making changes and additions to existing ones in favor of ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of children affected by the war, relying on the international legal experience of countries that, unfortunately, have faced solving such problems.

One of the main components of the state policy of Ukraine in the field of protection of children's rights is the improvement of the regulatory and legal framework, including the implementation of the norms of European and international law. The result of this activity is that today Ukraine is a party to a number of international treaties in the field of ensuring the rights of the child.

The active work of law enforcement agencies, social services, volunteers and the entire society is aimed at minimizing the consequences of this war for children, who were formed by Ukrainian society on the basis of the principles of humanity, moral and legal justice, respect for man and his rights, which is the basis of the entire civilized world.

References

1. Безоплатна правова допомога. *Права дитини*. 2022. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8.

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.

Олена КОВАЛЬОВА
професор кафедри
адміністративної діяльності поліції
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

Булінг є однією із форм жорстокого поводження з дитиною. З 6 жовтня 2024 року набрали чинності зміни до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми [1], серед яких закріплення у Законі України «Про охорону дитинства» визначення булінгу (цькування) як психологічного, фізичного, економічного чи сексуального насильства, тобто будь-яких умисних дій, що вчиняються всупереч волі, бажання, без згоди потерпілої особи, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, і порушують її права, свободи, законні інтереси та/або перешкоджають виконанню нею визначених законодавством обов'язків, що систематично вчиняються стосовно дитини або дитиною стосовно іншої особи, які є учасниками одного колективу. За цих обставин колектив – це група осіб, які об'єднані (організовані) відповідно до законодавства з метою навчання, тренування, творчості, оздоровлення, відпочинку, лікування тощо, та не перебувають між собою у трудових відносинах [2]. Тобто фактично булінгом (цькуванням) наразі вважаються не лише діяння між учасниками освітнього процесу. Сфера застосування даного поняття суттєво розширюється.

При цьому поки що відповідні зміни не були внесені до ст. 173-4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» КУпАП [3], тобто адміністративна відповідальність за вчинення булінгу (цькування) поза межами освітнього процесу положеннями чинного КУпАП на сьогодні не передбачена, що, безумовно, впливатиме на дієвість законодавчих нововведень. Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запобігання та протидії насильству стосовно дітей від 19.06.2023 [4], яким пропонується розширити сферу адміністративної відповідальності за булінг (цькування) на інші колективи, де з метою навчання, тренування, творчості, оздоровлення, відпочинку, лікування тощо перебувають діти, з 12.07.2023 року залишається без руху. Без його прийняття ефективна реалізація змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми, які набули чинності з 6 жовтня 2024 року, є неможливою.

Крім розширення сфер, в яких може проявлятись булінг (цькування), наразі в ст. 10-1 ЗУ «Про охорону дитинства» передбачено можливість направлення судом на програми для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування) [2]. Проте КУпАП не передбачає механізму направлення на такі програми судом, хоча містить схожі приклади. Так, наприклад, ст. 39-1 КУпАП передбачає можливість направлення судом на програми для кривдників у разі вчинення домашнього насильства, за непроходження яких непередбачена кримінальна відповідальність за ст. 390-1 КК України. Відповідальність за непроходження програм для осіб, які вчинили булінг (цькування), наразі не передбачена чинним законодавством.

Також актуальним є питання відповідальності за неповідомлення працівниками закладів (установ), в колективах яких перебувають діти, про відомі їм випадки булінгу (цькування). Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646, керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України [5]. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу становить склад правопорушення, передбаченого ч.5 ст.173-4 КУпАП [3]. З урахуванням змін до поняття булінгу (цькування) доцільно передбачити відповідальність за неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) керівників й інших, ніж заклади освіти, закладів (установ), в колективах яких перебувають діти.

Дискусійним наразі залишається тлумачення прив’язки повідомлення керівниками закладів (установ) уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей «у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною». Так, відповідно до ст. 10-1 ЗУ «Про охорону дитинства» керівник закладу (установи), молодіжного центру, дитячого та молодіжного громадського об’єднання, іншого громадського об’єднання, що є суб’єктом молодіжної роботи, в якому в колективах перебувають діти, розглядає усні та письмові заяви (скарги, повідомлення) про випадки насильства або жорстокого поводження з дитиною протягом однієї доби з моменту надходження та *у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною* невідкладно повідомляє про це батьків, інших законних представників дитини, а також письмово повідомляє уповноважений підрозділ органу Національної поліції України та службу у справах дітей [2]. Одні фахівці тлумачать дану норму як таку, що дозволяє керівникам не повідомляти уповноваженим суб’єктам, якщо вони вважають, що інформація в заяві не свідчить про випадок булінгу (цькування); інші наполягають на важливості повідомлення поліції та службі у справах дітей у будь-якому випадку надходження заяви про булінг

(цькування). На наш погляд, дана норма уповноважує керівників закладів (установ) на первинну оцінку інформації, яка викладена в заяві, та може бути доречна з метою запобігання перевантаженню поліції та служби у справах дітей у випадках явної помилки заявника щодо тлумачення того чи іншого випадку як булінг (цькування). Наприклад, коли заява про булінг (цькування) стосується випадків насильства, де жодною із сторін не є дитина; або стосується випадків нещасного випадку з дитиною під час фізичної активності тощо. Тобто керівники закладів (установ) не оцінюють наявність складу правопорушення, доказів, достовірності даних тощо. І якщо інформація, викладена в заяві, містить ознаки насильства або жорстокого поводження з дитиною, в тому числі булінгу (цькування), зобов'язані повідомляти поліцію та службу у справах дітей.

Також враховуючи, що відповідно до ст. 10-1 ЗУ «Про охорону дитинства» працівники закладу (установи), молодіжного центру, дитячого та молодіжного громадського об'єднання, іншого громадського об'єднання, що є суб'єктом молодіжної роботи, в якому в колективах перебувають діти, у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною зобов'язані повідомити керівника такого закладу (установи) [2], за невиконання даного обов'язку доцільно передбачити відповідальність за окремою частиною ст. 173-4 КУпАП.

Крім того, слід звернути увагу на появу в КУпАП нової статті 173-7 «Сексуальне домагання» [3]. Об'єктивна сторона даного правопорушення включає в себе діяння, які також можуть бути проявами булінгу (цькування) сексуального характеру, наприклад, жести, прізвиська, образи сексуального характеру, вульгарні жарти тощо. Тому доцільно розробити методичні рекомендації для поліцейських, які б містили роз'яснення щодо особливостей кваліфікації цих діянь, з врахуванням характерних ознак булінгу.

Отже, адміністративна відповідальність за вчинення булінгу (цькування) потребує на сьогодні удосконалення з метою забезпечення дієвості норм щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми та ефективного захисту дітей.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми: Закон України від 06.06.2024 р. № 3792-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text.

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон Української РСР від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10.

4. Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запобігання та протидії насильству стосовно дітей від 19.06.2023 р. № 9400. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42132.

5. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України 28.12.2019 р. № 1646. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text.

Микола КОТЕЛЮХ
викладач циклу
професійно-практичної підготовки
Центру первинної професійної
підготовки «Академія поліції»
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ І КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

У сучасному світі питання захисту прав дитини набуло особливої актуальності не лише як моральний та соціальний обов'язок, а як ключовий чинник забезпечення національної безпеки, стабільності та правопорядку в державі. Дитина – найуразливіший суб'єкт суспільних відносин, який потребує особливих гарантій з боку держави та суспільства. Нерозривний зв'язок між рівнем забезпечення прав дітей і загальним станом правопорядку є очевидним: чим вищий рівень правового захисту дітей, тим стабільніше й гуманніше функціонує суспільство.

Правопорядок – це не лише сукупність норм, які забезпечують передбачувану і безпечну поведінку членів суспільства. Це передусім стан, у якому забезпечуються базові права кожного, особливо тих, хто самостійно не здатен захистити свої інтереси. Дитина як об'єкт державної політики має бути в центрі адміністративно-правових і кримінологічних стратегій. Саме через призму ставлення до дитини, її потреб і безпеки можна оцінювати якість діяльності правоохоронних органів, ефективність судової системи, спроможність адміністративного регулювання та рівень зрілості демократичних інститутів.

Питання захисту прав дитини має міждисциплінарний характер і охоплює не лише соціальні аспекти, а й глибокі адміністративно-правові та кримінологічні підходи. З одного боку, важливо забезпечити ефективне функціонування органів влади, покликаних реалізовувати державну політику у сфері охорони дитинства: поліції, прокуратури, служб у справах дітей, органів місцевого самоврядування. З іншого – необхідно розробляти і впроваджувати механізми профілактики дитячої злочинності, булінгу, торгівлі дітьми, сексуальної експлуатації та інших форм правопорушень, жертвами яких часто стають неповнолітні.

Значна частина наукових досліджень свідчить, що ефективна протидія злочинності щодо дітей та своєчасне реагування на порушення їхніх прав можлива лише за умови системної координації між різними державними та

недержавними інституціями, а також за активної участі громадськості. Кримінологічний аналіз дає змогу виявити глибинні причини дитячої девіантної поведінки та фактори, що породжують небезпеки для дитини як жертви злочину, а адміністративно-правова наука – розробити механізми протидії таким загрозам на рівні політики, нормотворчості й правозастосування.

Важливим є й міжнародний вимір цієї теми. Конвенція ООН про права дитини, європейські стандарти у сфері захисту прав дитини, а також принципи верховенства права, недискримінації, найкращих інтересів дитини мають бути інтегровані у національне законодавство та практику правозастосування. Це потребує глибокого переосмислення функціонування всієї системи забезпечення правопорядку – від первинного інциденту до судового захисту й реабілітації жертви.

Адміністративно-правова система захисту дітей повинна забезпечити ефективну превенцію ризиків, пов'язаних з фізичним, психологічним, сексуальним насильством, торгівлею дітьми, булінгом та соціальною занедбаністю. Як вказує Н. Коломоєць, саме децентралізована модель взаємодії органів публічної адміністрації (служб у справах дітей, поліції, освіти, медичних установ) дозволяє забезпечити вчасне виявлення загроз і своєчасне втручання [1, с. 64-67].

Відповідно до позиції П. Комірчого, адміністративно-юрисдикційні заходи мають розглядатися як невід'ємний компонент публічної служби в сфері правоохоронної діяльності, орієнтованої на дітей. Правопорядок у дитячому середовищі – це не лише результат реагування на правопорушення, а насамперед продукт ефективної превентивної діяльності [2, с. 42].

З позиції кримінології ключовими загрозами для безпеки дитини залишаються:

- сексуальне насильство та експлуатація;
- торгівля дітьми;
- насильство в сім'ї;
- дитяча участь у кримінальних угрупованнях;
- конфлікти із законом.

Дослідження К. Денисенко та А. Наточія вказують на важливість раннього виявлення девіантної поведінки та профілактичної роботи в школах, особливо з дітьми груп ризику (сиротами, з багатодітних або неблагополучних сімей) [3]. Крім того, кримінологічний підхід наполягає на врахуванні вторинної віктимізації, тобто ситуацій, коли дитина після злочину не отримує адекватного захисту, а натомість стикається з повторною травматизацією з боку поліції чи судової системи (довгі допити, відсутність спеціалістів, примусове перебування поруч із кривдником тощо) [4]. Ювенальна превенція в діяльності поліції вимагає комплексного перегляду ролі поліцейського – від каральної до медіативно-захисної. У дослідженні А. Кубаєнка та О. Ульянова вказано на необхідність переходу до моделі «шкільного офіцера поліції» як постійно присутнього елементу превенції в

школі, який не лише розглядає скарги, а й проводить тренінги, бесіди, профілактичні заходи [5]. Н. Коломоєць зауважує, що відсутність повноцінної взаємодії між поліцією та соціальними службами унеможливлює комплексний захист дитини, особливо в кризових випадках: втечі з дому, виявлення факту торгівлі дітьми або сексуального насильства [6, с. 53-55].

Публічний правопорядок не може існувати в умовах системного порушення прав дитини. Як зазначає О.О. Навроцький, рівень публічного адміністрування в країні прямо корелює з рівнем ефективності захисту дитинства. Недовіра до органів державної влади, зокрема поліції та соціальних служб, призводить до латентності злочинів щодо дітей і відсутності судового захисту [7, с. 89].

Таким чином, захист прав дитини в Україні є одним із базових напрямів забезпечення правопорядку та реалізації правоохоронної функції держави. Однак сучасні суспільні виклики, зокрема військові дії, загострення соціальної нерівності, зростання насильства в сім'ях, цифрова небезпека, транснаціональна злочинність, ставлять перед державою завдання переосмислення та оновлення механізмів забезпечення дитячої безпеки. У цьому контексті встановлено, що ефективний захист дитини можливий лише за умов цілісної системної політики, що охоплює адміністративно-правові, кримінологічні та соціально-інституційні підходи.

Проведений аналіз довів: дитина – не лише об'єкт правового захисту, а й ключовий індикатор ефективності правопорядку. Стан безпеки дитини прямо корелює з якістю діяльності органів поліції, прокуратури, суду, системи освіти та соціального захисту. За умов, коли права дитини порушуються, спостерігається поглиблення кризових явищ у сфері ювенальної юстиції, зростає латентна злочинність і девіантна поведінка, знижується довіра до правоохоронних органів. Тобто правопорядок, у якому не забезпечено прав дитини, є по суті формальним і хибним.

У межах адміністративно-правового підходу ключовою проблемою залишається фрагментарність нормативно-правового забезпечення. Попри наявність спеціальних законів («Про охорону дитинства», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» тощо), відсутня єдина доктрина дитячої безпеки. Крім того, державні органи нерідко дублюють повноваження або діють із низьким рівнем координації. Як наслідок – виникають правові та організаційні «вакуумні зони», у яких порушення прав дитини залишаються без належного реагування.

Окремо слід наголосити на важливості адміністративної відповідальності за правопорушення щодо дітей. Водночас інструменти КУпАП часто не адаптовані до ювенальної чутливості: дітям доводиться взаємодіяти з поліцією без належного психологічного супроводу, а справи про булінг, насильство чи жорстоке поводження розглядаються без системної участі спеціалізованих служб. Це вимагає внесення змін до процедурно-правового

механізму, запровадження спеціального статусу захисту дитини у публічному праві.

Особливе значення має розвиток інституту ювенальної превенції – не як формальної структури, а як філософії державної юстиції. Йдеться про створення середовища, в якому превентивна присутність поліції, соціальних педагогів, медіаторів, громадських активістів формує навички безпечного спілкування, довіри до держави, орієнтованості на правову культуру.

Розглядаючи концептуальний рівень, варто зазначити, що правопорядок є наслідком, а не лише передумовою ефективного захисту дітей. Тобто побудова реального, а не декларативного правопорядку має починатися з гарантійних механізмів, спрямованих саме на дитину – найменш захищеного, але водночас найзначущішого суб'єкта правової системи. Необхідне створення інтегрованої системи ювенальної безпеки, яка поєднуватиме інституції освіти, медицини, поліції, соціальної політики та громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Коломоєць Н. В. Адміністративно-правовий захист прав дитини в Україні: монографія. Харків : Панов, 2019. 352 с.

2. Комірчий П. О. Спеціальні та особливі завдання публічної служби в правоохоронній сфері України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 6(4). С. 207-211.

3. Наточій А. Д., Денисенко Є. М. Роль превентивної діяльності поліції у забезпеченні правопорядку: порівняльний аналіз. 2017. URL : https://er.dduvs.edu.ua/bit-stream/123456789/3395/1/86.pdf

4. Корнієнко М. В. Забезпечення прав людини органами правопорядку в екстраординарних умовах: доктринальний аспект. URL : https://oduvs.edu.ua/uploads/Korniyenko_Zabezpechennya_prav_lyudini_organami_pravoporyadku_v_ekstraordinarnih_5ed42475ec.pdf.

5. Кубаєнко А., Ульянов О. Превентивна діяльність підрозділів Національної поліції України. 2024. URL : http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059589.pdf.

6. Коломоєць Н. В. Забезпечення прав дитини в контексті реалізації правоохоронної діяльності органами Національної поліції України. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_06_2017/pdf/45.pdf.

7. Навроцький О. О. Забезпечення прав дитини в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/162325884.pdf.

Анна МАКСИМОВА
доцент кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

НІМЕЦЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Захист прав дитини є однією з фундаментальних складових сучасної правової держави. В умовах реформування українського законодавства та соціальної політики особливо актуальним є вивчення європейського досвіду, зокрема досвіду Німеччини – країни з усталеною системою правового й соціального захисту дітей.

У Німеччині права дитини захищаються як на законодавчому рівні, так і на рівні Основного закону. Хоча формальне включення прав дитини до Конституції ще триває, вже зараз пріоритет найкращих інтересів дитини визнається судами та адміністративними органами. З урахуванням досвіду Німеччини необхідно внести до Конституції України положення про першочерговість найкращих інтересів дитини у всіх рішеннях, що її стосуються.

У Німеччині служба у справах молоді (Jugendamt) виконує комплексну функцію – від профілактики до кризового втручання. Jugendamt співпрацює зі школами, медичними установами та поліцією для раннього виявлення ризиків щодо дитини. Ми пропонуємо і в Україні створити аналогічну установу з розширеними повноваженнями на місцевому рівні з мультидисциплінарним підходом.

Діти в Німеччині мають право на участь у процесах, які стосуються їхнього життя. Законодавство передбачає обов'язкове заслуховування дитини в суді та інших органах. На нашу думку, в Україні доцільно закріпити обов'язковість участі дитини в судових та адміністративних процесах із урахуванням її віку та зрілості.

У 2000 році Німеччина заборонила будь-які форми фізичних покарань. Це стало потужним сигналом до суспільства щодо недопустимості насильства у вихованні.

В Україні необхідно чітко заборонити фізичне покарання в сім'ї та забезпечити відповідальність за ігнорування фактів насильства щодо дітей. У школах Німеччини реалізуються програми з прав людини та прав дитини, які сприяють формуванню правової культури з раннього віку.

Ми пропонуємо в Україні інтегрувати курси з прав дитини до навчальних програм, що сприятиме підвищенню правової обізнаності учнів.

Підсумовучи вищенаведене, основними напрямами удосконалення

українського законодавства є внесення змін до Конституції України з включенням прав дитини; розбудова ефективної системи місцевих соціальних служб; забезпечення обов'язкового врахування думки дитини у прийнятті рішень; законодавче закріплення заборони фізичних покарань; підвищення правової обізнаності суспільства та фахівців, які працюють із дітьми; розширення повноважень Уповноваженого з прав дитини.

Німецький досвід демонструє важливість системного підходу до захисту прав дитини – від правового регулювання до практичного супроводу. Україна на шляху до євроінтеграції може ефективно використати цей досвід для побудови гуманної та правової моделі дитинства.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Основний закон Федеративної Республіки Німеччина (Grundgesetz). URL : https://www.bundestag.de/gg.
3. Європейська стратегія з прав дитини (2021-2024). URL : https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child_en.

Ельміра МАМЕДОВА
інспектор Служби освітньої безпеки
Управління патрульної поліції
в Дніпропетровській області
Департаменту патрульної поліції,
доктор філософії в галузі права

ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА МЕХАНІЗМИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах воєнного стану, що триває в Україні з 2022 року, захист прав дитини набув особливої актуальності. Школа – це не лише простір для набуття знань, а й середовище соціалізації, емоційної безпеки та формування громадянської ідентичності. Проте освітній процес в умовах збройного конфлікту супроводжується додатковими ризиками: фізичними, психологічними, моральними та юридичними. На цьому тлі постає питання формування механізмів, здатних забезпечити права та безпеку дітей – саме тому створення і функціонування Служби освітньої безпеки (СОБ) було важливим кроком у зміцненні інституційного захисту дитини в школі.

Правову базу діяльності СОБ формують ключові документи національного рівня. Насамперед це Конституція України, яка в статті 52 гарантує захист дітей від будь-яких форм насильства, а стаття 53 закріплює право кожного на освіту, включно з безпечними умовами її здобуття [1].

Закон України «Про освіту» (2017) у статті 25 прямо визначає безпеку як обов'язкову складову освітнього середовища [2]. Окреме положення про безпеку та протидію булінгу міститься в Законах України «Про повну загальну середню освіту» та «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Нарешті, Закон України «Про Національну поліцію» визначає повноваження поліції щодо забезпечення правопорядку в освітніх установах, що стало підґрунтям для інтеграції офіцерів СОБ у шкільне середовище [3].

Формально інституалізація Служби освітньої безпеки була закріплена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 301-р, яким схвалено Концепцію безпеки закладів освіти. Документ передбачає створення комплексної системи забезпечення безпеки в школах, до якої входять технічні засоби, протоколи реагування на загрози та – найголовніше – людський чинник у вигляді офіцерів служби освітньої безпеки [4]. Їх діяльність ґрунтується на принципах партнерства, профілактики, раннього виявлення ризиків та міжвідомчої взаємодії.

Механізми реалізації діяльності СОБ багатокомпонентні. Офіцер служби не лише присутній у школі як представник поліції, а й виступає як радник, консультант, медіатор та просвітник. Основні напрями його роботи включають: правову освіту учнів та вчителів, участь у розв'язанні конфліктів, профілактику булінгу, виявлення домашнього насильства, а також реагування на ситуації загроз (наприклад, сигнали про замінування шкіл). Служба освітньої безпеки організовує профілактичні бесіди, тренінги з кібербезпеки, евакуаційні навчання, а також бере участь у педагогічних радах.

Особливу роль СОБ відіграє в умовах воєнного часу. Згідно з даними ЮНІСЕФ, понад 5 мільйонів дітей в Україні відчули на собі вплив війни – через втрату домівки, родичів, психотравми та порушення звичного способу життя. Для сотень тисяч дітей шкільна освіта триває в укриттях або онлайн-режимі [7]. У такій реальності постійна присутність авторитетного дорослого з функціями правозахисника та посередника – важливий стабілізуючий фактор. СОБ стає тією фігурою довіри, до якої може звернутися дитина у складній ситуації, коли мовчання дорівнює небезпеці.

У 2023-2024 роках у Дніпрі, Кривому Розі, Рівному, Львові, Житомирі, Черкасах та Києві зафіксовано десятки прикладів, коли офіцери СОБ запобігли ескалації шкільних конфліктів або допомогли дітям, які постраждали від насильства. Наприклад, у Кривому Розі офіцер СОБ вчасно виявив ознаки насильства над дитиною в сім'ї та ініціював відповідні дії соціальних служб. У Рівному завдяки роботі СОБ було розкрито факт жорстокого цькування учня, яке тривало кілька місяців. У кожному з випадків діти отримали захист, а винні – відповідну реакцію з боку школи та правоохоронців. Це не лише профілактика правопорушень, а й реальне втілення принципу «дитина – в центрі державної політики».

Науковці наголошують, що діяльність СОБ має не лише практичний, а

й глибоко соціальний зміст. Так, у дослідженні А. Баско підкреслюється важливість міжвідомчої взаємодії у забезпеченні безпеки в освіті [5]. Також на думку науковця, ефективність СОБ залежить від рівня довіри до офіцера, його здатності комунікувати не лише з дітьми, а й з учителями та батьками. Особливу увагу слід приділити емоційній компетентності офіцера, його готовності працювати із вразливими групами дітей, зокрема ВПО, сиротами, дітьми з інвалідністю.

Не менш важливою є правова просвіта, яку забезпечує СОБ. В умовах інформаційної гібридної війни, що супроводжується великою кількістю дезінформації, формування правової культури серед молоді стає засобом національної безпеки. Саме офіцери СОБ мають потенціал стати «агентами змін», формуючи у школярів розуміння особистої відповідальності, прав людини та ролі держави у захисті прав громадян.

Підсумовуючи, слід визнати: Служба освітньої безпеки – це не тимчасовий інструмент реагування на кризу, а необхідна складова сучасної системи освіти, яка потребує подальшого розвитку та законодавчого укріплення. Її діяльність не лише знижує ризики в шкільному середовищі, а й зміцнює авторитет держави як гаранта прав дитини. В умовах війни та постійних загроз офіцери СОБ стають реальними носіями безпеки, довіри та гуманістичних цінностей, що є фундаментом демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Верховна Рада України.* URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

4. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження КМУ від 07.04.2023 р. № 301-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-%D1%80#Text.

5. Баско А. Запровадження проєкту «офіцер служби освітньої безпеки» як форма взаємодії органів місцевого самоврядування з поліцією в період режиму воєнного стану *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1. С. 240-248.

6. 5,3 мільйона дітей в Україні обмежені в доступі до освіти, попереджає ЮНІСЕФ. URL : https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/war-has-hampered-education.

Станіслава МИРОНЮК
інспектор тренінгового центру
Головного управління
Національної поліції
в Запорізькій області,
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

СПЕЦИФІКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ, ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЦЬОГО

Діти, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, а також діти, які постраждали внаслідок цього, перебувають у особливо вразливому становищі. «Під час війни порушуються всі права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і в своїй громаді, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист», – зазначено у звіті ООН 1996 року «Вплив збройного конфлікту на дітей». Ці порушення потребують правового регулювання та захисту як національних, так і міжнародних інституцій [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства», дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – це дитина, яка через воєнні дії чи збройний конфлікт отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або була незаконно утримувана, зокрема в полоні [2].

Усі діти мають право на безпечне середовище. Це означає фізичну безпеку (життя далеко від зон воєнних дій, без ризику стати жертвою військового насильства), екологічне благополуччя (мінімізацію шкоди від бомбардувань, пожеж), психологічний комфорт та дружні оточуючі. Особливо важливо запобігати примусовій праці та експлуатації дітей (залученню до жебрацтва, проституції) та захищати їх від усіх форм насильства, включаючи сексуальне насильство [3].

Держава зобов'язана робити все можливе для захисту та догляду за дітьми, які постраждали від збройного конфлікту. Це означає, що вона повинна вживати всі необхідні заходи для гарантування безпеки таких дітей, надання їм необхідної допомоги та підтримки [4].

Держава забезпечує догляд дітей, возз'єднання з сім'єю, розшук та звільнення з полону, а також повернення до України дітей, незаконно вивезених за кордон. Якщо вік особи невідомий, але є підстави вважати, що це дитина, їй надається захист до встановлення віку. Усі дії держави щодо

захисту дітей у зонах воєнних дій здійснюються відповідно до міжнародного гуманітарного права [2].

Місцева влада першочергово переселяє дітей із зон воєнних дій до безпечних районів разом із батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводу чи з іншими особами. Органи виконавчої влади, що відповідають за політику в сферах освіти, охорони здоров'я, сім'ї та дітей, створюють умови для медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали від воєнних дій [2].

Збройні конфлікти мають серйозний вплив на освіту, спричиняючи гуманітарні та соціальні проблеми. В усьому світі школи та університети стають мішенями бомбардувань, обстрілів та підпалів, що призводить до смерті, травм та викрадень дітей. Освітні установи часто використовуються як військові бази або центри затримання, що порушує права на освіту і безпеку дітей та молоді. Напади на школи та університети породжують нетерпимість, відчуження та гендерну дискримінацію, обмежуючи культурне розмаїття та академічні свободи. Однак освітня система може допомогти захистити дітей від травм та експлуатації, а також сприяти зміцненню миру та забезпеченню доступу до важливих послуг [5].

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем, яке дитина вказала як своє місце проживання або перебування, або за місцем звернення, якщо місце її проживання або перебування не вказане або зареєстроване на території, де тривають бойові дії або тимчасово окуповані, або за місцем, де була виявлена дитина, місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування [6].

Отже, специфіка захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, а також діти, які постраждали внаслідок цього, полягає у наступному: підвищена небезпека для життя та здоров'я, ризик стати жертвою насильства, викрадення, торгівлі людьми, експлуатації, а також психологічна травма; порушення базових прав, а саме доступ до освіти, медичної допомоги, їжі, води, житла, розділення сімей, втрата зв'язку з близькими, змушене переміщення; забезпечення фізичної безпеки, надання гуманітарної допомоги, психосоціальна підтримка, відновлення сімейних зв'язків, створення можливостей для освіти та розвитку.

Список використаних джерел

1. Звіт дослідження прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту. *Правозахисна група «СІЧ».* URL : https://sich-pravo.org/zvit-za-rezultatamy-doslidzhennya-spryyannya-dotrymannyu-prav-ditej-shho-postrazhdaly-vid-zbrojnogo-konfliktu-ta-zabezpechennya-derzhavnyh-garantij-yih-zahystu/.

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.

3. CrossborderChildhoodUA: Захистити права дітей-біженців з України. *ADC «Memorial».* URL : https://adcmemorial.org/uk/crossborderchildhoodua/

4. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. URL : https://

zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

5. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл: Розпорядження Каб. Міністрів України від 04.08.2021 р. № 898-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-р#Text.

6. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: Постанова Каб. Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п#Text.

Ростислав МОЛЧАНОВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
підполковник поліції

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Починаючи з 2014 року, Україна зіткнулася з тривалою гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією, яка досягла нового, жахливого рівня після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року. Мільйони українців були змушені покинути свої домівки, а ті, хто залишився, живуть під постійною загрозою насильства та руйнувань. Діти опинилися серед найбільш вразливих категорій населення, зазнаючи не лише безпосередньої фізичної небезпеки, але й глибоких психологічних травм, що можуть мати довготривалі наслідки для їх розвитку та добробуту. Платформа «Діти війни» є свідченням масштабів трагедії, фіксуючи невпинне зростання кількості загиблих, поранених, зниклих безвісти та депортованих українських дітей. Ці офіційні дані, хоч і є шокуючими, ймовірно, відображають лише частину жахливої реальності, оскільки збір інформації в зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях залишається надзвичайно складним і небезпечним.

В умовах триваючої агресії питання захисту прав та забезпечення соціальної підтримки дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, набуває особливої актуальності та суспільної значущості. Офіційний статус «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» є не просто формальним визнанням пережитого, а й важливим юридичним механізмом, що має на меті забезпечити доступ цієї вразливої категорії населення до комплексної державної підтримки та захисту.

Незважаючи на існування законодавчої бази та зусилля держави, процес ефективної реалізації та забезпечення фактичної доступності цього статусу для всіх дітей, які його потребують, стикається зі значними труднощами та численними перешкодами . Ці проблеми часто призводять до затримок у наданні дітям необхідної допомоги, а в деяких випадках і до повного позбавлення права на отримання статусу та пов'язаної з ним підтримки.

Основу правового регулювання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, становить Закон України «Про охорону дитинства». Саме стаття 30-1 цього Закону є ключовою, оскільки вона безпосередньо визначає статус дітей, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів, встановлюючи основні правові підстави для визнання дитини такою, що постраждала внаслідок воєнної агресії та збройних конфліктів.

Детальну регламентацію процедури надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, здійснює постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів». Цей підзаконний акт визначає ключові критерії відповідності для отримання статусу, встановлює вичерпний перелік необхідних документів, а також чітко визначає відповідальні органи, на які покладається обов'язок розгляду заяв та прийняття відповідних рішень. Слід зазначити, що з моменту прийняття постанова № 268 неодноразово зазнавала змін та доповнень, що є прямим відображенням необхідності постійної адаптації регуляторних норм до мінливих реалій збройного конфлікту та зростаючих потреб постраждалих дітей.

Статус «дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» був вперше законодавчо закріплений у січні 2016 року шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про охорону дитинства». Однак фактичний механізм та детальна процедура надання цього статусу були встановлені дещо пізніше, з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України № 268 у квітні 2017 року. Важливо відзначити, що порядок, затверджений цією постановою, зазнав значних змін, особливо у червні 2023 року, що було зумовлено необхідністю розширення кола дітей, які мають право на отримання статусу, особливо після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. До цього часу дія статусу переважно обмежувалася дітьми, які постраждали внаслідок конфлікту, що тривав у Донецькій та Луганській областях. Внесені поправки значно розширили географічну сферу дії статусу, охопивши всю територію України, яка постраждала від російської збройної агресії, а не лише зону проведення Антитерористичної операції. Крім того, було суттєво уточнено та розширено визначення поняття «психологічне насильство», враховуючи моральні та психологічні страждання, спричинені різноманітними обставинами,

безпосередньо пов'язаними з війною, включаючи вимушене переміщення, втрату батьків або близьких родичів, а також інші травматичні події.

Україна, як відповідальний член міжнародної спільноти, ратифікувала низку ключових міжнародних документів у сфері захисту прав дітей, включаючи Конвенцію ООН про права дитини (1989), Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000), а також Женевські конвенції про захист жертв війни (1949) та Додаткові протоколи до них (1977). Ці міжнародні інструменти встановлюють фундаментальні права всіх дітей, особливо тих, хто постраждав від збройних конфліктів, наголошуючи на необхідності забезпечення їм особливого захисту та піклування з боку держави та суспільства.

Для отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, заявник повинен подати до служби у справах дітей визначений перелік документів. Цей перелік часто включає оригінал або засвідчену копію свідоцтва про народження дитини або іншого документа, що посвідчує її особу, документ, що посвідчує особу заявника, а також документи, що можуть підтвердити факт настання обставин, які стали підставою для звернення за наданням статусу (наприклад, медичні висновки, виписки з історії хвороби, довідки про отримані поранення, контузії, каліцтва, офіційні витяги з поліцейських звітів, свідчення свідків, документи, що підтверджують факт смерті або зникнення безвісти батьків дитини або інших законних представників). Для дітей, які мають статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО), додатково зазвичай вимагається надання довідки про взяття дитини на облік як ВПО.

Процес отримання всіх необхідних документів може бути особливо складним та обтяжливим для внутрішньо переміщених дітей та їхніх сімей, а також для тих, хто проживає або походить з тимчасово окупованих територій України, через значні порушення адміністративних процесів, обмежений доступ до державних установ та високу ймовірність втрати важливих документів під час евакуації або бойових дій. Отримання офіційних медичних висновків щодо травм, поранень або каліцтв, отриманих безпосередньо під час бойових дій, або документів, що можуть підтвердити певні події, які відбулися на окупованих територіях, часто є надзвичайно важким, а іноді й неможливим завданням.

У випадках відсутності стандартних документів, передбачених Порядком, законодавство допускає можливість розгляду альтернативних форм доказів, таких як інформація з державних реєстрів нерухомого майна, наявні освітні документи (шкільні атестати, табелі успішності), медичні записи або навіть свідоцтва про народження інших дітей. Однак практика прийняття таких альтернативних доказів може застосовуватися непослідовно різними органами опіки та піклування, що створює додаткові труднощі для заявників. Надмірна залежність від наявності повного пакету офіційної документації створює значний бар'єр для тих категорій дітей та їхніх сімей,

які найбільше постраждали від збройного конфлікту, що підкреслює нагальну необхідність у більш гнучких та доступних вимогах до надання доказів. Діти та їхні родини, які були змушені тікати від жахів війни, часто не мають фізичної можливості своєчасно зібрати та зберегти всі необхідні офіційні документи, що робить суворе дотримання всіх формальних вимог досить складним та несправедливим.

Сучасний порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів в Україні, має низку ключових проблем та викликів. Серед найбільш значущих проблем слід виділити:

– значні труднощі, пов'язані зі збором та належним оформленням необхідного пакету документів, особливо для внутрішньо переміщених дітей та дітей, які проживають на тимчасово окупованих територіях;

– наявність численних бюрократичних перешкод та затримок у процесі розгляду заяв;

– складності, що виникають при проведенні психологічної оцінки стану дитини та визнанні факту психологічної травми;

– непослідовність у застосуванні існуючих норм та критеріїв різними органами опіки та піклування в різних регіонах країни, що призводить до регіональних диспропорцій;

– обмежений обсяг соціальної підтримки та пільг, які гарантуються дітям, що мають відповідний статус, на національному рівні;

– специфічні виклики, з якими стикаються особливо вразливі групи дітей, такі як внутрішньо переміщені особи, діти, які проживають на окупованих територіях, та діти, народжені внаслідок сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом;

– нагальна необхідність створення та ефективного функціонування надійного єдиного державного реєстру дітей, які постраждали від війни.

Усі ці проблеми мають серйозні негативні наслідки для реалізації прав та забезпечення належного добробуту постраждалих дітей, призводячи до затримки їхнього доступу до необхідної підтримки, потенційного виключення значної кількості дітей, які мають законне право на отримання статусу, та загального негативного впливу на їх подальше відновлення та повноцінний розвиток. Недостатній обсяг соціальної підтримки може поглиблювати травму, пережиту цими дітьми, та суттєво перешкоджати їхньому довгостроковому психологічному та соціальному благополуччю.

Для покращення ситуації необхідні подальші зусилля держави, спрямовані на спрощення процедури отримання статусу, забезпечення її прозорості та доступності для всіх, хто цього потребує. Важливим є також розширення соціальних гарантій та пільг для дітей, які мають статус постраждалих від війни, а також створення ефективного механізму міжвідомчої взаємодії та ведення єдиного реєстру.

Список використаних джерел

1. Державний портал «Діти війни». URL : https://childrenofwar.gov.ua.
2. Статус дитини, постраждалої від війни: хто має право та як отримати. *АрміяInform*. URL : https://armyinform.com.ua/2023/11/03/status-dytyny-postrazhdaloyi-vid-vijny-hto-maye-pravo-ta-yak-otrymaty/
3. Методичні рекомендації щодо надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. *Національна соціальна сервісна служба України*. URL : https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded files/%20%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%20%D 0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC.pdf.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14.
5. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 05.04.2017 р. № 268. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/268-2017-%D0%BF.

Олександра
НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Захист цивільних прав та інтересів дитини є важливою складовою правової системи держави та забезпечення принципу верховенства права. Особливої актуальності питання набуває в умовах реформування судової системи та гармонізації національного законодавства з міжнародно-правовими стандартами. Судовий захист є не лише формою реалізації права на справедливий розгляд справи, а й гарантією фактичного забезпечення найкращих інтересів дитини – як ключової засади у вирішенні всіх правових питань, що стосуються неповнолітніх осіб.

Законодавством України передбачено, що дитина як фізична особа наділена цивільною правоздатністю з моменту народження. Проте участь дитини у цивільному процесі безпосередньо залежить від її віку, обсягу дієздатності та наявності законних представників. Так, малолітні особи (до 14 років) не беруть участі в судовому процесі самостійно, а їхні інтереси

представляють батьки, усиновлювачі або опікуни. Неповнолітні особи (від 14 до 18 років) можуть брати участь у процесі з обмеженою цивільною процесуальною дієздатністю, що потребує юридичного супроводу з боку піклувальників або адвокатів. Цивільне процесуальне законодавство (зокрема ст. 39, 45 ЦПК України) передбачає спеціальні механізми представництва інтересів дітей, а також участь органів опіки і піклування у справах, які безпосередньо стосуються прав та інтересів дитини.

Складність у реалізації судового захисту зумовлюється низкою факторів. Серед них: формальний підхід до визначення процесуального статусу дитини, відсутність належної взаємодії між судами та органами опіки і піклування, недостатня підготовка представників законних інтересів дітей, а також складність оцінки реального впливу судових рішень на добробут дитини. Судова практика доводить, що в багатьох випадках інтереси дитини не є пріоритетними, а самі діти фактично виключені з процесу прийняття рішень, що їх стосуються. Це суперечить Конвенції ООН про права дитини, яка гарантує кожній дитині право бути вислуханою у всіх справах, що стосуються її життя, а також право на ефективний правовий захист.

Позитивним напрямом розвитку є впровадження «дружнього до дитини правосуддя», що передбачає застосування спеціальних процедур допиту, участі психологів, мінімізації психологічного тиску та створення безпечного середовища в суді. Також важливою є тенденція до розширення повноважень органів ювенальної юстиції, створення сімейних судів або спеціалізації суддів, які розглядають справи за участю дітей. Впровадження інституту медіації у справах, де сторонами виступають діти або їх законні представники, також сприяє досягненню справедливого балансу між інтересами всіх учасників процесу.

З огляду на потребу в особливому правовому підході до вразливої категорії учасників цивільних правовідносин, судовий захист прав дитини виступає універсальним та найефективнішим механізмом поновлення її порушених, невизнаних чи оспорюваних прав та інтересів. Це зумовлює підвищену актуальність дослідження питань судового захисту саме в аспекті гарантування на законодавчому рівні дотримання прав дитини як повноцінного суб’єкта цивільних правовідносин.

Питання функціонування судової системи, а саме здійснення правосуддя у сфері цивільного права становить науковий інтерес. Визначення правової природи судового захисту цивільних прав учасників правовідносин було і є предметом багатьох досліджень. У науковій літературі існують різні підходи до розуміння змісту і сутності судового захисту цивільних прав. Проте переважно вчені висловлюють тезу про те, що цивільне правосуддя має соціальну природу, яка проявляється насамперед у його доступності для громадян. З-поміж основних індикаторів доступності правосуддя вони називають практику необмеженої судової юрисдикції, незалежні судові процедури, безперешкодний доступ до суду, оптимальні строки розгляду

справ [1, с. 14]. Тож судовий захист нами трактується як найвища гарантія забезпечення прав і законних інтересів особи, цивільна процесуальні діяльність має соціальний характер, що орієнтований насамперед на людину, її права й інтереси, що потребують захисту. А тому важливо наголосити, що соціальна природа цивільного правосуддя полягає передусім у виявленні доступності для громадян.

Варто зазначити, що вчені під поняттям цивільно-правового захисту пропонують розуміти передбачені законом вид і міру обов'язкового або обов'язково можливого впливу на суспільні відносини, які зазнали протиправного впливу, з нарахуванням відновлення пошкодженого, невідомого чи оспореного права [2, с. 356]. На підтримку цієї позиції слід підкреслити, що питання судового захисту цивільних прав та інтересів залишається надзвичайно актуальним. Недостатній рівень правового врегулювання і суперечливість окремих норм чинного законодавства створюють значні труднощі при застосуванні визначених законом способів захисту. Це у свою чергу знижує їхню ефективність і ускладнює процес реалізації судового захисту прав та інтересів сторін у спірних правовідносинах. Тож мета цивільного судочинства полягає у забезпеченні захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, а головним завданням – у справедливому, об'єктивному та неупередженому розгляді й вирішенні цивільних справ [3, с. 98].

Однією з гарантій забезпечення захисту прав та інтересів особи є закріплення права на судовий захист на законодавчому рівні. Основним, первинним джерелом забезпечення прав особистості є Конституція України. Саме Конституція України є гарантією справедливого судочинства. Так, відповідно до статті 55 Конституції України: «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [4]. Загалом чинне законодавство України не містить визначення поняття права на судовий захист. Однак в статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначається, що кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону [5]. Таким чином, законодавство України гарантує кожному можливість звернутися до суду для захисту своїх прав та законних інтересів. Це означає, що будь-який учасник цивільних правовідносин має право на судовий захист, а суд зобов'язаний розглянути відповідну справу і не має права відмовити в наданні правосуддя. Суть права на судовий захист законодавець розкриває через систему юридичних механізмів, які забезпечують ефективну реалізацію цього права у цивільному процесі.

Ключовими елементами в системі захисту цивільних прав і свобод дитини є стаття 16 Цивільного Кодексу України, у якій зазначено, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [6]. У системі захисту цивільних прав та інтересів головну роль відіграють також завдання

цивільного судочинства, передбачені статтею 2 Цивільного процесуального кодексу України, а саме: завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [7].

Отже, судовий захист цивільних прав та інтересів дітей в Україні повинен здійснюватися з урахуванням вікових особливостей, психологічного стану, рівня розвитку дитини та принципу найкращих інтересів дитини. Відповідно до європейських стандартів важливо забезпечити реальну участь дитини у судовому процесі, надання їй правової допомоги, застосування адаптованих процедур та спеціалізацію суддів. Удосконалення судового захисту дітей має спиратися на міждисциплінарний підхід, взаємодію державних органів, правників, соціальних працівників та психологів. Саме така модель здатна забезпечити комплексний захист дітей у цивільних правовідносинах та сприяти формуванню гуманного правосуддя в Україні.

Список використаних джерел

1. Боднар Т. Деякі аспекти захисту цивільних прав при зміні і припиненні договірних зобов'язань. *Право України*. 2014. № 2. С. 171-179.

2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник (4-те вид.). К. : Алерта, 2016. С. 524.

3. Самілик Л. О., Головченко Л. В. Судовий захист цивільних прав у соціальній державі. *Судова практика. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2021. № 5. С. 97-102

4. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 1996, № 30, ст. 141. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4348.

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР),* 2016, № 31, ст. 545. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text.

7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР),* 2004, № 40-41, 42, ст. 492. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text.

Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права,
старший лейтенант поліції

Артем ЧЕПІК
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Цифрова трансформація суспільства та активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створюють не лише нові можливості для дітей, але й породжують специфічні ризики та загрози їхній безпеці. В умовах, коли діти проводять значну частину свого часу в інтернет-просторі, особливо під час дистанційного навчання, спричиненого пандемією COVID-19 та військовою агресією проти України, проблема адміністративно-правового забезпечення цифрової безпеки набуває особливої актуальності.

Правове регулювання цифрової безпеки дітей в Україні характеризується багаторівневим характером та залученням різних галузей права. На конституційному рівні основою захисту прав дитини в цифровому середовищі є положення статті 52 Конституції України, яка закріплює обов'язок держави щодо охорони дитинства [1].

Базовими законодавчими актами у сфері захисту дітей в цифровому просторі є Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про захист персональних даних», Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», Закон України «Про електронні комунікації», а також Закон України «Про інформацію» [2, 3, 4]. Окремі положення, що стосуються цифрової безпеки дітей, містяться також у Кримінальному кодексі України та Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Попри певні позитивні зрушення у правовому регулюванні, адміністративно-правове забезпечення цифрової безпеки дітей в Україні має низку системних недоліків, серед яких: фрагментарність правового регулювання, відсутність чіткого розподілу повноважень між державними органами, недостатня регламентація відповідальності провайдерів цифрових послуг та інших суб'єктів інформаційної діяльності, а також недосконаліть

механізмів моніторингу та контролю за дотриманням вимог законодавства щодо захисту дітей в цифровому середовищі.

Для ефективної протидії кіберзагрозам щодо дітей у складі Національної поліції України функціонує Департамент кіберполіції, який здійснює заходи щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з поширенням матеріалів сексуального насильства над дітьми, кібербулінгом, онлайн-грумінгом та іншими формами експлуатації дітей в Інтернеті [5].

У Франції адміністративно-правове забезпечення цифрової безпеки дітей ґрунтується на положеннях Закону про цифрову республіку (Loi pour une République numérique), який передбачає право на забуття для неповнолітніх, тобто можливість вимагати видалення своїх персональних даних з інтернет-ресурсів [6]. Крім того, французьке законодавство встановлює підвищену відповідальність за онлайн-домагання до дітей та поширення шкідливого для них контенту.

Вартий уваги також досвід Великої Британії, де у 2021 році був ухвалений Закон про безпеку в Інтернеті (Online Safety Bill), який покладає на провайдерів онлайн-послуг обов'язок запроваджувати превентивні заходи щодо захисту дітей від шкідливого контенту та запроваджує систему штрафів за невиконання цих вимог [7]. Особливістю британського підходу є створення спеціального регулятора – Управління з питань комунікацій (Ofcom), який наділений широкими повноваженнями щодо контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері цифрової безпеки.

На основі аналізу національного законодавства та європейського досвіду можна виокремити кілька ключових напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення цифрової безпеки дітей в Україні. Передусім необхідно розробити та ухвалити спеціальний закон, який би всебічно регулював питання захисту дітей у цифровому середовищі та містив чіткі механізми його реалізації. Також слід встановити конкретні вимоги до обробки персональних даних дітей, зокрема обмежити їх збір і використання без згоди законних представників. Доцільним є розширення переліку адміністративних правопорушень у цій сфері та посилення відповідальності за їх вчинення. Окрім того, доцільним є впровадження постійного моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на цифрову безпеку дітей, що дозволить своєчасно коригувати політику у цій сфері.

У контексті подальшої європейської інтеграції України важливим є також гармонізація національного законодавства з правовими актами Європейського Союзу у сфері цифрової безпеки дітей, зокрема з Директивою (ЄС) 2016/680 щодо захисту фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами та Директивою (ЄС) 2018/1808 про аудіовізуальні медіа-послуги [8].

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення цифрової безпеки дітей в Україні потребує комплексного вдосконалення з урахуванням

європейського досвіду та сучасних викликів інформаційного суспільства. Реалізація запропонованих напрямів дозволить створити ефективну систему захисту дітей від цифрових загроз та забезпечити безпечне використання ними інформаційно-комунікаційних технологій для навчання, розвитку та спілкування.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.11.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.11.2010 р. № 2297-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text.
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text.
5. Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України за 2024 рік. URL : https://cyberpolice.gov.ua/reports/2024.
6. Loi № 2016-1321 du 07.10.2016 pour une République numérique. URL : https:// www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000033202746/
7. Online Safety Act. 2023. URL : https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/enacted.
8. Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive 2010/13/EU. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L1808.
9. Пісоцька К. О. Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: адміністративно-правовий аспект: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. 158 с.
10. Пісоцька К. О. Поняття форм адміністративної діяльності підрозділів ювенальної превенції. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти:* матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС. 2021. С. 235-237.

Василь ПОЛИВАНЮК
професор кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ТІНІН
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

Юлія ТОЛМАЧОВА
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Війна – це завжди трагедія, але найбільше від неї страждають ті, хто найменше здатен себе захистити – діти. З початком повномасштабного вторгнення в Україну тисячі дітей були змушені залишити домівки, пережили найгірше – втрату близьких, поранення, психологічні травми та втрату доступу до базових потреб. Права дитини, які закріплені у національному та міжнародному праві, в умовах війни виявилися під серйозною загрозою.

Захист дітей у таких обставинах став пріоритетом для держави та багатьох гуманітарних організацій. Україна шукає ефективні способи допомоги, використовуючи як власні ресурси, так і підтримку міжнародної спільноти. Досвід, що накопичується під час війни, формує нові підходи до забезпечення прав дитини в умовах надзвичайних ситуацій.

Головні міжнародно-правові норми, які регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни, викладені у Гаазьких конвенціях та деклараціях 1899 і 1907 років, Женевських конвенціях про захист жертв війни 1949 року. Окрім того, права дітей у збройних конфліктах регулює Конвенція про права дитини 1989 року [1].

Що стосується Конвенції про права дитини, то вважається, що діти – це особлива соціально-демографічна група населення з віковими обмеженнями від народження до 18 років, яка має свої права, інтереси, специфічні проблеми, але не може відстоювати і захищати їх перед суспільством. Унаслідок цього сьогодні досить гостро постає проблема захисту дітей та їх

прав [2].

Захист прав дитини є складним завданням навіть у мирний час, а в умовах збройного конфлікту це стає ще більшою проблемою, особливо коли йдеться про життя та здоров'я дітей. Так, у звітах ООН наголошується, що тривалі військові конфлікти мають надзвичайно негативний вплив на дітей. Наприклад, в Сирійській Арабській Республіці за понад десять років війни загинуло понад 400 тисяч людей, серед яких тисячі дітей. Подібна ситуація спостерігається і в Україні, яка з 24 лютого 2022 року перебуває у стані збройного протистояння з Росією. За офіційними даними, лише за перші три місяці війни в Україні постраждало понад 676 дітей, з них 240 загинуло, а 436 отримали поранення [3].

Для покращення рекомендацій, які посилюють захист і дотримання прав неповнолітніх у період воєнного стану, система міжнародних договорів, угод та конвенцій має й надалі розвиватися. Водночас ефективність впровадження та практичне застосування цих стандартів залишаються серйозною проблемою для багатьох країн світу, у тому числі й для України.

З початку 2014 року в Україні було прийнято низку законів, що стосуються захисту прав дітей, які постраждали від війни. Проте їхні положення здебільшого залишаються загальними та недостатньо деталізованими щодо соціального та правового забезпечення дітей у воєнних умовах. Це створює виклики для ефективного захисту прав неповнолітніх, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, як на національному, так і на міжнародному рівні. На сьогодні законодавство України має лише один ключовий закон, що регулює правовий статус дітей в умовах воєнного стану, – ЗУ «Про охорону дитинства» [4].

Відповідно до цього документа, дитиною, яка постраждала внаслідок воєнних дій або збройних конфліктів, вважається дитина, яка отримала поранення, контузію або каліцтво, зазнала фізичного, сексуального чи психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або перебувала в незаконному ув'язненні, зокрема в полоні. Тому держава має вживати необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які постраждали, надання їм належного догляду та возз'єднання з рідними та членами сімей. До повноважень держави і її органів також належать розшук таких дітей, їх звільнення з полону та повернення в Україну у разі незаконного вивезення за кордон [5].

Також варто відзначити, що до національної нормативно-правової бази, яка регулює окремі питання захисту прав дітей, постраждалих від війни, та їх соціальні гарантії, крім основного Закону, входять Закони України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», а також «Про забезпечення організаційно-правових засад соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Незважаючи на

значну кількість законів і підзаконних актів, для неповнолітніх, кількість яких ускладнюється через збройний конфлікт, окрім безкоштовного харчування у державних та комунальних навчальних закладах, досі не забезпечено повноцінних гарантій соціального захисту. Ця ситуація вимагає подальшого вдосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду у сфері захисту прав дітей, які постраждали внаслідок війни.

Вирішення питань соціального та правового захисту дітей, які постраждали внаслідок війни, частково забезпечується роботою міжнародних організацій. Однією з головних є спеціалізована установа ООН – ЮНІСЕФ, яка вважається світовим лідером у захисті прав дітей і діє більш ніж у 190 країнах світу. Основним завданням цієї організації є забезпечення захисту та підтримки прав дітей від народження до досягнення повноліття, що має особливе значення в умовах воєнних конфліктів та гуманітарних надзвичайних ситуацій.

Важливим напрямом діяльності ЮНІСЕФ є розробка різноманітних рекомендацій сім'ям із дітьми стосовно їх психологічної, моральної підтримки, правил поводження в різноманітних екстремальних ситуаціях, зокрема, коли дитина загубилася, або при обстрілах чи застосуванні ворогом хімічної та інших видів зброї. Окремо фахівцями розроблені поради для дітей, як себе поводити при знайденні різних підозрілих предметів, гранат, мін, вибухівки тощо [6].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що захист прав дітей в умовах збройного конфлікту є надзвичайно складною та багатогранною проблемою, яка потребує комплексного підходу на національному та міжнародному рівнях. Попри наявність значної кількості міжнародно-правових норм та національних законодавчих актів, ефективне забезпечення прав дітей, які постраждали від війни в Україні, залишається серйозним викликом. Необхідне подальше вдосконалення законодавчої бази, її деталізація та практичне впровадження з урахуванням міжнародного досвіду. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, які надають значну підтримку та розробляють важливі рекомендації для захисту дітей у кризових ситуаціях. Проте кінцевим завданням залишається створення дієвої системи, яка б гарантувала всебічний захист прав та інтересів кожної дитини, яка постраждала від наслідків війни, забезпечуючи їм не лише фізичну безпеку, але й психологічну підтримку, доступ до освіти та медичної допомоги, а також сприяючи їхньому возз'єднанню з родинами та поверненню до нормального життя.

Список використаних джерел

1. Діти і війна в Україні. *БФ «Голоси дітей» – ГО «Харківський інститут соціальних досліджень».* 2022. URL : https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Dity-i-viyna-v-Ukraini-2-misiats-.pdf.

2. Конвенція ООН «Про права дитини». URL : https://www.bdut.org.ua/prava-

dytyny/zahyst-prav-ditej/

3. В Україні за добу збільшилась кількість убитих та поранених дітей. URL : https:// medicine.rayon.in.ua/news/498198-v-rosiysko-ukrainskiy-viyni-zaginuloshchonaymenshe-108-ditey.

4. Про охорону дитинства: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2001. № 30. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.

5. Ромащенко К., Павлова С., Карпова І. Деякі аспекти соціальної та правової підтримки дітей в умовах війни в Україні. Чернігів : НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, 2022.

6. Поради батькам під час війни. Важливо як ніколи. *UNICEF – USEID*. 2022. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/18131/file/Поради%20батькам%20під%20час% 20війни.pdf.

Іванна ПРОЦЬ
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Софія РОСЯК
здобувачка вищої освіти
Львівського державного
університету внутрішніх справ

НАДАННЯ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ, В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Згідно із Законом України «Про охорону дитинства» держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон [1]. З початком збройної агресії Російської Федерації проти України актуальним стало питання захисту прав дітей, які страждають від фізичних, психологічних чи соціально-економічних наслідків війни. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268 дитина може отримати статус такої, що постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Це відкриває доступ до низки державних гарантій. Водночас процедура надання цього статусу не є безспірною та часто стає предметом адміністративних спорів.

У ч. 7. ст. 30-1 Закону України ««Про охорону дитинства» зазначено: «Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних

конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи» [1]. Право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії Російської Федерації не досягла 18 років (повноліття), і в результаті:

1) отримала поранення, контузію, каліцтво;
2) зазнала фізичного, сексуального насильства;
3) була викрадена або незаконно вивезена за межі України;
4) залучалася до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
5) незаконно утримувалася, у тому числі в полоні;
6) зазнала психологічного насильства [2].

Спори, пов'язані з наданням або відмовою в наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій, належать до юрисдикції адміністративних судів, оскільки виникають у зв'язку з виконанням адміністративних функцій суб'єктами державного управління (органами соціального захисту). Найпоширенішими підставами для виникнення спорів є відмова у наданні статусу через формальні недоліки в документах, бракує доказів про те, що дитина постраждала, відсутність дій з боку органу влади щодо розгляду заяви; оскарження відкликання раніше наданого статусу.

Органи соціального захисту вимагають документи, які часто неможливо отримати під час воєнного часу (довідки від правоохоронців, медичні висновки, акти обстеження). Наприклад, якщо дитина проживає в зоні бойових дій, але через відсутність офіційного підтвердження перебування на цій території їй відмовлено в статусі; травматичні події, пов'язані з воєнними діями, не завжди супроводжуються медичним втручанням, а отже, не документуються. Це призводить до необґрунтованої дискримінації постраждалих сімей.

Згідно з рішенням Запорізького Окружного адміністративного суду у справі № 280/9899/21 від 4 січня 2022 року суд відмовив у задоволенні позову повністю. Позивачка просила визнати незаконною відмову у наданні її синові статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій, але суд не знайшов підстав для задоволення позовних вимог, оскільки позивачу було відмовлено органами соціального захисту у зв'язку з неподанням необхідного пакету документів, передбачених постановою [3].

Часто рішення про відмову у наданні статусу видаються без належного мотивування, що порушує принципи адміністративного судочинства та унеможливлює ефективний судовий контроль. Органи соціального захисту не вказують, які докази вважаються недостатніми; не аргументують, чому встановлені факти не відповідають критеріям Постанови № 268; формально дублюють відповіді (наприклад, «немає документів, що підтверджують факт перебування в зоні бойових дій»).

У справі № 340/5696/24, розглянутій Кіровоградським Окружним адміністративним судом 28 листопада 2024 року, позивач – ОСОБА 1, діючи

в інтересах своєї малолітньої дитини, звернувся з адміністративним позовом до Виконавчого комітету Кропивницької міської ради. Предметом позову є оскарження рішення відповідача, яким дитині було відмовлено у статусі дитини, яка постраждала внаслідок бойових дій та збройного конфлікту. Мотивування причин відмови рішення не містило. Суд задовольнив вимоги частково, скасувавши рішення та зобов'язавши відповідача розглянути заяву повторно [4].

Однією з найсерйозніших проблем у спорах щодо надання статусу дитини, яка постраждала від війни, є недостатня доказова база щодо психологічного насильства. Визначення цього виду впливу в контексті збройного конфлікту залишається нечітким у вторинному законодавстві та судовій практиці. Законодавство вимагає встановлення факту того, що дитина зазнала психологічного насильства внаслідок бойових дій або збройного конфлікту, але не уточнює, які докази вважаються доречними та достатніми для такого висновку. На практиці батьки надають довідки про перебування дитини в зоні бойових дій, медичні чи психологічні висновки, а також свідчення очевидців, але органи опіки та піклування часто відмовляють, вважаючи ці докази недостатніми або формальними. Особливо складною є ситуація, коли у дитини немає видимих фізичних ушкоджень, але є поведінкові чи емоційні зміни, які неможливо підтвердити без спеціалізованої психологічної експертизи. У більшості випадків таке обстеження неможливе або залишається на розсуд заявників, які не мають доступу до відповідних ресурсів. Судовій системі також бракує чітких стандартів оцінки психологічної травми, що призводить до значної мінливості рішень та правової невизначеності.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду ухвалив Постанову з правовою позицією щодо умов надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройного конфлікту. Суд зазначив: «Необхідним є наявність причинно-наслідкового зв'язку між воєнними діями, збройним конфліктом на території населеного пункту, включеного до Переліку, та фактом настання обставин (насильство, каліцтво тощо), які мали негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини, оскільки, виходячи із поняття дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, то саме внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту така дитина мала, зокрема, зазнати психологічного насильства» [5].

Також порушується ще одне важливе питання: «Факт проживання на території, де не проводились воєнні дії, збройні конфлікти, тимчасова окупація, не може бути підставою для набуття статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Сам по собі факт включення населеного пункту до Переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 року № 1275-р, не є підставою визначення зазнання дитиною психологічного насильства на основі положень

Порядку № 268 та підставою для надання дитині статусу» [5].

Отже, розгляд справ щодо статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій, шляхом адміністративного провадження є важливим інструментом захисту прав дитини та забезпечення дотримання принципу верховенства права в умовах збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
2. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text.
3. Рішення Запорізького Окружного адміністративного суду у справі № 280/9899/21 від 04.01.2022 р. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/102419087.
4. Рішення Кіровоградського Окружного адміністративного суду у справі № 340/5696/24 від 28.11.2024 р. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/123549743.
5. Постанова Верховного Суду у справі № 360/3668/18 від 21.01.2023 р. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/108594040.

РАГІМОВ Фаіг Вагіф огли
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

В умовах протидії повномасштабному збройному вторгненню Російської Федерації, внутрішнього переміщення населення та загального ускладнення демографічної ситуації забезпечення прав та законних інтересів дитини залишається одним із найголовніших пріоритетів державної соціальної політики. Поряд із важливістю наявності дієвих правових норм у цій сфері (ювенального законодавства), варто наголосити на ефективній діяльності спеціально утворених суб'єктів, заснованих для реалізації державної ювенальної політики.

У зазначеному аспекті представляє інтерес створення та особливості функціонування Державної служби України у справах дітей.

Слід розпочати з того, що утворення Державної служби України у справах дітей дало змогу посилити кадровий потенціал у сфері захисту прав дітей, а також сформувати ефективну систему органів виконавчої влади, до компетенції яких належать питання захисту прав дітей [1].

Г. Лефор слушно зауважує, що Закон України «Про органи і службу у справах дітей та спеціальні установи для дітей» було прийнято ще в 1995 році. Внесені до нього протягом усіх цих років зміни й доповнення не надто сприяли ефективному захисту прав дітей, а також чітко не визначали правових основ діяльності як служб у справах дітей, створених як відповідні структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад, так і центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування і реалізацію державної політики у сфері сім'ї та дітей [2].

Отже, першим кроком у створенні спеціального уповноваженого суб'єкта у справах дітей слід вважати прийняття Верховною Радою України Постанови від 30.11.2021 № 1913-IX «Про звернення Верховної Ради України до Кабінету Міністрів України щодо створення центрального органу виконавчої влади в сфері захисту прав дітей – Державної служби України у справах дітей». Серед іншого, у постанові наголошувалось на тому, що система охорони дитинства і захисту прав дитини побудована в Україні, перш за все, як діяльність виконавчих органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій. У цивільному та сімейному законодавстві поняття «орган опіки та піклування» застосовується в аспекті специфічних повноважень місцевих органів виконавчої влади в сфері захисту прав та представлення інтересів осіб, які не можуть представляти свої інтереси через малолітній або неповнолітній вік. Повноваження органу опіки та піклування, порядок його діяльності визначаються законами України. Розгалужена система органів державної влади, що опікуються питаннями захисту прав дітей (6 міністерств, органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади), відсутність єдиного центрального органу виконавчої влади, який мав би опікуватися питаннями захисту прав дітей, призводить до бюрократичного хаосу та перешкоджає своєчасному та повному вирішенню питань в цій надчутливій сфері [3].

У свою чергу, із прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 19.01.2022 № 23 «Про утворення Державної служби України у справах дітей», передбачалося утворення Державної служби України у справах дітей як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей [4]. Однак зазначена постанова втратила чинність як така, що не була реалізована.

Водночас Постановою Кабінету Міністрів України від 29.09.2023 № 1048 «Деякі питання Державної служби у справах дітей» було утворено Державну службу України у справах дітей як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики і який реалізує державну політику у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми,

оздоровлення та відпочинку дітей, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення [5].

Крім цього, вказаною постановою було затверджено Положення про Державну службу України у справах дітей. Згідно з п. 3 цього установчого документа до основних завдань Державної служби України у справах дітей віднесені такі:

1) реалізація державної політики у сфері захисту прав дітей, в тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, соціальної підтримки сімей з дітьми, оздоровлення та відпочинку дітей, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення;

2) забезпечення в межах повноважень, визначених законом, проведення моніторингу дотримання місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, фізичними особами вимог законодавства у сфері захисту прав дітей;

3) координація надання соціальної підтримки та соціальних послуг сім'ям з дітьми, дітям, над якими встановлено опіку чи піклування, прийомним сім'ям, сім'ям патронатних вихователів, дитячим будинкам сімейного типу, усиновлювачам;

4) координація та методичне забезпечення в межах повноважень, визначених законом, діяльності структурних підрозділів місцевих держадміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів системи надання соціальних послуг, суб'єктів соціальної роботи та інших суб'єктів, що забезпечують надання соціальної підтримки сім'ям з дітьми, в тому числі з питань формування відповідального батьківства, навчання батьків навичкам, необхідним для всебічного розвитку та виховання дітей, розвитку сімейних форм виховання [5].

За інформацією Міністерства соціальної політики України, сьогодні в Україні понад 7,5 млн дітей, які страждають від впливу російської агресії. При цьому більш як 65 тис. дітей в Україні є сиротами чи позбавлені батьківського піклування. Завдяки Державній службі у справах дітей фахівці понад 1,4 тис. територіальних громад в Україні зможуть отримувати методичну допомогу щодо налагодження дієвої системи захисту дітей в громаді. Крім того, зазначена служба буде взаємодіяти з дипломатичними установами України за кордоном, щоб забезпечити дотримання прав дітей та їх повернення в Україну [6].

Таким чином, утворення Державної служби України у справах дітей як центрального органу державної виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, оздоровлення та відпочинку дітей, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення, слід вважати важливою новелою системи публічного адміністрування, яка сприятиме забезпеченню прав дітей в Україні.

Список використаних джерел

1. Garo Law Office. URL : https://garo.law/uk/v-ukraini-ziavytsia-derzhavna-sluzhba-u-spravakh-ditei/
2. В Україні створена нова державна служба у справах дітей. *Юридична практика.* 2022. № 5-6. С. 1258-1259. URL : https://pravo.ua/articles/v-interesakh-ditei/
3. Про звернення Верховної Ради України до Кабінету Міністрів України щодо створення центрального органу виконавчої влади в сфері захисту прав дітей – Державної служби України у справах дітей: Постанова Верховної Ради України від 30.11.2021 р. № 1913-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1913-IX#Text.
4. Про утворення Державної служби України у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2022 р. № 23 (втратила чинність). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2022-%D0%BF#Text.
5. Деякі питання Державної служби у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 29.09.2023 р. № 1048. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-2023п#n10.
6. Конопльова М. В Україні створили Державну службу у справах дітей. URL : https://shotam.info/v-ukraini-stvoryly-derzhavnu-sluzhbu-u-spravakh-ditey/.

Лідія СУКМАНОВСЬКА
доцент кафедри адміністративного права та поліцейської діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Микола РЕПАН
старший викладач кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ТА НАВИЧОК У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Упродовж останнього часу в Україні спостерігається підвищений інтерес до питань превенції та протидії домашньому насильству, що розглядається як одна з гострих соціальних проблем сучасності. Навіть до початку повномасштабної військової агресії в країні активно проводилася активна інформаційна кампанія за участю держави та громадських організацій. Ця ініціатива мала на меті роз'яснення сутності проблеми домашнього насильства, інформування населення про функціонування спеціалізованих служб та установ, які надають підтримку особам, що постраждали від таких дій. Відзначається спільна робота державних органів

та недержавних організацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Значна увага приділяється імплементації нових законодавчих положень, спрямованих на вдосконалення роботи з особами, які вчиняють домашнє насильство.

Запобігання та протидію домашньому насильству здійснює все більше державних та громадських інституцій. Без перебільшення провідним суб'єктом із запобігання та протидії домашньому насильству є Національна поліція, уповноважені підрозділи якої реагують, безпосередньо припиняють правопорушення, пов'язані із домашнім насильством, а також притягають кривдників до юридичної відповідальності за учинені протиправні діяння. Важлива складова діяльності уповноважених підрозділів органів Національної поліції – робота із дітьми, постраждалими від домашнього насильства й дітьми-кривдниками.

Насильство, спрямоване проти дітей, є глибоко вкоріненим соціальним явищем, що, ймовірно, збереже свою актуальність і в майбутньому. Історичні та сучасні реалії демонструють численні форми жорстокого поводження з неповнолітніми, включаючи летальні випадки внаслідок голоду, загибель під час збройних конфліктів (від обстрілів та бомбардувань), убивства в місцях компактного проживання біженців, сексуальне насильство, експлуатацію (включаючи залучення до жебракування та проституції), позбавлення базових потреб (житла, їжі, одягу, необхідних речей, засобів для існування), а також ігнорування їхніх потреб та інтересів. Діти, як найбільш вразлива та беззахисна частина суспільства, стають об'єктами жорстокого поводження та нехтування їхніми правами, що проявляється у різноманітних формах. Та незалежно від виду наслідки такого ставлення завжди є тяжкими, завдаючи значної шкоди їхньому фізичному та психічному здоров'ю, розвитку, соціалізації, створюючи загрозу їхньому життю та навіть призводячи до смерті.

Здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно дітей, а також жорстокому поводженню щодо дітей відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої Наказом МВС України № 1044 від 19.12.2017 р. здійснюється підрозділами ювенальної превенції Національної поліції України [1].

Поліцейський ювенальної превенції, виявивши факт жорстокого поводження щодо дитини:

– приймає заяву або складає протокол прийняття усної заяви від дитини (якщо така дитина не досягла 16-річного віку – від батьків, законних представників дитини чи іншої дорослої особи, що не причетна до учинення насильницьких дій щодо дитини);

– складає рапорт про виявлений випадок насильства щодо дитини;

– уживає заходів із внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

– при існуванні загрози життю чи здоров'ю дитини вживає заходів із термінового вилучення дитини з сім'ї (закладу) й подальшого її влаштування [2].

У випадку, якщо в ході проведення оцінки рівня безпеки дитини виявлено (підтверджено) загрозу її життю або здоров'ю, така дитина негайно доправляється до установи системи охорони здоров'я для здійснення та фіксації результатів медичного огляду, проведення судово-медичного обстеження, надання відповідної медичної допомоги, зокрема стаціонарного лікування, або ж згідно з п. 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 р., тимчасово влаштована [3].

Позитивною є практика скерування постраждалої дитини до спеціалізованої установи – центру захисту дитини Барнахус. Це міждисциплінарна модель надання допомоги дітям, постраждалим від насилля, або які стали його очевидцями. Така модель передбачає надання постраждалій дитині комплексної допомоги та захисту її прав шляхом співпраці різних фахівців: правоохоронців, психологів, медиків, працівників соціальної сфери та ін. Важливим є захист постраждалих дітей від повторної віктимізації й травматизації під час провадження розслідування випадків жорстокого поводження. Середовище Барнахус побудоване із дотриманням важливих принципів: дитиноцентричності, міждисциплінарності, дружнього до дитини середовища, уникнення повторної травматизації та конфіденційності. Таким чином, у центрах захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які є постраждалими або стали свідками насилля за моделлю Барнахус, їм комплексно може бути надана психологічна, медична, правова, соціальна та інші види допомоги. Наразі в Україні існує 13 таких центрів захисту дитини, найближчим часом планується відкриття такого ж центру у Львові [4].

На сьогодні правовий статус центрів захисту дитини за моделлю Барнахус не є конкретизованим. Такі центри визнаються спеціалізованими службами для підтримки постраждалих осіб. Водночас не є закріпленим обов'язок поліцейських ювенальної превенції із застосування такої міждисциплінарної моделі надання допомоги дітям, які постраждали від насильства або стали його свідками (там, де вона в Україні запроваджена). На нашу думку, задля забезпечення кожній постраждалій дитині повної, комплексної та ефективної допомоги та захисту її прав і законних інтересів на поліцію ювенальної превенції повинно бути покладено прямий обов'язок співпрацювати з іншими фахівцями (соціальними працівниками, психологами, медиками тощо) – в одному місці (центрі захисту дитини за моделлю Барнахус). Такі центри є ефективним інструментом захисту дітей від насильства та забезпечення їх прав. А поліцейські повинні бути частиною цілісної системи, спрямованої на захист дітей від повторної віктимізації та травматизації під час розслідування кожного випадку домашнього

насильства чи жорстокого поводження з дитиною.

Домашнє насильство та жорстоке поводження із дітьми є поширеними правопорушеннями, спрямованими проти життя, здоров'я, честі та гідності дитини. Вони завдають колосальних та часто незворотних наслідків для фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції є провідними суб'єктами, що реагують на такі злочини й правопорушення щодо дітей, а також здійснюють усіх необхідних заходів для забезпечення захисту та законних інтересів кожної постраждалої дитини. Позитивним в Україні є врахування поліцейськими практик та міжнародних стандартів реагування правоохоронних структур на випадки домашнього насильства та жорстокого поводження з дітьми, зокрема застосування міждисциплінарної моделі надання багатопрофільної допомоги дітям, які постраждали від домашнього насильства або стали свідками/ очевидцями його учинення Барнахус. Тож в національному законодавстві має бути відображено прямий обов'язок поліції співпрацювати з іншими фахівцями (соціальними працівниками, психологами, медиками тощо) – в одному місці (центрі захисту дитини за моделлю Барнахус) задля забезпечення кожній постраждалій дитині повної, всесторонньої, комплексної та ефективної допомоги та захисту її прав і законних інтересів.

Список використаних джерел

1. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України № 1044 від 19.12.2017 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text

2. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text.

3. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text.

4. Центр захисту дитини за моделлю «Барнахус» у Львівській області стане чотирнадцятим в Україні: що варто знати про його роботу. *Львівська обласна військова адміністрація.* URL : https://loda.gov.ua/news/128096.

Ірина УМРИХІНА
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

ОСОБЛИВІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ У РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція з прав людини) безпосередньо не закріплює прав дитини (ст. 5 та ст. 5 Протоколу № 7). Проте при дослідженні обґрунтованості втручання в права людини Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) приділяє особливу увагу захисту прав дитини.

Практика ЄСПЛ постійно наголошує на тому, що існує загальне розуміння, підкріплене міжнародним правом, про необхідність ставити інтереси дітей на перше місце при прийнятті будь-яких рішень, які їх зачіпають. Прикладом є п. 96 рішення «Х проти Латвії» [3], яке демонструє забезпечення захисту прав дитини в контексті міжнародного викрадення, з особливим акцентом на врахуванні її найкращих інтересів та запобіганні можливим негативним наслідкам переміщення.

З аналізу приписів Конвенції випливає, що згадка про дітей міститься у наступних статтях:

1) у статті 5 (право на свободу та особисту недоторканність), у якій пункт «d» пункту 1, як підставу для позбавлення волі, передбачає взяття під варту неповнолітньої особи на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою провадження його до компетентного органу [1];

2) у параграфі 1 статті 6 (право на справедливий судовий розгляд) містить положення про те, що судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в судові засідання протягом всього процесу або його частини, коли того вимагають інтереси неповнолітніх, встановлюючи можливість обмеження публічності судового розгляду в справах за участю дітей [1];

3) у статті 5 Протоколу № 7 (рівноправність подружжя) згадує про те, що чоловік і жінка мають рівні права і несуть однакову цивільно-правову відповідальність у відносинах між собою і зі своїми дітьми у тому, що стосується вступу в шлюб, перебування в шлюбі та щодо його розірвання. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати вживати таких заходів, які є необхідними в інтересах дітей [1].

Варто зауважити, що Радою Європи було прийнято «Рекомендацію

1211», у якій розглядалася можливість розробки додаткового Протоколу до Конвенції про права дитини. Планувалося, що такий протокол охоплюватиме положення про економічні та соціальні права, а також положення про інформування щодо цих прав. Однак на сьогодні більшість країн-учасниць Конвенції не підтримала цю ініціативу, вважаючи її недоцільною з огляду на призначення Конвенції, зміст закріплених у ній прав та діяльність ЄСПЛ.

При розгляді співвідношення Конвенції та інших міжнародних норм, що стосуються захисту прав дитини, важливо пам'ятати, що Конвенцію слід застосовувати у відповідності до принципів міжнародного права, особливо тих, які стосуються міжнародного захисту прав людини. Суд вважає, що позитивні зобов'язання Договірних держав за статтею 8 Конвенції у справах про возз'єднання батьків з дітьми мають тлумачитися з урахуванням Гаазької конвенції від 25 жовтня 1980 року та Конвенції про права дитини. Прикладом є справа «Маіре проти Португалії» [3], остаточне рішення по якій пов'язане зі встановленням батьківської відповідальності, у тому числі виконання, вимагає невідкладного розгляду, оскільки плин часу може мати непоправні наслідки для відносин між дитиною та тим із батьків, з яким дитина не проживає.

Даний підхід полягає в інтегрованому та гармонійному застосуванні міжнародних документів, особливо Конвенції та Гаазької конвенції, зважаючи на їх мету та вплив на права дітей і батьків. Розгляд міжнародно-правових положень не повинен викликати конфлікт або протиставлення між різними міжнародними договорами, щоб Суд міг належним чином виконувати своє завдання: «забезпечити дотримання зобов'язань, прийнятих на себе Високими Договірними Сторонами» Конвенції, шляхом тлумачення та застосування положень Конвенції у спосіб, який робить її гарантії практичними та ефективними…» [4].

З вищесказаного можна зробити висновок, що Європейська конвенція з прав людини прямо не закріплює окремий перелік прав дитини, ЄСПЛ у своїй діяльності приділяє значну увагу їх захисту, особливо при розгляді питань, що стосуються втручання у права людини. Судова практика ЄСПЛ підкреслює принцип пріоритетності найкращих інтересів дитини у всіх рішеннях, які її стосуються, що узгоджується з міжнародними правовими нормами.

Список використаних джерел

1. Місце прав дитини в практиці Європейського суду з прав людини, особливі гарантії захисту: суддя Павло Пархоменко. URL : https://surl.li/snwxid.

2. Справа «Х проти Латвії» (заява № 27853/09): рішення Європейського суду з прав людини від 26.11.2013 р. URL : https://surl.li/yqmljj.

3. Справа «Маіре проти Португалії» (заява № 48206/99): рішення Європейського суду з прав людини від 26.06.2003 р. URL : https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-61184.

4. Особливості судового розгляду справ про міжнародне викрадення дитини на основі Гаазької конвенції 1980 р. *Верховний Суд України.* URL : https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_osobl_zastos_Gaag_konven.pdf.

Вадим ФУРСА
завідувач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

Ілона БУЯКОВА
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Проблема ресоціалізації неповнолітніх правопорушників є однією з ключових у сфері ювенальної юстиції та соціально-педагогічної практики. Враховуючи особливості психоемоційного розвитку дітей, їхню підвищену вразливість до соціального тиску та формування особистості у критичні вікові періоди, питання психолого-педагогічного супроводу процесу ресоціалізації потребує особливої уваги. Законодавство України, зокрема, визнає пріоритет реабілітаційного підходу у ставленні до неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом.

Згідно з положеннями Кримінального кодексу України (стаття 102) [1], покарання до неповнолітніх повинно застосовуватися з урахуванням умов, що забезпечують їх перевиховання та подальшу ресоціалізацію. У статті 6 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [2] наголошується на необхідності забезпечення соціального захисту, психологічної та педагогічної підтримки неповнолітніх, які порушили закон. Водночас Конвенція ООН про права дитини (ратифікована Україною у 1991 році) [3] гарантує, що кожна дитина, яка вчинила правопорушення, має право на гуманне поводження та заходи, спрямовані на її реінтеграцію в суспільство.

Ресоціалізація у цьому контексті визначається як комплекс заходів, спрямованих на відновлення здатності особи жити відповідно до норм права і моралі, з урахуванням індивідуальних потреб, вікових та психологічних особливостей. Ресоціалізація неповнолітніх є не просто соціальною адаптацією, а процесом активного відновлення морально-етичної та правової свідомості особистості, який має ґрунтуватися на інтегрованому підході, що поєднує психологічну допомогу, педагогічну підтримку та соціальну інтеграцію [4, с. 334].

Психологічна складова ресоціалізації є визначальною. Підлітковий

вік характеризується інтенсивним формуванням самооцінки, моральних орієнтирів, соціальних установок, що робить особистість підлітка вкрай чутливою до впливу середовища. У більшості випадків правопорушення серед неповнолітніх пов'язані із порушенням емоційного розвитку, відсутністю позитивних авторитетів, гіпоопікою або, навпаки, жорстким вихованням. Часто мають місце посттравматичні реакції, агресивна поведінка, тривожність, фрустрація, які не були вчасно діагностовані [5, с. 186].

Ресоціалізаційна робота повинна передбачати обов'язкову психологічну діагностику, проведення індивідуальних і групових занять з розвитку емоційного інтелекту, формування саморегуляції, подолання негативних когнітивних схем. Ключовим завданням психолога в процесі ресоціалізації є допомога дитині в усвідомленні причин і наслідків своєї поведінки, відновлення позитивного образу Я, формування відповідальності та довіри до дорослих [6, с. 39].

Педагогічний компонент ресоціалізації неповнолітніх правопорушників охоплює як формальну освіту, так і неформальне навчання, спрямоване на розвиток життєвих компетентностей. В умовах освітньої занедбаності, що часто спостерігається серед дітей, які вчинили правопорушення, особливе значення набуває індивідуальна педагогічна траєкторія, адаптована до рівня знань, інтересів та можливостей дитини. Згідно з рекомендаціями МОН України, освітній процес у закладах для неповнолітніх правопорушників має бути організований таким чином, щоб не лише компенсувати прогалини у знаннях, але й формувати мотивацію до саморозвитку, працювати з ціннісними орієнтаціями, відновлювати внутрішню дисципліну.

Надзвичайно важливими є також методи соціально-педагогічної корекції, зокрема: соціальний театр, рольові ігри, арттерапія, тренінги з розвитку комунікативних навичок. Їх ефективність підтверджується численними дослідженнями у сфері педагогічної психології. Формування морально відповідальної поведінки можливе лише через емоційне залучення, створення атмосфери прийняття та безумовної поваги до особистості підлітка, незалежно від його вчинків у минулому.

Необхідно також враховувати, що реінтеграція в суспільство є неможливою без роботи з сім'єю. Як свідчить практика, значна частина неповнолітніх правопорушників походить із дисфункціональних родин, де були присутні насильство, алкоголізм, байдужість або гіперконтроль. Закон України «Про соціальні послуги» [7] передбачає право дитини та її сім'ї на отримання комплексної соціальної підтримки, зокрема психологічного консультування, сімейної терапії, наставництва. Робота з батьками має бути спрямована на формування відповідального батьківства, подолання міжособистісних конфліктів, розвиток навичок ненасильницького спілкування.

Успішна ресоціалізація неповнолітнього можлива лише за умов міждисциплінарної взаємодії педагогів, психологів, соціальних працівників,

медиків, юристів. Важливою є й участь громади: надання підлітку позитивного соціального оточення, доступу до культурних та спортивних заходів, залучення до волонтерської діяльності, що формує відчуття значущості, приналежності та корисності.

Таким чином, психолого-педагогічні засади ресоціалізації неповнолітніх правопорушників формують цілісну систему дій, яка повинна забезпечити не тільки зміну поведінки, а й трансформацію свідомості та особистісного ставлення до себе й суспільства. Така система ґрунтується на повазі до прав дитини, гуманному ставленні, індивідуальному підході, підтримці та педагогіці партнерства. Тільки шляхом комплексного і водночас чутливого підходу можливо створити для неповнолітнього реальний шанс повернутися до повноцінного життя та не повторити помилок минулого.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІІ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text.
3. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
4. Вакуленко О. Сучасні підходи до ресоціалізації неповнолітніх, які мають проблеми з законом. *Психологічний супровід і соціально-педагогічна робота в закладі освіти: теорія та практика:* кол. монографія. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2020. С. 327-337.
5. Супрун М. О., Пампура І. І. Принципи організації соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими. *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби.* 2014. № 1(5). С. 185-190.
6. Грись А. Образ Я у контексті профілактики девіацій серед неповнолітніх в умовах воєнного стану. *Перша Всеукраїнська науково-практична конференція з адиктології:* матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 вересня 2023 р.). К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2023. С. 37-41.
7. Про соціальні послуг : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text.

Олександр ЦАРЬОВ
заступник директора
Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
підполковник поліції

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Війна, розв'язана росією проти України, поставила систему освіти перед безпрецедентними викликами. Заклади освіти опинилися в зоні постійної загрози: руйнування, евакуація, зміщення учасників освітнього процесу. Проте, попри складні умови, освітній процес в Україні не припинився. Організація безпекового середовища стала ключовим чинником збереження доступу до освіти та психологічної стабільності дітей і педагогів.

Сьогодні предметом досліджень багатьох іноземних учених є освіта в умовах війни, організація освітнього процесу в умовах війни в африканських країнах (Akresh et al. 2017; Alfano & Görlach, 2019); у Камбоджі (Minoiu & Shemyakina, 2014); у Гватемалі (Chamarbagwala & Mor´an, 2011); у Непалі (Valente, 2014); у Перу (Leon, 2012), у Таджикистані (Shemyakina, 2011), у Колумбії (Gerardino, 2014; Namen et al., 2020), у Східному Тиморі (Justino et al., 2013), у Боснії (Swee, 2015). На жаль, тема стала актуальною і для українських учених, серед яких: О. Глушко, О. Кравченко, І. Гудим.

Війна в Україні призвела до руйнівних наслідків для дітей у таких масштабах і темпах, яких не було з часів Другої світової війни, – заявляє ЮНІСЕФ. Унаслідок воєнних дій 3 млн дітей в Україні та понад 2,2 млн дітей у країнах, які приймають українських біженців, потребують невідкладної гуманітарної допомоги. Внутрішнє й зовнішнє (за кордон) переміщення торкнулося кожних двох дітей із трьох. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, щодня в Україні гине двоє дітей та четверо отримують поранення – здебільшого внаслідок російських атак із використанням вибухової зброї в населених пунктах. Цивільна інфраструктура, від якої залежать діти, надалі зазнає все більше пошкоджень чи руйнувань. Окрім цього, війна й масові переміщення знищують джерела прибутку та економічні можливості жителів України. Унаслідок цього багато сімей залишаються без достатнього доходу для задоволення своїх основних потреб і не можуть надати належну підтримку

своїм дітям [2].

Метою цієї розвідки є аналіз основних викликів, що стоять перед закладами освіти у воєнний час, та окреслення шляхів забезпечення безпечного освітнього простору.

Серед основних викликів безпекового освітнього середовища виокремлені такі: **фізична безпека.** Воєнні дії зумовили руйнування понад 3 тис. закладів освіти [1]. Частина з них повністю втратила можливість функціонування. Основні загрози включають ракетні обстріли, мінування територій, відсутність належних укриттів, перебої з енергопостачанням; **психологічна безпека.** Тривала дія стресових чинників, таких як повітряні тривоги, евакуація, втрата дому, спричиняє розвиток ПТСР у дітей і педагогів [2]. Педагоги часто не мають відповідної підготовки до роботи в умовах травматичного досвіду учнів; **цифрова безпека.** Поширення фейкової інформації, кібератаки, незахищені онлайн-платформи становлять загрозу інформаційній безпеці учнів. Також залишається актуальною проблема цифрової нерівності – відсутність технічних засобів або інтернету у частини сімей. Тривожною особливістю нинішнього стану явища цифрової нерівності є те, що поки не спостерігається ознак реального подолання гігантської прірви між країнами-лідерами розвитку інформаційних технологій та країнами-аутсайдерами. Принципи цифрової інклюзії включають наявність технологій, доступність, зручність використання, дієвість (валідність), часову відповідність (актуальність), освіту та навчання, а також підтримку та супровід персональних соціальних та освітніх траєкторій.

Із-поміж проблем, які потребують вирішення, за змістом Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі неодноразово вказується на безвідповідальне використання Інтернету учасниками освітнього процесу, уразливість дітей шкільного віку під час використання Інтернету, нестача навичок безпечної поведінки в інформаційному середовищі, неконтрольований доступ до Інтернету під час освітнього процесу, потреба просвітницької роботи з питань медіагігієни та цифрової грамотності, що сприятимуть безпечній комунікації.

Організація безпекового середовища в освіті – не лише вимога часу, а й запорука збереження майбутнього країни. Система освіти в Україні демонструє вражаючу стійкість і гнучкість, проте потребує комплексної підтримки з боку держави, міжнародних партнерів, громад. Лише завдяки спільним зусиллям можна забезпечити умови, у яких дитина набуває не тільки знань, а й довіри до світу, відповідальності, людяності навіть у найтемніші часи.

Список використаних джерел

1. Оперативна інформація про пошкоджені та зруйновані заклади освіти. *Міністерство освіти і науки України*. 2024. URL : https://mon.gov.ua/

2. Про затвердження мінімальних вимог до укриттів у закладах освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2023 р. № 828. URL : https://zakon.rada.gov.ua/

3. Рекомендації щодо організації психологічної підтримки у школах під час війни. *Національна психологічна асоціація*. 2023. URL : https://npa-ua.org/

4. Children under threat: Mental health impact of war in Ukraine. *UNICEF Ukraine*. 2023. URL : https://www.unicef.org/ukraine/en/reports.

5. Ensuring safe and inclusive education during conflict: Policy responses and global practices. *UNESCO*. 2023. URL : https://unesco.org/

Максим ЧЕПЕЛЬ
начальник кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України,
доктор філософії в галузі права,
полковник

ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Інформаційна безпека є критично важливим аспектом для вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання (далі – ВВНЗ) [1], особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану. У цей період загрози інформаційній безпеці зростають через активізацію кібератак, спроб психологічного впливу та дезінформацію. Захист конфіденційних даних, інформації з обмеженим доступом та інформативно-комунікативного середовища стає головним завданням для освітніх установ, які готують майбутніх офіцерів.

ВВНЗ є не лише освітніми установами, а й стратегічними об’єктами, які можуть стати ціллю для ворожих інформаційних впливів. Тому питання інформаційної безпеки охоплює широкий спектр заходів – від технічних рішень у сфері кіберзахисту до підготовки персоналу щодо протидії маніпуляціям і фейковим повідомленням.

Забезпечення інформаційної безпеки сприяє збереженню стійкості освітнього середовища, гарантує захист персональних та службових даних учасників освітнього процесу, а також формує професіоналів, здатних критично оцінювати інформацію та ефективно протистояти сучасним викликам у сфері цифрової безпеки.

Як вже зазначалося, інформаційна безпека учасників освітнього процесу у ВВНЗ знаходиться під постійною загрозою. Основні ризики включають:

– *кібератаки* – зростання кількості хакерських атак на інформаційні системи навчальних закладів, викрадення або блокування доступу до

важливих даних через шкідливе програмне забезпечення (наприклад, віруси, трояни, програми-шифрувальники);

– *витоки конфіденційної інформації* – загроза розголошення або несанкціонованого доступу до персональних даних учасників освітнього процесу та службових документів, що може бути використано для маніпуляцій або компрометації;

– *соціальна інженерія* – використання методів інформаційно-психологічного впливу для отримання доступу до закритих інформаційних ресурсів. Наприклад, фішингові атаки або маніпулювання свідомістю для отримання важливих даних;

– *дезінформація та інформаційні операції* – поширення фейкових новин, спроби деморалізації учасників освітнього процесу, навмисне викривлення фактів через соціальні мережі та інші канали комунікації;

– *низький рівень інформаційної грамотності* – недостатня обізнаність учасників освітнього процесу щодо сучасних загроз у інформаційному просторі, що підвищує ризик успішних атак;

– *фізична безпека інформаційних носіїв* – крадіжка або втрата пристроїв, на яких зберігається конфіденційна інформація, що може призвести до неконтрольованого поширення даних.

Для ефективного захисту важливо впроваджувати комплексні заходи інформаційної безпеки: посилення кіберзахисту, навчання персоналу основам інформаційної безпеки, використання надійних комунікаційних платформ та регулярний моніторинг потенційних загроз.

Для забезпечення належного рівня інформаційної безпеки у ВВНЗ необхідно впроваджувати комплексні стратегії та заходи. На мій погляд, ключовими можуть бути:

1. Організаційні заходи:

– розробка політики закладу вищої освіти щодо інформаційної безпеки, зокрема створення внутрішніх регламентів, що визначають правила обробки, зберігання та передачі даних;

– контроль доступу – встановлення чітких рівнів доступу до інформації залежно від посадових обов’язків учасників освітнього процесу;

– впровадження процедур реагування – розробка механізмів швидкого реагування на можливі кібератаки та витоки інформації.

2. Технічні заходи:

– використання захищених каналів зв’язку – впровадження шифрованих платформ для комунікації, що унеможливлюють перехоплення даних;

– моніторинг кіберзагроз – системи аналізу та запобігання атакам, включаючи SIEM (Security Information and Event Management) та IDS (Intrusion Detection System) [2];

– ефективний антивірусний захист – регулярне оновлення програмного забезпечення та перевірка всіх цифрових систем на наявність шкідливих

програм.

3. Освітні та профілактичні заходи:

– навчання учасників освітнього процесу – впровадження курсів з кібергігієни, розпізнавання фішингових атак, захисту персональних даних;

– підвищення інформаційної грамотності здобувачів вищої освіти – проведення тренінгів щодо безпечної роботи в цифровому середовищі;

– симуляції інформаційних атак – регулярне тестування систем та підготовка персоналу до можливих сценаріїв атак.

4. Практичні заходи:

– резервне копіювання даних – створення захищених резервних копій на незалежних серверах;

– фізична безпека інформаційних носіїв – контроль за збереженням пристроїв з конфіденційними даними, обмеження використання незахищених USB-носіїв;

– регулярний аудит забезпечення інформаційної безпеки – проведення перевірок інформаційних систем для виявлення та усунення вразливостей.

Комплексний підхід, що включає організаційні, технічні, освітні, профілактичні та практичні заходи дозволить ефективно захищати інформаційний простір освітнього середовища та запобігати загрозам функціонування ВВНЗ.

Отже, інформаційна безпека освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі в умовах дії правового режиму воєнного стану є не лише технологічною, а й стратегічною необхідністю, враховуючи реалії сьогодення. Аналіз основних загроз, включаючи кібератаки, витоки даних та інформаційні операції, свідчить про те, що освітні установи потребують комплексного підходу до захисту інформаційного середовища, а ВВНЗ повинні постійно адаптуватися до сучасних загроз і створювати середовище, в якому інформаційна безпека є пріоритетом.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (із змін.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.

2. Що таке SIEM? *Microsoft*. URL : https://www.microsoft.com/uk-ua/security/business/security-101/what-is-siem.

Олена БЛОХІНА
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

СТВОРЕННЯ «СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ» ЯК НОВОГО ФОРМАТУ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодення України – це щоденні обстріли та сигнали повітряних тривог. Воєнний конфлікт з країною-агресором рф є дуже нищівним не тільки для демографічної, економічної та соціальної сфер життя українців, але й значним чином вплинув і продовжує впливати на психологічно-емоціональний стан громадян, а особливо дітей, у яких психіка знаходиться на стадії становлення.

Початкова школа завжди була початком формування гідного освіченого громадянина своєї держави. Проте вона є як головним освітнім ресурсом для дитини, так і виступає майбутнім тривожним та антисоціальним чинником поведінки для неї. На вчителів та весь освітній персонал покладені дуже важливі завдання щодо становлення дитини як самостійного індивіда. Особливої уваги потребує поведінка дітей саме під час воєнного стану, коли у них починають проявлятися страх, жорстокість, невпевненість або бажання робити неправильні для соціуму речі, відповідаючи на виклики сьогодення. Таким чином, школа відіграє роль не тільки звичайного простору для отримання знань, а й важливої інституції, що повиннна гарантувати психологічну, фізичну і правову безпеку дитини.

З огляду на зазначене, важливим кроком у попередженні правопорушень у дитячому середовищі та відповіддю на навколишні руйнівні фізичні та психологічні чинники стало створення за ініціативою МОН, МВС та ДСНС у 2024 році Служби освітньої безпеки (СОБ).

Правовим підґрунтям для створення СОБ та основними нормативно-правовими документами, на яких вона базується у своїй діяльності, є:

– Закон України «Про Національну поліцію», згідно з п. 17 ст. 23 якого до повноважень поліцейського належить: у межах своєї компетенції здійснювати контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживати заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей [1];

– Наказ МВС № 1044 від 19.12.2017 р. «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», який є основою функціонування для СОБ;

– Закон «Про освіту», відповідно до положень якого держава створює умови для здобуття освіти, а також забезпечує безпечні та нешкідливі умови її здобуття [2];

– Закон «Про охорону дитинства», який регламентує державну політику у сфері охорони життя та здоров'я дітей, а також забезпечує їх право на захист від усіх форм насильства, у тому числі у навчальних та інших дитячих закладах [3];

– Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою ВРУ № 789-XII від 27.02.1991 р., відповідно до якої держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав дітей, визнаних у цій Конвенції [4].

Фахівці Служби освітньої безпеки працюють безпосередньо у школах, дитячих садках, профтехучилищах та вищих навчальних закладах, беручи участь у розробці індивідуальних програм безпеки. Інспектори СОБ відповідають у закладах освіти за такі безпекові складові:

1. Стежать за порядком – контролюють територію школи й прилеглу зону, реагують на небезпечні ситуації, допомагають під час евакуацій.
2. Допомагають учням – підтримують дітей у складних ситуаціях: якщо вони стали свідками правопорушення, зіткнулися з булінгом або відчувають загрозу.
3. Протидіють булінгу – проводять превентивну роботу, беруть участь у розгляді таких випадків, пояснюють учням їхні права та можливості захисту.
4. Запобігають небезпекам – проводять профілактичні заходи, щоб не допускати вживання наркотиків, алкоголю, тютюну серед учнів, стежать, щоб магазини поблизу школи не продавали підліткам алкоголь і тютюнові вироби.
5. Навчають безпечної поведінки – організовують тренінги з кібербезпеки, дій під час надзвичайних ситуацій, правил поведінки у школі та за її межами.
6. Реагують на надзвичайні події – забезпечують порядок під час кризових ситуацій у співпраці з адміністрацією школи та іншими службами.
7. Сприяють патріотичному вихованню – підтримують ініціативи, що формують громадянську відповідальність і повагу до правопорядку [5].

Також відповідно до наказу МВС від 01.10.2024 № 663 офіцери СОБ взаємодіють із персоналом охоронних компаній, які працюють у школі, працівниками школи та територіальними підрозділами поліції та ДСНС, що передбачає моніторинг безпеки, профілактичну роботу й реагування на потенційні загрози [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що Служба освітньої безпеки як один із державних механізмів підтримки дітей, стала дуже важливим кроком у створенні безпечного середовища для їх освіти та розвитку. Бо школа – це перша інституція, з якої починається держава, а

сильна держава починається саме зі школи, в якій панує безпека, розвиток та захист дітей, де завжди простягнуть руку підтримки та навчать бути гідним громадянином своєї країни.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.
4. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989 р. *ООН*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
5. Відповіді МОН та МВС на запитання щодо Служби освітньої безпеки. URL : https://nus.org.ua/2025/03/06/vidpovidi-mon-ta-mvs-na-zapytannya-shhodo-sluzhby-osvitnoyi-bezpeky/

Тетяна БОРИСЕНКО
ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО ДИТИНИ НА ОТРИМАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства», дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, що застосовується до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [1].

Через свій вік діти є найбільш уразливою категорією населення, тим паче в умовах воєнного стану.

Кожна дитина в Україні внаслідок воєнної агресії Російської Федерації проти нашої країни зазнала порушень своїх основних прав, які закріплені в Конституції України, Конвенції ООН про права дитини та міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (право на життя та безпеку, на охорону здоров'я, на відпочинок, на захист від усіх форм насильства, на достатній життєвий рівень, на освіту). І на жаль, цей список можна продовжувати.

Коли порушуються права дітей, то не лише держава повинна стояти на захисті їх прав, а й кожен повнолітній громадянин України має відстоювати інтереси неповнолітніх осіб, бо вони – майбутнє нашої країни.

В умовах сьогодення сім'ї з дітьми вимушені покидати свої домівки та переїжджати в більш безпечну місцевість. І зазвичай вони покидають все своє нажите роками майно, тому потребують житла, одягу, продуктів

харчування, ліків тощо.

Добре, що знаходяться небайдужі люди, які приходять в цей час на допомогу.

Не менш важливим в таких ситуаціях є надання гуманітарної допомоги, яка надходить в Україну з різних куточків світу. Така допомога, зокрема, надається для підтримки внутрішньо переміщених осіб та задоволення їх життєво важливих потреб. Проте така допомога не завжди використовується за цільовим призначенням і може не дістатися тому, хто її потребує. Чимало випадків, коли гуманітарна допомога, в тому числі та, яка призначалася для дітей, неналежним чином зберігалася, в результаті чого псувалася, закінчувався термін придатності, розкрадалася чи продавалася.

Так, прострочену гуманітарну допомогу привезли в Одеську обласну дитячу клінічну лікарню представники благодійного фонду «Шляхетна справа».

Гуманітарна допомога у вигляді шприців, вітамінів, памперсів, тестів на коронавірус і антисептиків виявилася з вичерпаним терміном придатності. Причому більшість – ще у 2021-2022 роках [2].

А ось вже інший випадок. 28 листопада 10 автобусів, наповнених понад 10 тоннами гуманітарної допомоги (продукти харчування, миючі та гігієнічні засоби, велосипеди, шини, санки, корм для тварин, уживані речі, павербанки, обігрівачі, автокрісла, ковдри, ноутбуки), а також мобільним стоматологічним кабінетом, вирушили з Риги до Чернігова. Цю допомогу збирали рижани для дітей України.

Та при розподілі, замість дитячих садочків і шкіл м. Чернігова, для яких рижани збирали речі, цю гуманітарну допомогу розподілили між одержувачами, серед яких відсутнє міське управління освіти.

Крім того, в додатку до рішення виконавчого комітету Чернігівської міської ради № 823 від 19.12.2023 (перелік майна, отриманого як гуманітарну допомогу від фонду Ziedot.lv) згадуються лише продукти харчування, миючі та гігієнічні засоби, велосипед, шини, санки, корм для тварин та уживані речі. Проте нічого – про павербанки, обігрівачі, автокрісла, ковдри, ноутбуки чи подарований стоматологічний кабінет [3].

Все це може свідчити про те, що частину із переданої гуманітарної допомоги використали не за цільовим призначенням. Від цього постраждали діти, які не отримали цю допомогу.

Щодо продажу гуманітарної допомоги, то наведемо приклад з судової практики. Так, 20.08.2022 року, супроводжуючи гуманітарний вантаж, особа здійснювала продаж гуманітарної допомоги, в переліку якої, зокрема, були предмети, призначені для дітей (дитяча суха молочна суміш Alnac, 800 г – 180 банок, одяг вживаний для дітей –20 коробок на загальну суму 532952, 00 грн). Дана особа здійснила продаж товарів гуманітарної допомоги на загальну суму 1026 грн та була викрита працівниками правоохоронних органів.

Вироком Коропського районного суду Чернігівської області від 08.11.2022 у справі № 735/423/22 вказану особу було визнано винною у

вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 201-2 КК України, і призначено покарання із застосуванням ст. 69 КК України у виді штрафу в розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 34000 (тридцять чотири тисячі) гривень 00 копійок без позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та без конфіскації майна [4].

І це далеко не всі випадки, коли через дії осіб, які хочуть нажитися на чужому горі, гуманітарна допомога не потрапляє до дітей, яким вона життєво необхідна.

Законодавством України передбачена відповідальність за продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі (ст. 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги») [5].

Однак на сьогодні відсутня адміністративна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, що негативно впливає на кваліфікацію дій осіб, які причетні до порушення умов зберігання такої допомоги, її псування, продажу, якщо такі дії не підпадають під ознаки кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14.
2. Скандал із гуманітаркою в дитячій обласній лікарні. URL : https://dumskaya.net/news/skandal-s-gumanitarkoy-v-oblolnitce-fond-oprover/ua/
3. Дерибанили як могли. У Чернігові розікрали гуманітарку? Час Чернігівський. URL : https://cntime.cn/ua/deribanili-yark-mogli-u-chernigovi-roikrali-gumani-article.
4. Вирок Коропського районного суду Чернігівської області від 08.11.2022 р. у справі № 735/423/22. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/107216259.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3920.

Олександр БОРОДІН
ад'юнкт кафедри
криміналістики та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДІТИ ЯК НАЙБІЛЬШ ВРАЗЛИВА ВІКТИМОЛОГІЧНА ГРУПА ПОТЕРПІЛИХ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ХАРАКТЕРИСТИЦІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Віктимологічні групи відіграють особливу роль під час розслідування фактів вчинення торгівлі людьми в умовах збройних конфліктів. Вказане пояснюється певною сукупністю факторів, оскільки завдяки ознакам певної групи потерпілих можна з'ясувати ряд фактів, як-от: мету протиправного діяння (сексуальна експлуатація, незаконне залучення до праці, усиновлення, донорство); способи вчинення торгівлі людьми (обман, примус, насильницькі дії). В той же час варто наголосити, що діти є найбільш вразливою віктимологічною групою потерпілих у криміналістичній характеристиці торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, оскільки одразу вважаються особами, які перебувають в уразливому стані.

Як вказують окремі автори, за оцінками українських правозахисників, від початку повномасштабного вторгнення РФ близько 1,6 мільйона українських дітей перебувають під контролем Росії – депортовані або змушені жити в окупації [1]. У свою чергу Уповноважений Верховної Ради з прав людини Дмитро Лубінець вказував, що «всього Росія незаконно вивезла з України близько 150 тисяч дітей» [2]. Інакше кажучи, кількість дітей, вивезених до країни-окупанта, просто вражає своїми обсягами. Усі вони, крім того, можуть вважатися потерпілими за фактом вчинення торгівлі людьми з використанням їх уразливого стану.

Зі свого боку І. Щебетун та Т. Міхайліна на підставі проведеного дослідження дійшли висновку, що забезпечити безумовну реалізацію діючих норм у зоні збройних конфліктів досить складно, а то й взагалі неможливо, враховуючи конкретні обставини на територіях, де державні органи України тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження. Як рекомендацію автори вказали, що «…для ефективного виконання обов'язків щодо дітей, які перебувають у зоні воєнних дій, доцільно розширити співпрацю держави з відповідними неурядовими організаціями та іншими складовими частинами громадянського суспільства та сприяти їм у проведенні відповідної діяльності. Крім того, підлягають удосконаленню норми чинного законодавства щодо правового статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Він потребує

конкретизації, уточнення та «наповнення» фактичними можливостями і пільгами. Важливим також вбачається спрощення бюрократичних процедур, пов'язаних із отриманням відповідного статусу та безперешкодна реалізація дитиною прав і можливостей, що ним передбачені» [5, с. 35-36]. Тобто автори вказали на об'єктивні фактори, які заважають проходженню оптимального процесу поверненню та реабілітації дітей з російської федерації.

Ми підтримуємо позицію Я. Швеця та І. Соколової, які зауважили, що у вказаних випадках варто здійснювати превентивну діяльність. Як приклад, автори привели такий випадок: щоб зменшити загрозу життю і здоров'ю дітей, які перебувають в окупації або на території активних бойових дій, слід посилити евакуаційні механізми держави. Значною мірою на це впливають домовленості про зелені коридори із росією та її військовими на різних рівнях. Проте росія частіше порушує такі домовленості, а не дотримується їх. Крім того, дослідники констатували, що для захисту дітей на територіях активних бойових дій батькам слід навчати дітей правилам поведінки в укриттях, в небезпечних місцях, під час повітряної тривоги, а для дітей, які вже стали жертвами окупантів, рекомендується забезпечити надання кваліфікованих медичних і психологічних послуг. Також, як слушно відмітили Я. Швець та І. Соколова, наразі діють волонтерські організації із дипломованими психологами, які надають безкоштовні консультації постраждалим від війни, але, на нашу думку, для роботи із дітьми слід забезпечити роботу саме дитячих спеціалістів. Наостанок науковці підсумували, що права дітей завжди перебували під особливою охороною держави та міжнародного співтовариства, а російська федерація системно порушує міжнародні норми із захисту прав дітей, як-от: порушує право на життя та захист від катувань, право на безпеку, особисту недоторканність та захист гідності, право на захист від сексуального насильства та інші права [4, с. 102]. Іншими словами, немає іншої можливості загасити біль, завданий російською агресією, як притягнути її до відповідальності за свої протиправні діяння.

А вже О. Турченко та І. Пилипишина констатували, що діти – це особливо вразлива категорія населення, вікова група найвищого ризику бідності, соціальної ізоляції, що виступає основним суб'єктом та об'єктом системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. Крім того, автори правильно зазначили, що в умовах збройного конфлікту діти страждають абсолютно непропорційно, їхні страждання різноманітні [3, с. 65]. Підсумовуючи, дослідники відзначили, що, «…по-перше, державам, як основним відповідальним суб'єктам за життя, безпеку їх населення, необхідно підвищувати рівень координації і взаємодії щодо потреб дітей і молоді під час збройних конфліктів і в постконфліктних ситуаціях; по-друге, сторони збройного конфлікту повинні чітко дотримуватися зобов'язань, щодо захисту цивільних осіб загалом, дітей, зокрема, не тільки за міжнародним гуманітарним правом, а і за нормами загального міжнародного

права» [3, с. 69]. Як бачимо, думка вищезгаданих науковців повністю корелюється з нашою позицією стосовно того, що діти – це особливо вразлива категорія населення.

Тож зазначимо, що найбільш вразливою віктимологічною групою потерпілих у криміналістичній характеристиці торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, є діти. Дану категорію осіб зловмисники можуть використовувати як для незаконного усиновлення або удочеріння, так і для вчинення над ними інших протиправних дій (сексуальна експлуатація, незаконне донорство).

Список використаних джерел

1. Близько 1,6 млн українських дітей перебувають під контролем РФ. URL : https://lb.ua/society/2025/03/17/666108_blizko_16_mln_ukrainskih_ditey.html.

2. Може вважатися злочином проти людяності: звіт ОБСЄ щодо депортації Росією українських дітей. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/zvit-obsye-pro-deportatsiyi-ukrayinskykh-ditey-rosiyeyu/32396448.html.

3. Турченко О. Г., Пилипишина І. І. Забезпечення прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. С. 64-69. URL : https:// app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/13.pdf.

4. Швець Я. І., Соколова І. О. Порушення прав дітей під час війни російською федерацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 71. С. 99-103.

5. Щебетун І. С., Міхайліна Т. В. Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії. *Політичне життя*. 2019. № 2. С. 33-37.

Наталія БРАТІШКО
фахівець групи захисту
інтелектуальної власності
відділу організації наукової діяльності
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

КІБЕРБУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК ОДИН ІЗ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Сучасний цифровий світ відкриває безліч можливостей для спілкування, навчання та розваг. Та разом із цими можливостями зростає й кількість загроз. Розвиток інформаційних технологій супроводжується швидкими поширеннями правопорушень у цій сфері. Кібербулінг, як форма електронного насильства, став серйозною загрозою для дітей у віртуальному просторі.

Він є динамічним явищем, оскільки з кожним роком стає дедалі небезпечнішим, а кількість людей, яка від нього страждає, збільшується. Кібербулінг порушує не лише емоційне та соціальне благополуччя, а й

безпеку, що є фундаментальним правом людини.

З огляду на зростання цифровізації суспільства та збільшення кількості онлайн-взаємодій розуміння кібербулінгу та ефективна боротьба з ним стає надзвичайно важливим компонентом створення безпечного та здорового середовища для розвитку дітей.

Кібербулінг (кіберцькування) – це термін, який відносять до багатьох форм цькування, що здійснюється за допомогою цифрових технологій. На сьогодні і досі немає єдиного наукового тлумачення та правового визначення. Найчастіше вчені розглядають його як певний набір різних форм поведінки: починаючи від незначних, таких як жарти, які навіть не можна розпізнати як глузування, і закінчуючи психологічним віртуальним терором, що завдає незворотної шкоди, руйнує здоров'я жертви та призводить до самогубства і смерті.

Більшість науковців наголошує, що кібербулінг є однією з форм традиційного булінгу. Його сфера впливу – безмежний віртуальний простір, а засобами залякування, переслідування та цькування є всі доступні сьогодні інформаційно-комунікаційні технології: мобільний зв'язок (телефони), електронна пошта, сервери швидких повідомлень, чати та форуми, блоги, соціальні мережі, ігрові сайти та сервіси відеохостингу, освітні платформи навчальних закладів, які переважно створювалися для задоволення фізіологічних, пізнавальних, соціальних та комунікативних потреб користувачів [1, с. 30].

Варто зауважити, що кібербулінг являє собою низку різних форм поведінки. Для прикладу, дослідники Робін Ковальскі, С'юзан Лімбер і Патріція Агатстон виокремлюють вісім типів поведінки, які характерні для кібербулінгу, відображають більшість різновидів негативного впливу в інтернет-просторі:

1. Суперечки або флеймінг – обмін короткими гнівними і запальними репліками між двома чи більше учасниками, використовуючи комунікаційні технології.
2. Напади, постійні виснажливі атаки – найчастіше це залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву (наприклад, сотні смс-повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки) з перевантаженням персональних каналів комунікації.
3. Обмовлення, зведення наклепів – розповсюдження принизливої неправдивої інформації з використанням комп'ютерних технологій.
4. Самозванство, втілення в певну особу – переслідувач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до її акаунту в соціальних мережах, блогу, пошти, системи миттєвих повідомлень, а потім здійснює негативну комунікацію.
5. Ошуканство, видурювання конфіденційної інформації та її розповсюдження – отримання персональної інформації в міжособовій комунікації і передача її (текстів, фото, відео) в публічну зону інтернету або поштою тим, кому вона не призначалася.

6. Відчуження, ізоляція. Чим більше людина виключається із взаємодії, наприклад, у грі, тим гірше вона себе почуває і тим більше знижується її самооцінка.

7. Кіберпереслідування – це дії з прихованого вистежування, переслідуваних і тих, хто пересувається без діла поруч, здебільшого зроблені нишком, анонімно з метою організації злочинних дій на кшталт спроб зґвалтування, фізичного насильства, побиття.

8. Хепіслепінг – будь-які відеоролики, в яких записано реальні напади [2, с. 27].

Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року встановлює, що діти мають право на освіту, спрямовану, серед інших цілей, на повний розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей (п. а ч. 1 ст. 29). Діти мають бути захищені від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації (ч. 1 ст. 19) [3]. При тлумаченні цієї статті Комітет ООН з прав дитини висловив думку, що діти повинні бути захищені від різних форм булінгу та кібербулінгу.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону України «Про освіту» здобувачі освіти мають право на захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю [4].

Однак слід відмітити, що сучасна цифровізація суспільства, поряд із значними перевагами онлайн-навчання, очікувано має недоліки й ризик зловживань, у тому числі небезпеку онлайн-цькування здобувачів освіти.

Для прикладу, випадок вчинення кібербулінгу учнем своїх однокласників та вчителів під час дистанційного навчання став предметом розгляду Підволочиського районного суду Тернопільської області. Як слідує з матеріалів справи про адміністративне правопорушення, учнем 6 класу вчинено насильство психологічного характеру із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме: відправлено іншим здобувачам освіти і педагогічним працівникам смс-повідомлення принизливого характеру за допомогою несправжніх профілів з метою їх залякування. За свідченнями потерпілих однокласників та пояснень вчителів встановлено сукупність епізодів онлайн-цькування, що виявилися у надсиланні повідомлення з нецензурною лайкою у соціальній мережі «Viber» та у приєднанні користувача до групи класу в «Google meet», який унеможливив проведення дистанційного уроку через постійні повідомлення нецезурного характеру. Під час спільної профілактичної бесіди установлено користувача зазначеного мобільного номеру. Постановою Підволочиського районного суду Тернопільської області від 25.10.2022 року у справі № 604/894/22 за вчинення булінгу, на підставі ч. 3 ст. 173-4 КУпАП, відповідальність покладено на матір малолітнього учня у виді штрафу в розмірі 850 грн та відшкодування

судового збору 496, 20 грн [5].

Варто зауважити, що убачаються непоодинокі випадки поведінкової агресії у процесі онлайн-навчання також зі сторони педагогічних працівників, їх усвідомленого наміру на заподіяння шкоди психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Так, восени 2022 року тренер-викладач ліцею та футбольного клубу вчинив булінг психологічного характеру, в тому числі кібербулінг, відносно гравця команди, чим могла бути заподіяна шкода його психічному здоров'ю. Тренер-викладач в суді свою вину у вчиненому визнав, його вина доводиться також даними, що містяться в протоколі та іншими матеріалами справи. Постановою Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 21.11.2022 року у справі № 352/1932/22 за вчинення булінгу, передбачуваного ч. 1 ст. 173-4 КУпАП на тренера-викладача накладено штраф в розмірі 850 грн та присуджено судовий збір 496,20 грн [6].

Тож варто зауважити, що попри виклики воєнного стану і зміну чинників безпекової ситуації, проблема булінгу в закладах освіти не викорінилася, а набуває нових форм і проявів.

Тому для ефективної протидії кібербулінгу необхідне комплексне розуміння проблеми та спільна діяльність усіх зацікавлених сторін. Важливою складовою успішної стратегії протидії кібербулінгу є: проведення низки виховних бесід з учнями за напрямом юридичної відповідальності за вчинення таких протиправних діянь, роз'яснення правил етичної поведінки у суспільстві та трагічності ймовірних наслідків у випадку їх порушення, освітні програми для дітей, батьків та вчителів, використання технологічних інструментів для виявлення та усунення кіберзагроз, розвиток правової бази, спрямованої на захист жертв кібербулінгу та покарання винних осіб, а також співпраця з правоохоронними органами.

Отже, як підсумок, слід зазначити, що кібербулінг є серйозною проблемою, яка потребує уваги та дії з боку суспільства в цілому. Запобігання кібербулінгу та захист людей, особливо дітей та підлітків, від його наслідків повинні бути невід'ємною частиною нашої повсякденної практики використання документно-інформаційних комунікацій. Заходи боротьби з кібербулінгом можуть допомогти створити безпечне та дружнє оточення для дітей та підлітків, де кожному може бути гарантована повага та захист.

Список використаних джерел

1. Кононова М. М. Психологічні чинники кібербулінгу серед підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2022. № 4. С. 29-32.

2. Гіденко Є. С. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 50. С. 26-29.

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. *Відомості Верховної Ради.* 2017.

№ 38-39. Ст. 380. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

5. Постанова Підволочиського районного суду Тернопільської області від 25.10.2022 р. у справі № 604/894/22. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/106994728.

6. Постанова Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 21.11.2022 р. у справі № 352/1932/22. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/107541347.

Лілія ВАСИЛЕНКО
викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЦИФРОВОЇ ГІГІЄНИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ

Сучасна трансформація освітньої системи тісно пов’язана з активною інтеграцією цифрових технологій у різні сфери людської діяльності, що обумовлює потребу у формуванні цифрових компетентностей і здатності до свідомого використання інформаційно-комунікаційних інструментів. Така ситуація вимагає ретельного балансування між доцільною цифровою взаємодією та уникненням надмірної технологічної залежності. Відповідно до положень нормативно-правових актів інформаційно-цифрова компетентність визначається як одна з основних компонентів компетентнісного підходу в Новій українській школі [4].

Цифрова гігієна – система правил і практик, спрямованих на безпечне, етичне й раціональне використання цифрових пристроїв та інформаційних технологій. Молодший шкільний вік є критичним етапом у формуванні основ поведінки в цифровому середовищі, що обумовлено активним пізнавальним розвитком дітей, підвищеною чутливістю до зовнішніх впливів і ще недостатньо сформованими навичками саморегуляції. Діти початкової школи часто взаємодіють з цифровими технологіями без достатнього розуміння можливих ризиків. Надмірне екранне навантаження, ранній доступ до інтернет-контенту, формування залежності від цифрових пристроїв, а також низький рівень цифрової обізнаності серед дорослих (зокрема батьків) створюють передумови для розвитку небажаних поведінкових моделей. Крім того, у початковій школі досі бракує системної, цілеспрямованої роботи щодо формування цифрової компетентності та навичок безпечної поведінки в онлайн-середовищі.

Педагогічні стратегії, спрямовані на формування цифрової гігієни в молодших школярів, мають базуватися на урахуванні вікових та психологічних особливостей цієї категорії учнів. Доцільним є інтегрування

тем з цифрової безпеки та відповідального користування цифровими засобами у зміст освітніх дисциплін. Використання ігрових методів, інтерактивних форм навчання, моделювання ситуацій і створення безпечного освітнього середовища сприяє кращому засвоєнню дітьми правил цифрової поведінки. Важливим компонентом педагогічного впливу є активне залучення батьків до освітнього процесу з метою уніфікації підходів до формування цифрових звичок у шкільному та домашньому середовищах.

Інформаційно-цифрова компетентність охоплює три структурні компоненти й чотири напрями розвитку, які реалізуються у змісті та формах навчання, методах і засобах викладання, а також в організаційно-педагогічних умовах. Для визначення чітких критеріїв сформованості цифрових навичок необхідно враховувати вектори розвитку інформаційно-цифрової компетентності й очікувані результати, яких мають досягти учні початкової школи через використання різноманітних педагогічних технологій. Суть інформаційно-цифрової компетентності полягає у здатності людини впевнено, проте критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення, пошуку, аналізу, обміну інформацією; проявляти інформаційну та медіаграмотність, дотримуватись правил безпеки в Інтернеті, а також етичних і правових норм роботи з інформаційними ресурсами, зокрема щодо авторського права та інтелектуальної власності [4].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, виділяються чотири головні напрями розвитку інформаційно-цифрової компетентності: уміння шукати, аналізувати та систематизувати інформацію з метою розв’язання практичних завдань; створення інформаційних продуктів за допомогою цифрових та традиційних засобів; усвідомлене використання цифрових інструментів для комунікації та самоосвіти; розуміння соціальних, культурних і екологічних наслідків цифрової взаємодії з дотриманням етичних та правових норм [1].

Для оцінювання рівня сформованості цієї компетентності запропоновано декілька критеріїв. Когнітивний критерій охоплює обізнаність учнів щодо джерел інформації, основних понять і методів її опрацювання, зокрема здатність орієнтуватися в інформаційному потоці. До відповідних показників належать: уміння користуватися мобільними пристроями, час перебування в мережі, переважні напрями використання Інтернету, а також вміння застосовувати інформаційні ресурси у навчальному процесі.

Технологічний критерій стосується володіння технічними навичками роботи з комп’ютерною технікою та іншими цифровими пристроями. Він охоплює оцінку рівня користування пристроями, вміння знаходити необхідну інформацію в Інтернеті та здатність долати технічні труднощі, що виникають у процесі цифрової взаємодії. Аксіологічний критерій зосереджується на ціннісному ставленні учнів до використання цифрових технологій. Йдеться про інтерес до інформаційно-комунікаційних засобів, прагнення вдосконалювати власні цифрові навички, мотивацію до навчання в цій галузі, а також

розуміння етичних та правових аспектів онлайн-комунікації, включно з безпекою та захистом психічного здоров'я [5, с. 368-368].

Учитель початкових класів відіграє ключову роль у процесі формування цифрової культури учня. Від рівня його підготовки, цифрової грамотності, педагогічної майстерності та здатності до емоційного супроводу залежить ефективність навчального процесу у цьому напрямі. Тому особливого значення набуває підготовка педагогів до впровадження цифрової освіти, розробка методичних рекомендацій та адаптованих освітніх програм.

Підсумовуючи сказане, можемо зробити висновок, що формування інформаційно-цифрової компетентності у здобувачів початкової освіти передбачає цілісну інтеграцію когнітивного, технологічного та аксіологічного компонентів. Це забезпечує комплексний розвиток умінь опрацьовувати інформацію, ефективно нею обмінюватися, дотримуватися норм цифрової безпеки та етичної взаємодії в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text.

2. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

3. Карабін О. Й. Інформаційно-цифрова компетентність учнів в контексті формування Української школи. *Сучасний рух науки*: матер. IX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 2019. С. 695-698.

4. Концепція «Нова українська школа». URL : https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola.

5. Новосельська Н. Критерії формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи. *Modern science: innovations and prospects:* mater. of the 5th International scientific and practical conference (Stockholm, Sweden, February 6-8, 2022). Stockholm : SSPG Publish, 2022. Pp. 366-369.

Ігор ВОЙТУШЕНКО
аспірант кафедри
адміністративно-правових дисциплін
та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Ельміра МАМЕДОВА
інспектор служби освітньої безпеки
Управління патрульної поліції
в Дніпропетровській області
Департаменту патрульної поліції,
доктор філософії в галузі права

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист прав дітей є одним із ключових напрямів державної політики України. У процесі децентралізації особлива роль у реалізації цієї політики відводиться органам місцевого самоврядування, які набули широких повноважень у сфері соціального захисту та забезпечення прав дітей. Органи місцевого самоврядування, як найближчі до громадян інституції, мають унікальні можливості для виявлення, реагування та профілактики порушень прав дітей. Нами було проаналізовано нормативно-правову базу, інституційні механізми та практичні аспекти діяльності органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дітей.

Основою для діяльності органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дітей є Конституція України, яка в статті 3 проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає повноваження органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту, зокрема: здійснення опіки та піклування, забезпечення прав дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, участь у реалізації державної політики у сфері захисту дитинства [1]. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» передбачає створення в кожному органі місцевого самоврядування служб у справах дітей, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері захисту прав і законних інтересів дітей [2]. Крім того, Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною, зобов'язує державу забезпечити дитині захист від усіх форм насильства, жорстокого поводження, експлуатації, а також забезпечити право на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист [3].

Органи місцевого самоврядування реалізують свої повноваження через створення та функціонування служб у справах дітей, комісій з питань захисту прав дитини, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Ці структури відповідають за виявлення дітей, які потребують захисту, організацію соціального супроводу, надання консультацій та підтримки сім'ям. Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2023 рік у більшості територіальних громад створені служби у справах дітей, однак їх кадрове забезпечення та фінансування залишаються недостатніми, що ускладнює ефективне виконання покладених на них функцій.

Ефективний захист прав дітей неможливий без належної міжвідомчої взаємодії між органами місцевого самоврядування, освітніми, медичними установами, правоохоронними органами та громадськими організаціями. Постанова Кабінету Міністрів України № 585 від 01.06.2020 року затвердила «Порядок взаємодії суб'єктів при виявленні, реагуванні та наданні допомоги дітям, які постраждали від жорстокого поводження», що зобов'язує громади створювати локальні алгоритми взаємодії та забезпечити постійний моніторинг ситуацій, пов'язаних із порушенням прав дитини [4]. У ряді регіонів реалізовуються пілотні програми, спрямовані на покращення захисту прав дітей.

Незважаючи на наявність нормативно-правової бази та інституційних механізмів, ОМС стикаються з низкою проблем у сфері захисту прав дітей:

- нестача кваліфікованих кадрів у службах у справах дітей;
- обмежене фінансування програм та заходів;
- недостатній рівень міжвідомчої координації;
- відсутність системного підходу до планування та оцінки ефективності заходів.

Для подолання цих проблем необхідно:

- забезпечити належне фінансування служб у справах дітей;
- підвищити кваліфікацію працівників через систематичне навчання;
- впровадити системи моніторингу та оцінки ефективності заходів;
- посилити співпрацю з громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Висновки. Органи місцевого самоврядування відіграють основну роль у забезпеченні прав дітей на місцевому рівні. Їх ефективна діяльність залежить від наявності чіткої нормативно-правової бази, належного фінансування, кваліфікованих кадрів та ефективної міжвідомчої взаємодії. Удосконалення цих аспектів сприятиме створенню безпечного та сприятливого середовища для розвитку кожної дитини в Україні.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради України,* 1997, № 24, ст. 170.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон

України. *Відомості Верховної Ради України,* 1995, № 6, ст. 35.

3. Конвенція ООН про права дитини. Ратифікована Україною 27.02.1991 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Порядок взаємодії суб'єктів при виявленні, реагуванні та наданні допомоги дітям, які постраждали від жорстокого поводження: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text.

Євген ГІДЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Забезпечення всебічного та ефективного захисту прав дитини є імперативною нормою сучасного правового суспільства. Діяльність правоохоронних органів у цій сфері набуває особливої значущості, оскільки саме на них покладається функція превенції, припинення та розслідування правопорушень, об'єктом яких є неповнолітні. Однак існуючі організаційні засади потребують постійного вдосконалення для досягнення належного рівня захисту фундаментальних прав та свобод дитини.

Однією з ключових організаційних засад є спеціалізація у межах правоохоронних органів. Створення окремих підрозділів або введення до штату спеціально підготовлених працівників, які володіють глибокими знаннями у сфері дитячого права, вікової психології та особливостей кримінального провадження за участю дітей, є основою ефективного захисту. Така інституціоналізація спеціалізації сприятиме підвищенню якості досудового розслідування, забезпеченню належного процесуального статусу дитини як потерпілого чи свідка, а також застосуванню ювенальних технологій у правозастосовній практиці.

У процесі удосконалення системи захисту прав дитини важливо враховувати фундаментальні міжнародні документи, які визначають пріоритети у ставленні до дітей. Зокрема, в Декларації прав дитини, прийнятій резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року, зазначено: «…Людство зобов'язане надати дитині все найкраще, що воно має…» [1].

Ця цитата відображає глибинний моральний імператив, який має бути покладений в основу діяльності всіх інституцій, що займаються захистом

прав дитини, зокрема правоохоронних органів. Вона акцентує увагу на абсолютному пріоритеті інтересів дитини у всіх сферах суспільного життя та зобов'язанні держави створити максимально сприятливі умови для її розвитку, безпеки та реалізації прав.

У контексті діяльності правоохоронних органів це означає не лише необхідність реагування на факти порушення прав дитини, а й формування цілісної системи превентивних заходів, міжвідомчої співпраці та спеціальної підготовки кадрів. Забезпечення прав дитини повинно стати стратегічним завданням, яке реалізується через відповідні організаційні, правові та соціальні механізми [2].

Іншою важливою організаційною засадою є міжвідомча координація та інтеграція зусиль різних суб'єктів, уповноважених на захист прав дитини. Відсутність чіткої вертикалі та горизонталі взаємодії між органами поліції, прокуратури, соціальними службами, органами опіки та піклування, а також закладами освіти та охорони здоров'я, призводить до дублювання функцій, неефективного використання ресурсів та, як наслідок, послаблення захисту прав дитини. Запровадження чітких алгоритмів взаємодії, укладення меморандумів про співпрацю та створення спільних робочих груп є нагальною потребою [3, с. 60].

Не менш важливим є забезпечення інституційної спроможності правоохоронних органів у сфері захисту прав дитини. Це включає не лише належне кадрове забезпечення, але й матеріально-технічне оснащення, а також постійне підвищення кваліфікації працівників. Забезпечення доступу до сучасних методик розслідування, психологічної підтримки дітей, які постраждали від насильства або стали свідками злочинів, а також створення безпечного та дружнього до дитини середовища під час проведення слідчих дій є обов'язковою умовою ефективного захисту [4].

Окремої уваги заслуговує впровадження дієвих механізмів контролю за діяльністю правоохоронних органів у сфері захисту прав дитини. Наявність ефективної системи внутрішнього та зовнішнього контролю, включаючи громадський контроль, сприятиме запобіганню зловживанням, підвищенню транспарентності та підзвітності правоохоронців, а також забезпеченню належного реагування на скарги та звернення щодо порушень прав дитини.

Тож підвищення ефективності захисту прав дитини в діяльності правоохоронних органів вимагає комплексного підходу, що ґрунтується на системності, спеціалізації, координації, інституційній спроможності та контролі. Реалізація цих організаційних засад у повному обсязі сприятиме неухильному дотриманню принципу найкращих інтересів дитини та забезпеченню її всебічного захисту з боку держави.

Список використаних джерел

1. Декларація прав дитини: Декларація ООН від 20.11.1959 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.

2. Child Law в Україні та світі. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL : https://www.

hsa.org.ua/blog/child-law-v-ukrayini-ta-sviti.

3. Дащаківська О. Ю., Максименко К. М., Стельмах С. С. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. *Соціальні послуги для сімей у громаді*. 2021. № 2. С. 57-60. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/12711/file/Spilno_posibnyk_2_casemanagement.pdf.

4. Залучення в Україні дитячого психолога для опитування, допиту дитини в суді. *Судово-психологічна експертиза.* URL : https://expertize-journal.org.ua/vsi-ogoloshennya/5133-zaluchennya-dityachogo-psikhologa-dlya-opituvannya-ditini-v-sudi-v-ukrajini.

Іванна ГОРБАЧ-КУДРЯ
старший викладач
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАГУВАННЯ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Актуальність обраної теми обумовлена зростанням у Єдиному реєстрі судових рішень кількості постанов про закриття провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності особи за статтею (далі – ст.) 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) («Булінг (цькування) учасника освітнього процесу») (далі – ст. 173-4 КУпАП) та неоднозначним тлумаченням уповноваженими суб'єктами частини п'ятої зазначеної норми при кваліфікації дій керівника закладу освіти.

Метою доповіді є презентація алгоритму реагування уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції на випадки булінгу (методичні рекомендації) (далі – Алгоритм реагування), підготовленого автором на підставі положень чинного законодавства та відомчих нормативних актів.

Алгоритм реагування розроблений з урахуванням нормативно-правових положень Закону України «Про освіту», КУпАП, Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1646 (далі – Порядок), Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.202 №357 (далі – Інструкція). Він передбачає обрання інспектором Служби освітньої безпеки для виконання певного варіанту послідовності дій, залежно від того, ким є заявник.

Алгоритм реагування

1. З'ясувати особу заявника.

1.1. Якщо це **керівник закладу освіти**, визначити:

а) час отримання ним заяви або повідомлення про випадок булінгу

(цькування) (керівник закладу освіти має повідомити орган (підрозділ) Національної поліції України **невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби** – абзац (далі – абз.) 2 пункту (далі – п.) 2 Розділу ІІ Порядку [1]);

б) час, місце (адресу) і обставини події (обставини, які викладені у заяві або повідомленні, або якщо вони встановлені протягом однієї доби);

в) факт залучення інших суб'єктів реагування (службу освітнього омбудсмена; служби у справах дітей; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; органи місцевого самоврядування; керівників та інших працівників закладів освіти; засновника (засновників) закладів освіти або уповноваженого ним (ними) орган) з конкретизацією їх – п. 5 Розділу І Порядку [1];

г) чи викликалася бригада екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання невідкладної медичної допомоги;

д) коли призначено засідання комісії з розгляду заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) (комісія має засідати **не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення –** абз. 6 п. 2 Розділу ІІ Порядку [1]);

е) чи є необхідність залучення представника від органу (підрозділу) Національної поліції до участі в засіданні комісії і чи є згода комісії на таку участь – абз.4 п.2 Розділу ІІІ Порядку [1].

У разі, якщо така участь є необхідною, узгодити адресу та спосіб для повідомлення секретарем комісії територіального органу (підрозділу) Національної поліції порядку денного запланованого засідання, дату, час і місце його проведення, надання / надсилання необхідних матеріалів в електронному або паперовому вигляді (повідомлення має бути здійснено не пізніше **вісімнадцятої години дня, що передує дню засідання комісії** – п.6 Розділу ІV Порядку [1]).

1.2. Якщо це **учасник освітнього процесу** (**за винятком керівника закладу освіти**), визначити:

а) до якої категорії учасників освітнього процесу належить заявник (здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти – ст. 52 Закону України «Про освіту» («Категорії учасників освітнього процесу») [2]);

б) час, місце (адресу) і обставини події;

в) з'ясувати, чи подавалася заявником заява або повідомлення керівнику закладу освіти.

Якщо заява або повідомлення керівнику закладу освіти не подавалося, рекомендувати подати таку заяву або повідомлення.

Якщо заява або повідомлення керівнику закладу освіти подавалися, з'ясувати причину відмови у розгляді/повернення заяви або причину відмови реагувати на повідомлення. У такому випадку реагування на заяву або

повідомлення здійснюється відповідно до Інструкції [3].

1.3. Якщо особа **не є учасником освітнього процесу**, реагування на заяву або повідомлення здійснюється відповідно до Інструкції [3].

2. Зареєструвати заяву або повідомлення в установленому порядку.

3. У разі необхідності участі у засіданні комісії керівник органу (підрозділу) Національної поліції визначає представника.

4. На засіданні комісії представник від органу (підрозділу) Національної поліції) в межах компетенції має право:

– ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд комісії;

– ставити питання по суті розгляду;

– подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються – абз. 3-5 п. 9 Розділу IV Порядку [1].

5. Рішення комісії згідно з протоколом засідання за результатами розгляду заяви або повідомлення до територіального органу (підрозділу) Національної поліції надається/направляється **не пізніше двадцяти чотирьох** годин (частина друга ст. 254 КУпАП («Складання протоколу про адміністративне правопорушення») [4].

6. У разі виявлення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП [4], уповноважений працівник органів Національної поліції складає протокол про адміністративне правопорушення, до якого долучає матеріали та/або їх копії, що стосуються випадку (булінгу), зокрема пояснення сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування); висновки практичного психолога та соціального педагога (за наявності) закладу освіти; відомості служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; експертні висновки (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого; інформація, збережена на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо); інша інформація, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви, та протокол засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) за формою – абз. 2 п. 3 Розділу IV Порядку [1].

7. У разі порушення строків надання/направлення рішення комісії згідно з протоколом засідання, передбачених підпунктом а) п. 1.1. частини першої, частиною п'ятою Алгоритму реагування або ненадання/ненаправлення до територіального органу (підрозділу) Національної поліції рішення комісії згідно з протоколом засідання, передбаченого частиною п'ятою Алгоритму реагування, або неповідомлення про факт отримання керівником закладу освіти заяви або повідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу (абз. 1 п. 2 Розділу ІІ Порядку [1]) щодо керівника закладу освіти складається протокол про адміністративне правопорушення за частиною п'ятою ст. 173-4 КУпАП [4].

Запропонований алгоритм реагування покладено в основу лекційного заняття за темою: «*Особливості притягнення дітей до адміністративної та кримінальної відповідальності. «Діти у конфлікті із законом». Система пробації в Україні. Відновне правосуддя*», проведення якого передбачено програмою підготовки слухачів Навчально-наукового Інституту післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ за спеціалізацією «Інспектор служби освітньої безпеки». Попри схвальні відгуки, отримані під час обговорення, алгоритм реагування дозволив виявити норми законодавства, що потребують окремої уваги. Зокрема, мова йде про вивчення практики застосування та уточнення положень частини п'ятої ст. 173-4 КУпАП.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу: наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20/conv#n68.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#n733.

3. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС України від 27.04.2020 р. № 357. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/lawsshow/80731-10#Text.

Анастасія ДУДКО
викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права,
капітан поліції

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасних умовах трансформації сектору безпеки в Україні, що відбувається на тлі повномасштабної військової агресії російської федерації, забезпечення безпеки у сфері освіти набуває критичного значення. Одним із ключових інструментів реалізації державної політики у цій сфері є впровадження інституційно оформленої моделі освітньої безпеки в межах системи Національної поліції України. Її нормативно-правові, організаційні

та функціональні параметри регулюються комплексом спеціальних підзаконних актів, стратегічних документів та адміністративних рішень, спрямованих на створення інтегрованого освітнього простору з підвищеним рівнем безпеки.

Первинною метою діяльності новостворених структурних підрозділів, що входять до складу підрозділів Служби освітньої безпеки (далі – СОБ), є забезпечення публічного порядку, фізичної безпеки учасників освітнього процесу, а також створення сприятливого середовища для реалізації права на освіту в умовах реальної загрози життю та здоров'ю громадян.

Інституціоналізація служби розпочалася з реалізації пілотного проєкту у грудні 2023 року, що був ініційований відповідно до положень Концепції безпеки закладів освіти, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України. Основний фокус першого етапу реалізації було зосереджено на організації фізичної охорони установ загальної середньої освіти, розташованих переважно в прикордонних регіонах та районах, прилеглих до зони активних бойових дій. До реалізації заходів було залучено 402 заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), що стало індикатором широкомасштабності проєкту та підтвердило потребу у формалізації його структурних компонентів.

Унаслідок позитивних результатів первинного етапу у квітні 2024 року було затверджено Положення про Управління організації Служби освітньої безпеки в структурі Національної поліції України від 12.04.2024 № 398. Цей документ разом із відповідними організаційно-штатними змінами визначив формування СОБ у регіональних структурах Головних управлінь Національної поліції (крім тимчасово окупованих територій), а також у межах Департаменту патрульної поліції.

Створення вертикально інтегрованої системи управління, що передбачає централізовану координацію територіальних та відокремлених підрозділів СОБ, є унікальним випадком інституційного розвитку в межах правоохоронної системи України. На рівні регіональних управлінь поліції створено сектори та відділи СОБ, запроваджено практику персонального закріплення інспекторів служби безпеки за ЗЗСО.

Функціональна модель діяльності інспекторів СОБ трансформувалася від традиційного охоронного формату до багатовекторної системи превентивно-профілактичних заходів. Основними напрямами стали: запобігання правопорушенням в освітньому середовищі, ідентифікація та реагування на надзвичайні ситуації, а також активна інформаційно-просвітницька робота серед учасників освітнього процесу.

Пріоритетним напрямом діяльності є реалізація стратегії первинної профілактики правопорушень, включаючи заходи із протидії булінгу.

Значну увагу приділено профілактиці негативних соціальних явищ, пов'язаних із вживанням алкогольних, наркотичних і психотропних речовин, а також тютюнових виробів. Задля зниження ризиків залежної поведінки серед неповнолітніх здійснюється системна інформаційна кампанія серед учнівської молоді та їх батьків.

Окремий блок функцій спрямований на інформаційно-просвітницьку діяльність, зосереджену на виявлення факторів ризику, розпізнавання тривожних сигналів у поведінці дітей, а також організацію міжвідомчої взаємодії з метою своєчасного реагування. В умовах цифровізації суспільства питання кібербезпеки також входить до сфери компетенції СОБ. Поліцейські інформують про ризики, пов'язані з перебуванням дітей у віртуальному просторі, здійснюють роз'яснення з питань цифрової гігієни, способів уникнення кібербулінгу, шахрайства та інших злочинів у мережі Інтернет.

Паралельно з превентивною роботою інспектори служби беруть участь у реалізації національно-патріотичних ініціатив, що сприяють формуванню в учнях правосвідомості, громадянської ідентичності, почуття відповідальності перед суспільством та державою.

Моніторинговий компонент охоплює контроль за дотриманням вимог безпеки в ЗЗСО, участь у розробці паспортів безпеки, забезпечення пропускного режиму, профілактичні огляди приміщень на предмет виявлення вибухонебезпечних об'єктів або сторонніх осіб.

У випадках виявлення адміністративних правопорушень серед неповнолітніх або фактів неналежного виконання батьками чи законними представниками обов'язків щодо виховання, інспектори оформлюють адміністративні матеріали. Важливим елементом є оперативне реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми – із дотриманням усіх норм юридичної та етичної відповідальності.

Отже, формування та функціонування Служби освітньої безпеки, як спеціалізованого інституту у структурі Національної поліції України, є важливим кроком у напрямі реалізації комплексного підходу до захисту освітнього середовища. Така інституційна модель забезпечує системну превенцію правопорушень, підвищення рівня правової культури учасників освітнього процесу та формування безпечного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 38-39. Ст. 380.

2. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 1133-р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 191. С. 8.

3. Концепція безпеки закладів освіти: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2023 р. № 1155-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 97.

4. Положення про Управління організації служби освітньої безпеки Національної поліції України: затв. 12.04.2024 р. *Офіційний сайт Національної поліції України*. URL : https://www.npu.gov.ua.

5. Стратегія розвитку системи освіти України на період воєнного стану та післявоєнного відновлення: наказ Міністерства освіти і науки України від 15.12.2022 р. № 1132. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3.

6. Психологічна безпека в освітньому середовищі: аналіт. довідка. К. : МОН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАН України, 2023. 48 с.

Анна ЖЕЛІЗНЯК
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Я раніше вже досліджувала тему безпекового середовища освітнього процесу в умовах воєнного часу. З початку повномасштабного вторгнення всі заклади освіти в Україні повністю перейшли на дистанційну форму навчання. Але минав час і стало зрозуміло, що дистанційна форма навчання не дає того бажаного результату за рівнем сприйняття дітьми освітньої програми. Тоді і з'явилась необхідність переходу з дистанційного онлайн-навчання на повністю очне (офлайн) або змішане (офлайн/онлайн) навчання, яке передбачає реальне перебування дітей у закладах освіти [1].

Це питання і досі не втрачає своєї актуальності в умовах воєнного часу. Діти, які перейшли з дистанційної форми навчання на очне та змішане, вже заново освоїлися у шкільних реаліях та поринули у навчальний процес. І у звязку із цим виникла необхідність у запобіганні надзвичайним ситуаціям та забезпеченні порядку і безпеки учнів, працівників освітнього процесу та батьків. Таким чином, в межах проєкту «Служба освітньої безпеки» було впроваджено охорону навчальних закладів загальної освіти працівниками поліції.

Національна поліція України провела дослідження думки громадськості, у якому опитала понад 300 тис. респондентів з усіх регіонів України, переважно педагогічних працівників та батьків здобувачів освіти. Понад 70 % учасників опитування позитивно оцінили актуальність та доцільність роботи такого поліцейського для безпеки в закладах освіти [2].

01.10.2024 року було прийнято наказ Міністерства внутрішніх справ України № 663 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти» [3]. Цією інструкцією визначаються особливості роботи підрозділів Національної поліції України, які створені з метою реалізації державної політики з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу, у закладах загальної середньої освіти.

До основних завдань та повноважень офіцерів Служби освітньої безпеки входить:

– забезпечення координації пропускного режиму на території навчального закладу;

– оперативна комунікація з екстреними службами;

– особисте реагування на правопорушення та вжиття заходів з його припинення;

– евакуація дітей у разі повітряної тривоги;

– наставництво для дітей.

Станом на листопад 2024 року в понад 1000 школах вже працювали інспектори Служби освітньої безпеки. Долучення шкіл до програми є виключно добровільним. Рішення про приєднання до програми ухвалюють засновники шкіл, а потім їх перелік погоджується Міністерством освіти та науки України та Міністерством внутрішніх справ. Упродовж 2024/2025 навчального року максимальна кількість шкіл, які можуть долучитися до програми, – це 2000, а упродовж 2025/2026 навчального року – вже 3000 навчальних закладів. Але є і обмеження – приєднатися до програми зможуть лише ті навчальні заклади, у яких навчається понад 200 учнів в очній або змішаній формі [4].

Кожен з офіцерів Служби освітньої безпеки є безпосередньо фахівцем або фахівчинею з питань безпеки, кваліфікованим поліцейським з досвідом і знаннями, якими він чи вона ділиться з учнівством. Кандидати на службу освітньої безпеки обовязково проходять ретельний відбір та фахове навчання у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ. У процесі такого навчання вони розширюють знання із вікової психології, методів ефективної комунікації та вирішення конфліктних ситуацій лише мирним шляхом, знайомляться із принципами інклюзивної освіти, безбар'єрності, наданням першої невідкладної допомоги та іншими навичками.

Щодо витрат на оплату роботи офіцерів Служби освітньої безпеки, то вони покриваються виключно з бюджету Національної поліції України, а не за кошти батьківських внесків.

Таким чином, офіцер освітньої безпеки – це не охоронець, а фахівець із питань безпеки у навчальному закладі, який дбає про безпечне середовище для дітей під час навчального процесу у закладі освіти.

Список використаних джерел

1. Желізняк А. Безпекове середовище освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро – Одеса – Львів, 31 травня 2024 р.).

2. Поліцейський безпеки у школі – обов'язки та особливості співпраці. *Освітній омбудсмен України*. 2024.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Наказ МВС України від 01.10.2024 р. № 663.

4. Посилення безпеки в школах: як працюють офіцери безпеки. *Інтернет портал Міністерства освіти і науки України.* 2024.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ
доцент кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Ярослав КОСОЛАПКІН
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ: ПРАВОВА ОСНОВА ТА НОВІ ІНІЦІАТИВИ

Захист прав дітей в Україні ґрунтується на розгалуженій системі міжнародних зобов'язань та національного законодавства, що відображає глибоке розуміння важливості забезпечення добробуту та розвитку неповнолітніх. Основним міжнародним документом є Конвенція ООН про права дитини, яку Україна ратифікувала 27 лютого 1991 року. Ця Конвенція слугує ключовим орієнтиром, визначаючи широкий спектр прав дитини, включаючи право на життя, здоров'я, освіту, соціальний захист, захист від насильства та експлуатації, а також право на збереження індивідуальності та сімейних зв'язків [1].

Інституційна структура, відповідальна за захист прав дитини, також є багатогранною. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відіграє ключову роль, розглядаючи звернення щодо порушення прав і свобод, здійснюючи моніторинг, видаючи акти реагування та проводячи правопросвітницькі заходи [2]. Діяльність Уповноваженого включає підготовку спеціальних доповідей, таких як «Нерозквітлі», що висвітлюють грубі порушення прав дітей внаслідок збройної агресії [3]. Міністерство соціальної політики України відповідає за реалізацію державних програм та послуг, що стосуються сімейних форм виховання, таких як усиновлення, опіка, прийомна сім'я, дитячі будинки сімейного типу та патронатна служба, а також за соціальну підтримку вразливих категорій. ЮНІСЕФ в Україні активно співпрацює з Урядом України, вважаючи захист прав та інтересів кожної дитини безумовним пріоритетом, особливо в умовах війни. Їх спільні плани діяльності зосереджені на забезпеченні миру, захисті від довготривалого впливу війни, інтеграції інтересів дітей у відновлення, ранньому розвитку, освіті та підтримці сімейних форм виховання [4].

Існування такої комплексної правової та інституційної основи свідчить про нормативну «прихильність» України до прав дитини, відображаючи

добре розвинену правову та політичну базу. Однак повномасштабна війна фундаментально змінює операційне середовище. Закони, розроблені для мирного часу, піддаються випробуванням або стають недостатніми в умовах конфлікту. Інституції змушені переорієнтувати свою діяльність від рутинних функцій до екстреного реагування (наприклад, масові евакуації, робота з військовими травмами).

Наразі половина з 3,8 мільйона школярів країни покладається на онлайн або змішане навчання. У прифронтових областях кількість дітей, які навчаються очно, скоротилася до 50%. Загалом понад 1,9 мільйона дітей не мають змоги навчатися офлайн, з них понад 330 тисяч не мають доступу до дистанційного навчання через відсутність необхідної техніки. Ситуація в дошкільній освіті також є критичною: кількість закладів дошкільної освіти скоротилася майже вдвічі з 1990 року, а з 2021 року кількість дітей у них зменшилася на 25%. [5].

У сфері правосуддя, дружнього до дитини, також спостерігаються зміни. У 2023 році збільшилася кількість неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, на 28%. Це підкреслює необхідність посилення превентивних заходів та ефективних програм реінтеграції. Позитивним кроком є функціонування 67 приміщень «Зелена кімната» та 10 центрів захисту та соціально-психологічної підтримки за моделлю «Барнахус». Ці ініціативи є важливими для надання спеціалізованої допомоги дітям, які постраждали від насильства або стали його свідками. Однак хоча створення таких центрів є похвальним кроком у наданні допомоги жертвам, ці втручання швидше лікують симптоми, ніж усувають першопричини. Масштаб проблеми вимагає ширшого, превентивного підходу, включаючи широкий доступ до послуг психічного здоров'я, сімейного консультування та програм на рівні громад для формування стійкості та ненасильницького вирішення конфліктів, тим самим запобігаючи нормалізації насильства [2].

Останній рік відзначився низкою важливих змін та ініціатив у сфері забезпечення прав дитини в Україні, що відображають адаптацію до викликів війни та прагнення до європейських стандартів. Одним із найважливіших кроків є приєднання України до ініціативи European Child Guarantee. Ця програма ЄС спрямована на подолання дитячої бідності та соціального відчуження, гарантуючи дітям, особливо вразливим категоріям (з інвалідністю, переселенцям, представникам меншин, дітям в інституційних закладах), безоплатний доступ до ранньої та шкільної освіти, щоденного здорового харчування в школах, медичної допомоги та належного житла. Участь у програмі дає Україні змогу запровадити європейські стандарти захисту прав дитини, посилити міжвідомчу співпрацю, отримати експертну та фінансову підтримку ЄС, а також системно підтримувати дітей на всіх рівнях освіти та посилити соціальні послуги. Приєднання до European Child Guarantee свідчить про стратегічне узгодження України з соціальною політикою ЄС та прихильність до довгострокової, системної реформи добробуту дітей, що

виходить за рамки негайного гуманітарного реагування. Цей крок не лише надає критично важливу фінансову та експертну підтримку, але й інтегрує захист прав дитини в ширший порядок денний європейської інтеграції, забезпечуючи постійну увагу та підзвітність [6].

Таким чином, захист прав дітей в Україні демонструє комплексний підхід, що поєднує міжнародні зобов'язання, національне законодавство та інституційні механізми, спрямовані на забезпечення добробуту дітей, особливо в умовах війни. Незважаючи на виклики, спричинені збройним конфліктом, такі як обмеження доступу до освіти та зростання злочинності серед неповнолітніх, Україна адаптується, впроваджуючи ініціативи на кшталт «Зелених кімнат» та моделі «Барнахус» для підтримки постраждалих дітей. Приєднання до European Child Guarantee є важливим кроком до системних реформ, що гарантують дітям доступ до освіти, медичних послуг та соціального захисту, узгоджуючи політику України з європейськими стандартами.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році. URL : https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-4-prava-dytyny.

3. Спеціальна доповідь. Нерозквітлі. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація. URL : https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/

4. Захистити права й інтереси кожної дитини в Україні – безумовний пріоритет. URL : https://www.unicef.org/ukraine/stories/protect-and-prioritize.

5. Ситуаційний аналіз становища дітей в Україні: 2024. Звіт підготовлено Представництвом ЮНІСЕФ в Україні. URL : https://www.unicef.org/ukraine/media/49196/file/UNICEF_SitAn_2024_UKR.pdf.pdf.

6. Україна долучається до програми європейських гарантій для дітей: що це означає для освіти та захисту прав дитини. URL : https://nus.org.ua/2025/04/15/ukrayina-doluchayetsya-do-programy-yevropejskyh-garantij-dlya-ditej-shho-tse-oznachaye-dlya-osvity-ta-zahystu-prav-dytyny/

Євген ЗЕЛЕНСЬКИЙ
т.в.о. завідувача
кафедри вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

ЗНАЧЕННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Розв’язана проти України повномасштабна збройна агресія Російської Федерації обумовила численні зміни у роботі органів державної влади. Не стала винятком і діяльність Національної поліції.

Так, положеннями статті 24 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості (частина 2). У свою чергу під час дії воєнного стану поліція особливого призначення в ході відсічі збройної агресії проти України за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою, може брати участь в обороні України відповідно до Закону України «Про оборону України» шляхом безпосереднього ведення бойових дій (частина 4) [1].

Очевидно, що участь у бойових діях, збільшення кола суб’єктів, наділених правом носіння та застосування вогнепальної зброї, триваючий режим воєнного стану та багато інших чинників обумовлюють необхідність удосконалення компетентностей поліцейських з вогневої підготовки.

Наголосимо, що значущість вогневої підготовки для ефективної правоохоронної діяльності в умовах особливого правового режиму воєнного стану складно переоцінити. Причому набуття компетентностей зі вправного володіння вогнепальною зброєю має відбуватися зі вступу здобувачів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. Враховуючи особливості функціонування таких закладів, ми зосередимо увагу на тих, де здійснюється підготовка поліцейських.

Через те, що увага до такої освітньої компоненти як «Вогнева підготовка» має бути посилена за рахунок збільшення годин на вивчення та оптимізацію формату навчальних занять, слід зазначити про позитивний вплив інформаційних технологій (далі – ІТ-технології).

Нагадаємо, що ІТ-технології являють собою загальний галузевий термін для позначення комп'ютерів, мережевої інфраструктури та пристроїв, які допомагають користувачам отримувати доступ до інформації. ІТ включає в себе зберігання, пошук, доступ до інформації та маніпулювання нею [2].

Важливість і доцільність використання ІТ-технологій у вогневій підготовці поліцейських складно переоцінити, адже вогнева підготовка є фундаментальним елементом бойової готовності правоохоронця. Її вивчення починається з навчальної дисципліни (освітньої компоненти) та продовжується упродовж всієї служби як складова службової підготовки.

Зважаючи на викладене, доцільно розглянути значення ІТ-технологій в удосконаленні вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання.

Слід розпочати з того, що традиційні методи вогневої підготовки здобувачів передбачають використання спеціально відведених місць для відпрацювання практичних вправ: стрільбищ, полігонів, тирів. Усі перераховані об'єкти мають певні вимоги для безпечного проведення стрільб. Натомість ІТ-технології дозволяють спростити оволодіння навичками використання вогнепальної зброї без обмежень і вимог, встановлених для місць проведення навчальних стрільб.

Насамперед мова йде про віртуальні симулятори (тренажери). Так, віртуальна реальність (далі – VR) певною мірою використовується у навчанні правоохоронців протягом багатьох років, але через обмежені сценарії та потужність техніки вона не набула особливої популярності. Сьогодні завдяки розвитку ІТ-технологій VR стала новітнім інструментом у підготовці поліцейських. Зазначена точка зору обґрунтовується такими обставинами:

1) Реалістичні сценарії. VR пропонує навчання, що імітує реальні ситуації, дозволяючи поліцейським відпрацьовувати всі свої навички. Реалістичне навчання за допомогою VR дозволяє краще розуміти тактику дій, застосовувати правильну стратегію під час несення служби;

2) Покращення процесу прийняття рішень та комунікації. Реалістичні сценарії у VR допомагають розвивати критичне мислення та навички вирішення проблем. Як і слід було очікувати, ці навички необхідні для швидкого та ефективного прийняття рішень у стресових ситуаціях. А завдяки чіткій та ефективній комунікації віртуальна реальність сприяє міцній командній роботі та співпраці під час будь-яких операцій;

3) Економічна ефективність та адаптивність. Адаптивні сценарії та контент можна легко оновлювати відповідно до потреб та передового досвіду. Зменшуючи витрати, порівняно до традиційних методів навчання (зброя, боєприпаси, обладнання, логістика), VR пропонує більш економну альтернативу;

4) Безпека під час тренувань. Оскільки VR забезпечує безпечне та контрольоване середовище для розвитку навичок з вогневої підготовки, вона майже повністю виключає можливість травмування під час проведення

занять. Відповідно коли ситуаційні ризики мінімізовані, поліцейські можуть зосередитися на вдосконаленні своїх компетентностей та їх ефективному застосуванні в реальних ситуаціях [3].

Другим напрямом, що підкреслює важливість ІТ-технологій для удосконалення вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, можна вважати використання навчальних онлайн-платформ. Наприклад, віртуальна академія Інтерполу проводить цифрове навчання для правоохоронців країн-учасниць. Онлайн-курси охоплюють можливості Інтерполу щодо забезпечення правопорядку, транснаціональні злочини та професійні навички поліцейської діяльності. Серед різноманітних видів навчання можна виділити:

1) Портал I-Le@rn, що пропонує понад 80 курсів електронного навчання у самостійному режимі з широкого кола тем, пов'язаних з діяльністю поліції: від боротьби з тероризмом, торгівлею людьми та кіберзлочинністю до гендерної рівності та прав людини для правоохоронних органів;

2) Короткі онлайн-курси (SPOC). Це динамічні курси під керівництвом інструктора з невеликою групою учасників, що зазвичай тривають від 4 до 8 тижнів. Зміст курсу публікується щодня або щотижня через спеціальний портал. Учасники можуть отримати доступ до відео, модулів електронного навчання, подкастів, статей, тестів тощо, а також взаємодіяти один з одним під час вебінарів у прямих трансляціях та на форумах;

3) Освітні вебінари. Окремі вебінари або серія освітніх вебінарів зазвичай тривають годину та надають правоохоронцям усього світу спеціалізовані знання з певної галузі. Учасники мають можливість ставити питання та брати участь в опитуваннях, причому вебінари доступні для повторного перегляду після заходу [4].

Отже, цифровізація вогневої підготовки у підготовці здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання є важливою запорукою її удосконалення. Використання віртуальних симуляторів (тренажерів) дозволяє безпечно відпрацьовувати вправи зі стрільби в умовах, максимально наближених до реальних ситуацій з поліцейської діяльності. VR може імітувати різні погодні умови, денний та нічний час, типи зброї та навколишнє середовище, раптові зміни оперативної обстановки.

У свою чергу не менш важливим є використання навчальних онлайн-платформ для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти з теоретичних аспектів вогневої підготовки, перегляду вебінарів, проходження навчальних курсів, опрацювання електронних джерел та спільного аналізу помилок.

Загалом впровадження ІТ-технологій у вивчення вогневої підготовки здобувачами вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, є доцільним та необхідним. Ми глибоко переконані, що ІТ-технології сприятимуть підвищенню якості навчання, безпеки, індивідуального підходу (студентоцентризму) та загальній оптимізації освітнього процесу. Головним тут

є збереження балансу для оптимального поєднання ІТ-технологій з традиційними формами і методами навчання з вогневої підготовки поліцейських.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.
2. ІТ та мережеве навчання. Інтерактивний технологічний коледж. URL : https://www.ict.edu/uk/інформаціині-технології/it-and-network-training/
3. Transforming Police Training with Virtual Reality. *Arbor XR*. URL : https://arborxr.com/blog/transforming-police-training-with-virtual-reality.
4. Our digital learning platform provides a wealth of training tools for police. *INTERPOL Virtual Academy*. URL : https://www.interpol.int/en/How-we-work/Capacity-building/INTERPOL-Virtual-Academy

Тетяна ІЩЕНКО
старший викладач
кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні діти зростають у цифровому середовищі, де інтернет є невід'ємною частиною навчання, спілкування та дозвілля. З початком повномасштабної війни в Україні значно зросла роль цифрових технологій у житті дитини, а разом з тим і ризики. Саме тому питання цифрової безпеки дітей набуло особливої актуальності й потребує комплексного осмислення.

Воєнний конфлікт призвів до масової міграції населення, руйнування освітньої інфраструктури та переходу на дистанційні форми навчання. У таких умовах діти проводять більше часу в інтернеті, часто без належного нагляду дорослих [3]. Це підвищує ризики зіткнення з кіберзлочинністю, кібербулінгом, дезінформацією, шкідливим контентом, а також із психологічним тиском, пов'язаним із переглядом воєнних новин [1]. Особливе занепокоєння викликає той факт, що в умовах стресу та нестабільності діти є вразливішими до маніпуляцій у цифровому просторі, адже вони можуть стати мішенню для онлайн-агресорів, вербувальників або поширювачів фейкової інформації [2].

Основними загрозами цифрової безпеки дитини під час війни є психоемоційне перенавантаження, кібербулінг, фейкові новини тощо.

У період воєнних дій зростає емоційна напруга серед усіх верств населення, зокрема і серед дітей. Підвищений рівень стресу, ізоляція, втрата звичного середовища й соціальних зв'язків сприяють агресивній поведінці

в онлайн-просторі. Значний вплив на дітей має контент, пов'язаний із насильством, бойовими діями, смертю або руйнуваннями. Через соціальні мережі, новинні ресурси або навіть онлайн-ігри діти можуть бути піддані постійному інформаційному тиску, що викликає вторинну травматизацію. У разі відсутності емоційної підтримки з боку дорослих або фахівців це може призвести до хронічного стресу, порушень сну, проблем з навчанням та агресивної поведінки [1, 6]. Цифрове середовище, таким чином, стає не лише каналом інформації, але й фактором ризику для психічного здоров'я дитини.

Діти часто стають жертвами кібербулінгу, тобто систематичного психологічного насильства в інтернеті, що може проявлятися у вигляді погроз, образ, приниження або викриття особистої інформації. Особливо небезпечними є випадки, коли цькування має політичне, етнічне чи ідеологічне підґрунтя, що стало особливо актуальним у період збройного конфлікту. Такі ситуації можуть мати серйозні психологічні наслідки, включно з тривожними розладами, депресією, суїцидальними думками.

Не менш загрозливими є дезінформація та фейкові новини. Інформаційне середовище під час війни стає полем боротьби, де поширення фейкової інформації використовується як інструмент впливу на свідомість населення, у тому числі дітей. Через брак навичок критичного мислення й медіаграмотності діти схильні вірити у неправдиві повідомлення, особливо коли вони емоційно заряджені або відповідають уже сформованим страхам чи уявленням. Фейки, що стосуються бойових дій, загроз безпеці, стану родичів або майбутнього країни, можуть викликати паніку, тривожність та формувати викривлену картину світу [4]. Наслідком цього є поглиблення емоційного виснаження, а також можливе поширення дезінформації серед однолітків.

Найпоширенішою проблемою сьогодення є також витік персональних даних. Багато дітей у цифровому середовищі не усвідомлюють, що поширення особистої інформації (місце проживання, шкільні дані, фото родичів тощо) може бути загрозою для безпеки. У контексті війни це питання набуває особливої гостроти, оскільки персональні дані можуть бути використані для виявлення місця перебування родини, переслідування чи шантажу [3]. Крім того, недбале ставлення до налаштувань конфіденційності у соцмережах сприяє тому, що дитячі акаунти стають об'єктом хакерських атак або фішингових кампаній.

Однак ці проблеми можливо і необхідно вирішити. Шляхами їх вирішення можна визначити:

По-перше, треба забезпечити належну цифрову освіту батьків. Забезпечення цифрової безпеки неможливе без активної участі дорослих, які мають бути обізнаними щодо сучасних онлайн-загроз. Саме батьки повинні першими вміти виявити ознаки кібербулінгу, навчити дітей захищати свої персональні дані, а також коректно реагувати на випадки онлайн-насильства. З цією метою варто організовувати навчальні семінари, інтерактивні тренінги,

консультації з ІТ-фахівцями [2]. Освітні програми мають враховувати вік, рівень цифрової грамотності та специфіку регіону, особливо в умовах переміщення населення внаслідок війни. Систематичне навчання дітей основам безпечної поведінки в інтернеті має стати частиною освітньої програми. Необхідно розвивати навички критичного мислення, вміння розпізнавати фейки, дотримуватися інформаційної гігієни. Освітні платформи, мультимедійні курси, а також рольові ігри можуть слугувати ефективними інструментами для формування свідомого підходу до цифрового життя [3]. Особлива увага має приділятися дітям молодшого віку, які найменш захищені та часто не розуміють межі між реальним і віртуальним світом.

По-друге, організація технологічних засобів захисту. Інструменти батьківського контролю, налаштування конфіденційності в соцмережах, встановлення програмного забезпечення для блокування шкідливого контенту – усе це повинно використовуватись у родинах з дітьми. Проте технічні рішення не повинні замінювати комунікацію: їх слід поєднувати з поясненням дитині, чому обмежується той чи інший контент. Окрім того, державні та приватні сервіси мають надавати доступні й адаптовані інструкції для користувачів щодо налаштування безпеки.

Наступний крок – надання психологічної підтримки дітям. У період війни зростає потреба у кваліфікованій психологічній допомозі. Онлайн-платформи з доступом до психологів, шкільні служби підтримки, чат-боти – це лише частина ресурсів, які мають бути доступні дітям і батькам. Важливо створити середовище, у якому дитина не боїться говорити про свої страхи, травматичний досвід або проблеми в інтернеті [1, 6]. Регулярна робота психологів з учнями, особливо тими, хто постраждав від бойових дій або вимушено переміщений, має бути обов’язковим елементом шкільного життя.

Отже, цифрова безпека дитини в умовах війни – це комплексне питання, що стосується як технічних, так і психологічних аспектів. Зусилля мають бути спрямовані не лише на обмеження ризиків, але й на формування культури свідомого та безпечного користування цифровими технологіями. Лише об’єднані дії родини, школи, держави та суспільства здатні забезпечити дитині захищене цифрове середовище навіть у часи найбільших потрясінь.

Список використаних джерел

1. Психічне здоров’я дітей в умовах війни. *ЮНІСЕФ Україна*. 2023. URL : https://www.unicef.org/ukraine.

2. Онлайн-безпека дітей: методичні рекомендації для батьків та педагогів. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2023. URL : https://osvita.diia.gov.ua.

3. Лактіонова С. І. Цифрова грамотність дітей під час війни: виклики для освітнього середовища. *Освіта і суспільство*. 2023. № 2. С. 41-48.

4. Дезінформація про війну в Україні: як захистити дітей від фейків. *EUvsDisinfo*. 2023. URL : https://euvsdisinfo.eu.

5. Загрози в інтернеті: як уберегти дитину. *Національна поліція України*. 2023. URL : https://cyberpolice.gov.ua.

6. Головко Н. В. Психологічна підтримка дітей під час війни в умовах цифрової взаємодії. *Психологія і педагогіка*. 2023. № 4. С. 56-62.

Анастасія КОЗУБСЬКА
аспірант
Науково-дослідного інституту
публічного права

ЩОДО ОБСТАВИН, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Одним із основних завдань, яке постає перед правоохоронними органами на початковому етапі розслідування кримінального провадження, є встановлення та одержання з різних джерел інформації обставин, які підлягають встановленню.

У законодавчій площині відсутнє закріплене визначення досліджуваної дефініції, проте *відповідно до ст. 91 КПК України законодавцем було встановлено перелік обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. У ч. 1 статті зазначено, що доказуванню підлягають:*

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання [1].

Та аналізуючи наукові джерела, присвячені дослідженню обставин, які підлягають встановленню, можна дійти висновку, що попри схожість змістовної частини наведених дефініцій вони мають суттєві відмінності, які можуть вплинути на весь процес досудового розслідування.

Ключова відмінність полягає у тому, що обставини, які підлягають доказуванню, можна визначити як обов'язкову, законодавчо закріплену сукупність фактів, які підлягають обов'язковому доведенню.

Натомість зазначимо, що обставини, які підлягають встановленню, значно ширше поняття, яке включає в себе, окрім відомостей щодо предмету доказування, обсяг інформації про фактичні дані, що мають значення для розслідування кримінального провадження і допомагають з'ясувати відомості про предмет доказування.

Втім, враховуючи особливості кожного окремого кримінального правопорушення, можна констатувати динамічність досліджуваної дефініції.

На думку І. Пирога та М. Єфімова, обсяг обставин, які підлягають встановленню при розслідуванні кримінальних правопорушень, повинен визначатись, виходячи з:

- предмета доказування (обставин, що підлягають встановленню);
- меж доказування у кримінальному провадженні, визначених у законі;
- ознак кримінального правопорушення, що розслідується, які мають місце в диспозиціях відповідних статей Кримінального кодексу;
- обставин, що визначаються своєрідністю кожного окремо взятого протиправного діяння [2, с. 22-23].

Ці обставини складають предмет доказування і визначають специфіку розслідування окремого кримінального правопорушення [3, с. 22-23].

Серед обставин, що підлягають встановленню, на думку науковців, додатково необхідно виокремити: просторово-часові зв'язки між окремими слідами злочину та обставинами події; ідентифікаційні та ситуаційні властивості слідів і їхню доказову цінність; причини відсутності або наявності слідів як фактів, що суперечать природному перебігу аналогічних подій (негативні обставини) [2, с. 24].

Дослідивши матеріали кримінальних проваджень, розпочатих за фактами залишення в небезпеці малолітніх осіб та проведеним опитуванням представників правоохоронних органів, обставини, які підлягають встановленню, можна згрупувати наступним чином:

1. Обставини, які розкривають подію кримінального правопорушення. До цієї групи можна віднести інформацію про місце та час, спосіб вчиненого правопорушення. Особливу увагу доцільно приділити обстановці, яка склалася на період перебування у ній потерпілого, зокрема наявність джерел підвищеної небезпеки, фактів перебування особи у небезпеці у зв'язку з проведенням активних бойових дій тощо. З метою виявлення слідової інформації варто встановити порядок дій підозрюваного, які направлені на приховування кримінального правопорушення та/або його наслідків. Для правильної кваліфікації важливо також з'ясувати ступінь зв'язків потерпілої особи з підозрюваним та оцінити рівень небезпеки, яка склалась на момент вчинення злочину.

2. Обставини, які характеризують особу потерпілого. У процесі розслідування досліджуваної категорії кримінальних проваджень важливим аспектом виступає встановлення, окрім відомостей про стать, вік та інших анкетних даних, таких важливих елементів, як психоемоційний стан потерпілого. Важливо з'ясувати можливість, зважаючи на вікові особливості потерпілого, вжиття заходів, спрямованих на самозбереження в контексті обстановки, у якій його було залишено.

3. Обставини, які характеризують підозрюваного. Важливим елементом, який допоможе повноцінно розкрити обставини вчинюваного кримінального

правопорушення, є встановлення мотиваційної складової протиправних дій особи правопорушника. Варто з'ясувати психічний стан, який характеризує відношення до дій та наслідків, спричинених діями винної особи.

Відношення до виконання обов'язків щодо виховання дитини відіграє важливу роль і також підлягає встановленню. У цьому контексті доцільно з'ясувати, чи притягався підозрюваний до кримінальної та/або адміністративної відповідальності, зокрема за вчинення домашнього насильства, невиконання обов'язків по догляду за дитиною та інших правопорушень.

Також необхідно встановити, чи перебував підозрюваний на момент вчинення кримінального правопорушення у стані алкогольного (наркотичного) сп'яніння.

4. Обставини, які виступили детермінантами вчинюваних протиправних дій. Ця група обставин є різноманітною і її можна визначити як сукупність факторів, які **обумовлюють, зумовлюють або сприяють** вчиненню протиправних дій. Натомість це не лише безпосередні причини, а й передумови та умови, що роблять таку поведінку можливою. Детермінуючі чинники встановлюються в кожному окремому випадку, проте за результатами ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень відомості про детермінанти можна встановити шляхом вивчення особи злочинця, зокрема його психологічних особливостей, інтелектуального рівня, досвіду виховання та поводження з дітьми, сімейні стосунки та інші чинники.

5. Обставини, що підтверджують факт завдання шкоди кримінальним правопорушенням. Настання шкоди для потерпілого внаслідок залишення в небезпеці хоча і не виступає обов'язковою умовою притягнення особи до відповідальності, проте значна кількість випадків залишення малолітньої особи без нагляду супроводжується настанням наслідків у вигляді настання смерті, отримання тілесних ушкоджень, погіршення стану фізичного або психічного здоров'я потерпілого. У зв'язку з викладеним, перед органами досудового розслідування одним із основних завдань виступає встановлення наявності або відсутності факту спричинення шкоди, її виду, розміру та один із основних елементів – причинно-наслідковий зв'язок між залишенням потерпілого у небезпеці та спричиненням протиправними діяннями шкоди.

6. Інші обставини. Перелік конкретних обставин вказаної групи знаходиться здебільшого в площині матеріального та процесуального права і притаманний більшості кримінальних проваджень. Стосовно конкретизації переліку обставин зазначеної групи, на наш погляд, доречним буде взяти за основу підхід, запропонований О. Пчеліною та В. Невядовським, відповідно до якого авторами пропонується до вказаної групи обставин відносити:

- такі, що впливають на прийняття процесуальних рішень і вибір засобів доказування;
- пом'якшують та/чи обтяжують покарання;
- виключають кримінальну відповідальність;
- визначають вид і розмір завданої кримінальним правопорушенням

шкоди;

– інше [4, с. 380].

Як бачимо, перелік обставин вказаної групи не є вичерпним і може корегуватись залежно від складу кримінального правопорушення та його криміналістичної характеристики.

Таким чином, повнота та своєчасність *встановлення обставин, які підлягають встановленню, особливо* на початковому етапі розслідування залишення в небезпеці малолітньої особи, є фундаментальною вимогою для успішного кримінального провадження. Це забезпечує не лише належну правову кваліфікацію та притягнення винних до відповідальності, але й забезпечує розкриття криміналістичної характеристики та дозволяє обрати найбільш оптимальні підходи щодо забезпечення виконання завдань кримінального провадження. Крім цього, досліджувана дефініція має важливе профілактичне значення та сприяє усуненню умов, що призводять до вчинення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

2. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень: підручник. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 271 с.

3. Герасимчук С. С., Чаплинський К. О., Єфімов М. М. Криміналістичне забезпечення розслідування хуліганства, пов’язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов’язки з охорони громадського порядку: монографія. Херсон : ВД «Гельветика», 2020. 238 с.

4. Пчеліна О. В., Невядовський В. О. Обставини, що підлягають з’ясуванню під час здійснення досудового розслідування резонансних кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2023. № 3. С. 376-381.

Анатолій МАНІЧЕВ
ад’юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Сучасний соціальний захист дітей поліцейських є важливою складовою державної політики України, спрямованої на підтримку осіб, які виконують складні та відповідальні завдання із забезпечення громадського порядку та безпеки. У зв’язку з підвищенням рівня ризиків, пов’язаних із службовою діяльністю поліцейських, зростає й актуальність забезпечення надійного

соціального захисту їх дітей, особливо у випадках втрати годувальника або отримання травм внаслідок виконання службових обов'язків.

Незважаючи на наявність низки нормативно-правових актів, що регулюють соціальні гарантії для працівників Національної поліції України та їхніх сімей, питання ефективної реалізації цих гарантій потребують додаткового дослідження та вдосконалення.

Актуальність теми зумовлена необхідністю не лише правового закріплення, а й практичного впровадження механізмів, що забезпечують рівень соціального захисту дітей поліцейських, відповідний сучасним викликам.

Крім того, комплексний аналіз соціального захисту дітей поліцейських дозволяє виявити недоліки чинного законодавства, запропонувати конкретні шляхи покращення правового регулювання та механізмів державної підтримки. Це сприятиме підвищенню соціальної справедливості, збереженню соціального статусу сімей поліцейських і, як наслідок, зміцненню кадрового потенціалу правоохоронних органів України.

Таким чином, дослідження соціального захисту дітей поліцейських має не лише теоретичне, а й практичне значення для вдосконалення законодавчої бази та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Розглянемо нормативно-правові акти, які становлять основу законодавчого регулювання соціального захисту дітей поліцейських.

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає соціальні гарантії дітей поліцейських:

– право на безоплатне медичне обслуговування в закладах МВС України (ст. 95);

– право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України за рахунок бюджетних коштів (ст. 95);

– діти поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки (ст. 95);

– діти поліцейського, який загинув під час виконання службових обов'язків, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов та на момент загибелі поліцейського перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов у відповідному населеному пункті, житлове приміщення надається в позачерговому порядку (ст. 96);

– право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) поліцейського (ст. 98);

– переважне право зарахування до ліцеїв системи МВС України, до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, за умови успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої

освіти (ст. 103) [1].

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визначає умови пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника для дітей поліцейських [2].

Положення Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» поширюються на дітей тих поліцейських, які мають статус ветеранів війни [3]. Серед таких соціальних гарантій:

– право на державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти (ст. 12);

– право на безкоштовне харчування у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти (ст. 15);

– право на першочергове безплатне обслуговування в амбулаторно-поліклінічних закладах усіх типів та видів, позачергову безплатну госпіталізацію і лікування у стаціонарах, госпіталях, лікарнях (ст. 16);

– право на виплату одноразової допомоги в розмірі п’яти прожиткових мінімумів у разі смерті (загибелі) ветерана (ст. 16);

– інше [3].

Постанова Кабінету Міністрів України «Про розміри та порядок призначення державної допомоги сім’ям з дітьми» визначає право та порядок отримання дітьми одноразової грошової допомоги та пенсії у випадку загибелі (смерті) ветерана [4].

Узагальнюючи норми вказаних нормативно-правових актів, можна виділити соціальні гарантії та пільги для дітей поліцейських: щомісячну пенсію у разі втрати годувальника; безоплатне навчання у державних та комунальних закладах освіти; медичне обслуговування та оздоровлення; пільги при вступі до вищих навчальних закладів; інші види допомоги згідно з місцевими програмами соціального захисту.

Серед проблемних аспектів реалізації соціального захисту дітей поліцейських можна виділити:

– неоднозначність тлумачення законодавчих норм;

– недостатній рівень фінансування державних програм;

– складність процедури оформлення пільг і допомог.

З метою покращення ситуації доцільно:

– уніфікувати нормативно-правову базу;

– створити єдиний реєстр осіб, що мають право на пільги;

– запровадити автоматизовану систему призначення соціальних виплат.

Підсумовуючи, варто зауважити, що соціальний захист дітей поліцейських в Україні має нормативне підґрунтя, проте існують суттєві виклики у сфері його реалізації. Вдосконалення законодавчого регулювання, підвищення прозорості механізмів надання допомоги та належне фінансування –

необхідні передумови для забезпечення соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.
2. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби: Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12.
3. Про статус ветеранів війни: Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12.
4. Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 р. № 393. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-%D0%BF.

Світлана МИРЗА
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ СІМЕЙНОГО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ

У попередніх дослідженнях ми неодноразово відзначали, що одним із пріоритетних напрямів політики соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є розвиток форм сімейного виховання [1, с. 186]. Відповідно до Конвенції про права дитини, дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, має право на особливий захист і допомогу, що надається державою, в тому числі і можливість її усиновлення з урахуванням насамперед найкращих інтересів дитини для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя [2].

Безперечним є той факт, що відповідно до історичних паралелей різних країн, саме в кризові періоди загострюються проблеми соціального характеру, у тому числі й ті, що стосуються усиновлення дітей, які в результаті війни залишилися без батьків. Не винятком є і воєнна агресія російської федерації проти України. Через війну багато дітей втратили своїх батьків і залишилися позбавленими батьківського піклування.

Після початку повномасштабного вторгнення з боку російської федерації процес усиновлення в Україні було тимчасово призупинено. Проте

з 1 червня 2023 року відповідну процедуру було частково поновлено. Водночас на законодавчому рівні зберігаються обмеження щодо усиновлення українських дітей іноземцями, а також громадянами України, які мешкають на тимчасово окупованих територіях або у регіонах, де тривають активні бойові дії, згідно з офіційно затвердженим Урядом переліком.

Попри часткове відновлення процедури, загальна кількість усиновлень залишається невисокою. Це зумовлено низкою об'єктивних чинників: невизначеністю безпекової ситуації, економічною нестабільністю та загальним психоемоційним напруженням у суспільстві, що ускладнює прийняття важливого і відповідального рішення. У 2023 році було зареєстровано лише 927 фактів усиновлення, і хоча у подальшому спостерігається незначне зростання, загальна динаміка залишається стриманою.

У контексті нашого дослідження наведемо статистичні дані щодо усиновлення в Україні з вказівкою на їх особливості. Так, у 2024 році відбулося 1270 усиновлень, а у 2023 році – лише 927. Загалом в Україні близько 62000 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Усиновленню підлягає лише 15000 із них. Водночас 70 % дітей на обліку з усиновлення – старші 10 років. Менше ніж 10 % дітей на обліку – віком до 5 років. Кожна третя дитина має братів і сестер (групи по 2-6 дітей). Такі показники є зрозумілими через те, що більшість усиновлювачів бажає усиновити дитину віком до п'яти років.

Разом з тим під час воєнного стану у соціальних мережах має місце інформація, зокрема, про спрощені процедури у період воєнного стану. У зв'язку із цим чинне законодавство України потребувало внесення змін [3], а питання усиновлення в умовах воєнного стану набули ще більшої актуальності. У межах даної наукової роботи вважаємо за необхідне акцентувати увагу на істотних змінах у сфері усиновлення, які відбулися в Україні та стосуються удосконалення механізму підготовки дитини до інтеграції в нову сім'ю.

Згідно з нещодавно ухваленою інформацією на Урядовому порталі, кандидати в усиновлювачі тепер мають право взяти дитину під тимчасову опіку ще до моменту набуття законної сили рішенням суду про усиновлення. Відповідне рішення за поданням Міністерства соціальної політики ухвалив Уряд. Метою цього нововведення є створення сприятливих умов для адаптації дитини до нових батьків та поступове формування емоційного зв'язку між ними.

На сьогодні законодавча ініціатива передбачає два різновиди тимчасової опіки, залежно від місця перебування дитини. Перший вид стосується дітей, евакуйованих за межі України у складі організованих груп з інституційних закладів. У цьому випадку передбачено оформлення тимчасової опіки на строк до трьох місяців. Потенційні усиновлювачі мають оформити документи в Україні, після чого виїхати за кордон для тимчасового спільного проживання з дитиною. Протягом визначеного тримісячного періоду вони

зобов'язані подати позовну заяву до суду щодо усиновлення. У разі невиконання цього обов'язку або виникнення обставин, які унеможливлюють спільне проживання, опіка автоматично припиняється.

Другий тип охоплює дітей, які перебувають на підконтрольній території України. У цьому випадку кандидати в усиновлювачі, які вже встановили емоційний контакт з дитиною та подали до суду відповідну заяву, можуть взяти дитину у свою сім'ю ще до завершення судового розгляду. Такий підхід дозволяє забезпечити поступову адаптацію сторін до нового сімейного формату та створити умови для стабільного емоційного розвитку дитини.

Із позитивного досвіду, що стосується усиновлення в умовах воєнного стану, слід відзначити також впровадження онлайн-додатку «Прояви турботу», за допомогою якого небайдужі громадяни зможуть реалізувати своє право щодо надання прихистку, тобто тимчасового влаштування дитині, батьки якої загинули. Однак очевидно, що до правових наслідків усиновлення такі дії не призводять.

У сфері захисту прав та інтересів дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах війни 2022 року є нововведення. Зокрема, зазначені нововведення розроблені Офісом Президента спільно з Міністерством соціальної політики та ЮНІСЕФ та спрямовані на надання допомоги дітям в умовах війни. Мова йде про спеціальний чат-бот в Telegram «Дитина не сама». Його функціями можуть скористатися особи у таких ситуаціях: охочі прихистити дитину у своїй сім'ї; особи, які загубили дитину; особи, які помітили самотню дитину. Також важливим кроком стало створення Урядом Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. Штаб координує роботу центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо евакуації, створення безпечних умов та забезпечення прав під час воєнного стану:

– дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, у тому числі дітей з інвалідністю;

– дітей, які не мають такого статусу, але проживають або зараховані до закладів різних типів, у тому числі дітей з інвалідністю;

– дітей, які виховуються в сімейних формах виховання;

– дітей, які влаштовані до сімей патронатних вихователів.

Таким чином, впровадження механізму тимчасової опіки до ухвалення судового рішення має важливе значення не лише з точки зору адаптації дитини, а й для посилення контролю з боку органів опіки та піклування за процесом формування взаємостосунків між дитиною та потенційними батьками. Це дозволяє не лише уникнути стресових ситуацій у разі несумісності, а й оперативно реагувати на можливі порушення прав дитини ще до набуття чинності рішенням про усиновлення. Тимчасова опіка, таким чином, слугує запобіжним механізмом, який може бути використаний як

ефективний інструмент державної політики у сфері захисту дитинства.

Крім того, така практика відповідає міжнародним стандартам, зокрема Рекомендаціям Комітету ООН з прав дитини щодо належної підготовки дітей до усиновлення та адаптації до нових умов проживання. Варто зазначити, що подібні підходи широко застосовуються у державах Європейського Союзу, де попередній період співжиття майбутніх усиновлювачів з дитиною є обов'язковим етапом процесу усиновлення.

Незважаючи на позитивний потенціал нововведення, важливим викликом залишається належне інформування населення про ці можливості. У зв'язку з цим держава повинна посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед громадян щодо оновлених правових механізмів, що діють у сфері усиновлення, зокрема щодо умов і порядку оформлення тимчасової опіки.

Отже, впровадження тимчасової опіки до моменту набуття чинності рішенням суду про усиновлення, поява цифрових сервісів («Дитина не сама», «Прояви турботу»), а також створення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини свідчать про адаптацію державної політики до викликів сьогодення. Такі кроки сприяють підвищенню ефективності реагування на проблеми дітей у кризових умовах та дозволяють сформувати більш гнучку систему захисту дитинства, що відповідає сучасним реаліям.

Список використаних джерел

1. Мирза С. С. Окремі питання усиновлення та тимчасового влаштування дітей у період воєнного стану. *Особливості регулювання приватно-правових відносин в Україні в умовах воєнного стану:* матер. міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 вересня 2022 р.). К. : НАВС, 2022. С. 186-190.

2. Конвенція про права дитини ООН: Міжнародний документ від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

3. Про внесення зміни до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2022 р. № 618. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2022-%D0%BF#n2.

Катерина МІТЧЕНКО
старший викладач кафедри
психології, соціології та педагогіки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
аспірант Криворізького державного
педагогічного університету

Віра ПРОЦІВ
заступник начальника Управління –
начальник відділу організації служби
Управління організації
Служби освітньої безпеки
Національної поліції України,
майор поліції

МЕХАНІЗМИ РАННЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ВІДНОСНО ДІТЕЙ: РОЛЬ ІНСПЕКТОРІВ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ

Проблема домашнього насильства щодо дітей є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства, що має глибокий руйнівний вплив на фізичне та психічне здоров'я молодого покоління. Освітні заклади, будучи важливим інститутом соціалізації, відіграють значну роль у виявленні дітей, які зазнають насильства, та наданні їм необхідної підтримки. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність інспекторів Служби освітньої безпеки, які перебуваючи безпосередньо в навчальних закладах, мають унікальну можливість для раннього виявлення тривожних сигналів та ініціювання відповідних заходів реагування. Метою даної статті є аналіз механізмів раннього виявлення випадків домашнього насильства щодо дітей інспекторами Служби освітньої безпеки, розгляд потенційних наслідків пережитого насильства та розробка практичних рекомендацій щодо алгоритмів реагування та принципів роботи з постраждалими дітьми.

Формування особистості дитини відбувається під впливом численних факторів, серед яких особливе місце займає сімейне оточення. Умови примусу та контролю, які є характерними для ситуацій домашнього насильства, чинять негативний вплив на ключові аспекти психологічного розвитку дитини, зокрема на формування базової довіри до світу, відчуття автономності та здатності проявляти ініціативу [3].

Дослідження показують, що діти, які є постраждалими від домашнього насильства, демонструють широкий спектр психічних (емоційних) наслідків, включаючи підвищену тривожність, боязкість, хронічне відчуття страху, неадекватний прояв емоцій, різкі перепади настрою, пригніченість, замкнутість,

соціальну ізоляцію та занижену самооцінку [1, с. 112].

Фізичні наслідки насильства можуть варіюватися від незначних тілесних ушкоджень (садна, синці, порізи) до серйозних травм (переломи, струси мозку) та загострення хронічних захворювань на тлі стресу [1, с. 75]. Крім того, часто спостерігаються соматичні скарги, такі як головний біль та біль у животі, що можуть мати психосоматичну природу.

Не менш важливими є поведінкові наслідки пережитого травматичного досвіду. Діти можуть проявляти замкнутість або, навпаки, зухвалу поведінку, демонструвати надмірну підпорядкованість або залежність, мати проблеми зі сном та харчуванням, відставати у навчанні, відчувати розлади мовлення. У найбільш важких випадках можливі самопошкодження та суїцидальна поведінка [2, с. 361].

Інспектори Служби освітньої безпеки, здійснюючи свою діяльність у безпосередньому контакті з учнями, педагогічним колективом та іншим персоналом навчального закладу, займають ключову позицію у системі раннього виявлення випадків домашнього насильства. Їх щоденна робота передбачає спостереження за поведінкою дітей, їхнім емоційним станом та фізичним виглядом, що дозволяє помітити тривожні ознаки, які можуть свідчити про насильство.

До ознак жорстокого поводження, на які слід звертати особливу увагу, належать:

– наявність непояснених травм або їх невідповідність наданим поясненням;

– часті пропуски занять або запізнення без поважних причин;

– різкі зміни у поведінці дитини (замкнутість, агресивність, тривожність);

– виражений страх перед поверненням додому або спілкуванням з певними членами родини;

– ознаки фізичної занедбаності (неохайний зовнішній вигляд, невідповідний одяг);

– прямі або непрямі скарги дитини на жорстоке поводження вдома.

Важливо підкреслити, що виявлення однієї або кількох з перелічених ознак не є однозначним підтвердженням факту насильства, проте є підставою для підвищеної пильності та подальшого збору інформації з дотриманням етичних норм та принципів конфіденційності.

У разі виявлення ознак, що можуть свідчити про домашнє насильство, інспектору Служби освітньої безпеки необхідно діяти відповідно до чіткого алгоритму:

1. Первинна оцінка ситуації та забезпечення безпеки дитини. У випадку безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини першочерговим завданням є негайне вжиття заходів для її захисту та інформування відповідних правоохоронних органів.

2. Фіксація інформації, а саме: детальне документування всіх спостережень, висловлювань дитини, часу, місця та обставин виявлення

ознак насильства.

3. Інформування керівництва навчального закладу – негайне повідомлення директора або уповноваженої особи про виявлений випадок.

4. Взаємодія з іншими фахівцями, рекомендоване залучення до роботи соціального педагога та психолога навчального закладу для надання первинної психологічної допомоги дитині та розробки подальшого плану дій.

5. Повідомлення компетентних органів – інформування територіальних органів опіки та піклування відповідно до встановленого законодавством порядку.

6. Співпраця з правоохоронними органами – надання всієї наявної інформації слідчо-оперативній групі у разі проведення розслідування.

7. Дотримання принципів конфіденційності та етичної поведінки. Варто забезпечити нерозголошення інформації про випадок насильства серед осіб, не залучених до процесу надання допомоги дитині.

Ефективна взаємодія з дітьми, які могли постраждати від домашнього насильства, потребує дотримання низки важливих принципів [4, с. 427]:

1. Правдивість – бути щирим та відкритим у спілкуванні, уникати фальші та обману.

2. Повага до дитини – цінувати її індивідуальність, ставитися з розумінням та прийняттям.

3. Компетентність – демонструвати впевненість у своїх діях та знаннях.

4. Прагматизм – мати реалістичне уявлення про ситуацію та можливі шляхи її вирішення.

5. Відповідальність – усвідомлювати важливість своєї ролі та бути готовим нести відповідальність за свої дії.

Ключовим елементом є створення безпечного та спокійного простору для дитини, де вона відчуватиме себе захищеною та зможе довіритися дорослому. Важливо проявляти терпіння, дати дитині час та можливість спокійно розповісти про свій досвід, не чинити тиску та запевнити у своїй підтримці. Слід використовувати просту та зрозумілу мову, бути чесним у своїх обіцянках та забезпечити емоційну підтримку та піклування.

Раннє виявлення та ефективне реагування на випадки домашнього насильства щодо дітей є важливим завданням, що потребує консолідованих зусиль усіх суб’єктів освітнього процесу. Інспектори Служби освітньої безпеки завдяки своїй присутності в навчальних закладах та налагодженій взаємодії з дітьми мають значний потенціал у виявленні перших ознак насильства та ініціюванні своєчасних заходів захисту. Розуміння наслідків домашнього насильства, чітке дотримання алгоритму дій та застосування принципів етичної та професійної поведінки у роботі з постраждалими дітьми є запорукою ефективного виконання їхньої важливої місії у забезпеченні безпечного та сприятливого освітнього середовища для кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Перцева Т. О., Огоренко В. В., Кожина Г. М. та ін. Актуальні проблеми сімейного насильства: монографія. Дніпро, 2021. 199 с.
2. Ботнаренко І. Психологічні особливості дитини, постраждалої від домашнього насильства. *Толерантність у системі цінностей сучасної особистості:* матер. Всеукр. наук. конф., приур. до Міжнар. дня толерантності (м. Маріуполь, 12 листопада 2021 р.). Маріуполь : ДонДУВС, 2021. С. 359-362.
3. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів : Вид-во Старого Лева, 2021. 424 с.
4. Мітченко К. В. Психологічний аспект взаємодії поліцейського з дітьми-жертвами домашнього насилля. *Толерантність у системі цінностей сучасної особистості:* матер. Всеукр. наук. конф., приур. до Міжнар. дня толерантності (м. Маріуполь, 12 листопада 2021 р.). Маріуполь : ДонДУВС, 2021. С. 425-428.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-19. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради.* 2001. № 30. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.

Ірина НІКІТІНА
старший викладач
кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

БЕЗПЕКА ДИТИНИ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтеграція технологій у життя молоді викликала занепокоєння з приводу їхньої цифрової безпеки. У сучасному цифровому світі діти з раннього віку активно користуються інтернетом та гаджетами. Інтернет широко поширений серед дітей. Наприклад, майже всі підлітки США (96 %) кажуть, що користуються ним щодня. Більшість батьків з маленькими дітьми (89 % з дітьми віком від 5 до 11 років, 81 % з дітьми віком від 3 до 4 років та 57 % з дітьми віком від 2 років і молодше) повідомляє, що їх діти дивляться відео на YouTube [1].

Разом із можливостями виникають і ризики – кібербулінг (цькування в мережі), залежність від гаджетів та соціальних мереж, спілкування з незнайомцями, витік персональних даних, онлайн-шахрайство, контакт із небезпечним контентом (насильство, порнографія, пропагандаІ тощо.

Цифрова безпека дитини – це сукупність знань, навичок і поведінкових практик, які захищають особистість дитини в цифровому середовищі, зокрема в Інтернеті, соціальних мережах, мобільних додатках.

У підготовці дітей до роботи в Інтернеті велика роль відводиться батькам та вчителям. Важливо розуміти, що формування навичок цифрової

безпеки – це не разова акція, а системна робота. Чим раніше дитина дізнається про можливі небезпеки і навчиться їм протистояти, тим впевненіше і безпечніше вона почуватиметься в цифровому світі. Батьки мають встановити чіткі межі та очікування щодо дій підлітка в Інтернеті. Вони також повинні регулярно перевіряти юних користувачів та намагатися зрозуміти, до яких сайтів, ігор та контактів вони звертаються в Інтернеті.

Є ряд правил, які можуть допомогти відносно безпечно перебувати в інтернет-просторі, яким треба навчити дитину, які враховувати під час ігор, навчання та дослідження в Інтернеті [2].

1) Будьте обережні з паролями. Створюйте надійні паролі, які не можна знайти у словнику (і які включають цифри та спеціальні символи).

2) Перевірте налаштування. Увімкніть усі параметри конфіденційності та переконайтеся, що вони налаштовані на мінімізацію збору даних.

3) Батькам необхідно перевірити рекомендований віковий рейтинг перед додаванням нового контенту на гаджет дитини.

4) Юні користувачі повинні негайно зупинитися та попередити дорослого, якщо вони зіткнуться з чимось незвичайним чи неприємним в Інтернеті. Дітей треба привчити зупинятися та отримувати схвалення дорослого щоразу, коли їх просять купити, чи завантажити контент в Інтернеті.

5) Діти повинні бути обережними з вікнами, що спливають, уникати спеціальних пропозицій, які часто намагаються зібрати особисту інформацію.

6) Важливе завдання для батьків – навчити усвідомлювати різницю між реальними друзями та друзями, які знаходяться лише в мережі, розповісти, що робити, якщо друг, який знаходиться лише в мережі, просить надати унікальні особисті дані, такі як повне ім’я людини, фотографію, адресу чи паролі.

7) Залишайтеся непоміченими. Закривайте веб-камери, коли вони не використовуються. Наклеювання шматка стрічки на камеру пристрою – це дешевий і простий спосіб запобігти несанкціонованому перегляду.

Дорослі повинні бути цифровими наставниками, навчати правил безпечного використання мережі, контролювати та обговорювати онлайн-активність, використовувати батьківський контроль та фільтри контенту, бути прикладом відповідального цифрового споживання. Цифрова безпека – це не лише технічні навички, а й культура поведінки в мережі. Завдання дорослих – навчити дітей бути відповідальними та обережними в цифровому середовищі.

Сучасна школа має не лише давати академічні знання, а й формувати в учнів цифрову грамотність – здатність відповідально, безпечно та критично використовувати Інтернет та технології, розвивати в учнів критичне мислення та медіаграмотність. Уроки інформатики, громадянської освіти, класний годинник можуть стати майданчиком для обговорення таких тем, як захист особистих даних, правила спілкування в Інтернеті, розпізнавання

фейків, шахрайських сайтів, підозрілих повідомлень та кіберзагроз.

Велика роль і приклад педагогів. Вчителі, які демонструють відповідальне ставлення до цифрових ресурсів, формують в дітей правильні моделі поведінки. Крім того, школа може організовувати тренінги, семінари, зустрічі з експертами з кібербезпеки, залучати батьків до освітнього процесу, щоб забезпечити єдину лінію виховання вдома та у школі.

Таким чином, школа відіграє фундаментальну роль у вихованні цифрово безпечного покоління. Це відповідальність, яка потребує сучасних підходів, співпраці з батьками та постійного оновлення знань педагогів.

Деякі захисники дитячої безпеки стверджують, що Інтернет, і особливо соціальні мережі, несуть відповідальність за широкий спектр потенційної шкоди для молодих користувачів, включаючи, крім іншого, знущання, залежність, сексуальну експлуатацію та погані фізичні та психічні наслідки для здоров'я, такі як депресія, розлади сприйняття тіла, самоушкодження та відсутність. З іншого боку Інтернет та соціальні мережі можуть і вже покращили життя молодих людей, пов'язавши їх із розвагами, освітою та суспільством [3]. Забезпечити молодим людям найкращий можливий досвід в Інтернеті, балансуючи між безпекою та корисністю, – складно з огляду на те, що у кожної дитини та підлітка різні потреби та унікальні обставини. Універсальне регулювання, наприклад, обов'язкові вимоги до перевірки віку, не вирішить усі ці проблеми.

Список використаних джерел

1. Annie, E. Casey Foundation. Internet Safety for Kids. URL : https://www.aecf.org/blog/internet-safety-for-kids.

2. Protecting and Prioritizing Children's Rights and Safety in Digital Environments. *UNICEF*. URL : https://www.unicef.org/innovation/stories/protecting-childrens-rights-in-digital-environments.

3. Jonson, A. How to Address Children's Online Safety in the United States. URL : https://itif.org/publications/2024/06/03/how-to-address-childrens-online-safety-in-united-states/

Юлія ОЛІЙНИК
викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

У сучасному світі основними характеристиками життя є глибокі інтеграційні процеси, які охоплюють різні сфери: економіку, політику, соціальні відносини та право. Ці інтеграційні процеси, зокрема, проявляються в посиленні міграційних процесів, які призводять до виникнення численних правовідносин, що виходять за межі однієї держави. Ці правовідносини потребують регулювання на міжнародному рівні, що стало особливо актуальним у контексті прагнення держав стати демократичними, де закони працюють, а люди мають певні свободи і рівні права.

В Україні інтеграція законодавства в європейське право має важливе значення для захисту прав дітей. У цьому контексті ратифікація міжнародних договорів у сфері сімейного права, розроблених в рамках Ради Європи та Гаазької конференції з міжнародного приватного права, є ключовою. Ці угоди дозволяють вирішувати практичні питання, пов'язані з реалізацією прав дітей, регулюючи матеріальні та особисті відносини між батьками та дітьми. Одним із основних документів, що окреслює права дитини, є Конвенція ООН про права дитини, яка визначає правові стандарти у сфері захисту прав дітей. Ця конвенція була ратифікована Україною 27 лютого 1991 року та набула чинності 27 вересня того ж року. Вона встановлює основоположні права дитини, зокрема право на життя, розвиток, освіту та захист від насильства і експлуатації [1, 3].

Важливою частиною міжнародного правового поля України є також низка договорів, підписаних у 2002-2003 роках, які регулюють різні аспекти прав дітей. Зокрема, у 2006 році Україна ратифікувала Конвенцію про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (1980), Європейську конвенцію про здійснення прав дітей (1996), Конвенцію про юрисдикцію, щодо батьківської відповідальності та захисту дітей (1996) та інші угоди, які стосуються стягнення аліментів за кордоном і визнання рішень стосовно зобов'язань про утримання [2, с. 45].

Україна не лише приєднується до чинних конвенцій, але й активно бере участь у розробці нових міжнародних інструментів у сфері сімейного права, таких як Європейська конвенція з усиновлення та Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. Важливим є й той факт, що не всі країни ЄС ратифікували Стамбульську

конвенцію, зокрема Угорщина, Чехія, Латвія, Литва та Словаччина. Україна, як одна з країн-авторок Стамбульської конвенції, підписала її 7 листопада 2011 року, а ратифікувала 20 червня 2022 року. Стосовно Європейської конвенції про визнання та виконання рішень щодо опіки над дітьми, яка була розроблена в рамках Ради Європи, то її ратифікація відбулася відповідно до Закону України від 6 березня 2008 року № 135-VI. Ця конвенція надає можливість вирішувати питання, пов'язані з піклуванням про дитину. Вона визначає термін «опіка» як право особи на можливість піклуватися про дитину, що включає питання місця проживання та контактів з дитиною. Положення конвенції застосовуються не лише до фізичних, але й до юридичних осіб, установ та організацій, при цьому не поширюються на осіб, які представляють інтереси дітей [4].

Відповідно до статті 171 Сімейного кодексу України, дитина має право на власні думки та на те, щоб їх висловлювати. Це право є важливим аспектом її особистісного розвитку і сприяє формуванню у дитини почуття власної гідності. Батьки та інші члени сім'ї зобов'язані створювати умови для вільного висловлювання думок дитини та брати до уваги її думки при ухваленні рішень, які стосуються її особистого життя. Стаття 17 Сімейного кодексу визначає роль органів опіки та піклування у забезпеченні виконання сімейних прав і обов'язків. Ці органи відповідають за допомогу особам у здійсненні їхніх прав, а також беруть участь у судових справах, пов'язаних з позбавленням батьківських прав та їх поновленням. Таким чином, вони виступають як захисники інтересів дитини у правовій системі.

Конституційний Суд України визнав невтручання в сімейне життя безпідставним, за винятком випадків, передбачених законом. У статті 51 Конституції України зазначається, що дитинство охороняється державою, що є важливим елементом захисту прав дітей. Закон України «Про охорону дитинства» також встановлює обов'язок держави забезпечити належні умови для розвитку дітей, що підкреслює важливість сімейного оточення в цьому процесі. Згідно з Сімейним кодексом батьки мають обов'язок утримувати своїх дітей з моменту їх народження до досягнення ними повноліття. Це включає в себе не тільки матеріальні витрати, але й емоційну підтримку та виховання. У випадку неналежного виконання цих обов'язків батьки можуть нести відповідальність перед законом [2, с. 84].

Міжнародно-правова договірна база України також сприяє захисту прав дітей. Зокрема, в Україні укладені двосторонні договори про правову допомогу у цивільних справах, які дозволяють вирішувати питання стягнення аліментів з громадян, що проживають за кордоном. Це є важливим кроком у забезпеченні прав дитини на утримання, незалежно від місця проживання батьків. В Україні протягом останнього часу відбулися значні зміни в осмисленні та реалізації прав дітей. Держава почала більше уваги приділяти інтересам дітей, удосконалюючи механізми контролю за дотриманням законодавства в сфері охорони дитинства. Розвиток соціально-правових

інституцій, які займаються захистом дітей, також сприяє поліпшенню ситуації в цій сфері.

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що захист прав дітей в Україні є багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу з боку держави, суспільства та родини. Завдяки наявності чітких правових норм у Сімейному кодексі та зобов'язанням міжнародного права Україна має можливості для ефективного захисту прав дітей та створення умов для їхнього гармонійного розвитку. Однак важливо, щоб усі учасники процесу працювали разом для досягнення цих цілей, забезпечуючи щасливе та безпечне дитинство для кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства: Закон України. Документ 2402-III, чинний, ред. від 01.01.2025 р., підстава – 4170-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2402-14.
2. Кириченко Т. С. До питання про правове регулювання захисту дітей в Україні. *Проблеми цивільного права та процесу:* матер. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 травня 2023 р.).Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 202-206.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
4. Рішення Конституційного Суду України. Справа № 1-4/2009. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-09.

Сергій ПЕТРЕНКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасний період розвитку України пов'язаний із численними викликами, обумовленими розв'язаною проти нашої держави повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. Необхідність відновлення територіальної цілісності, національної безпеки та безпеки населення, зміцнення державності та збереження української ідентичності набувають невідкладної актуальності.

Через це національно-патріотичне виховання молоді виступає не лише складовою державної ювенальної політики, а й дороговказом для формування у неповнолітніх осіб усвідомлення своєї належності до українського народу, відповідальності за майбутню долю держави, готовності до її захисту.

Безперечно, потужні можливості впливу на розвиток патріотичних

почуттів і прикладних умінь молодої людини має, зокрема, викладач фізичної культури, адже велику роль у фізичній підготовці юнаків до військової служби відіграють засоби фізичної культури. Особливо їх роль зростає на фоні погіршення стану здоров'я та незадовільної фізичної підготовленості у значної кількості хлопців, які непридатні до військової служби, що своєю чергою є нагальною проблемою сьогодення, зокрема, через військову агресію з боку сусідньої держави. Тривалий період бойових дій засвідчив надзвичайну важливість фізичної підготовки майбутніх воїнів-захисників нашої держави, які отримують базову фізичну підготовку під час практичних занять з фізичної культури [1, с. 10].

Дійсно, варто визнати те, що фізична підготовка молоді є одним з найбільш ефективних засобів реалізації завдань національно-патріотичного виховання. Фізична підготовка не тільки сприяє гармонійному розвитку особистості, зміцненню здоров'я, формуванню морально-вольових якостей, а й створює сприятливі умови для виховання дисциплінованості, рішучості, витривалості, командної роботи – якостей, необхідних сучасному активному громадянину, тісно пов'язаних з патріотичними цінностями.

Нагадаємо, що у п. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX, під національно-патріотичним вихованням розуміється наскрізний виховний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, державної незалежності і територіальної цілісності України [2].

Також ч. 2 ст. 9 цього закону закріплено, що національно-патріотичне виховання охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед сфери освіти і науки, молодіжну та соціальну сфери, культури і мистецтва, реклами, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавства, туризму, охорони довкілля, фізичної культури і спорту, профорієнтації на військові спеціальності, цивільної оборони та цивільного захисту, безпеки і оборони України, зв'язків із закордонними українцями [2].

Варто відмітити, що законодавчі положення знайшли подальший розвиток у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України 06.06.2022 № 527. У преамбулі вказаної концепції, серед іншого, вказано про те, що процес патріотичного виховання дітей і молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам, ґрунтуватися на духовно-моральних засадах [3].

Наголошуючи на важливості фізичної культури і спорту у

патріотичному вихованні, Г. Тітова, В. Бобошко та С. Романенко вказують на те, що сучасна система фізичного виховання спроможна сформувати у старших підлітків не тільки повагу гуманістичних загальнолюдських цінностей, але і забезпечити національно-патріотичне виховання свідомої, громадсько-налаштованої людини, творчої особистості, яка здатна до самостійного прийняття рішень та їх реалізації під час життєдіяльності як методу збереження національної ідентичності українського соціуму та іміджевого підвищення країни у світовому просторі [4, с. 17].

У свою чергу В. Микитчик вказує на значну зацікавленість науковців проблематикою патріотичного виховання в сучасній системі освіти України. Разом із тим фахівець звертає увагу на питання формування патріотизму у дітей молодшого шкільного віку в різних формах фізичного виховання, якому присвячені лише поодинокі праці, що засвідчує актуальність досліджуваної теми [5, с. 59]. Дійсно, більшість доступних у відкритих джерелах досліджень приділяє головну увагу підліткам, тоді як малолітні особи переважно не розглядаються фахівцями у зазначеному аспекті.

Насамкінець варто підтримати позицію С. Жевага у тому, що одним з найважливіших показників здорового способу життя є обсяг фізичних навантажень, правильне використання фізичних вправ. Фізичні вправи допомагають боротися із втомою, зберігати високий рівень фізичної працездатності й удосконалювати інтелект. Систематичне тренування, виконання фізичних вправ, як показали численні спостереження, сприяють зміцненню серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату, тривалому збереженню функцій залоз внутрішньої секреції й надниркових залоз, позитивно впливають на функціонування практично усіх систем і органів. Під впливом систематичного виконання фізичних вправ в організмі виробляються спеціальні гормони, які підвищують настрій людини, сприяють підтриманню бадьорості, енергії, працездатності [6, с. 48].

Спираючись на викладене, можна дійти наступних висновків:

по-перше, в умовах триваючого збройного конфлікту надзвичайно важливо підтримувати й розвивати національно-патріотичне виховання української молоді;

по-друге, фізична підготовка молоді є невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання, що дозволяє загартувати тіло і дух, навчити працювати в команді та долати перешкоди;

по-третє, фізичну підготовку молоді доцільно оптимізувати не лише з позиції розмежування програм фізичних навантажень, а й у аспекті вікової диференціації національно-патріотичного виховання неповнолітніх осіб.

Список використаних джерел

1. Нечипоренко Л. А. Фізичне виховання та військово-прикладна підготовка молоді України: навч.-метод. посібник. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 216 с.

2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX.

URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text.

3. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12.

4. Тітова Г. В. Роль фізичної культури і спорту у патріотичному вихованні старших підлітків. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 61(2). С. 15-17.

5. Микитчик В. Досвід патріотичного виховання в сучасній системі освіти України. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. 2023. С. 53-61.

6. Жевага С. І. Роль фізкультурної освіти у патріотичному вихованні молоді. *Проблеми освіти.* 2012. № 72. С. 46-50.

Віктор ПОНОМАРЕНКО
викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

У цифрову епоху дедалі більшого поширення набуває кібербулінг – форма насильства, яка здійснюється через цифрові засоби комунікації, зокрема соціальні мережі, месенджери, ігрові платформи, відеохостинги. Особливої актуальності це явище набуває серед дітей, які є активними користувачами Інтернету, проте не завжди усвідомлюють ризики та межі безпечної поведінки онлайн. Кібербулінг може проявлятися в образливих коментарях, погрозах, приниженні честі та гідності, розповсюдженні особистої інформації без згоди, при цьому його наслідки можуть бути навіть важчими за традиційні форми булінгу через постійний цифровий доступ до жертви та широку публічність агресивного контенту.

У 2019 році Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено статтею 173-4, яка нормативно закріплює поняття булінгу учасника освітнього процесу та встановлює відповідальність за вчинення такого діяння, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій [1]. Однак на практиці застосування цієї статті має обмежений характер:

– по-перше, багато випадків кіберцькування залишаються непоміченими або не розцінюються як правопорушення через те, що стаття 173-4 КУпАП охоплює виключно учасників освітнього процесу;

– по-друге, відсутність чіткого визначення кібербулінгу у праві створює прогалини у його кваліфікації;

– по-третє, збір доказів у цифровій формі є складним без залучення спеціалістів, а потерпілі не завжди звертаються по допомогу вчасно.

Попри наявність окремих нормативних зрушень, система реагування на кібербулінг в Україні ще далека від ефективності. Заклади освіти часто не мають належних інструкцій або підготовки для виявлення ознак кіберцькування, а психологічна допомога дітям обмежується лише наявністю одного шкільного психолога, який не завжди має відповідну кваліфікацію у сфері цифрової безпеки. Водночас кіберполіція не в змозі оперативно реагувати на численні звернення, особливо коли йдеться про неповнолітніх учасників конфлікту. Часто кібербулінг здійснюється через закордонні платформи, які не завжди співпрацюють із українськими правоохоронними органами, особливо без судового рішення або запиту міжнародної допомоги. Тому існує об'єктивна потреба в оновленні правового підходу до захисту прав дитини у цифровому просторі.

Актуальним є закріплення в українському законодавстві окремого визначення кібербулінгу, яке би дозволило чітко відмежувати його від інших правопорушень. Окрім того, варто передбачити більш гнучкі механізми відповідальності за кібербулінг, особливо у випадку, коли правопорушниками є діти або підлітки. Така відповідальність має бути не стільки каральною, скільки виховною, з можливістю медіації, суспільно-корисних робіт, обов'язкового проходження психологічної консультації тощо. Разом із цим заклади освіти мають бути забезпечені інструкціями, алгоритмами реагування, зразками документів для фіксації випадків кіберцькування та схемами взаємодії з поліцією, соціальними службами й батьками.

Важливою складовою протидії кібербулінгу має стати системне навчання дітей цифровій грамотності та етиці поведінки онлайн. Міністерство освіти і науки України вже запровадило окремі навчальні курси, а на платформі Дія.Освіта з'явилися освітні серіали, присвячені цифровій безпеці. Проте ці ініціативи мають стати обов'язковими елементами шкільної програми з початкової школи з поступовим розширенням і поглибленням тематики. Батьки також потребують інформування та навчання – адже саме вдома дитина отримує перші настанови про безпечне користування Інтернетом. Платформи, що використовуються дітьми, мають впроваджувати ефективні фільтри та можливості блокування агресивних користувачів, а також оперативно реагувати на скарги щодо контенту, що порушує права дитини.

Ключовим чинником у розв'язанні проблеми кібербулінгу має стати міжвідомча взаємодія – злагоджена співпраця Міністерства освіти, Міністерства цифрової трансформації, Національної поліції, кіберполіції, шкіл, місцевих громад, ІТ-компаній та громадських організацій. Позитивним прикладом у цьому напрямі є співпраця МВС і МОН у створенні спільних рекомендацій для шкіл щодо протидії булінгу, а також пілотні проєкти, в межах яких в окремих регіонах уже реалізуються моделі швидкого реагування на випадки онлайн-цькування. Більш того, варто запозичувати міжнародний досвід. Наприклад, у Франції діють мобільні додатки

для повідомлення про кібербулінг, а у Великобританії школи зобов'язані розробляти та впроваджувати внутрішні правила реагування на кіберзагрози. В Україні подібна практика тільки зароджується.

Психологічна підтримка жертв кібербулінгу повинна стати доступною та системною. Йдеться як про роботу шкільних психологів, так і про створення незалежних консультативних центрів, телефонів довіри, онлайн-платформ, куди дитина може звернутися анонімно. Також варто проводити кампанії з інформування про ознаки кібербулінгу та способи реагування на нього. У цьому процесі важливу роль відіграють неурядові організації та волонтери, які можуть ефективно охоплювати аудиторію дітей і підлітків через ті самі цифрові канали, де поширюється кіберцькування.

Отже, протидія кібербулінгу серед дітей в Україні є складним завданням, що вимагає не лише нормативного регулювання, а й глибоких змін у культурі цифрової поведінки. Необхідно чітко визначити поняття кібербулінгу в праві, запровадити алгоритми дій для закладів освіти, розвивати цифрову грамотність з молодшого віку, забезпечити психологічну підтримку постраждалих, активізувати роботу держави з приватними платформами та впроваджувати міжнародні стандарти. Тільки за умов цілісного та системного підходу можна сформувати безпечне цифрове середовище, у якому права дитини будуть захищені не лише на папері, а й на практиці.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. №8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

Андрій СІРКО
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Для ефективного захисту прав дітей на національному рівні, міжнародні стандарти вимагають комплексного підходу, що включає законодавчі ініціативи, інституційну підтримку та використання адміністративно-правових механізмів. При цьому надзвичайно важливо, щоб національне законодавство відповідало міжнародним вимогам. Так, одним з основних міжнародних документів, що визначає стандарти захисту прав дітей, є

Конвенція ООН про права дитини, яка була прийнята 20 листопада 1989 року. Цей документ складається з 54 статей і регулює широкий спектр прав дітей, включаючи право на життя, освіту, здоров'я, захист від насильства, а також право на участь у суспільному житті. Усі держави, які ратифікували Конвенцію, зобов'язані дотримуватися її положень і вживати всіх необхідних заходів для забезпечення прав дітей. Це включає забезпечення соціальних, економічних, культурних та громадянських прав.

Україна приєдналася до Конвенції ООН про права дитини 27 лютого 1991 року, що стало значним кроком у сфері захисту прав дітей на національному рівні. Відтоді в Україні було ухвалено низку законодавчих актів, спрямованих на імплементацію положень цієї Конвенції в національне право. Одним із важливих кроків стало ухвалення Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року. Цей закон встановлює основні принципи політики щодо забезпечення прав дітей в Україні, визначаючи основні напрями роботи органів влади у сфері захисту прав дітей та сімейної політики [4].

Іншим важливим документом є Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що регулює, в тому числі, питання захисту дітей від психологічного, фізичного, економічного насильства в родинному середовищі. Закон передбачає комплекс заходів, які повинні застосовуватися для захисту дітей від фізичного, психологічного або сексуального насильства, а також від експлуатації. Це включає право дітей на безпечне середовище для розвитку та забезпечення їхнього благополуччя в межах сім'ї [5].

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 № 20/95-ВР регулює діяльність органів, які забезпечують правовий захист дітей. Цей закон визначає функції та повноваження органів опіки та піклування, що займаються захистом прав дітей, а також створює умови для їх належного забезпечення в складних життєвих ситуаціях. Завдяки цьому законодавчому акту органи державної влади та місцевого самоврядування отримали необхідні інструменти для захисту прав дітей у різних сферах – від освіти до охорони здоров'я [3].

Одним із важливих елементів правового регулювання є система ювенальної юстиції, яка функціонує в Україні з метою забезпечення правосуддя для дітей, які стали жертвами або свідками злочинів. Ця система включає спеціалізовані суди, прокуратуру та органи поліції, які здійснюють розгляд справ, що стосуються дітей, та вживають необхідних заходів для їхнього захисту. Метою ювенальної юстиції є створення спеціалізованих умов для розгляду таких справ, де враховуються особливості психо-емоційного стану дітей та їхні потреби в умовах правосуддя.

Захист прав дітей в Україні також базується на адміністративно-правових механізмах та інструментах, таких як адміністративні акти та рішення органів опіки і піклування, які приймаються для забезпечення прав

дітей у різних сферах життя. Ці акти дозволяють швидко реагувати на порушення прав дітей і приймати рішення, що забезпечують захист їхніх інтересів, а також ефективно регулюють питання, що стосуються прав та обов'язків батьків і законних представників дітей [1, с. 76].

Важливим аспектом є співпраця державних органів з громадськими організаціями, що працюють у сфері захисту прав дітей. Такі партнерства сприяють більш ефективному вирішенню проблем, з якими стикаються діти, та дозволяють забезпечити комплексний підхід до їхнього захисту. Ця співпраця дозволяє об'єднувати ресурси та знання для реалізації програм, спрямованих на покращення умов життя дітей та захист їх прав в Україні. Наразі в Україні триває процес удосконалення адміністративно-правового механізму захисту прав дітей. Одним з основних завдань є подальша імплементація міжнародних стандартів, таких як Конвенція ООН про права дитини, в національне законодавство. Це дозволить забезпечити більш ефективну та справедливу систему захисту прав дітей, а також удосконалити інструменти реагування на порушення їхніх прав, зокрема через створення спеціалізованих органів та механізмів, які б могли швидко реагувати на будь-які порушення.

Враховуючи сучасні виклики, такі як війна, економічна нестабільність та інші соціальні проблеми, захист прав дітей в Україні потребує постійного вдосконалення. Необхідно розробляти нові програми, спрямовані на підтримку дітей, що опинилися в складних життєвих ситуаціях, зокрема в умовах тимчасової окупації, переселення чи біженства. Діяльність державних органів, громадських організацій і міжнародних партнерів повинна бути спрямована на створення умов, де кожна дитина буде захищена від насильства та експлуатації [2, с. 176].

Отже, міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей є важливим інструментом для вдосконалення національної системи захисту прав дітей в Україні. Впровадження міжнародних стандартів у національне законодавство та створення ефективних механізмів захисту прав дітей сприятиме підвищенню рівня добробуту та розвитку кожної дитини в Україні.

Список використаних джерел

1. Бахчев К. Міжнародний досвід реалізації ювенальної політики. *Концептуальні положення механізму захисту прав дітей: український та зарубіжний контекст:* кол. монографія. Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 75-103.

2. Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: навч. посібник (2-ге вид., змін.). Харків : Право, 2019. С. 392.

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/239-17.

4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14.

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14.

6. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. (ратифік. Україною 27.02.1991 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Володимир ТИМОФЄЄВ
старший викладач
кафедри вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Анатолій НАТОЧІЙ
старший викладач
кафедри вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Юлія ТОЛМАЧОВА
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ В КУРСАНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії проти України особливої уваги потребують питання збереження психологічного здоров'я та морально-етичного клімату в освітньому середовищі, зокрема у військових навчальних закладах. Курсанти, як майбутні офіцери та захисники держави, перебувають у ситуації подвійного психологічного навантаження – як через складнощі освітнього процесу, так і через загрози, пов'язані з війною. У таких умовах будь-які прояви булінгу (цькування, приниження, агресивна поведінка) можуть мати значно серйозніші наслідки як для особистості, так і для колективу в цілому.

Протидія булінгу в курсантському середовищі потребує системного та комплексного підходу, який має охоплювати як превентивні заходи, так і ефективні механізми реагування. Важливими складовими цієї роботи є формування культури взаємоповаги, впровадження програм психологічної підтримки, чітке нормативно-правове регулювання випадків булінгу та посилення відповідальності за подібні дії. Умови воєнного стану потребують ще більшої уваги до морально-психологічного клімату в освітніх колективах, адже від психологічної стійкості курсантів залежить не лише якість їх підготовки, а й готовність до виконання службових обов'язків в екстремальних умовах.

На сьогодні питання наукового визначення та офіційного тлумачення ознак булінгу в національному законодавстві залишається недостатньо врегульованим, тому окремі положення статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення трактуються неоднозначно.

В сучасному українському законодавстві «Булінг» (цькування) (далі – булінг) згідно зі статтею 173-4 КУпАП [1] визначається як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи, або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [2].

Національне законодавство, зокрема Конституція України, забезпечує правові гарантії, які можуть бути використані як основа для протидії булінгу в освітньому середовищі. Так, згідно зі статтею 3 Конституції, честь, гідність, недоторканність і безпека особи визнаються найвищою соціальною цінністю. А стосовно статті 28, то вона прямо закріплює право кожного на повагу до його гідності та забороняє будь-яке принижуюче чи жорстоке поводження [3]. Ці положення особливо актуальні у військових навчальних закладах, де сувора дисципліна не повинна переходити межу законного впливу та перетворюватися на моральне або фізичне цькування. Таким чином, дотримання конституційних прав у курсантському середовищі є не лише правовою вимогою, а й моральною основою формування стійкого, здорового колективу.

Особливістю курсантського середовища є сувора ієрархічна структура, підвищені вимоги до дисципліни, чіткий розпорядок дня та фізичного навантаження, що в поєднанні з психологічним тиском воєнного часу створює сприятливе підґрунтя для виникнення булінгу. У деяких випадках негативні дії маскуються під так зване «виховне навантаження», що призводить до їх замовчування і толерування в середині колективу. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є впровадження систем превентивної роботи, регулярне проведення тренінгів з формування емоційної стійкості, комунікативної культури, а також створення механізмів довіри, що дозволяють курсантам безпечно звертатись за допомогою. Подібні підходи вже довели свою ефективність у військових академіях країн НАТО, де боротьба з булінгом розглядається як елемент підтримки боєздатності та моральної єдності підрозділів.

Продовжуючи розгляд теми, слід зазначити, що успішна протидія булінгу у військових навчальних закладах можлива лише за умови активної співпраці між адміністрацією, командним складом, психологічною службою та курсантами. Необхідним є створення безпечного освітнього простору, де кожен курсант відчуває себе захищеним, має змогу відкрито висловити свої переживання та отримати кваліфіковану підтримку. Окрім внутрішніх механізмів навчального закладу, важливою є зовнішня взаємодія – зокрема із фахівцями центрів медико-психологічної допомоги, правозахисними організаціями, громадськими ініціативами, що займаються питаннями прав людини та молодіжної безпеки.

Крім того, перспективним напрямом є впровадження адаптованих до

військового контексту програм з антибулінгу, що враховують специфіку субординаційних відносин та принципів командної відповідальності. Доцільним також є створення ефективних каналів зворотного зв'язку (анонімні опитування, гарячі лінії, цифрові скриньки довіри), які дозволяють вчасно виявляти ризики прояву булінгу. Урахування кращих світових практик, зокрема досвіду держав НАТО, а також систематичний моніторинг морально-психологічного стану курсантського контингенту повинні стати обов'язковим елементом освітнього процесу у військових вишах. Усі ці заходи сприятимуть не лише зниженню рівня конфліктності, а й формуванню нового покоління офіцерів з високим рівнем емоційного інтелекту, лідерства та командної етики.

Особливої уваги потребує роль лідерства та формування здорової командної культури в курсантському середовищі. Командири, офіцери та викладачі мають бути не лише носіями військових знань і дисципліни, а й прикладом толерантності, поваги та емпатії. Вони повинні активно протидіяти будь-яким проявам булінгу, створюючи атмосферу відкритості та довіри. Формування у курсантів лідерських компетенцій, які включають навички конструктивної комунікації, управління конфліктами та емоційного інтелекту, є важливою складовою підготовки майбутніх офіцерів. Такий підхід сприяє не лише запобіганню цькуванню, а й формуванню згуртованого, морально стійкого колективу, готового до ефективної служби навіть в екстремальних умовах.

Отже, протидія булінгу в курсантському середовищі в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою складовою збереження психологічного здоров'я та морально-етичного клімату у військових навчальних закладах. Через підвищене психологічне навантаження і сувору ієрархічну структуру, булінг може мати особливо руйнівні наслідки як для окремої особистості, так і для всього колективу.

Ефективна боротьба з булінгом потребує комплексного підходу, який включає правове регулювання, формування культури взаємоповаги, системи психологічної підтримки та розвиток лідерських якостей у командному складі. Створення безпечного та підтримуючого середовища сприяє формуванню стійких, морально зрілих офіцерів, здатних виконувати свої обов'язки навіть в екстремальних умовах війни.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-10. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text.

2. Тінін Д. Г., Крисько В. А. Цькування в курсантському середовищі у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання: розмежування між «мобінгом» та «булінгом». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 209. С. 290-296.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top.

Марина ТИТАРЕНКО
доцент кафедри конституційного
та адміністративного права
Запорізького національного університету,
доктор філософії в галузі права, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Специфічні особливості комунікації правоохоронців передбачають спілкування з різними категоріями громадян, з правопорушниками, злочинцями, потерпілими, свідками. Це є невід'ємною складовою їх професійної діяльності. Тому їх вміння та навички діяти у складних службово-професійних ситуаціях, зокрема непередбачуваних умовах, які часто бувають пов'язані з необхідністю правильної та ефективної комунікації, пришвидшеного прийняття рішень, орієнтації в складних, незвичних ситуаціях, затриманням правопорушників і злочинців, збереженням життя людей та власного життя.

Кожен працівник правоохоронних органів наділений певними індивідуальними психологічними особливостями, через це процеси адаптації до складних умов праці й застосування отриманих знань на практиці потребують значних різноманітних зусиль, фахівцям-правоохоронцям потрібно як засвоїти та дотримуватися певних правових алгоритмів професійної діяльності, так і сформувати особисту психологічну готовність до неї.

Зважаючи на особливості професійної діяльності правоохоронця, постає нагальне питання про підвищення вимог до професійно-психологічних навичок особистості. Якісна їх підготовка впливає на рівень психологічної готовності фахівця, дозволяє максимально продуктивно та єфективно вирішувати велику кількість стандартних та позаштатних ситуацій при виконанні своїх професійних обов'язків.

Через це актуальність розвитку професійно-психологічних компетенцій, формування професійно-орієнтованих установок, цінностей в комунікації працівників правоохоронних органів набуває особливої уваги у сучасному суспільстві – через військову агресію.

Культура комунікації є дуже важливою для будь-якої людини, особливо правоохоронця. Потрібно звернути увагу, що говорячи про комунікативну культуру, потрібно мати на увазі не лише дотримання мовленнєвих норм, логічність та доцільність формулювання думки, лексичне багатство, а й те, що не менш важливу роль у спілкуванні, професійному зростанні, формуванні позитивного іміджу відіграють невербальні засоби комунікації.

Надзвичайна складність і напруженість професійної діяльності правоохоронців зумовлює високі вимоги до професійної комунікації кожного працівника. Професійна діяльність правоохоронців відноситься до

соціономічних професій типу «людина-людина» («людина-група» і «людина-суспільство»), оскільки дуже тісно пов'язана з постійною взаємодією з людьми, оцінкою їхніх вчинків відповідно до законодавства.

Особливостями професійної діяльності правоохоронця в аспекті комунікативних та психологічних здібностей є:

1) чітка нормативність та правова регламентація професійної поведінки та прийняття рішень. Вся діяльність працівників правоохоронних органів є чітко регламентована законом. Порушення закону, невиконання своїх посадових обов'язків є неприпустимими і веде до притягнення до відповідальності;

2) імперативний, владний характер професійних повноважень посадових осіб. Це положення формує необхідність неухильного, ефективного і якісного виконання правових приписів, формує спрямованість особистості до правомірної поведінки. Саме потреба в дотриманні моральних, правових норм є основною, соціально значимою якістю особистості, що формує її правосвідомість. А все це в сукупності складає високий рівень соціалізації особистості, відповідальність правоохоронців перед суспільством;

3) екстремальний характер правоохоронної діяльності. Професійна діяльність правоохоронців багато в чому має дуже напружений характер, зумовлений виконанням складної, одноманітної роботи в умовах дефіциту інформації, часу, активного опору з боку зацікавлених осіб, небажанням вступати в контакт, ігноруванням ними правових норм;

4) процесуальна самостійність, персональна (для багатьох – підвищена) відповідальність працівників (Євдокімова, 2018).

Так, О. Пасько пропонує свою систему професійно-важливих якостей професіонала, яка складається з:

1) інтелектуальних якостей, що характеризуються швидким сприйняттям інформації; логічним, стратегічним та абстрактним мисленням; професійною пам'яттю, яка відзначається високим ступенем організованості та гостротою запам'ятовування; орфографічною культурою письма; навичками швидкого перекладу усної мови у письмову; аналітичними здібностями інтелекту при сприйнятті інформації, висуванні гіпотез, версій;

2) моральних якостей, що засвідчують правову культуру правоохоронця, етику професійної поведінки, тактовність, доброзичливість. Моральні якості працівника взаємопов'язані із спрямованістю особистості через високорозвинену правосвідомість, що включає в себе розуміння та дотримання усіх принципів права, усвідомлення почуття законності у здійсненні правоохоронної діяльності;

3) вольових якостей, які полягають в енергійності, сміливості, цілеспрямованості, наполегливості, принциповості, самостійності, ініціативності, рішучості та посидючості;

4) психофізіологічних якостей (емоційна врівноваженість; психічна витриманість; вміння працювати в екстремальних умовах та стресових ситуаціях).

Психофізіологічні якості індивіда зумовлені природними задатками та впливають на успішність формування професійно-важливих якостей (швидкість сенсомоторних реакцій, зорово-рухової координації, екстра-інтроверсія, енергетизм, типологічні якості нервової системи та ін.).

Отже, ефективне вирішення професійних завдань у процесі виконання службової діяльності працівниками правоохоронних органів потребує наявності у них психологічних знань, вмінь та навичок, а також розвинених професійно важливих комунікативних компетентностей, тобто вміння грамотно та ефективно спілкуватися, насамперед, з об'єктом службової діяльності, з громадянами, з колегами.

Для правоохоронців комунікація є основним інструментом під час виконання ними професійних завдань, а також виступає основним засобом реалізації всіх інших сторін правоохоронної діяльності. 63 % професійних ситуацій працівників правоохоронних органів – це ситуації, пов'язані із комунікативними процесами.

Саме тому правоохоронцям необхідно знати не лише загальні закономірності спілкування, а й специфічні особливості у конкретних умовах службової діяльності, пов'язаної з правоохоронною функцією, конкретні психотехнології і психотехніки спілкування, тобто бути комунікативно компетентними.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г., Беліченко А. Г., Мельник В. В. Етика ділового спілкування: навч. посібник. Львів : Магнолія, 2017. 312 с.
2. Литвин В. В. Формування та розвиток професійної компетентності патрульного поліцейського. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2018. № 1(106). С. 277-287.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.
4. Євдокімова О. О., Жданова І. В., Швець Д. В. та ін. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посібник. Харків, 2018. 426 с.
5. Холод О. М. Комунікаційні технології: підручник. К. : КиМУ, 2012. 263 с.

Дмитро ТІНІН
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: УМОВИ СЬОГОДЕННЯ

В умовах дії правового режиму воєнного стану окремі випадки створюють прецеденти, в яких присутність поліції викликає непорозуміння суспільства в деяких аспектах, що потребує певного законодавчого роз'яснення та висвітлення в суспільстві. Досить часто зустрічають поліцейські дані проблеми при забезпеченні публічної безпеки та порядку в службовій діяльності [1].

Аналіз практичної діяльності поліції свідчить про те, що успішне виконання її завдань залежить як від належної кількості поліцейських та наявності різних спеціальних та технічних засобів, так і від кваліфікованого та професійного застосування цих засобів в конкретних ситуаціях та від тактики їх застосування [2]. Зміна основної функції правоохоронної системи в Україні з каральної на сервісну повинно бути забезпечене на рівні підготовки поліцейських з самого початку їх підготовки.

Забезпечення та захист прав дитини в умовах збройного конфлікту є надзвичайно актуальним питанням сучасності. Діти, як найбільш вразлива категорія населення, найчастіше потерпають від насильства, примусової міграції, втрати родини, доступу до освіти, медичної допомоги та ін.

Збройні конфлікти створюють загрози не лише для фізичного, а й для психологічного здоров'я дитини, порушуючи її основоположні права. Міжнародне та національне законодавство передбачає комплекс заходів для захисту дітей у таких умовах, однак їх ефективність часто залежить від конкретної ситуації в зоні бойових дій. Тому питання забезпечення прав дитини під час війни потребує постійної уваги, вдосконалення механізмів захисту та практичного втілення норм права.

Наслідки збройного конфлікту для життя дітей є катастрофічними: багато з них втратили членів родини, їхні домівки і школи зазнали руйнувань, а також вони стали жертвами насильства та психологічних травм. Для забезпечення безпеки, добробуту та захисту прав дітей в умовах війни необхідна співпраця урядів, міжнародних організацій, широкої громадськості та громадянського суспільства. Лише спільними зусиллями можна гарантувати краще майбутнє для дітей, які перебувають у зонах бойових дій [3, с. 174-177].

21.04.2022 в Україні Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Офісом Президента України, Радницею уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, а також Міністерством соціальної політики України розпочали загальнонаціональну інформаційну кампанію «Дитина не сама: інструкція з турботи». Метою кампанії є привернення уваги до проблем порушення прав дітей під час війни та надання конкретних рекомендацій щодо їх вирішення. Особливу увагу приділено правам дітей, які через війну залишилися без батьківського піклування і потребують захисту та тимчасового притулку. Кампанія також пропонує інструкції щодо правильного підтримання та захисту прав дітей, а також тимчасового влаштування їх у сім'ї. Крім того, важливо зазначити роль інших міжнародних організацій і волонтерів, які активно працюють над фізичним і моральним захистом дітей, зокрема тих, хто постраждав від війни, допомагаючи їм стати повноцінними членами суспільства з надійним і світлим майбутнім [4, с. 432-434].

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2022 року № 940 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо удосконалення механізму проведення евакуації» обласні державні адміністрації організовують наради з представниками територіальних громад області. Під час цих заходів органам місцевого самоврядування, районним та місцевим військовим адміністраціям надаються чіткі інструкції та алгоритм дій щодо здійснення обов'язкової евакуації родин з дітьми. Особлива увага приділяється сім'ям, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування [5].

На сьогодні місцеві евакуаційні комісії спільно з представниками Національної поліції України активно ведуть роботу з населенням, зокрема з родинами, у яких є діти, щодо проведення обов'язкової евакуації до більш безпечних регіонів країни. Батьків і законних представників дітей інформують про їхню відповідальність за збереження життя та здоров'я неповнолітніх, надають інформаційні матеріали, роз'яснюють їх права та обов'язки. Обласні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та військові адміністрації забезпечують підтримку родин під час організації евакуації, а також допомагають з тимчасовим розміщенням як на території України, так і за її межами [6, с. 20-25].

Доходимо висновку, що в умовах збройного конфлікту виникають серйозні загрози для реалізації основних прав дитини. Найчастіше порушуються права на життя, безпеку, освіту, медичну допомогу та захист від насильства. Забезпечення прав дитини в таких ситуаціях вимагає скоординованих дій держави, міжнародних організацій та громадянського суспільства. Важливим є не лише нормативне закріплення гарантій, а й їхнє реальне втілення через ефективні механізми підтримки та захисту. Захист дітей у період збройного конфлікту має бути пріоритетом гуманітарної політики та практичних дій на національному й міжнародному рівнях.

Сучасний правоохоронець повинен мати достатні знання з психологічного

розвитку дитини (типове для її віку) для створення більш ефективного контакту з жертвою та створення більш сприятливої атмосфери для спілкування, емпатичного контакту з дітьми, що сприятиме покращенню комунікації та допомозі дітям відчути підтримку. Необхідно підкреслити, що діти, які були жертвами насильства, можуть демонструвати різні психологічні симптоми, такі як тривожність, депресія, посттравматичний стрес, а правоохоронці з психологічними знаннями можуть вчасно виявити ці симптоми та забезпечити жертвам підтримку, вказати на потребу в психологічній підтримці для дітей-жертв, що також є важливим для відновлення психічного здоров'я дітей [7-8].

Список використаних джерел

1. Войтюк М. П. Роль органів Національної поліції при забезпеченні публічної безпеки та порядку. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листопада 2017 р.). Дніпро : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. С. 247-250. URL : http://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/1111.

2. Свєтловська Д., Тінін Д., Войтюк М. Деякі особливості нової концепції забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах дії правового режиму воєнного стану. Матер. конференцій МЦНД (м. Житомир, 29 листопада 2024 р.). Житомир, 2024. С. 238-241. URL : https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/358

3. Подільчак О. М., Тимошенко Є. М. Захист прав і свобод дітей в умовах збройного конфлікту. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки:* матер. VIII Міжнар. наук.-практ. симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 9 травня 2024 р.). Івано-Франківськ : РВВ ЗВО «Університет Короля Данила», 2024. 272 с.

4. Могілевська Л. Проблеми забезпечення та захисту прав людини під час війни. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану*: матер. Міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 р.). Кривий Ріг, 2022. С. 432-433. URL : https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/06/zbirnyk-seminaru-29.04.2022.pdf#page=432.

5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо удосконалення механізму проведення евакуації: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2022. р. № 940. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2022-%D0%BF#Text.

6. Кононенко В. В., Кронівець Т. М., Одобецька І. С. Правове забезпечення інтересів дітей в умовах воєнного стану. *Захист прав дітей в умовах війни*: матер. круг. столу до 110-річчя Вінницького держ. педаг. університету ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 р). Вінниця, 2022. С. 21-28. URL : https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf#page=20.

7. Тінін Д., Тимофєєв В. Необхідність та способи покращення психологічних знань поліцейських сектору превенції для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок домашнього насильства. Матер. конференцій МЦНД (м. Тернопіль, 27 жовтня 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 88-90. URL : https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/778.

8. Тінін Д., Завістовський О. Важливість питання комунікації поліцейського в системі професійної підготовки. Матер. конференцій МЦНД (м. Черкаси, 8 грудня 2023 р.). Черкаси, 2023. С. 143-145. URL : https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/876.

Анна ХАРЧЕНКО
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

За даними звіту ЮНЕСКО, оприлюдненого в листопаді 2024 року, близько мільярда дітей щороку зазнають тієї чи іншої форми фізичного, сексуального чи психологічного насильства або зневаги [9].

Брак дезагрегованих даних щодо критично важливих питань, пов'язаних з дітьми, залишається проблемою в Україні. Комітет ООН з прав дитини (UN CRC) підкреслив, що бракує статистичних даних щодо дітей, яким загрожує катування, домашнє насильство, насильство та жорстоке поводження, а також обмеженою є інформація про дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та жорстоке поводження, групи меншин і дітей-біженців [7].

Дослідження національної наукової ради розвитку дитини Центру розвитку дитини Гарвардського університету зазначає, що жорстоке поводження з дітьми найчастіше трапляється в сім'ях, які стикаються з надмірними рівнями стресу, наприклад, пов'язаного з насильством у суспільстві, зловживанням наркотиками батьками тощо [8].

На сьогодні є загроза виникнення більшої кількості випадків домашнього насилля, бо люди перебувають у стані хронічного стресу, змінюються рольові моделі поведінки, жінки вимушені перебирати на себе роль чоловіка та батька в сім'ї, фактично виконуючи завдання щодо виховання дитини за двох. Чоловіки теж в порівнянні зі своїм минулим мирним життям беруть участь у відсічі і стримуванні збройної агресії, в бойових діях, що не може не відображатись на їх ментальному здоров'ї, що в результаті тотально виснажує організм.

Законом України «Про охорону дитинства» у статті 10 закріплено, що одним із завдань держави є здійснення захисту дитини від усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною. Для цього існує система органів, які здійснюють дані повноваження, надають допомогу, передають інформацію далі з метою притягнення винних осіб до відповідальності, а потім звітують про проведені заходи перед державою [4].

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дитиною, яка постраждала від домашнього насильства, визнається дитина до досягнення нею повноліття, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі, і при цьому в обсяг цього статусу входить і той випадок, коли дитина стала очевидцем (свідком) вчинення

насильства [5]. У питанні ідентифікації дітей як потерпілих від домашнього насильства є чіткі орієнтири Верховного Суду України у справі № 753/19409/19 від 17 лютого 2021 року, аналіз якого було проведено Асоціацією жінок-юристок України «ЮрФем» ще у 2021 році, і у якій суд наголосив на важливості ідентифікації судом дітей, які стали свідками насильства, як постраждалих, навіть за відсутності такої ідентифікації з боку поліції [3].

Хоч Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» встановлює норму надання дитині-свідку статусу постраждалої від домашнього насилля, у правозастосовній практиці виникало доволі чимало проблем із наданням статусу потерпілої дитині. Уповноважені органи не могли достатнім чином надати оцінку ситуації та визначити необхідність надання даного статусу дитині. Неоднозначність застосування норми закону призвело до варіативності дій відповідних органів, що у подальшому призводить до відсутності захисту дитини, яка дійсно страждає психічно, будучи свідком, і скоріш за все відчуває безпорадність та провину за те, що не може дати відсіч кривднику.

У 2024 році було внесено зміни до статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення і виокремлено у ч.2 кваліфікуючої ознаки щодо вчинення даного діяння стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи [2]. Саме ці нововведення були прийняті у зв'язку із ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, і вони спрямовані на усуненні вказаної проблематики.

Ольга Ступак, суддя Касаційного цивільного суду ВС, у своїй доповіді «Дитина – свідок = потерпіла від домашнього насильства» наголошувала, що через брак правозастосовної практики, глибокого розуміння проблематики спостерігається недостатня якість підготовки матеріалів у справах про такі адміністративні правопорушення, як домашнє насильство. Через що суд не може правильно дати оцінку тому, чи є дитина потерпілою в ситуаціях, де вона стала тільки свідком домашнього насильства. А це позбавляє дитину більших можливостей для захисту: отримати обмежувальний припис про заборону кривднику наближатися до дитини, претендувати на відшкодування завданої моральної шкоди [6].

Стаття 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вказує на види спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству:

- терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- обмежувальний припис стосовно кривдника;
- взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Терміновий припис виноситься уповноваженими представниками Національної поліції з метою усунення загрози життю та здоров'ю постраждалої задля недопущення повторного випадку вчинення домашнього насильства строком до 10 діб. Він полягає у покладенні на кривдника обов'язків щодо залишення цього місця проживання, забороняє перебувати в ньому та наближатись до особи, щодо якої вчиняв домашнє насильство. При цьому не важливо, у чиїй власності перебуває дане нерухоме майно. До такого висновку дійшов Верховний Суд у постанові від 28 квітня 2020 року у справі № 754/11171/19, а саме, що тимчасове обмеження права власності кривдника з метою забезпечення безпеки постраждалої особи при видачі обмежувального припису є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. Суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи, враховуючи, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою такої особи [1].

Щодо обмежувального припису, то він може бути застосований у випадку звернення до суду на строк від одного до шести місяців. І окрім тих обов'язків, що і при терміновому, містить заборону наближатися на визначену відстань до місць частого відвідування постраждалою особою, заборона її розшуку у випадку залишення постійного місця проживання, заборона контакту через будь-які засоби спілкування та обмеження спілкування з постраждалою дитиною. Важливим документом для прийняття судом рішення про видачу обмежувального припису є правильно складена оцінка ризиків.

Реалізація обмежувального припису відбувається в порядку як ЦПК України, так і КПК України разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства. Тому варто зауважити, що у порядку цивільного судочинства даний захід є тимчасовим заходом запобігання домашнього насильства, тоді як для кримінального провадження суттєво вирішити питання щодо відповідальності винної особи. При цьому різняться обставини, які має дослідити суд для винесення даного обмеження.

Тож можна свідчити, що в Україні кожна дитина переживає складні часи, переймає всі переживання дорослих та може стати заручником емоцій осіб, які є близькими та авторитетними для неї. Тому надважливо здійснювати моніторинг усіх випадків домашнього насильства, уважно досліджувати ті, в яких дитина стала свідком. Для реалізації завдання щодо побудови здорового суспільства державі варто створювати системи реабілітації та допомоги осіб, які постраждали від війни або опинились у складній життєвій ситуації. Уповноваженим органам, які здійснюють повноваження у сфері захисту дитини від домашнього насильства, треба періодично проходити навчання, обмінюватись досвідом з іншими регіонами та створювати єдину правозастосовну практику.

Список використаних джерел

1. Застосування практики ЄСПЛ у справах щодо насильства над дітьми – новини Верховного Суду. 2023. URL : https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/935742/
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (у редакції від 2010 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. Ст. 446. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text.
3. Огляд практики Верховного Суду: лютий 2021. *Аналітичний центр «ЮрФем»*. URL : https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/Огляд-практики-Верховного-суду-лютий-2021-Аналітичний-центр-ЮрФем-2.pdf
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 30. Ст. 142. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.
6. Ступак О. Дитина – свідок = потерпіла від домашнього насильства: презентація. 2023. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Dutuna_svidok_.pdf.
7. Concluding observations: Ukraine (CRC/C/UKR/CO/3-4). *Committee on the Rights of the Child.* 2011. URL : https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.UKR. CO.3-4_en.pdf.
8. Persistent Fear and Anxiety Can Affect Young Children's Learning and Development: Working Paper No. 9. *National Scientific Council on the Developing Child.* 2010. URL : https://harvardcenter.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2010/05/Persistent-Fear-and-Anxiety-Can-Affect-Young-Childrens-Learning-and-Development.pdf.
9. What you need to know about ending violence in and through education. URL : https://www.unesco.org/en/articles/what-you-need-know-about-ending-violence-and-through-education.

Сергій ХВОСТОВЦОВ
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦІЇ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ВІДНОСНО НЕПОВНОЛІТНЬОГО

В Україні реагування поліції на випадки домашнього насильства над дітьми – це регламентований законодавством багатоетапний процес, який включає оперативні заходи та всебічний захист прав неповнолітніх. Система реагування передбачає припинення насильства, убезпечення дитини та притягнення винних до відповідальності. Головне завдання поліції – не лише швидке реагування, а й підтримка дитини протягом усього розслідування та після нього.

Після реєстрації повідомлення поліція виїжджає на місце події з метою

первинного з'ясування обставин. У межах своєї компетенції працівники поліції оцінюють рівень небезпеки, в якій перебуває дитина, та забезпечують її безпеку, вживаючи екстрених заходів [6, с. 55]. За потреби залучаються медичні працівники для надання допомоги, а у разі загрози життю або здоров'ю малолітнього – ініціюється його вилучення з родини з подальшим розміщенням у безпечному середовищі, про що повідомляються відповідні органи опіки.

Підтвердження факту насильства зобов'язує поліцію до складання відповідних матеріалів, які можуть мати як адміністративний, так і кримінальний характер. Систематичне вчинення насильницьких дій стосовно члена сім'ї, зокрема дитини, підпадає під кримінальну відповідальність згідно зі статтею 126-1 Кримінального кодексу України [3]. У зв'язку з прийняттям Закону № 4073-IX від 20 листопада 2024 року були запроваджені посилені заходи відповідальності за домашнє насильство, зокрема збільшено максимальний строк адміністративного затримання правопорушника та запроваджено обов'язковість проходження корекційних програм [2].

Одним із важливих аспектів реагування поліції є її тісна взаємодія з іншими суб'єктами, які виконують функції у сфері протидії домашньому насильству. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року розроблено чіткий алгоритм співпраці між поліцією, службами у справах дітей, медичними установами, освітніми закладами та органами опіки. Така міжвідомча взаємодія дозволяє здійснювати комплексне реагування та забезпечувати безперервну підтримку постраждалим дітям [1, с. 39].

Особливе значення у цьому процесі мають підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України. Саме ці фахівці мають спеціальну підготовку для роботи з дітьми, які зазнали насильства, та займаються як профілактикою правопорушень, так і допомогою жертвам [7, с. 86]. Згідно з тією ж Інструкцією, затвердженою наказом МВС № 1044, ювенальні поліцейські проводять моніторинг ситуацій у родинах, де зафіксовані випадки насильства, беруть участь у виховних заходах та забезпечують контроль за дітьми, що опинились у складних життєвих обставинах [4].

Проте поліцейське реагування є лише початковим етапом у системі захисту постраждалої дитини. Після усунення прямої загрози необхідно забезпечити їй комплексну допомогу, яка передбачає психологічну підтримку, реабілітацію, відновлення довіри до оточення та адаптацію до безпечного соціального середовища. У таких випадках залучаються психологи, соціальні працівники, а також фахівці з питань захисту прав дитини, які працюють у спеціалізованих установах.

З урахуванням воєнного стану та зростання соціальної напруги Міністерство соціальної політики України у 2025 році розпочало розробку нової Державної програми на 2025 рік, яка спрямована на модернізацію механізмів протидії домашньому насильству. Серед новацій – цифрові

платформи для обміну інформацією між задіяними установами, посилення профілактики серед сімей ветеранів та осіб, які пережили травматичний досвід, а також розвиток інфраструктури підтримки дітей, що постраждали від насильства [5].

Отже, реагування поліції на факти домашнього насильства щодо дітей є багатокомпонентною процедурою, яка базується на нормах права, принципах захисту прав людини та міжвідомчій взаємодії. Ефективне реагування потребує не лише швидкого втручання, але й чіткої координації між усіма структурами, що беруть участь у цьому процесі. Постійне оновлення нормативної бази, впровадження інноваційних рішень і підвищення професійного рівня фахівців сприяє зміцненню системи захисту дітей в Україні та гарантуванні безпеки для найвразливіших членів суспільства.

Список використаних джерел

1. Вітвіцький С. С., Ковальова О. В., Манжула А. А. Проблемні аспекти доказування у справах про адміністративні правопорушення за вчинення домашнього насильства щодо дітей. *Вчені записки.* 2023. 74 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства: Закон України від 20.11.2024 р. № 4073-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4073-20#Text.

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

4. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про вчинення домашнього насильства: наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044. URL : https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/z0117-18#Text.

5. Проєкт Державної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на 2025 рік. *Міністерство соціальної політики України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text

6. Костюк В. Л., Федоровська Н. В., Павленко Н. Г., Тичина Д. М. Реагування поліцейського на випадки домашнього насильства в умовах воєнного стану: метод. рек. К. : НАВС, 2023. 74 с.

7. Семікоп Н. В. Взаємодія підрозділів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству відносно дітей. *Актуальні питання адміністративного права та процесу: матер. Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Кропивницький, 2 грудня 2022 року).* Кропивницький, 2022. 149 с.

Ірина ЦАРЬОВА
завідувач кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філологічних наук, професор

Інна КОЗУБАЙ
старший викладач
кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ДИТИНИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У контексті сучасних глобальних криз, зокрема повномасштабної війни в Україні, освітній процес потребує переосмислення з урахуванням не лише академічних, а й психосоціальних функцій освіти. Особливої ваги набуває вивчення іноземних мов як засобу емоційної стабілізації, соціальної інтеграції та формування безпечного освітнього простору для дітей, які зазнали травматичного досвіду [6].

На основі порівняльного аналізу міжнародних практик встановлено, що іноземна мова – передусім англійська – в умовах вимушеного переміщення або навчання в умовах загрози може виконувати низку компенсаторних функцій:

- комунікативну (полегшення адаптації в новому середовищі);
- психотерапевтичну (мовленнєва рефлексія переживань);
- інформаційну (доступ до глобальних ресурсів підтримки та безпеки);
- інтеграційну (відновлення почуття приналежності та суб'єктності дитини у спільноті) [7].

Через заняття з іноземної мови було висвітлено можливості впровадження у навчальний процес стратегій, що ґрунтуються на соціально-емоційному навчанні (SEL). Було запропоновано створення тематичних мовних модулів на теми безпеки, довіри, емоцій; використання технік наративного підходу (storytelling) як інструменту обробки травматичного досвіду; формування мовного середовища, орієнтованого на психологічну безпеку через емпатичну лексику та діалоги підтримки. Окрему увагу приділено рекомендаціям щодо професійної підготовки вчителів іноземних мов до роботи з дітьми в кризових умовах: від розвитку емоційного інтелекту до володіння базовими техніками кризової комунікації [3].

У сучасній філологічній парадигмі іноземна мова розглядається не

лише як об’єкт вивчення, але і як медіум формування ідентичності, мовної картини світу та когнітивного розвитку. У випадку дітей, які пережили травматичні події, мовна діяльність набуває екстралінгвістичної цінності – вона стає засобом психолінгвістичної реабілітації, де мова виконує функції емоційного контейнера та інструменту осмислення подій.

Філологічний аналіз показує, що підбір лексичних одиниць, синтаксичних конструкцій та типів дискурсу в умовах роботи з дітьми у кризових ситуаціях повинен відповідати принципам емоційної безпеки, доступності та мотиваційної підтримки. Наприклад:

1. Замість традиційних «What do you want to be?» – пропозиція формату «What makes you feel safe?» або «Let’s build a word cloud of kindness».

2. Використання афективної лексики (happy, safe, scared, proud, worried) як основи для створення особистих словників почуттів, які діти можуть використовувати в діалозі або щоденнику.

3. Активне залучення візуально-асоціативних методів, сторітелінгу, гри в ролі («empathy role-play») для розвитку мовленнєвої емпатії [3].

Також доцільним є застосування CLIL (Content and Language Integrated Learning) підходу для інтеграції тем психоемоційного благополуччя в навчання іноземної мови. Наприклад, уроки англійської, присвячені темам: «How to talk about your feelings», «Your safe place», «Helping others», дозволяють одночасно формувати мовні навички й укорінювати навички саморефлексії та соціального співчуття.

Таким чином, іноземна мова в умовах воєнного стану виступає не лише засобом міжкультурної комунікації, а й ефективним педагогічним інструментом забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей. Її потенціал у формуванні безпечного освітнього середовища підтверджується як практичними кейсами, так і сучасними освітніми дослідженнями.

Список використаних джерел

1. Козубай І. В. Євроінтеграційне впровадження «Dogme» підходу викладання іноземної мови в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук:* міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. педаг. університету ім. І. Франка. Дрогобич : ВД «Гельветика», 2023. № 62(1). С. 211-215.

2. Царьова І. В. Мовна безпека в сучасному контексті глобалізації. *Мова – кордон національної безпеки:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 2025. С. 144-146.

3. Ярчук І. Психолінгвістичні аспекти подолання травми у дітей засобами мовлення. *Педагогіка і психологія*. 2021. № 3(58). С. 112-119.

4. Cummins, J. (2000). Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. *Multilingual Matters*.

5. Taylor, S., & Sidhu, R. (2012). Supporting Refugee Students in Schools: towards a generative model of multicultural education. *International Journal of Inclusive Education, 16(12*), 1281-1297.

6. Education in Emergencies: policy guidelines for inclusive and safe learning. Paris : UNESCO Publishing, 2023.

7. Supporting Learning Recovery for Children in Crises: a global framework. New York : UNICEF, 2022.

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

Гліб БАЛЮК
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Євген ГІДЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ТА НОРМАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасних умовах побудови правової держави та розвитку громадянського суспільства питання забезпечення прав та законних інтересів дітей набуває особливого значення. Саме тому діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України є важливою складовою у системі органів, що забезпечують охорону дитинства. Правове регулювання цієї діяльності має бути чітким, комплексним і узгодженим із міжнародними стандартами.

Ювенальна превенція, з юридичного погляду, являє собою нормативно врегульовану систему комплексних заходів соціального, правового, економічного, психологічного та виховного характеру, яка здійснюється уповноваженими суб’єктами у сфері публічного адміністрування. Такі заходи мають на меті виявлення, усунення або мінімізацію чинників, що спричиняють або потенційно можуть спричинити девіантну поведінку дітей – тобто поведінку, що відхиляється від загальноприйнятих норм і може перерости у правопорушення [1, с. 81].

Варто зазначити, що суб’єктами здійснення ювенальної превенції є органи внутрішніх справ, служби у справах дітей, органи опіки та піклування, освітні установи, а також інші інституції, що мають відповідні повноваження у сфері захисту прав та інтересів неповнолітніх. Їхня діяльність повинна ґрунтуватися на принципах законності, пріоритету інтересів дитини,

недопущення дискримінації, а також взаємодії з родиною та громадськістю.

Сутність ювенальної превенції полягає не лише у виявленні порушень, а насамперед у ранньому реагуванні на несприятливі соціальні умови, які можуть призвести до делінквентної поведінки [2, с. 66].

Насамперед треба звернути увагу на Закон України «Про Національну поліцію», який є фундаментальним нормативним актом у діяльності правоохоронних органів. Його положення визначають не тільки загальні засади функціонування поліції, а й спеціальні принципи, зокрема ті, що стосуються співпраці з освітніми закладами, органами опіки та піклування, службами у справах дітей. Це важливо, адже дитина не завжди може сама захистити себе, а тому потребує комплексної підтримки з боку держави.

Проте жоден закон не працює ізольовано. Сфера ювенальної превенції перетинається з нормами Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Сімейного кодексу, а також із законами, такими як «Про охорону дитинства» та «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Кожен з цих актів виконує свою функцію: один забезпечує механізм притягнення до відповідальності, інший – регламентує захист прав дитини в родині, третій – визначає обов'язки освітніх установ. Усі вони в сукупності створюють цілісне правове поле, у межах якого поліція здійснює свої превентивні дії [4, с. 81].

Особливо важливим є наказ МВС № 1044 від 19 грудня 2017 року, що закріплює Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, яка визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (далі – НПУ). Водночас вона виконує важливу функцію не лише нормативного документа, а й орієнтира для практичної діяльності поліцейських, які щодня працюють з найвразливішою категорією населення – дітьми [3].

Проте, аналізуючи нормативну базу ювенальної превенції, неможливо оминути увагою і міжнародні правові акти. Саме вони є тим орієнтиром, який допомагає національному законодавству гармонізуватися з універсальними стандартами захисту прав дитини. Адже сучасна Україна не може існувати у відриві від глобального правового простору, а захист дитинства – це одна з ключових сфер, де міжнародні норми відіграють визначальну роль.

Передусім йдеться про Конвенцію ООН про права дитини 1989 року – основоположний міжнародний документ, який ратифікувала й Україна. У ньому закладено фундаментальні принципи: найкращі інтереси дитини, право на захист, на розвиток, на участь у вирішенні власних питань. Ці принципи є імперативними й мають безпосередній вплив на формування національного законодавства. Вони зобов'язують державу забезпечити ефективні механізми реагування на будь-які форми насильства, дискримінації чи занедбання дитини, що й реалізується через діяльність підрозділів ювенальної

превенції [5].

Крім того, низка інших міжнародних актів, таких як Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Мінімальні стандартні правила ООН щодо здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо політики у сфері прав дітей – також слугують джерелом і орієнтиром для вітчизняного законодавця. Саме завдяки цим актам у вітчизняному праві поступово з'являються підходи, що враховують вікову специфіку неповнолітніх, потребу в реабілітації, а не лише покаранні, важливість медіації та профілактики.

Міжнародні норми важливі ще й тому, що в умовах збройної агресії, соціальної нестабільності чи міграційних процесів дитина опиняється в ще більш уразливому становищі. І тут держава повинна не лише декларувати відповідність правам дитини, а й забезпечувати реальні гарантії її безпеки, розвитку та добробуту – у тому числі шляхом виконання міжнародних зобов'язань.

Однак не можна оминути і наявні проблеми. Незважаючи на достатній рівень правового регулювання, на практиці інколи виникає правовий вакуум або дублювання функцій різними службами. Це може призвести до затягування часу реагування, неузгодженості дій, а іноді й до формального підходу до проблем дитини. Такі ситуації свідчать про необхідність постійного аналізу нормативної бази, її оновлення та адаптації до сучасних викликів.

Узагальнюючи, можна сказати: нормативно-правове забезпечення ювенальної превенції в Україні має системний характер і відповідає європейським стандартам. Але закон – це лише інструмент. Від того, наскільки чітко він виписаний, наскільки якісно реалізується на практиці, залежить безпека та добробут дітей. Саме тому удосконалення законодавства, усунення прогалин, деталізація алгоритмів взаємодії поліції з іншими суб'єктами – це не лише юридична потреба, а й моральний обов'язок держави перед найменш захищеними громадянами – дітьми.

Список використаних джерел

1. Іщенко І. В. Система суб'єктів ювенальної превенції в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Правове забезпечення адміністративної реформи. Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 81–84. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/3/22.pdf

2. Булик І. Л., Гончарук С. С. Ювенальна превенція як фундаментальний напрямок діяльності Національної поліції України в системі адміністративного права. *Сучасна європейська поліцеїстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. Харків, 2019. С. 65–66. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/28.pdf

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. № 1044. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text

4. Парханов Г. Р. Превентивна діяльність поліції у сфері ювенальної превенції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. *Юридчні науки.* 2018. № 2(3). С. 80–84. URL: https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/download/225/210/

Богдан БЕНЧАК
курсант
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Дар'я КІБЛИК
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

ІНСТИТУТ ШКІЛЬНОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасних умовах трансформації правоохоронної системи України особливе значення набуває переорієнтація діяльності поліції з репресивної на превентивну модель функціонування. Відповідно до стратегічних орієнтирів реформування Національної поліції, пріоритетним напрямом є розширення форм та методів попередження правопорушень, зокрема у середовищі дітей та молоді як найбільш вразливої до девіантної поведінки соціальної групи. У цьому контексті важливу роль відіграє інститут шкільного офіцера громади, який є своєрідним інтерфейсом між правоохоронною системою та освітнім середовищем. Запровадження шкільного офіцера громади є частиною загальнодержавної політики з інтеграції поліції в життя місцевих громад, що передбачає не лише контрольну, але й просвітницьку, консультаційну та соціально-орієнтовану функцію правоохоронця [1].

Його діяльність спрямована на формування у здобувачів освіти правової свідомості, навичок безпечної поведінки, а також на раннє виявлення та профілактику правопорушень, зокрема проявів булінгу, насильства в сім'ї та вуличної злочинності. Формування довірливих відносин між учнями, педагогами, батьками та поліцейськими сприяє не лише зниженню рівня злочинності серед неповнолітніх, а й підвищенню авторитету правоохоронних органів як таких, що виступають не лише каральним, але й захисним інститутом у демократичному суспільстві. Отже, інститут шкільного офіцера громади несе комплексну соціальну функцію та є ефективним механізмом реалізації превентивної політики держави у сфері безпеки та правопорядку в навчальних закладах.

Однією з ключових проблем, з якою стикаються сучасні освітні заклади, є зростання рівня девіантної поведінки серед учнівської молоді. Прояви булінгу, агресії, вживання психоактивних речовин, участь у неформальних криміногенних групах – усе це вимагає не лише

педагогічного, але й правоохоронного реагування [3, с. 45–47]. Традиційні моделі правового виховання, що базуються виключно на періодичних лекціях та профілактичних бесідах, показали обмежену ефективність у запобіганні таким явищам. Саме тому виникла потреба в інституалізації нових форматів співпраці поліції та освітніх установ, одним із яких є інститут шкільного офіцера громади.

Шкільний офіцер громади є сертифікованим працівником Національної поліції України, який закріплений за конкретним закладом освіти або кількома навчальними закладами в межах об'єднаної територіальної громади. Його функціонал охоплює широке коло обов'язків: від щоденної комунікації з учнями та педагогічним колективом до участі в розробці стратегій безпечного освітнього середовища. Він проводить інтерактивні заняття з правознавства, організовує тренінги з особистої безпеки, допомагає в урегулюванні конфліктів серед учнів та бере участь у засіданнях педагогічних рад як консультант з правових питань. Одним із ключових завдань офіцера є раннє виявлення ознак ризикованої поведінки або сімейного неблагополуччя серед учнів. Завдяки постійній присутності в закладі освіти офіцер має змогу оперативно реагувати на потенційні загрози, залучаючи до взаємодії соціальні служби, службу у справах дітей та інші суб'єкти профілактики. Такий підхід дозволяє уникнути формалізму у правовому вихованні та створити атмосферу довіри, у якій учні можуть відкрито звернутися по допомогу. Крім того, інститут шкільного офіцера сприяє реалізації принципу партнерства у діяльності поліції, що відповідає європейській моделі community policing. Така модель передбачає тісну взаємодію правоохоронців із місцевими громадами, засновану на відкритості, підзвітності та превентивній спрямованості. Участь офіцерів у шкільному житті дозволяє не лише попереджувати правопорушення, а й формувати нову генерацію громадян, орієнтованих на правосвідомість, відповідальність і громадянську активність [2].

Отже, інститут шкільного офіцера громади є важливою складовою сучасної системи превентивної діяльності Національної поліції України, що демонструє ефективність у контексті забезпечення безпеки освітнього середовища та формування правової культури молоді. Його функціонування в умовах загальноосвітніх закладів дає змогу не лише реалізовувати профілактичні заходи щодо попередження правопорушень серед неповнолітніх, а й суттєво підвищити рівень довіри до поліції як інституції, орієнтованої на захист і підтримку громади. Результати практичної реалізації цього підходу свідчать про зниження рівня конфліктності в шкільному середовищі, підвищення обізнаності учнів щодо правових норм і відповідальності, а також про зростання ефективності взаємодії між поліцією, педагогами, батьками та соціальними службами. Усе це підтверджує доцільність подальшого розвитку та інституалізації шкільного офіцерства як невід'ємного елементу стратегії безпечної освіти.

Отже, шкільний офіцер громади є не лише виконавцем окремих правоохоронних функцій, але й повноцінним учасником процесу соціалізації молоді, забезпечуючи міждисциплінарну взаємодію у сфері превенції, що відповідає сучасним демократичним стандартам охорони правопорядку та освіти. Перспективи розвитку цього інституту повинні ґрунтуватися на підвищенні професійної підготовки офіцерів, розширенні нормативно-правової бази та інтеграції в національні освітні політики.

Список використаних джерел

1. Проєкт «Шкільний офіцер поліції». *Національна поліція України*. URL: https:// www.npu.gov.ua
2. Міністерство внутрішніх справ України. Офіційний портал. URL: https://mvs.gov.ua
3. Вовк І. Я. Формування правової свідомості учнів у співпраці з працівниками поліції. *Педагогіка і психологія*. 2021. № 4. С. 45–51. URL: https://journals.uran.ua/index.php/ 2227-6246

Анна БЕРДУТА
курсант
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Світлана ХАРЧЕНКО
професор кафедри
психології, соціології та педагогіки
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ПРАВОВИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Порушення прав дітей, психологічна травматизація, загроза життю та здоров'ю, переміщення з місця постійного проживання – це лише частина викликів, з якими сьогодні стикаються українські діти. Провідну роль у забезпеченні безпеки дітей відіграють підрозділи Національної поліції України, фахівці-психологи, а також міжнародні інституції, що реалізують гуманітарні програми [1].

Питання правового захисту дітей під час війни регламентується нормами національного законодавства та міжнародно-правовими актами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини [2]. Україна зобов'язана забезпечити дітям особливий правовий захист у ситуаціях збройного конфлікту.

На рівні внутрішньої правової політики важливим є функціонування підрозділів ювенальної превенції, які працюють над запобіганням порушенням прав дітей та наданням допомоги в кризових ситуаціях. Також важливе значення має створення умов для функціонування кризових кімнат та центрів психологічної підтримки, дружніх до дитини [4].

Психологічна допомога дітям, які стали жертвами насильства, втратили батьків або були змушені тікати з рідного дому, потребує комплексного підходу. Фахівці наголошують на необхідності раннього втручання та довготривалого супроводу, з урахуванням вікових та емоційних особливостей дитини [5].

Міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, Save the Children, World Vision та інші, відіграють важливу роль у підтримці українських дітей. Зокрема, вони забезпечують гуманітарну допомогу, доступ до освіти, психологічну реабілітацію та допомогу сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах [1].

ЮНІСЕФ реалізує програми з надання психосоціальної підтримки дітям, створює мобільні групи допомоги, сприяє створенню «дружніх до дитини» просторів. Такі заходи відповідають кращим міжнародним стандартам захисту дітей у кризових умовах [4].

Не менш важливим аспектом є цифрова безпека дітей, оскільки більшість освітніх та комунікаційних процесів перемістилися в онлайн-середовище. В умовах війни збільшується ризик кібербулінгу, втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність або маніпулятивний контент. Тому поліцейські підрозділи, зокрема служба освітньої безпеки, зобов'язані посилити моніторинг і роз'яснювальну роботу серед школярів та їхніх батьків [3].

Треба відмітити і роль громадських ініціатив, волонтерів та фахівців, які організовують заняття, ігрові терапії, тренінги з безпеки та психологічної стійкості. Це дозволяє дітям поступово відновити почуття безпеки та контролю над власним життям.

У багатьох регіонах України, особливо на деокупованих територіях, гостро стоїть проблема доступу до освітніх та медичних послуг. В умовах бойових дій багато навчальних закладів зруйновано або не можуть функціонувати. Це вимагає від держави та місцевих органів влади впровадження альтернативних моделей освіти, зокрема дистанційного та змішаного навчання.

Надзвичайно важливим є також підготовка фахівців – поліцейських, психологів, соціальних працівників – до роботи з дітьми, які зазнали травми війни. Така підготовка повинна включати тренінги з кризової психології, навички ненасильницької комунікації, знання прав дитини та алгоритмів реагування в надзвичайних ситуаціях.

Отже, захист дітей в умовах війни є багатоаспектним завданням, яке охоплює правову, психологічну, соціальну, освітню та інформаційну сфери.

Він потребує системного підходу, міжвідомчої взаємодії та залучення ресурсів усіх рівнів: від державної політики до конкретної дії кожного фахівця.

Зміцнення законодавчої бази, розширення повноважень профільних підрозділів поліції, розвиток кризових служб і доступної психологічної допомоги – це основа стратегії безпечного дитинства навіть в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Securing the Rights of Children during War in Ukraine. URL: https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2023/05/Securing-the-Rights-of-Children-during-War-in-Ukraine.pdf
2. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Про роботу кризових кімнат. Міністерство внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/
4. Психосоціальна допомога дітям в Україні. *Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ)*. URL: https://www.unicef.org/ukraine/

Єгор БІЛЕЦЬКИЙ
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ЗАПОБІГАННІ ТА РЕАГУВАННІ НА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Домашнє насильство є однією з найбільш поширених форм порушення прав людини, яка загрожує фізичному, психологічному та соціальному благополуччю постраждалих осіб. У контексті забезпечення громадського порядку та захисту основоположних прав людини важливу роль відіграють правоохоронні органи, зокрема Національна поліція України. Її функції в цій сфері не обмежуються лише реагуванням на вчинені правопорушення, а включають також превентивну діяльність, виявлення потенційних загроз, взаємодію із соціальними службами, притягнення кривдників до відповідальності та підтримку постраждалих.

Поліція виконує ключову роль у виявленні фактів домашнього насильства, що є особливо важливим, враховуючи латентний характер цього явища. Значна кількість випадків залишаються поза межами офіційної

статистики через страх жертв перед кривдником, недовіру до державних інституцій або економічну залежність [1, с. 86]. У цьому контексті надзвичайно важливим є впровадження механізмів оперативного реагування на звернення, зокрема функціонування цілодобових гарячих ліній, системи «Поліна» (поліцейська мережа з протидії домашньому насильству) та підготовка поліцейських щодо специфіки спілкування з жертвами. Важливо, що в Україні, згідно із Законом «Про запобігання та протидію домашньому насильству», поліція має право виносити термінові заборонні приписи, що дозволяють тимчасово відсторонити кривдника від спільного проживання з постраждалою особою.

Реагування поліції на домашнє насильство має комплексний характер. Воно охоплює документування правопорушення, фіксацію тілесних ушкоджень, збір доказової бази, інформування інших служб (психологічної, медичної, соціальної допомоги), а також координацію дій з метою запобігання рецидиву. Одним із важливих інструментів є складання адміністративних протоколів за статтею 173-2 КУпАП або відкриття кримінального провадження відповідно до статті 126-1 Кримінального кодексу України. Значна увага також приділяється оцінці ризиків, що дозволяє визначити рівень загрози подальшого насильства й забезпечити відповідну реакцію (посилення патрулювання, охорона, тощо) [2].

Важливою складовою є превентивна діяльність, що включає як інформаційно-просвітницьку роботу серед населення, так і інституційні ініціативи. До таких належать програми підвищення обізнаності щодо прав постраждалих, навчання школярів та студентів про неприйнятність насильства в сім'ї, залучення громадськості до виявлення випадків знущання, зокрема через «сусідський контроль». Поліція також взаємодіє з центрами безоплатної правової допомоги, мобільними бригадами соціально-психологічної допомоги, судами та прокуратурою [3, с. 17].

Окремої уваги заслуговує гендерна чутливість у роботі поліції, яка передбачає врахування специфіки переживань постраждалих жінок, дітей або літніх людей. Забезпечення конфіденційності, недопущення вторинної віктимізації, толерантність і повага до особистості – це етичні стандарти, яких мають дотримуватись правоохоронці. Ефективна участь поліції у запобіганні та реагуванні на домашнє насильство є невід'ємною умовою реалізації державної політики у сфері захисту прав людини, забезпечення гендерної рівності та створення безпечного середовища. Для досягнення стабільних результатів необхідне постійне вдосконалення нормативної бази, підвищення кваліфікації працівників поліції, налагодження міжвідомчої співпраці та посилення суспільної нетерпимості до будь-яких форм насильства.

Незважаючи на значні зусилля, спрямовані на посилення ролі поліції в боротьбі з домашнім насильством, є низка системних проблем. По-перше, все ще спостерігається недостатній рівень професійної підготовки окремих поліцейських до роботи з постраждалими: недотримання стандартів

комунікації, низький рівень гендерної обізнаності, формальне ставлення до складання документів. По-друге, залишається невирішеною проблема латентності домашнього насильства, оскільки жертви часто бояться звертатися до поліції через недовіру, страх перед кривдником або економічну залежність. По-третє, слабкою ланкою є міжвідомча взаємодія: не завжди наявний оперативний обмін інформацією між поліцією, соціальними службами та органами охорони здоров'я, що ускладнює надання комплексної допомоги [4, с. 93].

Для подолання вказаних проблем доцільно реалізувати кілька стратегічних кроків. По-перше, необхідно систематично підвищувати кваліфікацію поліцейських через спеціалізовані навчальні курси з протидії домашньому насильству, тренінги з кризового втручання, комунікації та гендерної чутливості. По-друге, треба посилити інформаційно-просвітницьку роботу серед населення, спрямовану на формування нульової толерантності до домашнього насильства, роз'яснення прав постраждалих та механізмів захисту. По-третє, важливим є створення єдиної електронної бази обліку випадків домашнього насильства з автоматизованим інформуванням відповідних служб. Також доцільним є розширення мережі мобільних груп реагування та запровадження механізмів незалежного громадського контролю за діями правоохоронців у цій сфері.

Отже, ефективна протидія домашньому насильству неможлива без активної, професійної та чутливої участі поліції. Наразі є потреба в комплексному підході, що включає вдосконалення законодавства, підготовку кадрів, технічне забезпечення та міжвідомчу співпрацю. Поліція повинна не лише фіксувати порушення, а й бути гарантом безпеки, надійним партнером у захисті прав і свобод людини. Впровадження запропонованих змін сприятиме зміцненню довіри суспільства до інститутів правопорядку та створенню безпечного соціального середовища для усіх громадян.

Список використаних джерел

1. Мороз О. Б., Хатнюк Ю. А. Роль органів національної поліції в запобіганні та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Право. 2023. № 1. С. 513–521.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. Сербин Р. А. Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правововых заходів протидії домашньому насильству на основі зарубіжного досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 566–570. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/134.pdf

4. Чинчевич О. М. Інноваційні підходи поліції до попередження та реагування на домашнє насильство: використання технологій та соціальних програм. *Modern research in science and education:* The 3 rd International scientific and practical conference (November 9-11, 2023). Chicago, USA : BoScience Publisher, 2023. 1096 s.

Кирило БІЛЕЦЬКИЙ
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильство є однією з найбільш поширених форм порушення прав людини та становить серйозну загрозу для фізичного та психологічного здоров'я жертв. Ефективне реагування поліцейських на випадки домашнього насильства є критично важливим елементом системи протидії цьому явищу, оскільки часто саме поліцейські є першими, хто контактує з постраждалими особами та кривдниками.

Нормативно-правова база України щодо протидії домашньому насильству зазнала суттєвих змін після ухвалення в 2017 році Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цей закон разом із відповідними підзаконними актами визначає процедури реагування поліцейськими на факти вчинення домашнього насильства, встановлює їхні повноваження та обов'язки.

Національна поліція України належить до спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Відповідно до законодавства, поліцейські наділені широким спектром повноважень, серед яких:

– виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

– прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства;

– інформування постраждалих осіб про їхні права та можливості отримання допомоги;

– винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

– взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи.

Алгоритм дій поліцейських під час реагування на факти домашнього насильства. Прийом повідомлення та виїзд на місце події. У разі надходження виклику щодо домашнього насильства оператор лінії «102» повинен зібрати максимально детальну інформацію про ситуацію та направити на місце події найближчий наряд поліції. Прибуття на місце події повинно відбуватися в найкоротший термін. Забезпечення безпеки на місці події. Першочерговим завданням поліцейських є забезпечення безпеки постраждалих осіб, дітей та самих працівників поліції. У разі потреби поліцейські повинні забезпечити виклик бригади екстреної медичної допомоги. Опитування учасників конфлікту та збір доказів. Поліцейські проводять опитування постраждалої особи, кривдника та свідків (за наявності) окремо один від одного. Важливим є документування тілесних ушкоджень, пошкоджень майна та інших слідів насильства за допомогою фото- та відеофіксації.

Оцінка ризиків. Поліцейські проводять оцінку ризиків продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких наслідків для постраждалої особи. На підставі проведеної оцінки ризиків ухвалюється рішення про винесення термінового заборонного припису. Інформування постраждалої особи. Поліцейські зобов'язані проінформувати постраждалу особу про її права та можливості отримання допомоги, зокрема про діяльність спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, можливість отримання тимчасового притулку тощо.Застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. За наявності підстав поліцейські виносять терміновий заборонний припис стосовно кривдника, який може містити один чи декілька таких заходів:

– зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

– заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

– заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Притягнення кривдника до відповідальності. У разі наявності в діях кривдника ознак адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, складається протокол про адміністративне правопорушення. При наявності ознак кримінального правопорушення розпочинається досудове розслідування.

Проблемні аспекти реагування поліцейськими на факти домашнього насильства

Незважаючи на значні законодавчі зміни, практика реагування поліцейськими на факти домашнього насильства все ще стикається з певними труднощами: недостатня обізнаність поліцейських із особливостями комунікації з постраждалими від домашнього насильства та специфікою документування таких фактів. Формальний підхід до проведення оцінки ризиків, що може призвести до неадекватного реагування на загрозу життю та здоров'ю постраждалих осіб. Недостатня взаємодія з іншими суб'єктами

у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема із соціальними службами, центрами соціально-психологічної допомоги, притулками для постраждалих осіб. Висока латентність домашнього насильства та небажання постраждалих осіб співпрацювати з правоохоронними органами через страх перед кривдником або недовіру до поліції.

Отже, ефективне реагування поліцейськими на факти вчинення домашнього насильства є важливою складовою загальнодержавної системи протидії цьому явищу. Успішне виконання цієї функції вимагає не лише наявності відповідної нормативно-правової бази, але й належної підготовки поліцейських, їхньої обізнаності з психологічними аспектами домашнього насильства та налагодженої взаємодії з іншими суб'єктами у цій сфері.

Удосконалення системи реагування поліцейськими на факти домашнього насильства передбачає проведення регулярних навчань та тренінгів для працівників поліції, розробку та впровадження чітких алгоритмів дій, створення спеціалізованих підрозділів поліції з протидії домашньому насильству, а також підвищення довіри населення до правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658.
3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 р. № 654.
4. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 р. № 369/180.

Кирило БОГУШ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Юлія ОЛІЙНИК
викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОСВІДУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН

Захист прав дитини в сучасному світі визнається не лише гуманітарною, але й стратегічною метою, яка лежить в основі політики будь-якої правової, демократичної держави. Дитина – це не просто майбутній громадянин, а повноцінний суб'єкт прав, що потребує особливого підходу з боку суспільства, держави та міжнародної спільноти за для забезпечення її гарних умов на існування. Зважаючи на вразливість дитячої психіки, обмеженість життєвого досвіду та фізичної самостійності, права дітей повинні мати посилену правову охорону та реалізовуватися в умовах максимального сприяння державних органів та суспільства. У світовому масштабі питання захисту прав дитини посідає одне з чинних місць у діяльності провідних міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), ЮНІСЕФ, Рада Європи, Європейський Союз та ін. Це зумовлено тим, що якість захисту прав дітей безпосередньо впливає на стабільність суспільства, економічний розвиток, соціальну згуртованість тана розвиток майбутного держави. Як справедливо зазначає Комітет ООН з прав дитини, дитина повинна розглядатися як автономна особистість, а не лише як об'єкт піклування.

Ключовим міжнародно-правовим актом у цій сфері є Конвенція ООН про права дитини 1989 року, ратифікована Україною у 1991 році (Закон України від 27.02.1991 № 789-XII) [1]. Конвенція закріплює широкий перелік прав дитини – громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні. Основоположними принципами цього документу є пріоритет найкращих інтересів дитини (ст. 3), заборона дискримінації (ст. 2), право на життя, виживання і розвиток (ст. 6), а також право дитини бути вислуханою у всіх питаннях, які її стосуються (ст. 12). З метою контролю за дотриманням Конвенції створено Комітет ООН з прав дитини, який розглядає періодичні звіти держав та може приймати індивідуальні скарги в межах Факультативного протоколу, ухваленого у 2011 році [2].

На європейському рівні важливу роль відіграє Європейська конвенція про здійснення прав дітей (Страсбург, 1996), яка містить додаткові гарантії участі дітей у судових процесах, механізми представництва їхніх інтересів, а також зобов'язує держави захищати дітей від усіх форм насильства [3]. Крім того, практика Європейського суду з прав людини суттєво впливає на формування стандартів у сфері захисту прав дітей. Зокрема, у справі Sahin v. Germany (2003) Суд наголосив на необхідності забезпечення права дитини на контакт з обома батьками [4], а у справі A and Others v. United Kingdom (2009) – на обов'язку держави ефективно запобігати домашньому насильству щодо дітей [5].

У межах Європейського Союзу впроваджено Стратегію ЄС з прав дитини на 2021–2024 роки, яка зосереджує увагу на боротьбі з дитячою бідністю, захисті дітей у цифровому середовищі, а також на залученні дітей до ухвалення рішень, що їх стосуються. Цей документ передбачає комплексні заходи, спрямовані на створення дружнього до дитини соціального середовища в усіх державах-членах ЄС [6].

Окремі держави демонструють успішні моделі реалізації прав дітей. Наприклад, Швеція ще в 1979 році повністю заборонила тілесні покарання дітей, не лише у школі, а й у родині, зробивши ставку на виховання через партнерство і просвітництво. У Німеччині діє ефективна система ювенальної юстиції, де спеціальні органи Jugendamt здійснюють моніторинг умов життя дитини, втручаючись навіть при мінімальних загрозах її безпеці [7]. У Канаді у судових справах, що стосуються дитини, принципово враховується її думка – починаючи вже з 7-річного віку, що сприяє формуванню правосвідомості і поваги до особистості дитини [8].

Особливий інтерес становить досвід Ісландії, яка розробила модель захисту дітей під назвою «Barnahus» («Будинок дитини») – міждисциплінарний підхід до допомоги дітям, які стали жертвами насильства. У межах цього підходу дитина проходить усі необхідні процедури – від допиту до медичного огляду – в дружньому середовищі з урахуванням її психологічного стану [9].

Для України досвід міжнародної спільноти є надзвичайно актуальним, особливо в умовах війни, що триває з 2014 року і значно загострилася з 2022-го. Останніми роками держава зробила низку важливих кроків у напрямі захисту прав дітей: створено інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини, реалізується Національна стратегія забезпечення прав дітей до 2030 року (розпорядження КМУ від 01.06.2021 № 583-р) [10], активно впроваджується ювенальна превенція в діяльність Національної поліції.

Отже, незважаючи на наявність відповідної нормативної бази та визначених стратегічних орієнтирів, в Україні зберігаються суттєві проблеми, зокрема фрагментарність правозастосовної практики, кадровий дефіцит у сфері захисту прав дітей, а також неналежне врахування думки дитини під час ухвалення рішень на місцевому рівні. Аналіз міжнародного досвіду доводить, що ефективна система захисту прав дитини повинна ґрунтуватися

на міжвідомчій взаємодії, прозорості, орієнтації на потреби дитини та залученні її до процесу ухвалення рішень. Україна має всі необхідні інструменти для реалізації цих підходів, однак потребує послідовного забезпечення їх практичного впровадження. Отож подальше вивчення та впровадження найкращих міжнародних практик повинно стати основою для модернізації національної системи захисту прав дитини та інтеграції України в європейський правозахисний простір.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини: міжнародний документ від 20.11.1989 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021/

2. Committee on the Rights of the Child – OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc.

4. Європейська конвенція про здійснення прав дітей: міжнародний документ від 25.01.1996 р. № 994_135/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

5. Sahin v. Germany, 2003: рішення Європейського суду з прав людини.

6. A and Others v. United Kingdom, 2009: рішення Європейського суду з прав людини.

7. Rights of the child – Policies – European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child_en

8. Barns rättigheter och barnkonventionen. *Informationsverige.se.* URL: https://www.informationsverige.se/uk/om-sverige/att-bilda-familj-och-leva-med-barn-i-sverige/barns-rattigheter-och-barnkonventionen.html

9. Child Welfare Research Portal. Child Welfare Toolkit № 5. URL: https://cwrp.ca/sites/default/files/publications/20324%20chid%20welfare%20toolkit%20%235%20v4f.pdf

10. About Barnahus – Barnahus Network. URL : https://barnahus.eu/barnahus/about-barnahus/

11. Про схвалення Національної стратегії забезпечення прав дітей в Україні до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2021 р. № 583-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2021-%D1%80#Text

Анна БОРИСЕНКО
курсант
Національної академії
Національної гвардії України

Науковий керівник:
Оксана ОРЕЛ
начальник кафедри правових дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України,
полковник

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Захист прав людини є фундаментальною складовою міжнародного правопорядку, яка набула особливого значення в умовах збройних конфліктів. Війни та військові дії завжди ставлять під загрозу базові права і свободи цивільного населення у цілому та дитини зокрема, які часто стають жертвами воєнних злочинів, насильства та гуманітарних катастроф. Історичний досвід XX та XXI століть показав катастрофічні наслідки збройних конфліктів для прав дитини, що спонукало міжнародну спільноту до створення відповідних правових механізмів щодо їхнього захисту. Ці механізми, закріплені в міжнародних договорах, угодах і конвенціях, які мають на меті – забезпечення мінімальних стандартів гуманності, навіть коли на кону стоять військові інтереси держав.

Тож система міжнародного права, яка захищає права дитини під час війни, включає два основні напрями: Міжнародне гуманітарне право (МГП) та Міжнародне право з прав людини. Міжнародне гуманітарне право, відоме також як «право війни», спрямоване на регулювання ведення збройних конфліктів і захист цивільних осіб (у тому числі дітей) та тих, хто більше не бере участі у військових діях (поранені, військовополонені). Основними документами МГП є Женевські конвенції 1949 року та їхні Додаткові протоколи, які встановлюють чіткі правила, як саме повинні діяти держави і збройні формування під час конфліктів. Ці документи регламентують такі важливі аспекти, як заборона атак на цивільних, захист медичних закладів і персоналу, а також забезпечення гуманітарної допомоги.

Паралельно з міжнародним гуманітарним правом діє Міжнародне право з прав людини, яке регулює права кожної особи незалежно від обставин. Документи, такі як: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Європейська конвенція з прав людини (1950 р.), Конвенція про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією № 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від

21 грудня 1995 р., ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27 лютого 1991 р.), Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 (ратифікована Законом № 2022-III (2022-14) від 05 жовтня 2000 р., Рекомендації до Конвенції № 993-119 від 17 червня 1999 р.,), Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифікований Законом № 716-IV (716-15) від 03 квітня 2003 р., ВР № 29, ст. 226), Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифікований Законом № 1845-IV (1845-15) від 23 червня 2004 р., ВР № 38, ст. 476), Керівні принципи політики Ради Європи щодо комплексних національних стратегій із захисту дітей від насильства від 18 листопада 2009 р., Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (ратифікована Законом № 4988-VI від 20 червня 2012 р.) тощо – закріплюють базові права, які держава має забезпечувати навіть в умовах війни. Це, зокрема, право на життя та право не бути підданим катуванням або нелюдському поводженню. Особливого значення ці норми набувають у контексті сучасних конфліктів, таких як війна в Україні, яка почалася внаслідок збройної агресії російської федерації з масштабними порушеннями прав дитини.

Захист прав дитини під час війни також залежить від міжнародних механізмів контролю і правосуддя. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні судові інституції, такі як Міжнародний кримінальний суд (МКС), який займається розслідуванням і переслідуванням осіб, відповідальних за найтяжчі порушення міжнародного права. Крім того, важливими є національні судові системи, які можуть проводити розслідування і судити осіб, що вчинили порушення прав дитини під час війни, відповідно до принципу універсальної юрисдикції.

Не менш важливими є міжнародні організації, які здійснюють моніторинг за дотриманням прав дитини під час війни. Організація Об’єднаних Націй, Рада Європи, ОБСЄ, міжнародні гуманітарні організації, такі як Червоний Хрест, відіграють ключову роль у забезпеченні гуманітарної допомоги, фіксації та документуванні порушень, а також сприяють розслідуванням у рамках національних та міжнародних судових процесів. Важливим механізмом є також міжнародна взаємодія правозахисних організацій, які надають підтримку постраждалим і допомагають у фіксації злочинів. Інакше кажучи, норми міжнародного права є критично важливими для захисту прав дитини під час війни. Адже вони встановлюють чіткі межі для дій держав і збройних формувань, забезпечують їх захист, а також створюють механізми відповідальності за порушення цих прав.

Відомим фактом під час повномасштабного вторгнення рф на територію України є те, що майже 70 % українських дітей були вимушені покинути рідні домівки та переміститися в межах країни або за кордон. Війна розлучила дітей з батьками, які стали на захист Батьківщини, або в умовах

воєнного стану не змогли виїхати з дітьми за межі України. Діти, які перебувають в Україні, постійно наражаються на небезпеку внаслідок ворожих масованих обстрілів з боку рф, у зв'язку з пошкодженням енергосистеми, водогонів, теплопостачання, руйнуванням шкіл, лікарень, домівок, використанням окупантами вибухонебезпечних пристроїв проти цивільного населення тощо.

Крім того, влада рф на тимчасово окупованих територіях активно та наполегливо впроваджує свої стандарти, знищує українську ідентичність, змінює свідомість дітей і молоді, формує позитивне ставлення до дій держави агресора, до загарбницької російської армії, знищує доступ до рідної мови й історії та активно налаштовує дітей проти України, залучаючи їх до воєнізованих дитячих рухів, таких як юнармія.

Окреслене нами вище дає підстави зробити висновок, що міжнародна спільнота загалом та керівництво нашої держави зокрема (в особі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) здійснює на постійній основі встановлення кожного факту, пов'язаного з потенційними порушеннями прав дитини в контексті збройних конфліктів, а також документування порушення норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права.

Максим БУРЛАКА
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ЗОКРЕМА ЗА УМОВ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Захист прав дитини – один із ключових напрямів правового розвитку будь-якої демократичної держави. Сьогодні ця сфера врегульована на міжнародному рівні низкою універсальних нормативно-правових актів. Однак формування відповідного правового поля має глибоке історичне

коріння, тісно пов'язане з розвитком уявлень про гуманізм, правову державу, а також із наслідками воєн, криз та порушень прав людини [1].

Проблематика захисту прав дітей здавна перебуває у центрі уваги правників, політиків і громадськості. Дитина – особа, яка через вік, фізичний або психічний розвиток, не може повною мірою реалізувати свої права без належного захисту та підтримки з боку держави. Саме тому ще з ранніх етапів формування правових систем виникла потреба у спеціальному регулюванні відносин, які стосуються неповнолітніх.

Історичний розвиток нормативно-правового регулювання прав дітей має глибоке коріння. Уже в Римському праві існували норми, які обмежували повноваження так званого «pater familias» щодо власних дітей, яке за своєю суттю означає підкорення владі глави родини. У середньовіччі в Європі почали з'являтися перші школи й сиротинці, які опосередковано формували інститут опіки. Проте лише з розвитком гуманістичних ідей у Новий час почала формуватись концепція дитини як суб'єкта права, а не лише як об'єкта опіки чи трудового ресурсу [2, с. 30]

Історично довгий час діти розглядалися радше як об'єкти опіки, ніж як суб'єкти правовідносин. У феодальну епоху не існувало єдиного законодавчого підходу до правового захисту дітей, особливо у контексті соціальної вразливості чи насильства. Переломним моментом стала індустріалізація XIX століття, коли умови праці неповнолітніх на фабриках спровокували перші кроки до юридичного закріплення особливого правового статусу дітей. Саме тоді з'явилися перші акти трудового законодавства, що обмежували дитячу працю [3].

Згодом, у XX столітті, після Першої та Другої світових воєн, суспільство усвідомило крайню вразливість дітей під час надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів. Це привело до запровадження особливих правових режимів – зокрема правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану та режиму воєнних дій, у межах яких права дитини мають не лише гарантуватися, а й бути пріоритетом для міжнародного гуманітарного права [3, с. 4]

Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них стали важливою віхою у формуванні спеціального правового режиму захисту дітей під час воєн. Наприклад, відповідно до Статті 77 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, діти мають право на особливий захист з боку воюючих сторін, а семе те, що діти користуються особливою повагою та турботою, і їм гарантується всебічний захист від будь-яких форм жорстокого поводження, експлуатації чи неприпустимих посягань. Сторони, що беруть участь у збройному конфлікті, зобов'язані забезпечити дітям належний захист і необхідну допомогу з урахуванням їхнього віку, фізичного та емоційного стану, а також інших обставин, які роблять їх особливо вразливими [5].

У мирний час національні правопорядки також почали адаптовувати внутрішнє законодавство до міжнародних стандартів. В Україні чинна

Конституція у статті 52 проголошує обов'язок держави піклуватися про дітей, а саме те, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, зокрема під час надзвичайних ситуацій. А в умовах воєнного стану відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» в якому зазначено, що охорона та захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів є приорітетними в діяльності держави [6].

Отже, історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей тісно пов'язані з еволюцією прав людини загалом. Особливої актуальності вони набувають в умовах дії особливих правових режимів, коли права дітей найбільш вразливі, а тому потребують не лише юридичного, але й фактичного механізму захисту.

Список використаних джерел

1. Захист прав дитини в Україні. *Безоплатна правова допомога*. URL: https://legalaid.gov.ua/novyny/zahyst-prav-dytyny-v-ukrayini/

2. Борисова В. І., Баранова Л. М. Основи римського приватного права : підручник. Харків : Право, 2008. С. 30–42. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Rimsk-pravo.pdf

3. Дитячий труд під час Промислової революції в Британії. *Всесвітня історична енциклопедія.* URL: https://www.worldhistory.org/trans/uk/2-2216/

4. Мінімальні стандарти Гуманітарної Допомоги для Захисту Дитини. Резюме. Альянс. *Cooperacion de Normas Humanitarias*. 2019. С. 4-10. URL: https://alliancecpha.org/sites/default/files/technical/attachments/200406_Tdh_CMPS_Summary_UK.pdf

5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977 р.: Протокол ООН від 08.06.1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

6. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

Даріна ВАН ДЕН БЕРГ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права,
старший лейтенант поліції

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ АБО ОСІБ, ЩО ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ, ЗА ВЧИНЕНІ ДІТЬМИ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Українське законодавство приділяє особливу увагу питанню належного виховання дітей та захисту їх прав та інтересів. Згідно з чинними документами, батьки або особи, що їх замінюють, наділені обов'язком створювати умови для повноцінного розвитку дитини, її навчання, соціалізації та сприянню правосвідомого способу життя. У разі невиконання цих обов'язків, зокрема коли дитина вчиняє адміністративне правопорушення, на законодавчому рівні передбачено притягнення до відповідальності осіб, відповідальних за її виховання.

Згідно з положеннями статті 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), якщо батьки або особи, які їх замінюють, неналежно виконують свої виховні функції або ухиляються від забезпечення належних умов життя та навчання дитини, це може стати підставою для притягнення їх до адміністративної відповідальності. Закон передбачає санкції у вигляді попередження або накладення штрафу. У випадку повторного порушення протягом року після винесення адміністративного стягнення, передбачено посилення санкції – розмір штрафу зростає і може сягати чотирьох неоподатковуваних мінімумів [1].

Такі заходи мають на меті запобігти неналежному ставленню до виховання дітей і стимулювати батьків до більш відповідального виконання своїх обов'язків.

Окрему категорію становлять правопорушення, вчинені неповнолітніми віком від 14 до 16 років. У таких випадках КУпАП передбачає, що відповідальність за дії неповнолітнього несе не сама дитина, а її законні представники. Відповідно, на батьків або осіб, що їх замінюють, накладається штраф у розмірі від трьох до п'яти неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян, що говорить про важливість контролю за поведінкою підлітків [2, с. 101].

Ситуація ускладнюється, якщо дитина вчиняє діяння, які за своєю суттю мають ознаки кримінального правопорушення, але через недосягнення відповідного віку (до 14 років) не може бути притягнута до кримінальної відповідальності. У такому випадку адміністративна відповідальність лягає на батьків. Закон передбачає серйозніші санкції – від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4, с. 311].

Крім КУпАП, правову базу відповідальності батьків містить Закон України «Про охорону дитинства». Зокрема, стаття 12 цього закону закріплює право дитини на належні умови життя, навчання, повагу до її особистості та всебічний розвиток. Забезпечення цих умов покладається виключно на батьків або осіб, що їх замінюють, і нехтування цими вимогами може тягти за собою відповідні правові наслідки [7].

Законодавчо визначені обов'язки батьків у сфері виховання та розвитку дитини закріплені, зокрема, в статті 150 Сімейного кодексу України. У ній зазначено, що батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї родини і народу, забезпечувати здобуття дитиною освіти, готувати її до самостійного життя. Крім того, батьки повинні дбати про здоров'я дитини, її фізичний, духовний і моральний розвиток. Отже, закон покладає на батьків широкий спектр відповідальності за всебічний розвиток дитини, формування її як особистості та повноцінного члена суспільства [6].

Судова практика в Україні підтверджує тенденцію до притягнення батьків до відповідальності за бездіяльність у сфері виховання дітей. У практичному прикладі, рішенням Чаплинського районного суду Херсонської області було піддано адміністративному стягненню матір, діти якої вчинили адміністративне правопорушення, внаслідок її невиконання батьківських обов'язків [8]. Подібні прецеденти свідчать про ефективність правозастосування у цій сфері.

Варто зазначити, що відповідальність може наставати навіть у тих випадках, коли батьки не знали про вчинення дитиною правопорушення. Основною умовою для притягнення до відповідальності є встановлення факту неналежного виконання виховних обов'язків, що сприяло або допустило правопорушення з боку неповнолітнього [3, с. 265].

Українське законодавство передбачає чітко врегульований механізм відповідальності батьків за адміністративні проступки їхніх дітей. Така відповідальність має не лише каральний, а й превентивний характер, оскільки стимулює дорослих бути уважнішими до потреб, поведінки та соціального середовища своїх дітей. Активна участь батьків у формуванні моральних орієнтирів та поведінкових моделей дітей є запорукою їх правослухняності й гармонійного розвитку [5, с. 246].

Отже, належне виконання батьками або особами, що їх замінюють,

своїх обов'язків щодо виховання, навчання та забезпечення умов для всебічного розвитку дитини є не лише моральним, а й юридичним обов'язком, порушення якого тягне за собою адміністративну відповідальність. Законодавство України чітко окреслює межі цієї відповідальності, особливо у випадках, коли неналежне виховання призводить до вчинення дітьми адміністративних правопорушень чи діянь, що містять ознаки злочину. Така правова норма має на меті не лише покарання, а й превенцію, акцентуючи на важливості активного батьківського нагляду та усвідомленої участі у формуванні правової та моральної свідомості дитини.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text

2. Ортинська Н. В. Особливості правового статусу неповнолітніх у сучасних умовах розвитку державності. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 100–104. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001041973

3. Пастух Н. В. Сутність та причини злочинної поведінки неповнолітніх. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 1 (290). С. 260–267. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/zbirnyk-konferencziyi-02.12.2022.pdf

4. Рагімов Ф. В. огли. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: нові перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7/2023. С. 311–314. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2023/72.pdf

5. Савранчук Л. Л. Відповідальність неповнолітніх за адміністративним законодавством: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 245–248. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/72.pdf

6. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14

7. Про охорону дитинства : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 30. Ст. 142. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

8. Чаплинський районний суд Херсонської області. Рішення від 11 січня 2022 року у справі № 665/1627/21. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/102673593/

Іветта ГАЙВАНЮК
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Аліна ГАРКУША
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА МЕТОДИКОЮ «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» ТА МОДЕЛЛЮ «БАРНАХУС»

У сучасному кримінальному процесуальному праві України особлива увага приділяється питанням захисту прав та інтересів дітей, які стали постраждалими (на момент 15 травня 2025 року загинуло 625 дітей), або свідками кримінальних правопорушень [1]. Враховуючи умови воєнного часу, допит неповнолітніх осіб вимагає особливого підходу, так як психологічні особливості дитини та її вразливість створюють підвищені ризики вторинної травматизації під час кримінального провадження. Саме ці фактори зумовили впровадження в українську правову систему таких інноваційних підходів, як методика «Зелена кімната» та модель «Барнахус», які спрямовані на забезпечення дружнього до дитини правосуддя.

Правовою основою для застосування спеціальних методик допиту неповнолітніх є Кримінальний процесуальний кодекс України [2], Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-ІІІ [3], а також міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною, зокрема Конвенція ООН про права дитини [4], Лансаротська конвенція [5], а також наказ Офісу Генерального прокурора № 150/445/2077/5/187 [6], наказ Міністерства юстиції України № 493/5/67/32 [6], наказ Міністерства юстиції України № 2218/5/180/523/352-Н/130 [7], наказ Міністерства юстиції України № 2176/5/501/176 [8]

Відповідно до ст. 226 КПК України, допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а в разі потреби – лікаря. При цьому допит не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [2]. Ці вимоги закладають правову основу для використання спеціальних методик допиту, включно із «Зеленою кімнатою» та моделлю «Барнахус».

Методика «Зелена кімната» являє собою спеціально обладнане

приміщення для проведення допиту дітей, що постраждали внаслідок кримінальних правопорушень або стали їх свідками, а також підозрюваного (обвинуваченого). Як зазначає Т. Безсонна, основною метою створення таких кімнат є зменшення повторної травматизації дитини в процесі опитування [9, с. 60]. «Зелена кімната» обладнується так, щоб створити комфортну, безпечну та дружню до дитини атмосферу: м'які меблі, іграшки, художні матеріали, що дозволяють дитині почуватися захищеною та розслабленою.

За вищенаведеним дослідженням, ключовою особливістю допиту в «зеленій кімнаті» є те, що він проводиться спеціально підготовленим фахівцем (психологом або педагогом), а слідчий, прокурор, адвокати, судді та інші учасники процесу знаходяться в іншому приміщенні та спостерігають за допитом через одностороннє скло або за допомогою відеозв'язку [10, с. 59]. Це дозволяє мінімізувати психологічний тиск на дитину та отримати більш достовірні показання.

Модель «Барнахус» («Дім дитини») є більш комплексним підходом до роботи з дітьми-жертвами та свідками насильства, який виник у Скандинавських країнах і поступово впроваджується в Україні. Як зазначає Н. Федоровська, ця модель передбачає функціонування спеціалізованого центру, де під одним дахом працюють різні спеціалісти: поліцейські, прокурори, соціальні працівники, лікарі, психологи [11, с. 193]. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє уникнути повторних допитів дитини різними службами та установами, що значно знижує ризик повторної травматизації.

Тому можна виділити основні принципи вищевказанної моделі: мультидисциплінарна та міжвідомча співпраця під одним дахом; уникнення повторних опитувань та забезпечення комплексних послуг у дружньому до дитини середовищі; забезпечення високих професійних стандартів на кожному етапі процесу; гарантування права дитини на участь у процесі та отримання інформації.

Згідно з методичними рекомендаціями «Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства», що були розроблені науковим колективом ДДУВС (К. Бахчев, В. Кононець, А. Гаркуша), ми можемо зробити висновок, що під час роботи з неповнолітніми, а саме під час опитування, важливо дотримуватись певних принципів:

1. Законний представник повинен сприяти встановленню контакту з дитиною, а не примушувати її відповідати на запитання поліцейського.

2. Доцільно починати розмову з розповіді про власний досвід непорозумінь з дорослими (батьками, вчителями), що допоможе створити атмосферу довіри.

3. Встановлення психологічного контакту відбувається через обговорення тем, які цікавлять дитину, навіть якщо вони не стосуються безпосередньо предмета розмови.

4. Необхідно враховувати вікові особливості та рівень соціалізації дитини під час побудови спілкування.

5. Варто пам’ятати про схильність неповнолітніх до перебільшення та емоційності, що є природним для їхнього віку.

7. Місце проведення опитування має значення: у деяких випадках краще проводити розмову в звичному для дитини середовищі, що надасть їй більшої впевненості.

8. За наявності часу та можливості доцільно попередньо вивчити соціальні мережі неповнолітнього, щоб зрозуміти його інтереси та вподобання для кращого встановлення контакту. Важливим аспектом допиту неповнолітніх є його фіксація. Відповідно до статті 232 КПК України, допит осіб може проводитися у режимі відеоконференції під час досудового розслідування [1]. Відеофіксація допиту забезпечує можливість його подальшого аналізу, а також дозволяє уникнути повторних допитів дитини, що є особливо важливим для запобігання вторинної травматизації [12, с. 31].

Порівнюючи методику «Зелена кімната» та модель «Барнахус», потрібно вказати на їх спільні риси: дружнє до дитини середовище, залучення психологів, мінімізація контактів дитини з правоохоронною системою. Водночас модель «Барнахус» є більш комплексною та передбачає надання не лише правової, але й медичної, психологічної та соціальної допомоги дитині в одному місці.

Важливим кроком у нормативно-правовому забезпеченні спеціальних методик допиту неповнолітніх стало ухвалення наказу Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», який регламентує особливості проведення опитування дітей, що потерпіли від злочинів або стали їх свідками [13].

Резюмуючи, на основі дослідження особливостей допиту неповнолітніх за методикою «Зелена кімната» та моделлю «Барнахус», можна стверджувати, що ці підходи відповідають міжнародним стандартам захисту прав дитини та забезпечують гуманне ставлення до неповнолітніх учасників кримінального процесу. Водночас для їх ефективного функціонування в Україні необхідно подолати низку проблем, серед яких: недостатня кількість спеціально обладнаних приміщень, обмежене фінансування, нестача кваліфікованих спеціалістів, а також потреба в удосконаленні нормативно-правової бази.

Крім того, необхідно акцентувати на необхідності систематичного навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів, які працюють з дітьми в межах кримінального провадження. Важливим є і розширення міжвідомчої співпраці між правоохоронними органами, соціальними службами, закладами охорони здоров’я та освіти для забезпечення комплексного підходу до захисту прав та інтересів дитини.

Отже, впровадження методики «Зелена кімната» та моделі «Барнахус»

в українську практику кримінального провадження є важливим кроком на шляху гуманізації правосуддя та захисту прав дітей, проте потребує подальшого розвитку як нормативно-правового регулювання, так і практичних механізмів реалізації для забезпечення більш ефективного та дружнього до дитини правосуддя.

Список використаних джерел

1. Діти війни. *Офіційний вебсайт при Міністерстві з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністерства внутрішніх справ*. URL: https://childrenofwar.gov.ua

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 26.12.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

4. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Міжнародний документ від 25.10.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

6. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність : наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text

7. Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні/міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 07.02.2023 № 493/5/67/32. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23

9. Про затвердження Порядку реалізації пілотного проекту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус) : наказ Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 26.07.2024 № 2218/5/180/523/352-Н/1306. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 липня 2024 р. за № 1151/42496. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-24#Text

10. Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22.07.2024 № 2176/5/501/176. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 липня 2024 р. за № 1116/42461. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1116-24#Textн.

11. Безсонна Т. Ф., Носова О. Ю. «Зелена кімната як ефективний метод реалізації права дітей на особливе ставлення з боку правоохоронних органів. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляду майбутнє* : зб. тез доповідей. Харків, 2019. С. 59–61.

12. Федоровська Н. Впровадження моделі барнахус в Україні. *Забезпечення запобігання протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидії*

торгівлі людьми: національна практика та зарубіжний досвід : матеріали науково-практ. конф. (м. Київ, 14 грудня 2020 року). Київ, 2020. С. 192–195.

13. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 136 с.

14. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text

Михайло ГОВТВА
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Права дитини – це не просто набір юридичних норм, а система можливостей, яка забезпечує гармонійний розвиток кожної маленької особистості відповідно до її віку, потреб і середовища. За міжнародними стандартами, дитиною вважається кожна особа до 18 років, і це визначення враховує як біологічну, так і психологічну незрілість дитини. Саме ця незрілість часто стає перешкодою для своєчасного виявлення порушень її прав та інтересів [1, с. 67].

Сьогодні в Україні захист прав дитини є одним із ключових напрямків соціальної політики. Проте, незважаючи на певні досягнення, залишається чимало актуальних проблем. Передусім – це зростання випадків домашнього насильства, булінгу у школах, експлуатації та залучення дітей до протиправної діяльності. Часто діти не повідомляють про такі факти через страх, недовіру до дорослих або елементарне нерозуміння, що відбувається з ними є порушенням їхніх прав [2, с. 8].

Щороку в Україні від домашнього насильства потерпає майже 100 тисяч осіб, і приблизно 90 % з них становлять жінки та діти. Особливо тривожним є той факт, що дедалі частіше жертвами стають саме

неповнолітні. За інформацією Національної поліції України у період трьох місяців 2025 року було зафіксовано приблизно 32 268 заяв і повідомлень щодо насильства в родині. Водночас за статистикою упродовж минулого року діти подали понад 1000 заяв про випадки домашнього насильства [3].

Ці цифри лише частково відображають реальну ситуацію, адже багато випадків залишаються невідомими через страх, сором або відсутність довіри до дорослих. Це ще раз доводить необхідність створення ефективної системи реагування та підтримки, яка забезпечить дітям безпечне середовище, можливість вільно висловлюватися і отримувати реальну допомогу.

Ще однією суттєвою проблемою є недостатня обізнаність як самих дітей, так і дорослих – батьків, педагогів, представників громадськості – щодо механізмів захисту прав дитини. Часто формально існуючі інституції працюють неефективно або формально, а отже, не можуть надати дитині належну підтримку у критичний момент.

Удосконалення системи захисту прав дітей потребує комплексного підходу. По-перше, необхідне посилення профілактичної роботи – інформування дітей про їхні права та шляхи захисту через школу, засоби масової інформації, інтернет-платформи. По-друге, треба розвивати мережу спеціалізованих служб психологічної допомоги дітям та підтримки родин, які перебувають у складних життєвих обставинах. По-третє, важливо забезпечити професійну підготовку осіб, які безпосередньо працюють з дітьми – поліцейських, соціальних працівників, педагогів, тощо.

Діти становлять особливу категорію населення, яка потребує підвищеної уваги та захисту з боку держави й суспільства. Через вікові особливості, стадію психічного розвитку, емоційну вразливість і сприйняття навколишнього світу, що ще формується, вони потребують не лише спеціального догляду, а й делікатного, професійного підходу у взаємодії з ними. Особливо це важливо у випадках, коли права дитини були порушені або коли йдеться про неповнолітніх, які самі вчинили правопорушення. Такі діти часто мають психічні травми, викликані насильством, нехтуванням чи іншими формами жорстокого поводження, що залишає глибокий слід у свідомості й формує недовіру до дорослих та соціальних інститутів [4, с. 2].

Також варто приділити увагу вдосконаленню законодавчої бази, яка повинна відповідати як європейським стандартам, так і реальним викликам сьогодення. Зокрема, варто спростити механізми звернення дітей по допомогу, запровадити дієві санкції за порушення їхніх прав, а також створити умови для їхнього повноцінного включення у суспільне життя.

Список використаних джерел:

1. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2023. № 2. С. 66–70. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31656/12.pdf

2. Корнієнко М. В. Сучасний стан проблем захисту прав дітей в Україні.

Південноукраїнський правничий часопис. Проблеми становлення правової демократичної держави. 2019. Вип. 1. С. 7–10. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/4.pdf

3. Цьогоріч в Україні майже вдвічі зменшилася кількість звернень до поліції щодо домашнього насильства. *ZMINA*. URL: https://zmina.info/news/czogorich-v-ukrayini-majzhe-vdvichi-zmenshylasya-kilkist-zvernen-do-policziyi-shhodo-domashnogo-nasylstva/

4. Скалозуб А. О. Проблеми захисту прав дітей. С. 1–3. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3d675b66-8faa-47ef-a335-c35241d62972/content

Євгеній ГОНЧАР
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Захист прав та інтересів дітей є важливою складовою соціальної політики будь-якої держави, зокрема України, де з огляду на низку економічних і соціальних викликів необхідно вжити ефективних заходів для забезпечення благополуччя дітей, їх прав та розвитку. В Україні, як і в багатьох інших країнах, існують численні проблеми, пов’язані із забезпеченням прав дітей, їх соціальним захистом, що потребує постійного удосконалення законодавчих, організаційних та практичних підходів до їх вирішення. Тема захисту прав дітей набуває особливого значення в контексті війни, внутрішньо переміщених осіб та зміни соціально-економічної ситуації в країні. Системний підхід до вирішення цих проблем необхідний для створення стабільного, ефективного механізму захисту прав дітей на всіх рівнях – від державного до місцевого [1, с. 23].

Однією з основних проблем, яка негативно впливає на захист прав дітей в Україні, є недостатня правова обізнаність як серед дітей, так і серед їхніх батьків, а також серед педагогічних працівників та соціальних працівників. Незважаючи на те, що законодавство України в галузі захисту прав дітей є розвиненим і відповідає міжнародним стандартам, його реальне

застосування часто не забезпечує належного рівня захисту через відсутність достатньої правової культури у суспільстві, недосконалу організацію роботи з дітьми, недостатню кількість ресурсів і кваліфікованих кадрів у сфері захисту прав дітей [4, с. 15].

Однією з найважливіших проблем є насильство щодо дітей, як фізичне, так і психологічне. За даними ООН, приблизно 1 з 4 дітей у світі стають жертвами фізичного насильства. В Україні ситуація також є складною. На жаль, не всі діти можуть отримати необхідний захист від домашнього насильства, знущань у навчальних закладах чи на вулиці. Часто відсутність ефективної системи звітності та контролю не дозволяє вчасно виявляти випадки насильства та допомогти потерпілим дітям. Проблеми насильства часто залишаються непоміченими або неадекватно вирішуються через брак кваліфікованих психологів і соціальних працівників, готових оперативно втрутитись [2, с. 36].

До проблем, пов'язаних із захистом прав дітей, можна віднести і недостатній рівень забезпечення дітей інклюзивною освітою та медичним обслуговуванням, зокрема в сільській місцевості. У містах ситуація дещо краща завдяки наявності спеціалізованих установ та лікарів, проте в сільських регіонах питання доступу до якісної освіти, медичних послуг, психологічної підтримки та соціальних служб залишаються невирішеними. Діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з дискримінацією через відсутність належних умов для їх навчання та розвитку [1, с. 26].

Ще однією проблемою є відсутність належної роботи з попередження дитячої безпритульності та бродяжництва. Хоча в Україні ухвалено низку законів, спрямованих на боротьбу з цими явищами, відсутність ефективної державної політики в цій сфері та низький рівень соціальної підтримки призводять до того, що кількість безпритульних дітей, на жаль, залишається високою. Часто ці діти потрапляють до соціально небезпечних ситуацій, де піддаються впливу злочинних угруповань, наркотичних засобів і алкоголю, що ускладнює їх реабілітацію.

Усі ці проблеми є свідченням того, що захист прав дітей в Україні потребує глибоких змін і удосконалення. Для цього необхідно забезпечити інтеграцію більш ефективних механізмів правового захисту, соціальної підтримки та освіти. Насамперед необхідно поліпшити правову грамотність населення та фахівців у галузі захисту прав дітей. Потрібно проводити регулярні інформаційні кампанії, навчальні семінари для батьків, педагогів, медичних працівників і соціальних працівників, щоб вони мали необхідні знання для запобігання порушенням прав дітей та надання допомоги у разі потреби [4, с. 54].

Одним із важливих напрямів удосконалення захисту прав дітей є розвиток інклюзивної освіти в Україні. Це має бути пріоритетом на рівні державної політики, оскільки інклюзивне навчання сприяє не лише соціалізації дітей з особливими потребами, а й формує у суспільстві

толерантне ставлення до людей з інвалідністю. Окрім того, треба активніше працювати над забезпеченням доступу до якісної освіти в сільській місцевості, а також впроваджувати дистанційне навчання як варіант для дітей, які з різних причин не можуть відвідувати школу [2, с. 7].

Ще однією важливою складовою є удосконалення правового механізму контролю за дотриманням прав дітей, зокрема в сім'ях, де існує насильство або інші проблеми. В Україні треба розвивати мережу кризових центрів для дітей та підтримуючі структури для сімей, що перебувають у кризових ситуаціях. Це допоможе створити безпечне середовище для дітей, які переживають психологічне або фізичне насильство. Для ефективного реагування на такі випадки потрібно посилити роль соціальних працівників, психологів і правоохоронців у боротьбі з насильством над дітьми.

Також важливою є реформа системи соціального захисту дітей, зокрема розвиток механізмів підтримки дітей, позбавлених батьківського піклування, та вдосконалення роботи з прийомними сім'ями. В Україні ще досить низький рівень розвитку системи патронатних сімей та інших форм альтернативного догляду за дітьми. Для цього слід покращити навчання і підтримку прийомних батьків, а також підвищити рівень контролю за умовами життя дітей в таких сім'ях [3, с. 10].

Не менш важливим напрямком є підвищення ефективності взаємодії між державними органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами в питаннях захисту прав дітей. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЮНІСЕФ та іншими, що сприяє вдосконаленню національних механізмів захисту прав дітей. Однак ця співпраця повинна стати ще більш активною, а ресурси мають бути спрямовані на практичне впровадження міжнародних стандартів у національну систему захисту прав дітей [3, с. 33].

Загалом для того щоб захист прав дітей в Україні був ефективним, необхідно не лише удосконалювати законодавство, але й створювати сприятливі умови для розвитку дітей у всіх сферах життя: в освіті, науці, культурі, спорті, а також у соціальному середовищі. Тільки комплексний підхід дозволить забезпечити належний рівень захисту прав дітей та їх соціальний розвиток, що є основою для створення здорового, гармонійного суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Міжнародно-правові стандарти у сфері сім'ї, дитинства, материнства і батьківства. *Альманах міжнародного права*. 2017. № 18. С. 103–112.

2. Дрозд О., Хуторянська Т. Міжнародні стандарти забезпечення прав і законних інтересів дитини та їх імплементація в законодавство України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 255–261.

3. Губаль Ю. Концептуальні підходи щодо визначення категорій «дитина» та «права дитини» за вітчизняним та міжнародним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція.* 2015. Вип. 16 (1). С. 33–34.

4. Губаль Ю. Поняття та види гарантій захисту прав і свобод дитини відповідно до законодавства України та Угорщини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 34 (1). С. 66–68.

Дмитро ГОРЛАНОВ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В ПЕРІОД ВІЙНИ

Домашнє насильство – це серйозна соціально-правова та психологічна проблема, яка набуває особливої гостроти в умовах війни. Під час збройного конфлікту відбувається масштабне порушення звичного способу життя, посилюється стресовий тиск на населення, зростає кількість травмованих осіб – як фізично, так і психоемоційно. У таких умовах значна частина осіб, що зазнають напруги, не маючи ресурсів для конструктивного подолання внутрішніх конфліктів, вдається до насильства в побуті. Саме тому актуальним є аналіз психологічних чинників, що зумовлюють зростання рівня домашнього насильства в період війни.

Основним завданням поліції постає превенція правопорушень, і для успішного запобігання домашньому насильству, зокрема, потрібно володіти знаннями щодо його психологічних чинників та відповідними навичками їх нівелювання.

У першу чергу варто зазначити, що психологічні чинники домашнього насильства – це внутрішні установки, емоційні й поведінкові особливості особистості, які формуються в результаті життєвого досвіду, соціального оточення та психотравм. У мирний час вони можуть бути латентними або компенсованими за рахунок стабільності середовища, соціальних ролей, робочої зайнятості, комунікативних зв’язків. Проте в період війни, коли суспільство перебуває в умовах затяжного стресу, економічної нестабільності та фізичної загрози життю, ці чинники активізуються. У людини виникає

відчуття втрати контролю, наростає фрустрація, агресія, знижується поріг стриманості, що нерідко призводить до проявів насильницької поведінки у найближчому середовищі – сім'ї.

Війна сама по собі є екстремальною ситуацією, яка супроводжується такими емоційними станами, як страх, гнів, безсилля, відчай. Умови тимчасового переміщення, розлуки з близькими, смерть рідних, знищення житла або втрата стабільного доходу призводять до глибокого психологічного дисбалансу. У постраждалих від бойових дій осіб часто спостерігається посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що супроводжується нападами гніву, імпульсивністю, відчуттям емоційної пустоти. Людина, яка не отримує належної психологічної допомоги, може транслювати свою агресію на членів сім'ї – партнерів, дітей, літніх батьків. Таким чином, військова ситуація стає тригером деструктивної поведінки, яка була латентною або стримувалась у мирний період [1, с. 196].

Особливу увагу треба звернути на специфіку переживання війни у різних групах населення. Наприклад, чоловіки, що беруть участь у бойових діях або повертаються з фронту, часто мають психологічні травми, які проявляються у вигляді замкненості, дратівливості, відсутності емоційної емпатії. У поєднанні з алкогольною або наркотичною залежністю ці прояви набувають небезпечного характеру. Жінки ж у воєнний період часто несуть на собі тягар забезпечення родини, захисту дітей, опіки над пораненими або літніми членами родини. Вони переживають надмірний рівень тривоги, емоційного вигорання, відчуття провини, що посилює їхню психологічну вразливість та ускладнює можливість чинити опір агресії [1, с. 197].

Не менш значущим чинником є дезадаптація внутрішньо переміщених осіб. Люди, які були змушені залишити свої домівки через воєнні дії, потрапляють у нове середовище без соціальної підтримки, стабільного доходу чи житла. Такі умови сприяють виникненню конфліктів у родині, втраті звичних ролей, ієрархічної структури сім'ї, що в підсумку може призводити до насильства як способу «повернення контролю» [2, с. 39].

Законодавство України, зокрема Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3], гарантує захист постраждалих та передбачає широкий спектр інструментів – від термінових заборонних приписів до створення притулків та мобільних бригад. Проте в умовах воєнного стану ці механізми часто не працюють у повній мірі. Територіальна обмеженість, знищення інфраструктури, перевантаженість органів правопорядку бойовими завданнями – все це ускладнює своєчасне реагування на випадки домашнього насильства. У деяких регіонах, особливо прифронтових, просто фізично немає доступу до психологічної чи правової допомоги.

Підтвердженням серйозності ситуації є і статистичні дані. За інформацією UN Women, кожна третя жінка, яка звертається на гарячу лінію підтримки в Україні, страждає від насильства з боку інтимного партнера. Крім того, у 2023 році Національна поліція України зареєструвала 216 284

звернення, пов’язані з домашнім насильством. При цьому значна частина випадків залишається латентною – жертви не звертаються по допомогу через страх, залежність або відсутність довіри до системи [4].

Психологічна допомога в умовах війни повинна стати не додатковою, а базовою частиною політики протидії насильству. Йдеться не лише про кризову інтервенцію, а й про системну профілактику: створення пунктів психологічної підтримки у громадах, надання безкоштовної психотерапевтичної допомоги, реабілітаційні програми для військових та їхніх родин. Не менш важливо навчати фахівців – поліцейських, соціальних працівників, лікарів – розпізнавати ознаки насильства, пов’язаного з бойовим досвідом, і правильно реагувати.

Враховуючи, що фахівці вже визначили правові позиції Верховного Суду з проблемних аспектів судової практики у сфері протидії домашньому насильству [5], перспективним напрямом подальших досліджень, на нашу думку, є аналіз впливу психологічної допомоги на рецидивне домашнє насильство.

Підсумовуючи, варто зазначити, що зростання домашнього насильства в умовах війни має глибоко психологічне підґрунтя, яке не може бути викорінене виключно юридичними методами. Розуміння психологічних механізмів агресії, вчасна психотерапевтична підтримка, активна участь громади та держава, що дбає про психічне здоров’я населення – це єдиний шлях до реального зниження рівня насильства у сім’ї, навіть в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Мілорадова Н. Е., Доценко В. В. Особливості прояву домашнього насильства під час війни. *Габітус*. Вип. 47. 2023. С. 194–199.

2. Сечин В. О. Соціально-психологічні чинники домашнього насильства в сім’ях ВПО : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник М. Г. Ткалич. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 98 с.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

5. What is gender-based violence? Podcast with the rep. of UN women in ukraine sabine freizer gunes. UN Women – Ukraine. URL: https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/videos/2024/03/what-is-gender-based-violence-podcast-with-the-rep-of-un-women-in-ukraine-sabine-freizer-gunes (date of access: 07.04.2025).

6. Валєєв Р. Г. Позиції Верховного Суду з проблемних аспектів судової практики у сфері протидії домашньому насильству. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка*. 2024. № 1 (105). С. 60–75.

Нікіта ДЗЮБА,
Леонід БІЛОКОНЬ
здобувачі вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЗА УЧАСТЮ АБО В ПРИСУТНОСТІ ДІТЕЙ

Домашнє насильство в сучасних умовах залишається серйозною соціальною проблемою, яка має не лише кримінально-правовий, а й глибокий психологічний, моральний та міжособистісний вимір. Особливо гостро до найшвидшого вирішення постає питання, коли жертвами або свідками домашнього насильства стають діти. Вони є найвразливішою категорією населення, тож навіть спостереження насильницьких дій збоку може чинити не менш руйнівний вплив, ніж безпосереднє фізичне насильство. Саме тому ефективне реагування поліцейських на такі факти є критично важливим не лише для припинення правопорушення, а й для подальшої ресоціалізації дитини, збереження її психоемоційного та фізичного здоров'я та недопущення повторної травматизації.

Поліцейські, які прибувають на виклик або подію, пов'язані з домашнім насильством, повинні бути готовими до виявлення фактів участі дітей у конфліктній ситуації, навіть якщо в повідомленні прямо не вказано на їх присутність. Наявність дитини на місці події має стати сигналом для поліцейського застосовувати новітню модель реагування, яка була введена в дію наприкінці 2024 року відповідно до вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1].

У разі виявлення дитини, яка стала постраждалою від домашнього насильства або перебувала в ситуації, що становить загрозу її здоров'ю чи розвитку, поліцейський зобов'язаний негайно забезпечити безпеку дитини, зокрема – відокремити її від кривдника, за потреби – тимчасово вилучити з родини та передати під опіку відповідних служб. Важливою є увага до деталей та документування обставин події, негайна фіксація можливих слідів, які свідчать про вчинення насильства.

До необхідних заходів також варто віднести повідомлення служби у справах дітей та підрозділів ювенальної превенції про виявлення факту насильства, навіть якщо дитина не зазнала тілесних ушкоджень, але була свідком події. Згідно з розділом V Наказу МВС № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» повноваження поліцейських підрозділів ювенальної превенції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на всі випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку [2]. Її представники залучаються до проведення профілактичної роботи, оцінки ризиків, визначення подальших кроків щодо дитини – зокрема, участі в комісії з питань захисту прав дитини. Варто також не нехтувати забезпеченням психологічної підтримки дитини, а в разі необхідності – звертатись до залучення кризового психолога та направлення дитини до спеціалізованих установ. Наявність дитини в ситуації домашнього насильства, навіть як свідка, повинна кваліфікуватися як обтяжуюча обставина, що впливає на подальше ухвалення процесуальних рішень щодо кривдника. Поліцейський має діяти не лише як представник правопорядку, а і як суб'єкт системи захисту прав дитини. Такий підхід передбачає тісну взаємодію з соціальними службами, медичними установами, органами місцевого самоврядування.

Не менш важливо – виявляти ознаки хронічного насильства в школах, гуртках, дитячих садках. Даною проблемою на сьогодні активно займаються поліцейські, посадові особи – представники Служби освітньої безпеки. Слушно узагальнили статистику науковці К. Бугайчук та К. Шеремет: до виконання службових обов'язків приступили 758 інспекторів Служби освітньої безпеки, а загальна кількість особового складу на кінець 2024 року становить 1 456 осіб, з яких 591 поліцейський несе службу в територіальних громадах 20 областей та 461 – у 17 обласних центрах [3]. Акцент їх роботи включає, зокрема, організацію роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії жорстокому поводженню з дітьми, домашньому насильству, вчиненому дітьми та щодо них, насильству за ознакою статі, що має суттєво підвищити безпекову складову.

Адже діти, які тривалий час перебувають у таких умовах, демонструють специфічні поведінкові ознаки: агресивність, замкненість, страх, уникнення зорового контакту, надмірну зосередженість на дорослому (особливо – на кривднику). Поліцейський повинен мати базову підготовку в галузі дитячої психології, щоб виявляти ці сигнали. Суттєвим є також правильне спілкування з дитиною. Заборонено допитувати малолітніх дітей на місці події без участі спеціалістів. Важливо не залякувати дитину, не демонструвати зневажливе ставлення до її батьків (навіть у разі очевидної вини одного з них), не нав'язувати оцінки – все це може травмувати ще більше. Окремої цільової уваги потребує питання попередження повторного

насильства. Поліцейські повинні забезпечити системний моніторинг сімей, у яких вже були зафіксовані випадки насильства з участю дітей. Також необхідно регулярно інформувати населення про можливості отримання допомоги, проводити профілактичні бесіди у навчальних закладах, виявляти дітей, схильних до девіантної поведінки через вплив насильницького середовища.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що реагування поліцейських на факти домашнього насильства, в яких залучені діти, потребує не лише правової компетентності, а й високого рівня емпатії, тактичної гнучкості та вміння працювати в мультидисциплінарній команді. Від ефективності дій поліції на цьому етапі часто залежить не тільки припинення насильства, а й доля дитини, її віра у справедливість, безпеку та підтримку з боку держави.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ від 19.12.2017 р. № 1044. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text

3. Бугайчук К. Л., Шеремет К. Ю. Правовий статус Служби освітньої безпеки Національної поліції України. *Право і безпека – Law and Safety.* 2025. № 1. С. 64.

Владислав ЖЕЛІЗКО
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Марина ВОЙТЮК
викладач кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ НА КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ

Історичний розвиток правового захисту дітей є важливою складовою еволюції правової системи будь-якої держави. Особливий інтерес становить період кінця XIX – початку XX століття, коли відбувалося формування

базових принципів захисту прав дитини у контексті глобальних соціально-економічних трансформацій. Цей період характеризувався активізацією суспільних рухів за права дитини, розвитком законодавства щодо дитячої праці, освіти та соціального захисту неповнолітніх, а також становленням міжнародного права у сфері захисту інтересів дітей.

Необхідність дослідження історичних передумов правового регулювання захисту прав дітей зумовлена потребою в розумінні еволюції правового статусу дитини та формування сучасних механізмів захисту дитинства. Аналіз історичного досвіду дозволяє краще усвідомити джерело чинних правових норм та інститутів і сприяє вдосконаленню сучасної системи захисту прав дітей.

Проблема правового статусу дитини та захисту її прав на межі XIX–XX століть нерозривно пов'язана з особливостями соціально-економічного розвитку тогочасного суспільства. Промислова революція, урбанізація, трансформація сімейних відносин та поступовий відхід від традиційних патріархальних цінностей створили нову реальність, у якій правовий захист дітей став нагальною потребою.

Як зазначає Н. М. Крестовська, на початку XIX століття дитина традиційно розглядалася не як самостійний суб'єкт права, а ймовірніше як об'єкт батьківської влади, що суттєво обмежувало можливості правового захисту її інтересів [1, с. 123]. Дитинство сприймалося насамперед як підготовчий етап до дорослого життя, а не як особливий період, що потребує специфічного правового регулювання.

На території України, яка в досліджуваний період перебувала під владою російської та Австро-Угорської імперій, правове становище дітей регулювалося відповідними імперськими кодексами та законодавчими актами. В російській імперії діяв Звід законів цивільних 1832 року (з подальшими редакціями), який закріплював патріархальні принципи сімейного права [2, с. 87]. Батьківська влада мала майже абсолютний характер, а діти перебували в повній залежності від волі батька.

У російській імперії перший закон про обмеження дитячої праці було ухвалено у 1882 році – «Про малолітніх, працюючих на заводах, фабриках і мануфактурах». Цей закон забороняв використання праці дітей до 12 років на промислових підприємствах та обмежував робочий день підлітків 12–15 років 8 годинами на добу, забороняв нічну працю.

Особливу роль у розвитку правового захисту дітей відіграла сфера освіти. На кінець XIX століття в більшості європейських країн було запроваджено обов'язкову початкову освіту, що створило передумови для формування освітніх прав дітей. У російській імперії, як зазначає І. Зайченко, розвиток народної освіти активізувався після земської реформи 1864 року, коли земства взяли на себе відповідальність за створення та утримання народних шкіл [3, с. 112]. Проте обов'язкової початкової освіти запроваджено не було, що негативно впливало на освітній рівень дітей з

малозабезпечених сімей.

Значним кроком у розвитку міжнародного захисту прав дітей стало створення в 1919 році Ліги Націй, яка приділяла увагу проблемам захисту дитинства. Саме в цей період почали формуватися передумови для створення міжнародної системи захисту прав дітей, яка пізніше була реалізована в діяльності ООН.

На українських землях на початку ХХ століття також відбувалися процеси формування системи захисту прав дітей. У період Української революції 1917–1921 років були спроби створити національну систему освіти та соціального захисту дітей.

Підсумовуючи, можна констатувати, що кінець ХІХ – початок ХХ століття став важливим етапом у формуванні системи правового захисту дітей. У цей період відбулося становлення базових принципів захисту прав дитини, формування спеціалізованого законодавства щодо дитячої праці, освіти та соціального захисту неповнолітніх, а також створення спеціалізованих установ для захисту прав та інтересів дітей.

Історичний досвід правового регулювання захисту прав дітей у досліджуваний період має важливе значення для розуміння сучасних проблем у цій сфері та розробки ефективних механізмів захисту дитинства в умовах глобалізованого світу. Аналіз історичних передумов дозволяє краще усвідомити еволюцію правового статусу дитини та сприяє вдосконаленню чинної системи захисту прав дітей в Україні та світі.

Список використаних джерел

1. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан : монографія. Одеса : Фенікс, 2008. 328 с.
2. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України : підручник. Київ: Ін Юре, 2007. 624 с.
3. Зайченко І. В. Історія педагогіки : у 2 кн. Кн. 2. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 1032 с.

Єгор ЗЕМЛЯКОВ
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Євген ГІДЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

ПРАВА ДИТИНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Одним із пріоритетних напрямів державної політики України є забезпечення належного рівня захисту прав і законних інтересів дітей. Україна, ратифікувавши низку міжнародно-правових актів, зокрема Конвенцію ООН про права дитини (1989 р.) [1], взяла на себе зобов'язання гарантувати дітям умови для повноцінного розвитку, освіти, соціального захисту та захисту від насильства. У практиці реалізації прав дитини існує низка проблем, що вимагають ефективного правового, інституційного та суспільного реагування.

До ключових проблем, пов'язаних із реалізацією прав дитини в Україні, належать:

1. Недостатня ефективність правового механізму захисту прав дитини. Незважаючи на наявність таких органів, як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Президента України з прав дитини, Національна соціальна сервісна служба, служби у справах дітей, їхня діяльність часто характеризується недостатньою координацією та формальним підходом до вирішення проблем.
2. Високий рівень порушень прав дітей на освіту, медичну допомогу, соціальне забезпечення. Особливо вразливими є діти з інвалідністю, діти-сироти, діти внутрішньо переміщених осіб та ті, що постраждали від збройного конфлікту. Згідно з доповідями ЮНІСЕФ: «близько 1,5 млн дітей в Україні потребують гуманітарної допомоги» [3].
3. Насильство над дітьми – серйозна соціально-правова проблема, що набуває системного характеру. Відповідно до статистики Національної поліції, щорічно фіксуються тисячі випадків домашнього насильства, жертвами якого стають неповнолітні [4].
4. Недосконаліть законодавства. Незважаючи на численні зміни, чинне законодавство України часто не узгоджується із міжнародними

стандартами [5].

З метою удосконалення системи захисту прав дитини в Україні, фахівці у галузі захисту прав дітей пропонують низку заходів:

– удосконалення нормативно-правової бази, зокрема ухвалення окремого Кодексу про права дитини [6];

– посилення ролі інституцій, зокрема створення спеціалізованих підрозділів з питань захисту прав дітей в кожному регіоні];

– розширення правових механізмів участі дитини в ухваленні рішень, що стосуються її життя, як того вимагає ст. 12 Конвенції ООН [1];

– запровадження обов'язкових навчальних програм для батьків, вчителів та службовців щодо прав дитини [7].

Отже, забезпечення належного рівня реалізації прав дитини є важливим індикатором демократичного та гуманного розвитку держави. Ефективна реалізація прав дітей можлива лише за умови комплексного підходу: удосконалення законодавства, активної участі громадськості та міжнародної співпраці.

Отже, забезпечення реального дотримання прав дитини в Україні потребує не лише оновлення законодавства, але й розвитку інституційної спроможності, впровадження принципів соціальної справедливості, активної участі громадянського суспільства та міжнародної допомоги. Лише за умови такого цілісного підходу можливо гарантувати дітям гідне, безпечне та перспективне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. Ратифікована Україною 27.02.1991 р. № 789-XII.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР.

3. Доповідь про гуманітарну ситуацію в Україні. *UNICEF Ukraine*. 2024.

5. Статистика правопорушень щодо дітей. *Національна поліція України*. 2024.

6. Савчин М. В. Проблеми реалізації прав дитини в Україні в контексті євроінтеграції. *Право України*. 2023. № 7. С. 92–99.

7. Козуб І. Ю. Доцільність кодифікації законодавства про права дитини в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 2(39). С. 45–49.

8. Клімова Н. П. Правопросвітницька діяльність у сфері захисту прав дітей. *Держава і право*. 2023. № 5. С. 66–70.

Данил ЙОЛКІН
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист прав та інтересів дітей є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики будь-якої демократичної держави. В Україні сформовано розгалужену систему суб'єктів захисту прав дітей, однак ефективність їхньої діяльності часто обмежується недостатньою узгодженістю дій, дублюванням функцій та обмеженістю ресурсів. Особливої актуальності набуває питання оптимізації діяльності цих суб'єктів у контексті реформування системи місцевого самоврядування, децентралізації влади та в умовах нових соціальних викликів.

Відповідно до статті 52 Конституції України, держава має забезпечувати охорону дитинства та захист дітей незалежно від походження та інших обставин [1]. Ця норма визначає загальну спрямованість державної політики у сфері дитинства та встановлює підвищені гарантії захисту прав дітей як особливо вразливої категорії громадян.

Правове регулювання захисту прав дітей в Україні здійснюється комплексом нормативно-правових актів, серед яких ключову роль відіграють Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Закон України «Про соціальні послуги», а також міжнародні документи, зокрема Конвенція ООН про права дитини [2–5].

Система суб'єктів захисту прав дітей в Україні представлена різними органами та установами, що діють на загальнодержавному та місцевому рівнях. До них належать центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, служби у справах дітей, органи опіки та піклування, центри соціальних служб, заклади соціального захисту дітей, спеціально уповноважені підрозділи Національної поліції, омбудсмен з прав дитини, а також інституції

громадянського суспільства.

Важливим кроком у напрямі удосконалення системи захисту прав дітей стало ухвалення в 2023 році Закону України «Про основні засади забезпечення захисту прав та інтересів дітей». Цей закон спрямований на підвищення ефективності діяльності суб'єктів захисту прав дітей, зокрема шляхом чіткішого розмежування їхніх повноважень, впровадження нових механізмів взаємодії та координації їхньої діяльності [6].

Особливо важливою є роль територіальних громад у системі захисту прав дітей, адже саме на місцевому рівні здійснюється безпосередня робота з дітьми та сім'ями. У контексті реформи децентралізації органи місцевого самоврядування отримали більше повноважень щодо забезпечення прав дітей, але водночас зіткнулися з викликами, пов'язаними з недостатністю ресурсів та досвіду.

Для ефективної оптимізації діяльності суб'єктів захисту прав дітей необхідно вирішити ряд системних проблем, серед яких недостатня координація між різними суб'єктами, що призводить до дублювання функцій або, навпаки, до прогалин у наданні послуг; бюрократизація процесів, що уповільнює реагування на потреби дітей; обмеженість ресурсного забезпечення, особливо на рівні невеликих територіальних громад; а також недостатній рівень професійної підготовки фахівців, які працюють з дітьми.

Оптимізація діяльності суб'єктів захисту прав дітей має здійснюватися за кількома стратегічними напрямами. По-перше, це удосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність відповідних суб'єктів, зокрема шляхом чіткого розмежування повноважень та відповідальності, уніфікації стандартів діяльності та впровадження ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії.

По-друге, важливим є впровадження інноваційних методів роботи та сучасних інформаційних технологій. Зокрема, перспективним є створення єдиних електронних баз даних, що містять інформацію про дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та послуги, які їм надаються. Такі бази даних мають забезпечувати обмін інформацією між різними суб'єктами захисту прав дітей, що сприяє координації їхніх дій та підвищує ефективність надання допомоги [7].

Отже, оптимізація діяльності суб'єктів захисту прав дітей є комплексним завданням, яке потребує системних змін на різних рівнях – від удосконалення законодавства до впровадження інноваційних практик роботи з дітьми та сім'ями. Особлива роль у цьому процесі належить забезпеченню ефективної координації та взаємодії між різними суб'єктами, а також підвищенню професійного рівня фахівців, які працюють з дітьми.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text

4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

5. Конвенція про права дитини : міжнародний документ від 20.11.1989 р. Ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

6. Про основні засади забезпечення захисту прав та інтересів дітей : Закон України від 15.02.2023 р. № 2995-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2995-20#Text

7. Про затвердження Порядку ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.08.2020 р. № 757. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2020-%D0%BF#Text

Дар'я КАБАЧЕНКО
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права,
старший лейтенант поліції

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

Адміністративні правопорушення, які посягають на встановлений порядок управління, становлять важливу категорію правових порушень у сфері адміністративного права. Вони мають безпосереднє відношення до організації та функціонування державної влади, що забезпечує нормальне функціонування суспільства та підтримує правопорядок. Порушення, що посягають на цей порядок, можуть мати різні форми, від порушення внутрішнього розпорядку до несанкціонованих втручань у діяльність органів державної влади, що завдають шкоди державним інтересам і призводять до

дестабілізації управлінських процесів.

Суть відповідальності за адміністративні правопорушення, які посягають на встановлений порядок управління, полягає у забезпеченні захисту публічного інтересу, запобіганні подібним порушенням і підтримці ефективного функціонування органів влади. Це відображає важливість адміністративного права як інструменту державного управління, який не тільки визначає межі прав та обов'язків громадян, але й встановлює відповідальність за дії, що шкодять суспільним інтересам.

Порушення, що посягають на порядок управління, можуть проявлятися в різних формах. Однією з них є порушення, пов'язані з неправомірними діями посадових осіб державних органів або органів місцевого самоврядування, які порушують свої повноваження та умови виконання своїх службових обов'язків. Такі порушення можуть включати зловживання службовим становищем, хабарництво, корупційні дії, а також порушення порядку ухвалення управлінських рішень [3].

З іншого боку, правопорушення, які посягають на порядок управління, можуть бути пов'язані з порушенням норм законодавства громадянами або юридичними особами, які взаємодіють з органами влади. Це може включати порушення встановленого порядку подачі документів, неналежне виконання адміністративних вимог або порушення встановлених строків для подання інформації. Подібні дії можуть призвести до ускладнення роботи органів управління та порушення нормального функціонування системи управління на місцевому чи державному рівні.

Адміністративні правопорушення, які посягають на порядок управління, мають кілька характерних рис. По-перше, вони безпосередньо пов'язані з діяльністю органів влади і спрямовані на порушення норм, які визначають порядок і механізм їх функціонування. По-друге, вони можуть бути вчинені як посадовими особами, так і фізичними чи юридичними особами. По-третє, ці порушення завдають шкоди інтересам держави, її громадянам або органам влади, що викликає необхідність у правовому реагуванні та застосуванні санкцій.

Для того щоб розуміти суть відповідальності за ці правопорушення, важливо звернути увагу на основні складові адміністративної відповідальності. По-перше, для встановлення відповідальності повинно бути встановлено наявність самого правопорушення, що включає визначення об'єкта, суб'єкта і характеру діяння. У разі порушення порядку управління це може бути порушенням внутрішнього розпорядку, правил адміністративного контролю, зловживання службовим становищем або неповне чи неналежне виконання обов'язків. По-друге, адміністративне правопорушення потребує наявності визначених наслідків, які є результатом вчиненого діяння. Ці наслідки можуть бути матеріальними (наприклад, збитки) або моральними (наприклад, зниження ефективності управлінської діяльності). І, по-третє, адміністративна відповідальність передбачає певні санкції, що

застосовуються до осіб, які вчинили правопорушення, що можуть включати штрафи, адміністративний арешт, позбавлення спеціальних прав чи інші адміністративні заходи.

Серед специфічних обставин, що визначають відповідальність за порушення, які посягають на порядок управління, необхідно виділити декілька важливих аспектів. По-перше, правопорушення можуть бути вчинені як умисно, так і через необережність. Тому під час встановлення відповідальності необхідно виявити наявність умислу чи необережності у діях правопорушника. По-друге, важливим є також розмежування між посадовими правопорушеннями та правопорушеннями громадян. У випадку посадових осіб порушення може бути серйознішим, оскільки вони мають особливі повноваження та обов'язки щодо виконання управлінських функцій, а порушення їх може завдати значної шкоди органам державної влади [2, с. 282].

Існують різні санкції, що можуть бути застосовані до осіб, які порушують порядок управління. Це можуть бути штрафи, адміністративні арешти, заборона на здійснення певної діяльності, припинення повноважень або інші заходи впливу. Крім того, в окремих випадках може застосовуватися дисциплінарна відповідальність, особливо якщо правопорушення здійснено посадовими особами, які порушують етичні та службові норми.

Окрему увагу заслуговує правова інтерпретація таких правопорушень у межах адміністративного процесу. Законодавство передбачає можливість оскарження рішень, що приймаються щодо правопорушників, а також визначає порядок їх виконання. Адміністративна відповідальність за порушення, які посягають на порядок управління, може бути предметом як адміністративного, так і судового розгляду, що забезпечує гарантії правопорушників у разі порушення їхніх прав. Такі механізми правозахисту є важливими елементами забезпечення законності та правопорядку у державі.

Зрештою відповідальність за адміністративні правопорушення, які посягають на порядок управління, є важливим елементом правового порядку в державі. Вона забезпечує належне функціонування органів влади, запобігає порушенням, які можуть впливати на стабільність державного управління, та створює умови для виконання закону.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 01.10.1996 р. № 80731-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text

2. Ктіторов М. О., Басс В. О. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління: характеристика і особливості. *Митна справа*. 2015. № 3 (2). С. 281–284. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/5a975a81-f55f-4977-8f94-526778814449

3. Рогач О. Я., Лазур Я. В., Карабін Т. О. Адміністративне право України. Повний курс. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/19688

Анастасія КАСУМОВА
здобувач вищої освіти
Криворізького
навчально-наукового інституту
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олександр МАКАРЕНКО
професор кафедри
державно-правових дисциплін та
безпеки життєдіяльності
Криворізького
навчально-наукового інституту
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В КОНСТИТУЦІЙНИХ АКТАХ УКРАЇНИ РІЗНИХ ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДІВ

Ознака цивілізованості держави часто визначається рівнем правового захисту найуразливіших категорій населення, зокрема дітей. В Україні, як і в багатьох інших країнах, права дитини зазнавали еволюції, відображаючись у конституційних актах, що ухвалювалися в різні історичні періоди. Цей процес демонструє не лише правовий прогрес, а й зміну суспільних орієнтирів щодо розуміння дитинства, ролі сім'ї та державної відповідальності за забезпечення прав дитини.

У період Київської Русі, хоч формальної конституції як такої не було, «Руська Правда» – збірка правових норм – вже містила певні положення, які стосувалися дітей. Хоча ці норми здебільшого регулювали майнові відносини та відповідальність за злочини, вони закладали підґрунтя для визнання дитини як суб'єкта правовідносин. Захист сиріт, заборона їхнього поневолення й визначення спадкових прав свідчили про зародки уявлень про необхідність охорони дитячого становища [1, с. 9].

На початку XX століття під час короткотривалого існування Української Народної Республіки (1917–1921), прогресивні ідеї охопили й питання дитинства. У проєктах конституційних актів, зокрема в Конституції УНР 1918 року, хоча й не містилося системного викладення прав дитини, спостерігалося прагнення до гуманізації права. Декларувалися права громадян незалежно від віку, що могло слугувати правовим фундаментом для захисту дітей. Певна увага приділялася питанню освіти, що демонструвало

намагання інтегрувати дитячі потреби у загальний правовий контекст.

За радянських часів, коли УРСР була частиною СРСР, основні права дитини визначалися в межах союзного законодавства, але знайшли відображення і в Конституціях УРСР. У Конституції УРСР 1937 року вперше було вказано на право на освіту, що поширювалося й на дітей. Згодом у Конституції 1978 року вже чіткіше регламентувалися соціальні гарантії – охорона материнства і дитинства, безкоштовна освіта, право на відпочинок. Водночас реальний зміст цих гарантій часто залишався декларативним через авторитарний характер радянської системи [2, с. 29].

Зі здобуттям незалежності Україною в 1991 році питання прав дитини почали розглядатися крізь призму міжнародного права. Основний закон – Конституція України 1996 року – закріпив фундаментальні права кожної людини, у тому числі дитини. Вперше виникли окремі положення, присвячені саме дитинству: право дитини на повноцінний розвиток, захист від насильства, експлуатації, обов'язок батьків утримувати та виховувати дітей, а держави – забезпечити належні умови для цього. Конституція визнала пріоритетність найкращих інтересів дитини як принцип державної політики.

У Конституції 1996 року також зазначено, що держава піклується про сім'ю, материнство, батьківство і дитинство, що фактично означає визнання дитини не лише як члена родини, а й як окремого суб'єкта з особливими потребами й інтересами. Цей підхід відповідав положенням Конвенції ООН про права дитини, яку Україна ратифікувала ще в 1991 році. Конституційне закріплення подібних норм свідчить про поступову гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами [3].

Конституційна юриспруденція незалежної України формує новий підхід до трактування прав дитини. Зокрема, рішення Конституційного Суду України у справах, що стосуються освіти, соціального захисту або опіки, дедалі частіше апелюють до пріоритету прав дитини. Таке трактування вказує на розуміння дитини як носія невід'ємних прав, а не лише об'єкта піклування. Поступово формується прецедентна база, що конкретизує та зміцнює конституційні гарантії.

Незважаючи на існування загальних декларацій у Конституції 1996 року, у правовій доктрині періодично постає питання щодо доцільності ухвалення окремого конституційного акту чи навіть розділу, присвяченого виключно правам дитини. Аргументується це тим, що дитинство потребує спеціальних гарантій, які не можуть бути повністю реалізовані у загальних формулах про права людини. Подібні ініціативи, хоча й не реалізовані на практиці, свідчать про зростання суспільної уваги до теми дитячих прав [4, с. 30].

Слід також враховувати роль конституційних змін і реформ. Після Революції Гідності 2014 року, в умовах децентралізації та реформ у сфері освіти й охорони здоров'я, напрям розвитку права дитини у конституційному

контексті спрямований на посилення його соціальної складової. Дитина все більше розглядається як особа, що має не тільки право на захист, а й на участь в ухваленні рішень, які стосуються її життя. Це є ознакою поступу до реалізації концепції дитиноцентризму в державній політиці.

Одночасно варто наголосити, що хоча в сучасній Конституції України права дитини формально захищені, виклики залишаються. Недосконалість механізмів реалізації, низька правова обізнаність населення, соціально-економічна нестабільність, а віднедавна – воєнні дії, серйозно ускладнюють виконання конституційних гарантій. Особливо вразливими залишаються діти з тимчасово окупованих територій, діти-сироти та ті, що постраждали від збройного конфлікту [5].

Іншим важливим аспектом є зростаюча роль інституційного механізму реалізації прав дитини. Конституційні норми, доповнені спеціальним законодавством, дозволили створити систему органів опіки, служб у справах дітей, інституту Уповноваженого Верховної Ради з прав дитини. Ці механізми є своєрідним інструментом втілення конституційних принципів у практичне поле. Однак ефективність їхньої роботи потребує постійного моніторингу та вдосконалення.

Отже, відображення прав дитини в конституційних актах України демонструє як еволюцію правового мислення, так і зміну соціальних уявлень про дитинство. Від фрагментарного згадування у стародавніх правових пам’ятках до системного конституційного закріплення у незалежній Україні – цей процес свідчить про зростання значення дитини як повноправного суб’єкта права. Завданням майбутнього є не лише збереження досягнутого рівня гарантій, а й його посилення відповідно до викликів сучасності.

Список використаних джерел

1. Бакало Л. Конституційні права дитини: дефініція та значення для інституту прав дитини. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1. С. 6–11.

2. Завгородня Ю. С. Конституційно-правовий вимір прав дитини в умовах воєнного стану. *Функціонування Конституції України та проблеми реалізації її норм в умовах воєнного стану* : матеріали регіональної науково-практ. конф. (м. Дніпро, 27 червня 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 28–30.

3. Маньгора В. В., Михальчук Ю. О., Олійник В. О. Права дитини в сучасному світі: виклики та перспективи правового захисту. *Інформація і право*. 2024. № 3(50).

4. Оніщенко Н. М., Богініч О. Л., Льова О. Л., Сунєгін С. О. Права і свободи дитини: забезпечення та захист у контексті сучасних викликів. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2020. № 4. С. 22–33.

5. Опольська Н. Права дитини в Україні. *Наукові журнали та конференції*. 2022. URL: http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/22618.pdf

Микола КЛІКІН
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПСИХОЛОГІВ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС РОБОТИ В КРИЗОВІЙ КІМНАТІ, ДРУЖНІЙ ДО ДИТИНИ

В умовах зростання кількості випадків насильства над дітьми в Україні актуальним є впровадження ефективної системи взаємодії між фахівцями різного профілю. Однією з таких практичних форм є діяльність кризових кімнат, дружніх до дитини – спеціалізованих приміщень, де дитина може почуватися у безпеці під час проведення процесуальних або діагностичних заходів. У таких випадках надзвичайно важливо забезпечити злагоджену співпрацю між працівниками Національної поліції України та практичними психологами. Це дозволяє не лише забезпечити правову підтримку, а й надати необхідну психологічну допомогу постраждалій дитині [1, с. 23].

Нормативно-правова основа такої взаємодії включає низку законів та підзаконних актів. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» (стаття 23) прямо передбачає обов'язок поліцейських захищати права та законні інтереси дітей. Закон «Про охорону дитинства» встановлює принцип пріоритетності інтересів дитини. Крім того, статті 226, 227 Кримінального процесуального кодексу України регламентують особливий порядок допиту неповнолітніх – виключно в присутності педагога або психолога, у спеціально обладнаному приміщенні, із застосуванням відеофіксації. Також важливим нормативним документом є наказ МВС від 13 лютого 2019 року № 104, яким затверджено порядок взаємодії між Нацполіцією, службами у справах дітей, закладами охорони здоров'я та психологами у разі виявлення домашнього насильства [2, с. 35].

Організаційно така взаємодія реалізується через створення мультидисциплінарних команд. Наприклад, у багатьох регіонах України (Дніпро, Львів, Київ) у складі таких команд працюють ювенальні поліцейські, психологи, представники соціальних служб, а також адвокати. На етапі прибуття дитини до кризової кімнати психолог проводить первинне психологічне оцінювання емоційного стану, а поліцейський забезпечує фіксацію фактів злочину відповідно до вимог кримінального процесу. Усі дії

фахівців мають бути скоординовані: поліцейський не має права самостійно проводити допит без залучення психолога, натомість психолог не повинен перешкоджати виконанню службових обов'язків поліцейського [3, с. 42].

Психолог у кризовій кімнаті виконує роль модератора комунікації між дитиною і системою правосуддя. Його завдання полягає в тому, щоб допомогти дитині подолати емоційний шок, страх перед формою допиту, а також проконтролювати, щоб під час розмови не виникло повторного травмування. Наприклад, якщо дитина стала жертвою сексуального насильства, психолог супроводжує її під час надання показань і контролює психологічне навантаження. Після закінчення розмови психолог формує висновок, який може бути долучений до матеріалів справи. У разі виявлення ризиків для психічного здоров'я дитина скеровується до подальшого консультування або лікування.

Роль поліцейського у такій ситуації зводиться до забезпечення правового механізму реагування: фіксації показань, проведення процесуальних дій відповідно до закону, захисту дитини від можливого контакту з кривдником. Прикладом позитивної практики є досвід патрульної поліції Львівщини, де поліцейські проходять спеціальну підготовку з ювенальної превенції, а кризові кімнати обладнані технічними засобами для відеофіксації допиту у присутності психолога. Також варто згадати Київський центр «Довіра», де поліцейські діють за єдиним протоколом із психологами та службами у справах дітей [4, с. 52].

Незважаючи на позитивні зрушення, в Україні зберігаються проблеми, які заважають ефективній реалізації такої взаємодії. Зокрема, не всі регіони мають належно обладнані кризові кімнати, не скрізь є фахові психологи, здатні працювати з травмованими дітьми. Також спостерігається відсутність єдиних стандартів навчання як поліцейських, так і психологів для роботи в child-friendly room. Додатково, міжвідомча координація часто ускладнена бюрократичними перепонами та нестачею ресурсів. Для поліпшення ситуації доцільно запровадити низку змін. Зокрема, необхідне законодавче унормування поняття «кризова кімната, дружня до дитини», введення обов'язкових протоколів взаємодії між поліцією та психологами, а також забезпечення державного фінансування на підготовку кадрів. Крім того, варто передбачити обов'язкову відеофіксацію кожного допиту дитини, що дозволить уникнути порушень та забезпечити доказову базу в суді.

Отже, організаційно-правова взаємодія психологів і працівників поліції у child-friendly кімнатах є важливою ланкою в системі захисту прав дитини. Вона повинна бути чітко структурованою, регламентованою і спрямованою на мінімізацію травмувального впливу правозастосовного процесу на дитину. Ефективність цієї взаємодії прямо залежить від рівня підготовки фахівців, наявності сучасної нормативної бази, ресурсного забезпечення та міжвідомчої координації.

Список використаних джерел

1. Мельник О. В. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього потерпілого. 2025. С. 33.
2. Наливайко Л. Алгоритм дій працівників поліції під час опитування (допиту) неповнолітнього, що став жертвою насильницьких проявів. *Концептуальні положення механізму захисту прав дітей: український та зарубіжний контекст* : кол. монограф. / ред. Л. Р. Наливайко. Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 64–74.
3. Павлова Н. В. Роль спеціаліста у проведенні допиту малолітньої особи, постраждалої від насильства. 2021. С. 35.
4. Семенко С. Висвітлення теми домашнього насилля полтавськими онлайн-виданнями «зміст» і «Полтавська хвиля» крізь призму професійних стандартів журналістики. Рекомендовано до друку вченою радою факультету української філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені ВГ Короленка. 2024. С. 42.

Дмитро КОБИЛИНСЬКИЙ
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ

У сучасному суспільстві, яке динамічно розвивається та стикається з численними викликами правового й безпекового характеру, ключову роль у забезпеченні правопорядку відіграє Національна поліція України. Однією з найважливіших сфер її функціонування є адміністративно-юрисдикційна діяльність, яка відіграє фундаментальне значення у системі органів виконавчої влади. Застосування форм цієї діяльності в межах наданих повноважень визначає ефективність реалізації основного завдання поліції – охорони прав і свобод громадян, забезпечення громадської безпеки та протидії правопорушенням.

Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності полягає у застосуванні норм адміністративного права до конкретних ситуацій, які містять ознаки правопорушення, та в ухваленні рішень, що мають юридичні наслідки. Юрисдикційна діяльність має владний, правозастосовчий характер

і передбачає, зокрема, встановлення юридичних фактів, кваліфікацію діянь, розгляд справ про адміністративні правопорушення, винесення постанов про притягнення до відповідальності або звільнення від неї, а також організацію виконання цих рішень. У цьому контексті особливості такої діяльності полягають у її безпосередньому спрямуванні на охорону публічних інтересів, в тому числі шляхом попередження правопорушень та оперативного реагування на вже вчинені протиправні дії.

Юридичну основу адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції становить Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), Закон України «Про Національну поліцію», Закон «Про звернення громадян», а також низка підзаконних нормативно-правових актів, зокрема інструкції МВС щодо оформлення адміністративних матеріалів. Визначальне значення має стаття 222 КУпАП, яка закріплює повноваження органів поліції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Особлива увага приділяється розділам IV і V КУпАП, у яких закріплено порядок провадження та виконання постанов, що охоплюють всі ключові стадії: порушення справи, розгляд, винесення рішення, оскарження та виконання [13].

Форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції реалізуються через низку процесуальних та організаційних дій, які можна охарактеризувати як правові та неправові. Правові форми передбачають вчинення дій, що мають безпосереднє юридичне значення: складання адміністративних протоколів, винесення постанов, застосування заходів забезпечення провадження (затримання, вилучення речей, огляд тощо), а також виконання адміністративних стягнень. Натомість неправові форми включають організаційні та підготовчі заходи: інструктажі, наради, консультації, які опосередковано сприяють досягненню цілей юрисдикційної діяльності, проте самі собою не породжують юридичних наслідків для учасників провадження.

Основною формою адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є провадження у справах про адміністративні правопорушення. Саме у межах цього провадження відбувається реалізація всіх повноважень уповноважених осіб щодо притягнення правопорушників до відповідальності. Чинне законодавство України, зокрема Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), визначає чітку процедуру такої діяльності – від виявлення факту правопорушення до винесення постанови та забезпечення її виконання. Важливу роль відіграє правильне документування кожного етапу провадження, дотримання процесуальних строків і гарантій сторін, зокрема права на захист та оскарження рішень [1].

У межах цього провадження виокремлюють звичайну та спрощену процедури. Звичайне провадження передбачає складення протоколу, подальше його розгляд посадовою особою або судом, ухвалення рішення про стягнення та контроль за його виконанням. У свою чергу, спрощене

провадження допускає винесення рішення без складання протоколу – одразу на місці виявлення правопорушення, що особливо актуально у сфері безпеки дорожнього руху або при використанні технічних засобів автоматичної фіксації. Спрощені процедури дозволяють оптимізувати адміністративний процес, знизити навантаження на підрозділи поліції та скоротити час реагування на правопорушення.

Важливою формою адміністративно-юрисдикційної діяльності є також реагування на звернення громадян. Національна поліція зобов'язана у межах своєї компетенції розглядати заяви, повідомлення та скарги, що стосуються можливих правопорушень. Така діяльність має офіційний процесуальний характер, який врегульовується законами України «Про звернення громадян» та відомчими інструкціями МВС. Розгляд звернень часто слугує підставою для відкриття адміністративного провадження або застосування інших форм превентивного впливу, що дозволяє забезпечити ефективний зворотний зв'язок між поліцією та суспільством, а також сприяє формуванню довіри до правоохоронних органів.

Треба наголосити, що адміністративно-юрисдикційна діяльність не обмежується лише реагуванням на вже вчинені правопорушення. Вона також включає попереджувальні заходи, профілактику правопорушень, контроль за дотриманням правил публічного порядку, патрулювання, проведення рейдів, перевірок і бесід з громадянами. Ці дії є частиною загальної парадигми охорони правопорядку, яка вимагає не тільки каральної, а й превентивної роботи [4, с. 115].

Національна поліція як орган виконавчої влади, що здійснює спеціалізовану правоохоронну функцію, наділена широкими повноваженнями у сфері адміністративної юрисдикції. Її діяльність є нормативно урегульованою на законодавчому та підзаконному рівнях. Окрім КУпАП, правовими основами діяльності виступають Закон України «Про Національну поліцію», спеціальні інструкції та накази МВС, які регламентують процедури фіксації правопорушень, порядок взаємодії підрозділів, ведення обліків і баз даних, а також механізми реалізації стягнень. Таке нормативне підґрунтя гарантує дотримання законності, формалізацію процедур, захист прав учасників провадження та забезпечення ефективного державного контролю [1–3].

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції є системою правових і організаційних заходів, спрямованих на виявлення, припинення, документування адміністративних правопорушень, притягнення правопорушників до відповідальності та забезпечення реалізації принципу невідворотності покарання. Успішне функціонування цієї системи є запорукою ефективного забезпечення публічної безпеки, дотримання законності, охорони прав громадян та формування правової держави. Застосування форм адміністративно-юрисдикційної діяльності вимагає від працівників поліції високого рівня

правової культури, знання процедур та готовності діяти в умовах динамічного правового середовища. З огляду на зростаючі виклики, перед якими постає Національна поліція, саме вдосконалення форм та методів адміністративно-юрисдикційної діяльності повинно стати ключовим напрямом її інституційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/80731-10
2. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовт. 1996 р. № 393/96-вр. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/580-19
4. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2020. 392 с.

Євген КОВАЛЬ
Артем КОВАЛЬ
курсанти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Домашнє насильство є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства, яка має глибокі психологічні, правові та моральні наслідки. Незважаючи на значний прогрес у сфері прав людини та гендерної рівності, насильство в сім'ї залишається поширеним явищем, що охоплює всі соціальні, економічні та культурні прошарки. Ця проблема не лише загрожує фізичному та емоційному добробуту постраждалих, а й дестабілізує соціальні інститути, підриває довіру до правової системи та гальмує розвиток демократичного суспільства.

Домашнє насильство – це систематичне застосування фізичного, психологічного, сексуального або економічного тиску в межах родини чи близьких стосунків, що має на меті домінування та контроль над іншою особою. Особливістю цього явища є його прихований характер, складність виявлення та глибоке вкорінення у культурні та традиційні норми. Часто

жертви не звертаються по допомогу через страх, сором, фінансову залежність або недовіру до правоохоронних органів [1].

Причини домашнього насильства є складними та взаємопов'язаними. У багатьох випадках воно ґрунтується на культурних стереотипах і патріархальних нормах, які виправдовують агресію в сім'ї як «виховний метод» або «особисту справу». Часто насильство передається як модель поведінки з покоління в покоління – особа, яка в дитинстві спостерігала або зазнавала насильства, з великою ймовірністю повторює цю поведінку в дорослому віці. Важливу роль відіграють також психологічні чинники (невміння контролювати емоції, низький рівень емпатії, агресивність), залежність від алкоголю чи наркотиків, а також соціально-економічні труднощі – безробіття, борги, житлова нестабільність [2].

Наслідки домашнього насильства є глибокими та довготривалими. Для жертви це часто призводить до тривожних і депресивних розладів, втрати самооцінки, суїцидальних думок, порушень сну та харчування. У дітей, які живуть у родинах із насильством, часто спостерігається затримка емоційного розвитку, агресивна поведінка або, навпаки, соціальна ізоляція. У суспільному вимірі це знижує рівень довіри, породжує культуру замовчування проблем і сприяє міжпоколіннєвій передачі травматичного досвіду.

В Україні діє Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», ухвалений у 2017 році, який регламентує механізми захисту жертв, передбачає притягнення агресора до адміністративної чи кримінальної відповідальності, а також запроваджує систему інституційної підтримки постраждалих – притулки, центри соціально-психологічної допомоги. Також запроваджено термінові заборонні приписи та можливість відкриття кримінального провадження без заяви потерпілої особи.

За словами працівників поліції, одним із ефективних засобів протидії домашньому насильству є терміновий заборонний припис. Згідно із законодавством, цей захід застосовується уповноваженими підрозділами Національної поліції України у відповідь на випадок домашнього насильства з метою його негайного припинення, усунення загрози життю та здоров'ю постраждалих осіб, а також недопущення повторення правопорушення. На практиці патрульні, які прибувають на виклик, проводять оцінку ризиків вчинення насильства, визначаючи рівень небезпеки – високий, середній або низький. Зважаючи на цю оцінку, поліцейські проводять профілактичну розмову з кривдником і можуть винести терміновий заборонний припис (ТЗП) строком до 10 діб. Упродовж цього періоду особа, яка вчинила насильство, не має права наближатися до місця проживання потерпілої, навіть якщо є його власником, а також забороняється телефонувати, спілкуватися або вступати в будь-який інший контакт із постраждалою особою. Після розгляду матеріалів працівник уповноваженого підрозділу поліції ухвалює рішення щодо постановки кривдника на профілактичний облік [3].

Вирішення проблеми домашнього насильства потребує системного підходу. Необхідно не лише посилити правовий захист постраждалих, але й формувати в суспільстві нульову толерантність до насильства, запроваджувати обов'язкові програми корекції поведінки для кривдників. Важливу роль можуть відігравати школи, ЗМІ, громадські організації, релігійні громади – всі, хто здатен впливати на суспільну свідомість.

Зрештою домашнє насильство – це не «особиста справа родини», а серйозне порушення прав людини. Ефективна боротьба з ним вимагає поєднання зусиль держави, громадянського суспільства та кожного з нас. Лише через усвідомлення, активну позицію та реальні дії можна створити безпечне середовище, де кожна людина матиме право на гідне та вільне від насильства життя.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19
2. Бисага Ю. М. Проблема домашнього насильства: питання теорії та практики. URL: http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/303999/295979
3. Пундор Ю. О. Про необхідність запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/870/809
4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

Андрій КОЛЯДА
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри
теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Сім'я – перша соціальна група, в якій починається життєдіяльність дитини, відбувається її подальша самореалізація, набуття особистісної зрілості. У Сімейному кодексі України чітко зазначається, що сім'я – це первинний і основний осередок суспільства [2]. Інститут сім'ї в Україні перебуває в дуже складних соціальних умовах, спричинених воєнним станом, епідемією ковіду, суттєвим зниженням добробуту українських родин. Високими є ризики поширення деструктивних процесів у родинних відносинах, які негативно впливають на дітей.

Міжнародними і вітчизняними інституціями розроблені правові акти, які захищають сім'ю і дітей. Конвенція ООН «Про права дитини» закріплює норми, які захищають дитину в суспільстві, у тому числі і у сім'ї [1]. Державне правове поле захисту дитини формується такими законодавчими актами: Закон України «Про охорону дитинства» (від 26.04.2001 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» (від 01.06.2020) [5], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» [6] та інші норми законодавства України.

Тривожним сигналом для українського суспільства є те, що значна частина сімей потребує соціально-психологічної допомоги через проблеми, які виникають між членами родини. Зростання кількості родин у складних життєвих обставинах зумовлено війною, збільшенням кількості малозабезпечених родин, погіршенням стану здоров'я населення. Залежно від основних критеріїв неблагополуччя науковцями запропоновано поділити такі родини на дві великі групи:

1) сім'ї з явною формою неблагополуччя – родини з алкогольною або наркотичною залежністю, конфліктні сім'ї, проблемні сім'ї, асоціальні сім'ї, аморальні та криміналізовані сім'ї [3, 4];

2) сім'ї з прихованою формою неблагополуччя – ціннісні настанови і поведінка батьків розходяться із загальнолюдськими моральними вимогами, що неминуче впливає на виховання дітей [3, 4].

На законодавчому рівні чітко визначене поняття «складні життєві обставини» (СЖО): « .. це умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші [5].

У Постанові КМУ «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» зафіксовано процедуру обліку таких дітей [5]. Передусім функція про інформування Служб у справах дітей делегується закладу освіти, в якому навчається дитина (за місцем проживання або тимчасового перебування). Керівництвом освітнього закладу надається інформація про «особливості виховання, навчання та розвитку дитини, її особливі освітні потреби, особливості поведінки дитини з однолітками та дорослими, стан відвідування нею занять, у тому числі частоту їх пропусків без поважних причин, випадки булінгу (цькування), вчиненого дитиною або стосовно неї, стан зацікавленості законних представників дитини у виховному/навчальному процесі дитини тощо. Також правомірним є самозвернення дитини в усній та (або) письмовій формі (із застосуванням засобів електронної комунікації) щодо порушення її прав і свобод, жорстокого поводження, домашнього насильства).

Постановою КМУ «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» також формулюються види допомоги дітям, які опинилися у СЖО: раннє виявлення будь-яких проявів булінгу стосовно такої дитини; термінове з'ясування причин відсутності дитини на уроках і місця її перебування; інформування відповідальних осіб, які працюють у відповідних соціальних службах та органів Національної поліції (у разі, якщо дитина не з'являлась до школи протягом трьох діб і більше); проведення просвітницьких заходів для педагогів і шкільних психологів про способи запобігання булінгу та його негативним наслідкам в життєдіяльності дитини, яка перебуває у СЖО; організація соціально-психологічної підтримки дітей, які зазнали насильства у сім'ї або освітньому закладі [5].

У великої кількості родин є проблеми спільного проживання з хронічними алкоголіками. Алкогольна залежність батьків сильно впливає на життя дитини і призводить до різних негативних наслідків. Життя стає емоційно важким, часто нестерпним, а самі діти стають соціальними сиротами при живих батьках. Алкоголізм батьків погіршує психічний розвиток дитини: затримується розвиток уваги, пам'яті і мислення дитини, у

неї виникають серйозні проблеми в емоційній сфері (переважають негативні емоції – страх, розпач, тривога, агресивність, дратівливість, емоційна нестабільність загалом) [4]. В алкогольнозалежних сім'ях, як правило, реалізується девіантне батьківство. Такий тип дитячо-батьківських взаємин характеризується неспроможністю або небажанням батьків виконувати свої батьківські функції в межах правових, соціальних, культурних норм.

Соціальні ризики дітей із сімей, які потрапили в СЖО, полягають у тому, що деформовані взаємини між батьками і дітьми стають «нормою» для цих дітей у їхньому подальшому дорослому житті, інакше кажучи, руйнівний тип сімейних взаємин відтворюється, знаходить своє втілення в життєдіяльності наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384/sp:max50:nav7:font2#Text
2. Сімейний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text
3. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 232 с.
4. Моцовкина Е. В. Соціальний супровід дітей з неблагополучних сімей в умовах сучасного суспільства. *Інноваційна наука*. 2016. 324 с.
5. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text
6. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF#Text

Ольга КОЖУХОВА
курсант
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Максим КРИВОНОС
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України створила безпрецедентні виклики для всіх сфер суспільного життя, зокрема для системи освіти. Забезпечення безпечного освітнього середовища є

критично важливим фактором, що впливає не лише на безпеку учасників освітнього процесу, а й на безперервність навчання та психоемоційну стійкість учнів та педагогічного складу.

У таких умовах формування та підтримання безпечного освітнього середовища в закладах освіти стає одним із ключових завдань державної політики, органів місцевого самоврядування, адміністрацій навчальних закладів і педагогічних колективів. Таке середовище має охоплювати не лише фізичну захищеність, а й психологічну, інформаційну та соціальну складові безпеки, які мають бути інтегровані на всіх рівнях організації освітнього процесу.

Метою цих тезисів є визначення ключових складових безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану, аналіз існуючих викликів та пошук ефективних механізмів їх подолання в системі освіти.

Безпечне освітнє середовище характеризується умовами, що гарантують фізичну, психологічну та соціальну безпеку учнів. Це передбачає відсутність загроз, створення емоційно сприятливого середовища та забезпечення умов для ефективної соціалізації, що є необхідною умовою для успішного навчання та розвитку дітей [1, с. 247].

Право на безпечне, здорове та інклюзивне (або спеціальне) освітнє середовище, в сукупності з іншими правами здобувачів освіти, гарантоване Законом України «Про освіту» (стаття 53) [2]. Воно охоплює фізичну, психологічну та соціальну безпеку, а також запобігання будь-якій дискримінації. Створення такого середовища є обов’язком засновників та керівників закладів освіти, органів державної влади та місцевого самоврядування. Забезпечення безпеки в освітньому процесі передбачає не лише захист від фізичних загроз, а й створення психологічно комфортного середовища, підтримку ментального здоров’я, наявність укриття та належну організацію навчального процесу в умовах особливих правових режимів.

В умовах воєнного стану учасники освітнього процесу стикаються з численними загрозами, що ускладнюють створення безпечного освітнього середовища. Найбільш очевидними є ризики для життя та здоров’я, пов’язані з ракетними обстрілами, мінною загрозою та необхідністю екстреної евакуації. Навчальний процес часто відбувається у приміщеннях без належних укриттів або ж дистанційно, за умов нестабільного зв’язку та електропостачання. Крім того, особливої актуальності набуває питання інформаційної безпеки: поширення фейків в умовах гібридної війни, панічні настрої та інформаційні атаки негативно впливають на психіку дітей та підлітків, провокуючи дезорієнтацію та тривожність.

Педагогічні працівники часто не мають належної підготовки для адекватної реакції на зазначені загрози. Значним викликом також є психоемоційне навантаження на учнів, педагогічний персонал та батьків. Тривожність, хронічна втома, емоційне вигорання, втрата близьких чи житла – все це створює ризики розвитку посттравматичного стресового

розладу. У таких умовах зростає потреба у професійній психологічній допомозі, проте її ресурси залишаються обмеженими, особливо у сільській місцевості та прифронтових територіях.

На законодавчому рівні безпеку в освітній сфері гарантують Закон України «Про освіту» стаття 53 [2], Закон України «Про повну загальну середню освіту» стаття 15 [3] на низка підзаконних нормативно-правових актів.

Забезпечення безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, що охоплює інфраструктурні, організаційні, психолого-педагогічні та комунікаційні аспекти. Це, насамперед, передбачає наявність захисної інфраструктури: обладнаних укриттів, чітко визначених евакуаційних маршрутів, функціональної звукової сигналізації, наочних схем та проведення регулярних тренувань з евакуації. Без виконання цих вимог проведення офлайн-навчання є неприпустимим через високий рівень ризику. Для реагування на безпекові виклики ефективно використовуються змішані та дистанційні форми навчання, що дозволяє адаптувати освітній процес до умов повітряних тривог, відсутності транспорту чи електроенергії. Проте такі формати потребують додаткового методичного забезпечення та високого рівня цифрової грамотності як серед педагогічного персоналу, так і серед учнів. Невід'ємною складовою безпеки є психологічна підтримка, зокрема робота шкільних психологів, залучення спеціалістів кризових служб та проведення тренінгів з подолання стресу. Особливої уваги потребують діти, які пережили втрати, евакуацію або мають посттравматичні розлади.

Отже, в умовах воєнного стану потребує переосмислення стратегія забезпечення безпеки в закладах освіти. Ефективна модель безпеки повинна поєднувати правове регулювання, фізичний захист, інформаційну та психологічну підтримку учасників освітнього процесу. Ключову роль відіграють керівники закладів освіти, органи місцевого самоврядування та правоохоронні органи, відповідальні за збереження життя, здоров'я, психологічне благополуччя дітей та педагогічних працівників. Створення безпечного освітнього середовища – це не лише педагогічне чи адміністративне завдання, а й стратегічний елемент національної безпеки, що вимагає постійної адаптації до змін воєнної ситуації, тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу та залучення ресурсів громади й держави.

Список використаних джерел

1. Бутузова Л. П., Ледньова О. О. Безпечне освітнє середовище у контексті задоволення потреб учня. The 9th International scientific and practical conference "Theoretical and practical aspects of the development of science and education" (March 05–08, 2024) Prague, Czech Republic. International Science Group. 2024. С. 240–248.

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text.

Андрій КОЛЯДА
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Валерій БІЛІЧЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: МІЖ РЕАЛЬНІСТЮ ТА ВИКЛИКОМ ДЛЯ ДЕРЖАВИ, ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

В епоху стрімкого розвитку цифрових технологій, особливо в умовах воєнного стану, проблема безпеки дітей у віртуальному середовищі набуває особливої гостроти. Інтернет, який донедавна був засобом розвитку, пізнання та соціалізації, у нових умовах дедалі частіше трансформується у простір загроз, дезінформації та психологічного тиску. Сьогодні дуже важко відокремитися від зовнішнього світу, бо Інтернет став частиною життя дітей з раннього віку. Але в мережі вони такі ж вразливі, як і в реальному житті. Тому важливо не тільки знати правила безпеки онлайн, а й навчати цьому дітей.

Ви хочете, щоб ваша дитина отримувала корисну інформацію в Інтернеті, але боїтеся, що вона натрапить на небезпечний контент. Вам важливо, щоб досвід дитини в мережі був позитивним. Також ви хочете захистити свій комп'ютер від вірусів і знати, де дитина, коли її немає вдома.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році повсякденне життя кожної дитини змінилося радикально: школа перейшла в онлайн-формат, а гаджети стали не лише інструментом навчання, але й основним каналом спілкування та способом втечі від стресу й травматичних реалій війни. Зараз спілкування переїхало в онлайн, і для підлітків це часто більш привабливо. Вони можуть відчувати себе менш самотніми завдяки віртуальним друзям, хоч це й ілюзія. Також у мережі можна створити свій образ і отримувати «лайки», що підвищує самооцінку. У мережі люди можуть висловлюватися без страху наслідків, що приваблює не лише дітей, а й дорослих.

Інтернет приваблює шахраїв і небезпечних людей, а діти через брак досвіду часто не розуміють загроз і бояться просити допомоги. Ці зміни викликали підвищену вразливість дітей до негативного впливу цифрового середовища, адже діти змушені проводити більшість часу в мережі без

належної підтримки та контролю дорослих [1].

Цей новий «цифровий ландшафт» виявив глибоку вразливість дитячої психіки до шкідливого контенту, дезінформаційних вкидів, кібербулінгу, шахрайських схем і навіть втягнення у воєнно-пропагандистські операції. Психологи відмічають, що підвищена тривожність, стресові розлади та депресивні стани серед дітей та підлітків значною мірою пов'язані саме з інформаційним тиском, який вони отримують у мережі. Водночас дорослі часто зайняті евакуацією, пошуком роботи або волонтерською діяльністю, тому діти опиняються фактично сам на сам з цифровими ризиками. Відсутність підтримки й належного роз'яснення правил безпеки лише посилює загрозу їхньому психоемоційному здоров'ю [2].

Найпоширеніші загрози в онлайн-середовищі. Насамперед йдеться про кіберзлочинність. Від фішингу та шахрайських схем до шкідливого програмного забезпечення – дитина, часто несвідомо, наражається на ризики, клікаючи на небезпечні посилання або завантажуючи додатки. За даними досліджень, майже чверть українських підлітків у 2023 році стикалися з намаганням сторонніх осіб отримати їхні персональні дані, що свідчить про масштаб проблеми цифрової безпеки серед молоді [3]. Паралельно існує загроза травматичного контенту: відео з місць обстрілів, фотографії загиблих, заклики до насильства чи участі в небезпечних онлайн-челенджах – усе це має довготривалий деструктивний вплив на психіку дитини, формуючи посттравматичні реакції та страхи [4, 5].

Окремо варто виділити проблему кібербулінгу – цькування, образи, шантаж і приниження в цифровому просторі стали реальністю для багатьох українських школярів. Особливо в умовах війни, коли соціальні контакти обмежені, а рівень тривожності високий, будь-який акт кібербулінгу може призвести до важких психологічних наслідків, включно з депресією і навіть суїцидальними настроями. До цього додається так званий грумінг – маніпулятивне встановлення довірливих стосунків з метою експлуатації дітей, що є особливо небезпечним у ситуаціях, коли дитина шукає підтримки у віртуальних друзів без можливості отримати допомогу у реальному житті [6].

Ще один напрям загроз – неусвідомлене використання дитиною мобільного пристрою для поширення військової інформації. Публікація фотографій або відео обстрілів, військових позицій, техніки в соцмережах може мати серйозні стратегічні наслідки, оскільки ворог може використовувати цю інформацію для планування атак. Така поведінка виникає через відсутність у дітей базових знань про інформаційну безпеку та відповідальність у цифровому просторі, що підкреслює необхідність цілеспрямованого навчання в цій сфері [8].

Ключові суб'єкти захисту: хто і за що відповідає. Першими на передовій цифрового фронту є батьки. Їхня роль – не лише технічно контролювати доступ дитини до контенту (через батьківський контроль, фільтри, моніторинг), але й формувати довірливу атмосферу, де дитина не

боїться звернутися за допомогою чи порадою. Безпека в Інтернеті має стати темою сімейних розмов, що супроводжують інші важливі питання, як-от правила дорожнього руху чи особиста гігієна [8].

Другий фронт – школа. Сучасна школа не може ігнорувати цифрову безпеку. Навчальні програми мають включати модулі з медіаграмотності, кіберетики, критичного мислення, щоб учні вміли розпізнавати фейки, знали, куди звернутися у випадку кібербулінгу, та мали навички безпечної поведінки в Інтернеті. Крім того, вчителі та адміністрація мають бути підготовлені до реагування на цифрові інциденти – з технічної, юридичної та психологічної точок зору [7].

Держава відповідальна за формування політики цифрової безпеки на законодавчому рівні. Це включає національні програми цифрової грамотності, співпрацю з ІТ-компаніями для захисту даних дітей, створення інформаційних ресурсів і гарячих ліній підтримки, а також швидку реакцію на випадки кіберзлочинів проти неповнолітніх [9].

ІТ-сектор повинен розробляти і впроваджувати механізми фільтрації шкідливого контенту, блокування небезпечних ресурсів і створення безпечних освітніх платформ, які будуть зручними та доступними для дітей, батьків і педагогів. Важливо, щоб ці технології були прозорими та гнучкими, з можливістю адаптації під різні потреби.

Університети – стратегічний партнер безпечного майбутнього. Заклади вищої освіти готують майбутніх педагогів, психологів, соціальних працівників і фахівців із кібербезпеки. Важливо інтегрувати тематику цифрової безпеки дітей у освітні програми та підготовку кадрів. ЗВО також повинні створювати майданчики для цифрової просвіти, організовувати наукові дослідження, інформаційні кампанії з цифрової етики, а також налагоджувати співпрацю з міжнародними партнерами, ІТ-компаніями і освітніми платформами. Університети можуть стати центрами формування цифрової культури не лише серед студентів, а й ширшого суспільства, ініціюючи регіональні проєкти, тренінги для родин та розробку онлайн-інструментів захисту дітей.

Цифрова безпека дітей в умовах війни – це не лише освітня чи технічна проблема, а й стратегічний напрям державної політики, моральна відповідальність суспільства та ключ до формування безпечного інформаційного простору під час національної кризи. Ефективний захист дітей можливий лише за умови спільних зусиль: свідомих батьків, адаптованої школи, відповідальної держави, потужного ІТ-сектору та активних вищих навчальних закладів. Тільки синергія цих суб'єктів здатна забезпечити найцінніше – безпеку дітей у цифровому світі війни.

Список використаних джерел

1. Дьякова А., Касілова А. Діти та батьки в інтернеті: путівник для безпечної подорожі. Харків : Юнісофт, 2021. 256 с.
2. Дія. Освіта. Освітній серіал для батьків «Онлайн-безпека дітей». Міністерство

цифрової трансформації України. 2021. Освіта. URL: https://osvita.diia.gov.ua/courses/serial-dlya-batkiv-onlayn-bezpeka-ditey

3. MediaSapiens. Кібербезпека дітей під час онлайн-навчання: поради Держспецзв'язку. URL: https://ms.detector.media/

4. Майнер Дж. Діти екранів. Як узяти найкорисніше і мінімізувати шкоду в цифрову епоху. Київ : Артбукс, 2021. 104 с.

5. Фонд Ріната Ахметова. Інформаційна безпека дітей в Інтернеті під час війни. URL: https://akhmetovfoundation.org/rinat-ahmetov-dityam/advice/informatsiyna-bezpeka-ditey-v-interneti-pid-chas-viyny

6. Чаплінська Ю. С. Кіберкультура і кібербезпека молоді в умовах війни: психологічний практикум. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2023. 79 с. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/posib_chaplinska_2023.pdf

7. Кібербезпека в освітньому середовищі. URL: https://bliznjuky.licey.org.ua/kiberbezpeka-09-05-12-30-04-2023/

8. Медіабезпека дітей в умовах війни – виклики та відповіді. URL: https://armyinform.com.ua/2023/06/01/mediabezpeka-ditej-v-umovah-vijny-vyklyky-ta-vidpovidi/

9. Цифрова трансформація та безпека освітнього простору в умовах воєнного стану. Система кваліфікаційних експертиз. *Державна служба якості освіти України*. URL: https://sqe.gov.ua/cifrova-transformaciya-ta-bezpeka-osv/

Альона КОЦ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Юлія ОЛІЙНИК
викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист прав дітей є невід'ємною складовою глобальної системи прав людини. Міжнародні та регіональні правові акти визначають зобов'язання держав створювати безпечні та рівноправні умови для повноцінного розвитку кожної дитини. Особливе значення у цьому контексті має Конвенція ООН про права дитини 1989 року [1], яка стала ключовим документом, що встановлює універсальні стандарти у сфері захисту прав дітей.

Конвенція визнає дитину як повноправного суб'єкта права, гарантує захист від дискримінації, насильства і експлуатації, а також забезпечує право на освіту, доступ до системи охорони здоров'я та гармонійний розвиток. Її

ратифікація переважною кількістю держав засвідчує визнання норм Конвенції мінімальним стандартом для захисту дитинства.

Органом, який контролює виконання її положень, виступає Комітет ООН з прав дитини. На регіональному рівні Європейська конвенція з прав людини хоч і не спеціалізується на окремих аспектах захисту прав дітей, але створює підґрунтя для рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), які часто торкаються питань дитячих прав.

У практиці міжнародних організацій, таких як ЮНІСЕФ, особлива увага приділяється ранньому втручанню в ситуаціях, що загрожують правам дитини. Формування ефективних систем захисту, які враховують профілактику, реагування, реабілітацію та забезпечують активну участь дитини у процесах, виступає ключовим елементом подібних підходів. Багато держав успішно інтегрували ці принципи у свої національні політики.

Одним із дієвих методів, запозичених із міжнародної практики, є концепція «найкращих інтересів дитини». Вона передбачає врахування унікальності кожної ситуації та орієнтацію на права і потреби дитини як центральні пріоритети при ухваленні рішень, що стосуються її життя.

Міжнародні стандарти також суттєво впливають на розвиток ювенальної юстиції. Зокрема, Мінімальні стандартні правила ООН щодо правосуддя у справах неповнолітніх (Пекінські правила) визначають принципи справедливого, гуманного ставлення до дітей, які стали на шлях правопорушень. Ці стандарти все частіше імплементуються у законодавство різних країн, зокрема шляхом створення спеціалізованих ювенальних судів [2].

Досвід інших держав показує, що залучення міждисциплінарних команд є важливим чинником у вирішенні проблем дітей. Психологи, педагоги та соціальні працівники відіграють центральну роль у таких процесах. Наприклад, у Швеції успішно функціонує система Barnahus, яка забезпечує чутливий і комплексний підхід до розгляду випадків насильства проти дітей, мінімізуючи ризик повторної травматизації [3].

Ефективною є також практика країн, де працюють незалежні інституції для моніторингу прав дитини – омбудсмани чи дитячі комісари. Такі органи активно сприяють підвищенню рівня правосвідомості в суспільстві, беруть участь у створенні законодавчих ініціатив та забезпечують відповідність національного законодавства міжнародним нормам.

Отже, міжнародний досвід захисту прав дитини підтверджує результативність системного та комплексного підходу. Його основою є визнання дитини повноправним суб’єктом права. Цей досвід може слугувати фундаментом для вдосконалення української національної політики з урахуванням сучасних викликів, пов’язаних із війною, внутрішнім переселенням та порушеннями прав вразливих категорій дітей.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини. *Офіційний вебпортал Парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Право на захист у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/pravo-na-zahyst-u-kryminalnyh-provadzhennyah-shhodo-nepovnolitnih
3. Центри захисту дитини за моделлю Барнахус: що треба знати? *Юридична Газета*. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/centri-zahistu-ditini-za-modellyu-barnahus-shcho-treba-znati.html

Артем КОРНІЙЧУК
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПОВСЯКДЕННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасному правовому суспільстві принцип верховенства права є фундаментальною засадою функціонування державної влади та її інституцій, зокрема і Національної поліції України. В умовах демократичного ладу, коли суспільство очікує від держави не лише забезпечення порядку, а й безумовного дотримання прав людини, саме принцип верховенства права повинен стати орієнтиром у щоденній діяльності поліцейських. Цей принцип є тим морально-правовим та юридичним компасом, який повинен безпомилково визначати межі та зміст поліцейських повноважень, не дозволяючи відхилитися від правового русла навіть у найскладніших обставинах, зокрема в умовах воєнного стану.

Закріплений у Конституції України та Законі України «Про Національну поліцію» принцип верховенства права наголошує, що людина, її права та свободи є найвищою соціальною цінністю. Це означає, що вся діяльність поліції – від патрулювання вулиць до проведення спеціальних операцій – повинна підпорядковуватися меті охорони та забезпечення прав

людини. Поліція, як орган виконавчої влади, не лише реалізує державну політику у сфері правопорядку, а й слугує інструментом правової захищеності кожного громадянина. Саме тому верховенство права не повинно розглядатися поліцейськими як абстрактне гасло чи декларація, а як конкретне зобов'язання, що вимагає щоденного практичного втілення [1–2].

У повсякденній діяльності принцип верховенства права втілюється передусім через дотримання законності та недопущення сваволі. Це означає, що будь-яка дія поліцейського повинна мати чітке нормативне обґрунтування, бути передбаченою законом, пропорційною меті, якої вона прагне досягти, і не порушувати основоположних прав людини. Наприклад, здійснення затримання, обшук чи перевірка документів повинні бути не лише формально законними, а й обґрунтованими з погляду доцільності та правової необхідності. В іншому разі такі дії можуть перетворитися на прояв поліцейського свавілля, що підриває довіру громадян до поліції та держави загалом [3].

Особливої актуальності питання дотримання принципу верховенства права набуває в умовах війни, коли частина прав громадян може бути обмежена. Проте навіть під час дії воєнного стану, коли право на свободу пересування, на зібрання чи на приватність може зазнати тимчасових обмежень, дії поліції повинні залишатися в межах права. Жодне обмеження не може бути свавільним чи здійсненим без законної підстави. Ба більше, обмеження прав не скасовує обов'язку поліції дбати про гідність та безпеку кожного громадянина, не допускати дискримінації чи жорстокого поводження. У такій ситуації принцип верховенства права виступає не просто нормою, а своєрідним морально-етичним критерієм, який має стримувати можливі зловживання владою навіть у надзвичайних умовах.

Ще одним важливим аспектом реалізації принципу верховенства права в діяльності Національної поліції є забезпечення правової визначеності. Це означає, що поліцейський повинен діяти відповідно до чітких, зрозумілих та послідовно застосовуваних правових норм. Закони, інструкції, накази не повинні бути суперечливими або двозначними, інакше виникає ризик правової невизначеності, яка здатна призвести до протиправних дій навіть за відсутності умислу. Тут важлива роль належить не лише самим поліцейським, а й законодавцям та урядовим структурам, які повинні забезпечити якість та узгодженість нормативного поля. Адже навіть найкращі наміри поліцейського не зможуть виправдати дії, які базуються на хибному або неясному правовому регулюванні [4, с. 171].

Значну роль у забезпеченні верховенства права відіграє також внутрішній контроль і підзвітність поліції перед суспільством. Створення системи громадського нагляду, механізмів подання скарг, незалежного розслідування неправомірних дій поліцейських – усе це сприяє прозорості та правовій відповідальності діяльності поліції. Громадянин повинен мати змогу оскаржити дії поліції, отримати правову допомогу та справедливе

рішення у випадку порушення його прав. Забезпечення таких можливостей є безпосереднім проявом дії принципу верховенства права в демократичному суспільстві.

Варто зазначити, що реалізація принципу верховенства права потребує від поліцейських не лише знання норм права, а й високого рівня правової культури, моральної зрілості, уміння діяти неупереджено та професійно. Дотримання прав і свобод громадян не повинно залежати від настрою чи суб'єктивних суджень окремого працівника поліції. Саме тому системна правова освіта, регулярні тренінги, професійна підготовка і виховання етичних стандартів поведінки є необхідними умовами забезпечення належного рівня поліцейського сервісу.

Отже, принцип верховенства права в діяльності Національної поліції України не є формальністю або елементом прикраси нормативних актів. Це – серцевина поліцейської діяльності, її основа, яка визначає сутність, напрямок та межі втручання у сферу прав і свобод громадян. Верховенство права забезпечує легітимність дій поліції, зміцнює її авторитет та довіру населення. І тільки за умови безумовного дотримання цього принципу можлива ефективна, справедлива і гуманна правоохоронна система, здатна не лише захищати правопорядок, а й бути гарантом людської гідності. Особливо важливо, щоб цей принцип залишався непорушним навіть у найважчі часи – під час війни, кризи чи суспільної нестабільності. Адже тільки той порядок, що ґрунтується на праві, заслуговує на визнання як справедливий.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Про Національну поліцію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. Ковальова О. В. Верховенство права як принцип діяльності Національної поліції України. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a19dc59f-6347-4b47-a42b-288039601 269/content.

4. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 171–184.

Альона КОЦ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Анатолій НАТОЧІЙ
старший викладач
кафедри вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ: ПОГЛЯД ОЧИМА КУРСАНТА

Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, які відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, що пов'язані з професійною діяльністю, викликають поклик до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в ролі кваліфікованого фахівця та досягати успіхів в роботі, посиленні почуття відповідальності [1, с. 103].

Коли ми говоримо про молодь, яка здобуває освіту, зазвичай уявляємо собі студентів, які сидять в аудиторії з ноутбуками, готуються до заліків, дискутують на семінарах, сперечаються з викладачами. Але поруч із ними зовсім інший світ. Світ, де на першому місці не свобода дій, а чіткість наказу – це світ курсанта.

Курсант не просто проходить навчання, він гартується на щоденних тренуваннях та роботі над помилками. Тимчасом як студент може пропустити пару або змінити спеціальність, курсант не має таких привілеїв. Курсантське життя – це повсякденний шлях чіткої дисципліни, щоденних тренувань, ранкових шикувань і безкомпромісної відповідальності за свої дії та наслідки. Особливо це проявляється у двох фундаментальних дисциплінах, які відрізняють підготовку курсанта від студента, як сталь від м'якого металу: вогнева підготовка та тактико-спеціальна підготовка.

Студент мислить категоріями: «як я це поясню?», «що я думаю стосовно цього?». Його інструмент – це слово, ідея, аргумент. Він має свободу думки, вибору, руху. У нього є час «пошукати себе». У курсантському житті все навпаки. Курсант повинен адаптовуватися та мислити в критичних ситуаціях, таких як алгоритм дій у небезпеці, відповідь на раптову загрозу, холодний розрахунок під натиском адреналіну. У тактико-спеціальній підготовці курсант вчиться діяти, коли кожна секунда на вагу життя та здоров'я [2]. Його завдання не просто правильно мислити, а вижити, врятувати, знешкодити.

У XXI столітті професія поліцейського вийшла далеко за межі уявлень про простого охоронця порядку. Це людина, яка перебуває на передовій неоголошеної війни з беззаконням, тероризмом, зрадою, жорстокістю. Саме тому вогнева та тактико-спеціальна підготовка є не лише складовими навчального процесу, а й ключовими чинниками формування особистості справжнього поліцейського – вольового, дисциплінованого, врівноваженого, здатного діяти під тиском часу й обставин.

Уявімо собі ситуацію: стрілянина в людному місці, паніка, загроза життю. Хтось тікає, хтось ховається, а поліцейський іде вперед на звук пострілу. Це не інстинкт. Це результат тисяч годин підготовки, коли в тирі кожен постріл, як справжній, коли на полігоні кожна помилка це умовна смерть. Вогнева підготовка формує не просто вміння стріляти, вона формує холоднокровність, стриманість, здатність контролювати силу [3].

Тактико-спеціальна підготовка навчає діяти в групі, передбачати процес подій, ухвалювати рішення в умовах невизначеності. Це не суха теорія – це реальність, наближена до бою. Тут народжується лідерство, впевненість, відповідальність за себе і товариша, бо в динамічних ситуаціях другого шансу не буде [4].

Коли ми кажемо, що поліцейський це взірець служіння суспільству, ми часто сприймаємо це як щось зовнішнє: форма, присяга, обов'язки. Але за цим фасадом особистість, яка проходить глибоку внутрішню трансформацію. Цей процес не починається на вулиці, він починається на полігоні, в тирі, у тренувальному класі. І саме вогнева та тактико-спеціальна підготовка стають тими інструментами, що формують не лише професійні вміння, а людське «ядро» майбутнього поліцейського.

Кожне тренування – це боротьба із собою: зі страхом, втомою, болем, сумнівами. Умовна ситуація: курсант в умовах «урбан-операції» повинен ухвалити рішення за долі секунди: вистрілити чи ні. Він не має права на емоційний зрив, на паніку, на сумнів. І в цю мить у ньому говорять не лише знання, а виховані дисципліною рефлекси, загартована воля, стрижень, який не ламається під тиском.

Вогнева підготовка – більше, ніж прицільний вогонь. Це уміння не стріляти, коли цього можна уникнути, це етика сили, це глибоке усвідомлення, що в твоїх руках не лише зброя, а й життя. Це і є та межа, яка відділяє поліцейського від злочинця: здатність стримати силу, навіть коли маєш право її застосувати.

Тактико-спеціальна підготовка виховує стратегічне мислення, вміння працювати в команді, відповідальність за напарника, за цивільного, за ситуацію загалом. Тут формуються не лише практичні навички, а глибоке розуміння цінності людського життя, що особливо важливо в умовах стресу, небезпеки, критичної невизначеності.

Поліцейський, який пройшов через такі випробування, не просто виконує службові завдання – він живе службою, приймає її як свідомий вибір

і, що найважливіше, не втрачає себе як людина. А найбільше випробування у світі, де зло може бути підступним, де агресія йде не лише зовні, а й з середини.

Ці предмети також відіграють роль фільтра професії. Не кожен студент стає поліцейським. Але той, хто проходить через вогонь цих дисциплін, уже не просто випускник – це воїн у правовому полі, захисник у формі, людина, яка прийняла виклик епохи.

У сучасних умовах війни, коли щодня лунають сирени, а безпека громадян під загрозою не лише на лінії фронту, але й у тилу, роль підготовленого поліцейського набула виняткового значення. Ворог діє не тільки зброєю, а й страхом, провокаціями, диверсіями, інформаційною отрутою. І саме поліцейський це та перша лінія оборони всередині держави, яка має миттєво реагувати, не допускати хаосу, тримати порядок і забезпечувати захист цивільних.

Цей внутрішній фронт, на якому щодня працюють поліцейські, не менш небезпечний, ніж бойові дії на сході чи півдні країни. Підриви, стрілянина, масові заворушення, спроби дестабілізації, усе це вимагає від правоохоронців не лише мужності, а й віртуозної професійної підготовки.

Саме тому вогнева та тактико-спеціальна підготовка є не просто навчальними дисциплінами, а життєво необхідною основою формування поліцейського як захисника, як особистості з твердими принципами, готової діяти миттєво, точно, згідно із законом і совістю. Без цих дисциплін неможливо уявити сучасного правоохоронця, здатного вистояти в умовах надвисокого стресу, критичних ситуацій, загроз для власного життя.

Вогнева підготовка дає не лише техніку поводження зі зброєю, а й розуміння наслідків кожного пострілу. Це вміння тримати себе в руках, коли адреналін зашкалює, а люди в паніці. Тактико-спеціальна підготовка забезпечує не тільки навички ведення бойових дій чи затримань, а й спроможність діяти в команді, мислити системно, орієнтуватися у складному міському середовищі, діяти в умовах нестачі інформації та часу.

У ситуації, коли громадяни дивляться на поліцейського як на гаранта порядку, той не має права бути неготовим. Саме через постійну практику, тренування, сценарії, що моделюють реальні загрози, поліцейський формує в собі надійність, холодну впевненість, а головне людяність, яка не зникає навіть у найтемніші моменти служби.

Отже, вогнева та тактична підготовка – це не допоміжні компоненти навчання, а ядро професійної сутності поліцейського. Без них не буде дійсного захисника, не буде того, хто витримає, витримає і захистить. Це освітній фронт, де кожен день бій за професіоналізм, за честь, за майбутнє [5]. Професійна вогнева підготовка забезпечує підвищення рівня компетентності працівників органів внутрішніх справ в питаннях безпеки, стрільби та ведення бойових дій. Вона сприяє розвитку важливих організаційних навичок, таких як спроможність працювати в команді, координація дій, здатність приймати рішення в умовах стресу та небезпеки [6].

Список використаних джерел

1. Тінін Д. Г. Шляхи удосконалення рівня підготовки кадрів сил безпеки і оборони україни в умовах воєнного стану : зб. наукових пр. «ΛΌГОΣ». (08.07.2022; Париж, Франція). С. 101–103.
2. Наточій А., Тінін Д. Деякі аспекти профілактики травмування та загибелі поліцейських в критичних ситуаціях під час несення служби в умовах дії правового режиму воєнного стану : матеріали конф. МЦНД, (24 травня 2024 р., м. Запоріжжя). С. 90–92. URL: https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1238
3. Єпіфанов А. В. Тактико-спеціальна підготовка працівників поліції: навчальний посібник. Київ : НАВС, 2020. 212 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55108/1/
4. Актуальні питання розвитку науки та освіти : зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 29–30 жовт. 2024 р. URL: https://www.lviv-forum.inf.ua/save/2024/29-30.10/Збірник.pdf
5. Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., 19 квіт. 2024 р. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/07/zbirnyk_materialiv_19_kvitnya_2024_roku-1.pdf
6. Капранов І. В. Професійна підготовка поліцейських у системі безперервної освіти: теорія і практика. Одеса : ОДУВС, 2022. 180 с. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/items/f5ce612c-dafe-4dde-be13-4b958658950d
7. Наточій А. Д., Болгаренко В. М. Вогнева підготовка та формування професійних якостей у майбутніх офіцерів: взаємозв'язок та взаємозалежність. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № (3). С. 374–378.

Дмитро КРАВЧУК
курсант
Донецького державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Дар'я КІБЛИК
доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЯК СВІДКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» – КРОК ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Однією з найвразливіших категорій осіб в кримінальному провадженні є малолітні особи. Участь такої особи в кримінальному процесі передбачає низку додаткових процесуальних заходів із залученням третіх осіб. У

багатьох випадках вчинення кримінального правопорушення свідком такого діяння може бути малолітня особа. Залучення такої особи як свідка до кримінального провадження та проведення подальших процесуальних заходів може здійснюватися із застосуванням спеціальних обладнаних приміщень таких, як «зелена кімната».

Законодавством закріплено визначення малолітньої особи зокрема в ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), де зазначено що малолітньою особою – є дитина до досягнення нею чотирнадцяти років [3]. Цікаво зауважити, що КПК розмежовує поняття дитина, малолітня та неповнолітня особа. Щодо порядку проведення допиту, як свідка зазначеної категорії осіб, то варто спиратися на ст. 354 КПК [3]. Однією з особливостей цієї статті є те, що малолітній особі не повідомляється про можливу кримінальну відповідальність за надання за відомо не правдивих показань. Також щодо особливостей проведення такої процесуальної дії з малолітніми особами зазначено в ст. 226 КПК [3]. Ці статті закріплюють проведення допиту малолітніх осіб у присутності третьої особи, якою може бути лікар, вихователь, психолог тощо.

Треба наголосити на тому, що зазначені особи є посередниками у проведенні цієї процесуальної дії. Уповноваженим на проведення допиту залишається слідчий. Але це не заважає законному представнику, педагогу або психологу, а також лікарю, у присутності яких проводиться допит, за дозволом, згідно з ч. 2 ст. 227 КПК, ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі, а також, згідно з ч. 2 ст. 226 КПК України, заперечувати проти запитань та ставити запитання [3]. Важливо згадати про час проведення допиту малолітніх осіб.

Згідно з ч. 2 ст. 226 Кримінального процесуального кодексу України, допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [3]. Щодо питання перерви, визначеного конкретного часу законодавством не закріплено. На нашу думку, визначення конкретного проміжку часу відведеного на перерву не мона заздалегідь передбачити, оскільки кожна справа індивідуальна та фізичні особливості допитаних осіб різні.

Щодо методики застосування «зеленої кімнати», то законодавством це поняття на сьогодні не встановлено. Законодавчо функціонування таких кімнат було закріплено у вже не чинній Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей [4]. На цей час відомча Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, що є чинною, застосування такої й інших подібних методик не передбачає [5]. У науковій літературі зазначено таке поняття «зелена кімната» – спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом [2].

Основною метою створення цих кімнат є здійснення інтерв'ювання дитини за допомогою спеціальних методик та зменшення повторної травматизації дитини під час опитування. Система роботи в «зелених кімнатах» враховує вікові та психологічні особливості як тих дітей, які перебувають у конфлікті (скоїли правопорушення або злочини), так і тих, що в контакті із законом (стали жертвами або свідками злочину чи правопорушення). Для таких дітей необхідні особливі, порівняно із дорослими, юридичні процедури, соціальний супровід, допомога та реабілітаційні послуги та виховання. Такі процедури повинні здійснюватися в спеціально обладнаних приміщеннях. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її віку та ступеня розвитку [1].

На жаль, розвиток таких доступних кімнат залишається на початковому етапі, більшість допитів малолітніх осіб проводиться без врахування таких особливостей, оскільки у більшості випадках слідчі не мають доступу до таких приміщень як «зелена кімната».

Врахування особливостей проведення такої процесуальної дії, як допит малолітньої особи – є важливим елементом у подальшому здійсненні кримінального провадження. Кримінально-процесуальне законодавство передбачає безліч факторів, які повинні бути враховані під час зазначеної процесуальної дії. Залучення такої методики, як «зелена кімната» є важливим кроком в подальшому вдосконаленні механізму забезпечення захисту прав малолітніх осіб. Впровадження систематичного залучення таких методик позитивно вплине на кримінально-процесуальне законодавства загалом.

Список використаних джерел

1. Бочкор Н. П., Даценко О. В., Левченко К. Б. Зелені кімнати: рекомендації до обладнання. Київ : Україна, 2012. 28 с.

2. Кравченко І. С., Кононець В. П. Застосування методики «Зелена кімната» в діяльності Національної поліції : метод. рек. для проведення занять зі слухачами на базі тренінгового центру «Зелена кімната» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2018. 48 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *База даних «Законодавство України»*. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей : наказ МВС України від 19.12.2012 № 1176. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0121-13

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. *База даних «Законодавство України»*. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0686-18

Альберт КУБАРЄВ
курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Валерій БІЛІЧЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ У СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ

Права дитини – це не просто набір юридичних норм, а основа гуманного й справедливого суспільства. У світі, де діти часто стають жертвами збройних конфліктів, насильства, експлуатації та бідності, питання ефективного правового захисту стає не лише актуальним, а й життєво необхідним. У цьому контексті важливо вивчати міжнародний досвід, адже саме він формує еталон, до якого прагнуть більшість держав.

Правова система, орієнтована на верховенство права, передбачає наявність дієвого механізму нормативно-правового регулювання, в якому провідну роль відіграють міжнародні правові акти та внутрішнє законодавство.

Насамперед, основоположним міжнародним актом у сфері прав дитини є Конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі – Конвенція ООН) про права дитини, яку Україна ратифікувала 27 лютого 1991 року. Цей документ має характер міжнародного договору й має пріоритет перед національним законодавством згідно зі статтею 9 Конституції України. Конвенція вперше закріпила юридичне визнання дитини як суб'єкта міжнародного права, наділеного комплексом особистих, соціально-економічних і політичних прав. Вона створює універсальні стандарти у сфері охорони дитинства, обов'язкові для всіх держав-учасниць [1].

Важливим додатком до Конвенції став Факультативний протокол щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, ратифікований Україною 3 квітня 2003 року. Цей протокол підсилює кримінально-правовий захист дітей, встановлюючи імперативну заборону таких форм експлуатації, які грубо порушують людську гідність. Протокол вимагає від держав не лише криміналізувати відповідні діяння, але й створити систему запобігання, реабілітації та міжнародного співробітництва у розслідуванні таких злочинів [2].

Не менш важливою є Конвенція Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці, ратифікована Україною у 2000 році. Вона спрямована на протидію трудовій експлуатації неповнолітніх, що становить загрозу їхньому фізичному чи психічному здоров'ю. Відповідно до положень конвенції, держава зобов'язана впроваджувати адміністративно-правові заходи, спрямовані на виявлення, припинення та профілактику дитячої праці у заборонених формах [3].

Ще одним вагомим інструментом у сфері протидії сексуальному насильству стала Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Вона вводить обов'язок кримінальної відповідальності сексуальних злочинів проти дітей, а також передбачає застосування процедур захисту жертв у межах кримінального провадження. Особлива увага приділяється ювенальній юстиції, соціальній реінтеграції потерпілих та просвітницькій роботі серед неповнолітніх і батьків.

На рівні «м'якого права» важливим документом є Рекомендація CM/Rec(2009)10 Комітету Міністрів Ради Європи, яка містить політико-правові орієнтири щодо викорінення всіх форм насильства над дітьми. Цей документ, хоч і не має зобов'язальної сили, сприяє формуванню європейських стандартів захисту дитинства, зокрема через принципи дотримання найкращих інтересів дитини та міждисциплінарного підходу до вирішення проблем [4, с. 8].

Національне законодавство України також поступово адаптується до міжнародних стандартів. Основоположним актом є Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, який визначає правовий статус дитини, механізми реалізації її прав, компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері охорони дитинства. Закон забезпечує імплементацію основних принципів Конвенції ООН у внутрішнє правове поле.

У 2009 році був ухвалений Закон України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року», який мав статус нормативно-програмного акта. Його метою було охорона здоров'я та формування здорового способу життя дітей, протидія ВІЛ/СНІДу, туберкульозу та наркоманії, оздоровлення та відпочинок, фізичне виховання, освіта, культурний і духовний розвиток дитини тощо [5].

Отже, захист прав дитини – це не лише юридичне зобов'язання, а прояв людяності та відповідальності суспільства. Міжнародні документи встановлюють високі стандарти, до яких мають прагнути всі держави. Україна робить кроки у цьому напрямі, адаптуючи національне законодавство. Проте найважливіше ‒ не просто ухвалити закони, а забезпечити реальний захист кожної дитини. Адже право на щасливе й безпечне дитинство – це право, яке не можна відкладати на завтра.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989 : станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
2. Місце Конвенції про права дитини та факультативних протоколів до неї у правовій системі України. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/mistse-konventsiyi-pro-prava-dytyny-ta-fakultatyvnyh-protokoliv-do-neyi-u-pravovij-systemi-ukrayiny
3. Захист прав дітей: законодавче регулювання дитячої праці та міжнародні стандарти. *Південно-Східне міжрегіональне управління Державної служби з питань праці*. URL: https://dp.dsp.gov.ua/novyny/zakhyst-prav-ditei-zakonodavche-rehuliuvannia-dytiachoi-pratsi-ta-mizhnarodni-standarty/
4. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on integrated national strategies for the protection of children from violence. Керівні принципи політики Ради Європи щодо комплексних національних стратегій із захисту дітей від насильства. Committee of Ministers. Counsil of Europe. С. 8–11. URL: https://rm.coe.int/CoERMPublic CommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680948e95
5. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон України від 05.03.2009 № 1065-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-17#Text

Владислав КУКО
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

У XXI столітті цифрові технології стали невід'ємною частиною життя дітей і підлітків. З одного боку, це відкриває перед ними нові можливості для навчання, саморозвитку та спілкування, але з іншого – робить їх уразливими до загроз, які виникають у цифровому середовищі. Особливої актуальності проблема цифрової безпеки набуває в умовах війни росії проти України, коли інформаційний простір стає не лише каналом комунікації, а й полем бою. російська федерація активно використовує цифрові платформи як інструмент гібридної війни, вдаючись до методів інформаційно-психологічного впливу,

зокрема на найвразливішу категорію – українських дітей [9].

Росія системно застосовує технології впливу через соціальні мережі, месенджери, онлайн-ігри та фейкові інформаційні ресурси [8]. У цифровому просторі поширюються спроби вербування українських дітей до участі у протиправній діяльності – від збору інформації до виконання диверсійних завдань [7]. Особливо активно це відбувається у прифронтових регіонах, де діти, часто через брак уваги з боку дорослих і важкий емоційний стан, стають легкою здобиччю для ворожих кураторів. Маніпуляція часто починається з простого спілкування, захоплюючого квесту чи гри, але згодом перетворюється на небезпечну взаємодію – наприклад, «гра» може включати прохання сфотографувати військову техніку або передати координати об'єктів, що, насправді, є шпигунською діяльністю [6].

Сучасні платформи, такі як Telegram, Discord, TikTok, використовуються російськими структурами для поширення пропаганди, дискредитації українських військових, насадження почуття безнадії або нав'язування образу «захисника» з боку країни-агресора [9]. Вербування може здійснюватися також під виглядом участі в патріотичних чи миротворчих ініціативах, флешмобах, і навіть у рамках молодіжних «рухів», які насправді служать ідеологічній обробці та підготовці дітей до антидержавних дій [9]. В умовах постійного психологічного тиску та емоційної нестабільності діти можуть не усвідомлювати, що стають інструментом ворожої операції [8].

Правове поле України передбачає захист дітей у цифровому середовищі, зокрема через Конституцію України, Кримінальний кодекс, закони «Про охорону дитинства» [2], «Про захист персональних даних», а також спеціальні ініціативи, як-от Концепція захисту дітей у цифровому середовищі [5]. Водночас проблема залишається складною: через відсутність навичок цифрової безпеки, нестачу просвітницьких програм, а також недостатній рівень цифрової грамотності серед батьків, освітян і навіть правоохоронців [4], діти не завжди отримують вчасну допомогу або не повідомляють про підозрілі ситуації. Служба безпеки України неодноразово повідомляла про випадки виявлення неповнолітніх, яких завербували через Інтернет з метою участі у шпигунській чи підривній діяльності [7]. У більшості випадків діти не усвідомлювали повної серйозності своїх дій і не розуміли, що мають справу з ворожими структурами [6].

Попередження таких випадків вимагає системного підходу. Необхідно проводити цілеспрямовану просвітницьку роботу серед дітей та підлітків, розвивати навички медіаграмотності та критичного мислення [4]. Батьки повинні навчитися розпізнавати ознаки втягнення дитини у небезпечну активність, контролювати цифровий простір, у якому перебуває дитина, та вести з нею постійний діалог. Школа повинна стати осередком цифрової освіти, вчителі – бути обізнаними не тільки у методах навчання, але й у формах цифрової небезпеки [3]. Держава повинна забезпечити технологічну та законодавчу спроможність блокувати шкідливі ресурси, виявляти злочинні

мережі, підсилити відповідальність за спроби вербування неповнолітніх та створити доступні психологічні й правові служби підтримки [5]. Важливу роль у забезпеченні цифрової безпеки мають виконувати офіцери служби освітньої безпеки Національної поліції України [1].

Отже, цифрова безпека дитини в умовах гібридної війни є стратегічним питанням національної безпеки. Російські інформаційні атаки та спроби вербування дітей – це не просто інциденти, а цілеспрямована політика знищення майбутнього української нації [9]. Захистити дитину в цифровому просторі – означає захистити її право на безпечне, вільне і свідоме життя, сформувати стійку до маніпуляцій особистість і зберегти основу національної ідентичності. Саме через грамотне реагування сьогодні ми формуємо безпечне цифрове завтра для нашої країни.

Список використаних джерел

1. Валєєв Р. Г. Роль поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. VIII Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. І. С. 400–403.
2. Закон України «Про охорону дитинства» : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
3. Литвинова С. Медіаграмотність як засіб цифрової безпеки дітей. *Освіта та суспільство*. 2023. № 2(29). С. 48–53.
4. Міністерство цифрової трансформації України. *Національна стратегія з цифрової грамотності*. URL: https://osvita.diia.gov.ua
5. Про схвалення Концепції захисту дітей в цифровому середовищі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 груд. 2022 р. № 1164-р.
6. Підлітка зі Слов'янська завербували російські куратори – СБУ. Суспільне новини 2023. URL: https://suspilne.media
7. Служба безпеки України. Офіційні повідомлення про виявлення вербування дітей. URL: https://ssu.gov.ua
8. Цифрове середовище та безпека дітей в України. Київ, ЮНІСЕФ Україна, 2023. 54 с.
9. Як Росія використовує дітей у війні проти України : аналітика Центру прав людини. *ZMINA*. URL: https://zmina.info

Вікторія КУЛІШ
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної
поліції України Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Євгеній БАРДІН
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ІЗ СПЕЦІАЛЬНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦІВ

Правове забезпечення прав дітей в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері захисту прав людини. Відповідно до статті 52 Конституції України, діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза шлюбом. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [1].

Аналіз нормативно-правової бази з питань захисту прав дітей свідчить про наявність розгалуженої системи правового регулювання. Основним спеціальним законом у цій сфері є Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, який визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет та встановлює основні засади державної політики у цій сфері [2].

Крім того, важливе значення має Сімейний кодекс України, який детально регламентує права дитини у сімейних відносинах [3].

Система захисту прав дітей в Україні передбачає вирішення комплексу завдань, серед яких: забезпечення реалізації конституційних прав дітей; захист дітей від усіх форм дискримінації, фізичного та психологічного насильства; профілактика правопорушень серед неповнолітніх; соціальний захист дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; забезпечення права дитини на освіту, охорону здоров'я та соціальні послуги; розгляд справ за участю неповнолітніх у судових органах.

У структурі органів, що забезпечують захист прав дітей, важливе місце посідають служби у справах дітей, які діють при органах місцевого самоврядування відповідно до Типового положення про службу у справах дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня

2003 р. № 1068 [4]. Ці служби здійснюють координацію діяльності органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій у справах дітей на відповідній territory. Особливого значення у системі захисту прав дітей набуває ювенальна юстиція.

Відповідно до Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2011 р. № 597-р, метою розвитку ювенальної юстиції є забезпечення максимального сприяння фізичному, розумовому, духовному, моральному і соціальному розвитку дітей, які потрапили у конфлікт із законом [5].

Аналіз практики правового забезпечення дітей в Україні дозволив виявити низку проблемних питань: недостатню координацію між різними органами, що працюють у сфері захисту прав дітей; брак спеціалізованих кадрів, підготовлених для роботи з дітьми; недосконаліть механізмів раннього виявлення випадків порушення прав дітей; недостатнє фінансування програм соціального захисту дітей; слабку матеріально-технічну базу установ, що працюють з дітьми.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», поліція під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також громадськістю, зокрема у сфері захисту прав дітей [6]. Проте програми підготовки працівників правоохоронних органів не завжди приділяють достатню увагу специфіці роботи з неповнолітніми, що негативно впливає на ефективність захисту їхніх прав.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення правового забезпечення дітей в Україні та підготовки відповідних фахівців:

1. Удосконалення нормативно-правової бази шляхом гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав дітей, зокрема з Конвенцією ООН про права дитини та Європейською конвенцією про здійснення прав дітей.

2. Створення спеціалізованої системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері захисту прав дітей, яка включатиме навчальні програми з дитячої психології, ювенальної юстиції, соціальної роботи з сім’ями та дітьми, превентивної педагогіки.

3. Розробка та впровадження стандартів професійної діяльності фахівців, що працюють з дітьми, включаючи працівників служб у справах дітей, поліцейських, соціальних працівників, педагогів та психологів.

4. Створення міжвідомчої інформаційної системи обліку дітей, які потребують соціального захисту, що забезпечить координацію дій різних органів та установ у сфері захисту прав дітей.

5. Розширення мережі спеціалізованих установ для дітей, включаючи кризові центри, центри соціально-психологічної реабілітації, притулки для

дітей та центри денного перебування.

6. Впровадження системи супервізії та контролю якості надання послуг дітям, що включатиме регулярний моніторинг діяльності установ та фахівців, які працюють з дітьми.

Отже, ефективне правове забезпечення дітей в Україні потребує комплексного підходу, який включає як удосконалення законодавчої бази, так і підвищення кваліфікації фахівців, що працюють у цій сфері. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити рівень захисту прав дітей та забезпечити їхній всебічний розвиток у безпечному середовищі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 22.05.2025).

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text (дата звернення: 22.05.2025).

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 19.12.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 22.05.2025).

4. Про затвердження Типового положення про службу у справах дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007. р. № 1068. Дата оновлення: 28.03.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068- 2007-п#Text (дата звернення : 22.05.2025).

5. Про схвалення Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.10..2011 р. № 1039-р. Дата оновлення: 08.02.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2011-р#Text (дата звернення : 22.05.2025).

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 16.08.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 22.05.2025).

Марат ЛАПА
здобувач вищої освіти 2-го курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри адміністративного
права і процесу Навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ БУЛІНГУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВІДПОВІДНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

У контексті вдосконалення національної правової системи та імплементації міжнародних стандартів захисту прав дитини в Україні питання боротьби з булінгом набуває особливої актуальності. Законодавче закріплення складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-4 КУпАП, стало вагомим кроком до формування цілісної системи протидії цькуванню в освітньому середовищі.

Важливим аспектом вдосконалення протидії певним правопорушенням є аналіз та оцінка відповідної судової практики [1]. Аналіз судових рішень за фактами цькування учасників освітнього процесу свідчить про неоднозначність у кваліфікації подій як булінгу та в оцінці дій фігурантів цих подій.

Один із ключових аспектів, що викликає дискусію, це відмежування булінгу від конфліктних ситуацій. Наприклад, у постанові Жовтневого районного суду Миколаївської області від 06.03.2020 у справі № 477/49/20 фігурує ситуація, під час якої директор закладу освіти не повідомила поліцію про ймовірний факт булінгу [4]. Однак відповідно до внутрішнього розслідування шкільної комісії, що була створена та функціонувала відповідно до методичних рекомендацій МОН України, подія мала одноразовий характер і не містила ознак системності, яка є обов'язковим елементом булінгу. У зв'язку з цим суд дійшов висновку про відсутність

складу адміністративного правопорушення і закрив провадження. Це рішення ілюструє важливість дотримання процесуальних стандартів в ідентифікації булінгу, зокрема верифікації системності дій, наявності психологічної чи фізичної шкоди, а також встановлення ролей учасників [2, с. 74].

Схожа позиція викладена в постанові Цюрупинського районного суду Херсонської області від 02.03.2020 р. у справі № 664/3705/19. У відповідній ситуації директор також не повідомила про можливий випадок булінгу. У ході судового розгляду встановлено, що факти цькування не підтвердилися, а ситуація мала характер конфлікту. У зв'язку з цим суд також закрив провадження через відсутність складу адміністративного правопорушення. Однак іншу правову оцінку продемонстрував Бучацький районний суд Тернопільської області у постанові від 26.11.2019 р. у справі № 595/2070/19. У цьому випадку було доведено, що завідуюча школи знала про факти систематичного булінгу щодо учениці, проте не вжила жодних заходів і не повідомила поліцію [5, 6]. Суд критично оцінив твердження керівниці навчального закладу про необізнаність з ситуацією, посилаючись на письмові свідчення класного керівника та бабусі потерпілої дитини. У результаті суд визнав її винною за ч. 5 ст. 173-4 КУпАП і наклав штраф. Це рішення акцентує, що формальний підхід до аналізу ситуацій булінгу є неприпустимим, особливо у випадках, коли бездіяльність адміністрації школи може мати серйозні наслідки для психічного здоров'я дитини.

Окрему увагу заслуговує постанова Збаразького районного суду Тернопільської області від 13.02.2020 у справі № 598/2106/19, яка є нетиповою, адже розглядалася ситуація булінгу малолітнім учнем стосовно вчителя. Згідно з матеріалами справи, учень другого класу систематично вчиняв дії психологічного насильства, зокрема висловлював образи, показував непристойні жести [7]. Оскільки учень є малолітнім, відповідальність було покладено на його матір. Водночас суд не вбачив системності в діях дитини, отже, визнав відсутність складу правопорушення. Цей випадок порушує кілька важливих питань: чи здатна малолітня особа усвідомлювати свої дії у контексті булінгу, який часовий діапазон є достатнім для визнання системності, а також на кому першочергово лежить обов'язок виховання дитини – на вчителеві чи батьках.

Постанова Болградського районного суду Одеської області від 22.11.2019 у справі № 497/1761/19 продемонструвала приклад притягнення до відповідальності батьків дитини за порушення статті 184 КУпАП. У цій справі дитина разом з іншими школярами вчинила дії, що мали ознаки сексуального цькування. Суд визнав матір винною в неналежному виконанні батьківських обов'язків. При визначенні виду адміністративного стягнення враховувались характер правопорушення, особисті обставини матері, а також її часткове визнання вини. Це рішення є прикладом того, як суди можуть і повинні диференційовано підходити до оцінки провини залежно від віку

правопорушника та його соціального середовища [8].

Отже, аналіз судової практики у справах про булінг (цькування) учасників освітнього процесу демонструє складність у розмежуванні конфліктних ситуацій та систематичного цькування, що вимагає високого рівня професійної обізнаності з боку педагогів, адміністрації шкіл і правоохоронних органів. Судові органи, як правило, дотримуються індивідуалізованого підходу, враховуючи характер діяння, наявність чи відсутність системності, обізнаність посадових осіб та належність їхніх дій або бездіяльності до складу адміністративного правопорушення. Перспективним напрямом є удосконалення нормативного регулювання понять і ознак булінгу, розробка єдиної методики розслідування таких випадків, а також підвищення рівня правової культури всіх учасників освітнього процесу, з метою формування безпечного і правового шкільного середовища.

Список використаних джерел

1. Валєєв Р. Г. Позиції Верховного Суду з проблемних аспектів судової практики у сфері протидії домашньому насильству. Вісник Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка. 2024. № 1 (105). С. 60–75.
2. Опольська Н. Булінг: юридичний склад адміністративного проступку. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 101–106.
3. Соболь Є. Ю. Судова практика у справах про булінг (цькування). Наукові *записки*. Серія : Право. 2021. № 3 С. 80–85.
4. Постанова Жовтневого районного суду Миколаївської області від 06.03.2020 у справі № 477/49/20. URL: http://reyestr.court.gov.ua
5. Постанова Цюрупинського районного суду Херсонської області від 02.03.2020 у справі № 664/3705/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua
6. Постанова Бучацького районного суду Тернопільської області від 26.11.2019 у справі № 595/2070/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua
7. Постанова Збаразького районного суду Тернопільської області від 13.02.2020 у справі № 598/2106/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua
8. Постанова Болградського районного суду Одеської області від 22.11.2019 у справі № 497/1761/19. URL: http://reyestr.court.gov.ua.

Максим ЛЕЩЕНКО
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НЕЗАКОННА ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ ЯК ВОЄННИЙ ЗЛОЧИН: ПРАВОВА ОЦІНКА ТА НАСЛІДКИ

Російська збройна агресія проти України, що розпочалася в 2014 році й переросла у повномасштабну війну з 24 лютого 2022 року, стала джерелом численних грубих порушень міжнародного права. Одним із найбільш обурливих і резонансних таких злочинів є масова, систематична та незаконна депортація українських дітей із тимчасово окупованих територій до рф. Цей процес супроводжується зміною громадянства, передачею дітей у прийомні російські родини, асиміляцією та русифікацією. Такі дії не лише порушують фундаментальні права дитини, а й становлять воєнний злочин у розумінні міжнародного кримінального права, а в окремих випадках можуть бути кваліфіковані як злочин геноциду.

Відповідно до статті 49 IV Женевської конвенції 1949 року про захист цивільного населення під час війни [1], забороняється будь-яке примусове індивідуальне чи масове переселення або депортація осіб з окупованої території, незалежно від причин. Ця заборона має імперативний характер і є нормою міжнародного гуманітарного права, яка не допускає винятків. Усі переміщення дітей, що відбувалися під приводом «евакуації», «оздоровлення» чи «порятунку», але без добровільної та проінформованої згоди батьків або законних опікунів, мають ознаки насильницького переміщення. Як встановили місії ООН, ОБСЄ та численні правозахисні організації, у більшості випадків діти вивозилися без належного правового оформлення та з порушенням процедур, передбачених Конвенцією про права дитини від 20 листопада 1989 року [2].

Особливу тривогу викликає факт зміни громадянства українських дітей, що перебувають на території рф. Згідно з ч. 1 ст. 8 Конвенції про права дитини [2], держави повинні поважати право дитини на збереження її індивідуальності, включно з громадянством, ім’ям та сімейними зв’язками.

Незаконне позбавлення дитини цих елементів накладає на державу обов'язок забезпечити відновлення її ідентичності. Водночас російська держава не лише не виконує цей обов'язок, а й навпаки – цілеспрямовано вживає заходів для асиміляції дітей, що проявляється у зміні імен, нав'язуванні російської мови, культури, вихованні в дусі ворожості до України. Саме це дає підстави стверджувати про наявність ознак злочину геноциду, що зафіксовано у пункті (e) статті ІІ Конвенції про запобігання злочину геноциду 1948 року: «насильницьке передання дітей з однієї людської групи до іншої» [3].

Законодавчо та організаційно депортація українських дітей була підтримана і реалізована на найвищому державному рівні в рф. Зокрема, указом президента рф від 30 травня 2022 року було спрощено набуття російського громадянства дітьми-сиротами з окупованих територій України. Одночасно були змінені правові механізми усиновлення іноземних дітей, у тому числі українських, що грубо порушує вимоги ст. 21 Конвенції про права дитини, згідно з якою усиновлення дитини в іншу країну є допустимим лише як останній засіб, коли забезпечити догляд у країні її походження неможливо.

Цілеспрямована діяльність з депортації дітей координується урядом рф на федеральному, регіональному та місцевому рівнях. Згідно з дослідженням Обсерваторії конфліктів (Conflict Observatory), вже функціонує понад 40 таборів, куди були вивезені українські діти. У цих таборах вони піддаються ідеологічному впливу, проросійському «перевихованню», а в окремих випадках – навіть військовій підготовці [4, с. 65]. У багатьох випадках батьківська згода на виїзд дітей була отримана під примусом або взагалі не була надана. Такі дії кваліфікуються як воєнні злочини відповідно до статті 8(2)(a)(vii) та 8(2)(b)(viii) Римського статуту МКС [5].

Міжнародне співтовариство не залишилось осторонь. 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд видав ордери на арешт президента рф та уповноваженої при президенті рф з прав дитини за підозрою у вчиненні воєнного злочину незаконної депортації українських дітей. Ці особи обвинувачуються в особистій участі та організації злочину, а також у несумлінному контролі за підлеглими, що дозволило скоєння злочину.

Правова оцінка таких дій однозначна: йдеться про системне порушення міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права. Крім того, численні факти свідчать про можливі випадки торгівлі дітьми, що підпадає під дію Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (2000). Згідно з пунктом b) ст. 2 цього Протоколу [6], забороняється будь-яке переміщення дітей за винагороду чи інше відшкодування.

Наслідки таких дій є багатоплановими. По-перше, це величезна гуманітарна трагедія – десятки тисяч дітей були розлучені з родинами, стали жертвами травм, психологічного тиску, втраченого дитинства. По-друге, Україна має зобов'язання забезпечити повернення таких дітей, їх соціальну адаптацію, психологічну підтримку та юридичну реабілітацію. Створення

державної платформи «Діти війни» є кроком у правильному напрямі, однак вона потребує більшої міжнародної підтримки [7].

Отже, незаконна депортація дітей з України є безпрецедентним за масштабом воєнним злочином в Європі після Другої світової війни. Вона поєднує в собі риси злочинів проти людяності, геноциду, порушення прав дитини та гуманітарного права. Необхідною умовою майбутнього правосуддя повинно стати не лише притягнення до відповідальності всіх винних, але й забезпечення системи пошуку, репатріації та захисту постраждалих дітей. Саме діти є майбутнім української нації, а отже – і ключовим елементом національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об’єдн. Націй від 12.08.1949 : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 19.05.2025).

2. Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об’єдн. Націй від 20.11.1989 : станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 19.05.2025).

3. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього : Конвенція Орг. Об’єдн. Націй від 09.12.1948 : станом на 18 берез. 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 19.05.2025).

4. Островська Б. В. Діти війни: незаконна депортація, насильницьке переміщення та репатріація. *Нове українське право*. 2023. Вип. 2. С. 60–72.

5. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 : станом на 21 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 19.05.2025).

6. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : Протокол Орг. Об’єдн. Націй від 01.01.2000 : станом на 3 квіт. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (дата звернення: 19.05.2025).

7. Діти війни. URL: https://childrenofwar.gov.ua/ (дата звернення: 19.05.2025).

Ярослав ЛИСЮК
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У сучасному світі цифрова реальність стала невід'ємною частиною життя кожної людини, і особливо це стосується дітей. З раннього віку вони взаємодіють із ґаджетами, користуються Інтернетом, грають в онлайн-ігри, дивляться відео, спілкуються в соціальних мережах. З одного боку, цифрове середовище відкриває безмежні можливості для навчання, розвитку, творчості та комунікації. Проте з іншого – воно містить у собі чималі ризики. Саме тому питання цифрової безпеки дитини набуває дедалі більшого значення в умовах глобальної інформатизації. Забезпечення безпечного цифрового простору для дітей є викликом як для батьків, освітян, урядів, так і для самих дітей, які мають навчитися жити у світі, де онлайн-реальність може бути не менш небезпечною, ніж фізична.

Цифрова безпека охоплює цілий комплекс аспектів: захист персональних даних, попередження кібербулінгу, боротьбу з онлайн-грумінгом (тобто спробами дорослих завоювати довіру дитини з метою її подальшої експлуатації), протидію дезінформації, обмеження доступу до шкідливого контенту (такого як сцени насильства, наркотики, порнографія), захист від вірусів та зловмисного програмного забезпечення, а також контроль часу, проведеного онлайн. Усі ці загрози мають глибокий вплив на емоційний стан, психіку та фізичне здоров'я дитини. Особливо вразливими є молодші користувачі, які ще не мають достатньо критичного мислення, щоб розпізнати небезпеку, не завжди розуміють наслідки своїх дій, схильні довіряти незнайомцям і можуть потрапити в ситуації, що травмують [1, с. 103].

Інтернет – це не лише джерело інформації, а й платформа для маніпуляцій, булінгу та шкідливих впливів. Діти можуть стати жертвами тролінгу, принижень у коментарях, цькування в чатах або навіть погроз.

Цифрова травма, отримана внаслідок кібербулінгу, часто не менш болюча, ніж фізичне насильство, і залишає глибокі сліди в особистості дитини. Особливо небезпечним є те, що кібербулінг не закінчується після шкільного дзвінка – він може продовжуватись цілодобово, в будь-якому місці, через будь-який пристрій. Іншою загрозою є грумінг, коли зловмисники встановлюють контакт з дитиною, вдаючи друзів, однолітків або авторитетних дорослих. Через психологічну маніпуляцію вони можуть змусити дитину до відвертих розмов, пересилання особистих фото або навіть особистих зустрічей, що є надзвичайно небезпечно.

Особливу тривогу викликає необмежений доступ дітей до контенту, який не відповідає їх віковим потребам. Навіть на популярних платформах, де формально існує модерація, дитина може натрапити на відео чи тексти, що пропагують насильство, суїцид, анорексію, расизм або інші деструктивні ідеї. Більш того, штучний інтелект, який керує алгоритмами рекомендацій, часто «підштовхує» дитину до перегляду подібного контенту, бо той викликає емоційний відгук і затримує увагу. Внаслідок цього формується залежність, порушуються біоритми, знижується здатність до концентрації, посилюється тривожність і соціальна ізоляція. Усе це може призвести до серйозних психічних розладів, які вимагають втручання фахівців.

Ще один аспект – це проблема цифрового сліду. Діти, не усвідомлюючи наслідків, можуть публікувати приватну інформацію, фотографії, геолокацію або паролі, що робить їх вразливими до шахрайства, крадіжок особистості або переслідування. Також важливо пам’ятати, що все, що потрапляє в Інтернет, часто залишається там назавжди. І те, що сьогодні здається дитині простою грою або самовираженням, у майбутньому може вплинути на її репутацію, кар’єру, навіть особисте життя.

Завдання дорослих – створити для дітей захищене цифрове середовище, яке буде не тільки безпечним, але й сприятиме навчанню та розвитку. Це передбачає низку важливих кроків. По-перше, необхідна якісна цифрова освіта. Діти повинні з раннього віку навчатися правилам кібергігієни – як створювати надійні паролі, як розпізнавати фішинг, до кого звертатися у разі небезпеки. Важливо формувати у них критичне мислення щодо інформації, яку вони отримують онлайн, вміння розпізнавати фейкові новини, пропаганду, шахрайство. По-друге, потрібен ефективний батьківський контроль, але не у формі тотального стеження, а як довірливе партнерство. Батьки мають знати, чим цікавиться дитина в мережі, які сайти відвідує, з ким спілкується, та що її турбує. Важливо не забороняти, а пояснювати, бути поруч, створювати культуру відкритого діалогу про цифрове життя [2, с. 320].

Роль шкіл у цьому процесі є вирішальною. Освітні програми мають включати курси з цифрової грамотності, де діти навчатимуться відповідальному використанню технологій. Учителі повинні бути підготовленими до того, щоб розпізнавати ознаки кібербулінгу, депресивного

стану, онлайн-насильства. Не менш важливо залучати учнів до обговорення цих тем, створювати на уроках простір для вільного вираження думок і розмов про те, як інтернет впливає на їхнє життя. Також школи можуть впроваджувати політику безпечного інтернет-користування, а іноді й спеціалізовані платформи, де навчання та спілкування проходять у захищеному середовищі [3, с. 201].

З боку держави повинно бути чітке законодавство щодо захисту дітей в інтернеті. Це включає обов'язкове регулювання цифрових платформ, вимоги до вікового контенту, блокування небезпечних ресурсів, контроль за обігом персональних даних. Україна, як і багато інших країн, приєдналася до низки міжнародних ініціатив, зокрема участі в Глобальному альянсі проти сексуального насильства над дітьми в Інтернеті, співпрацює з INTERPOL, EUROPOL, UNICEF та іншими організаціями, що займаються питаннями цифрової безпеки дітей. Водночас, українське законодавство ще потребує вдосконалення – особливо в питаннях правового захисту дітей від онлайн-експлуатації та злочинів у кіберпросторі.

Також варто згадати роль технологічних компаній. Вони несуть велику відповідальність за створення умов цифрової безпеки. Інтерфейси додатків мають передбачати функції захисту неповнолітніх: батьківський контроль, фільтрацію контенту, анонімізацію, систему скарг. Алгоритми не повинні просувати шкідливий або провокаційний контент. Такі компанії, як Google, Meta, TikTok, YouTube, вже мають певні політики щодо дитячої безпеки, але цього недостатньо – потрібні більш прозорі та суворі стандарти, регулярні аудити, співпраця з незалежними експертами та громадськістю.

Цифрова безпека – це не просто набір технічних правил. Це питання цінностей, відповідальності, культури. Діти – найуразливіші користувачі цифрового простору, і ми не маємо права залишати їх наодинці з цими викликами.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Гуржій А. М., Жалдак М. І., Лещенко М. П., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Олійник В. В., Спірін О. М., Шишкіна М. П. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України : монографія. Київ : Компринт, 2019. 214 с.

2. Bilalova D. N., Kireeva N. A., Levina T. M., Zharinov Y. A., Ujmanova I. P. Digital Educational Resources in the Study of Humanities Subjects in a Technical University. International Scientific Conference "Digitalization of Education: History, Trends and Prospects" (DETP 2020). Atlantis Press, 2020. S. 320–324.

3. Біленчук П. Д., Близнюк М. М., Кобилянський О. Л., Малій М. І., Пілюков Ю. О., Соболєв О. В. Електронна цивілізація: інноваційне майбутнє України : монографія / за заг. ред. П. Д. Біленчука. Київ : УкрДГРІ, 2018. 284

Аліна ЛОБОДА
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри адміністративного права та процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ РІЗНІ ВИДИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

У сучасних умовах збройного конфлікту в Україні поліція відіграє важливу роль не лише як орган охорони правопорядку, а й як суб'єкт, що забезпечує психоемоційний захист і підтримку дітей, які постраждали від насильства, правопорушень чи воєнних злочинів. Використання спеціальних психологічних знань стає ключовим інструментом у роботі з дітьми, що пережили психотравмуючі події. Службовці поліції повинні не лише гарантувати безпеку таких дітей, а й допомагати їм адаптуватися до нових умов життя, долати наслідки пережитого.

З урахуванням психологічної вразливості дитини, поліцейські мають бути здатними розпізнавати сигнали, які свідчать про глибокі внутрішні переживання: емоційне відсторонення, підвищену тривожність, агресивні або депресивні стани. Це потребує знань у сфері дитячої вікової психології, психотравматології та методів ненасильницького спілкування. Особливо це стосується поліцейських, які працюють у системі ювенальної превенції, де кожен контакт із дитиною повинен бути продуманим та професійним [2, с. 45].

Роль поліції значно розширюється в умовах воєнного стану, коли діти нерідко виявляються або свідками, або безпосередніми жертвами збройного насильства, примусової евакуації чи руйнування домівок. У таких обставинах основним завданням поліцейських є створення безпечного середовища та забезпечення першочергової психологічної стабільності дитини. Це передбачає уникнення повторної травматизації та використання методів гуманного, емпатичного ставлення.

Національне законодавство України зобов'язує правоохоронців забезпечувати права і свободи неповнолітніх, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій. Згідно з нормами Закону України «Про Національну поліцію» та «Про охорону дитинства», поліцейські зобов'язані запобігати насильству щодо дітей, захищати їх від жорстокого поводження, а також вживати заходів для захисту їхнього фізичного й психічного здоров'я. Такий правовий підхід дає підґрунтя для активного залучення поліції до реабілітаційних і допоміжних процесів [6; 5].

Практична взаємодія з дітьми, що зазнали травм, потребує особливих підходів, серед яких – ігрова терапія, використання малюнків або лялькових технік, що допомагають дитині через творчість виразити емоції та зменшити рівень тривоги. Такі підходи дозволяють створити атмосферу довіри та знизити психологічний бар'єр між дитиною та представником поліції. Основне правило – уникнення жорстких форм опитування та уважне ставлення до емоційного стану дитини [3].

Професійна діяльність поліції в цій сфері не може бути ефективною без тісної взаємодії з іншими інституціями: центрами психологічної допомоги, службами у справах дітей, освітніми закладами, медичними та соціальними службами. Така міжвідомча співпраця дозволяє забезпечити комплексну підтримку дитині, яка опинилася в кризовій ситуації, – від психологічної діагностики до довгострокової реабілітації та соціального супроводу [2, с. 46].

Важливо, щоб підготовка працівників поліції включала спеціалізовані освітні програми, спрямовані на розвиток компетенцій у сфері дитячої психології, роботи з посттравматичними станами, вивчення основ кризового консультування. Навчання повинно бути регулярним і включати практичні кейси, тренінги та симуляційні заняття, що імітують реальні ситуації роботи з дітьми в стресових умовах.

Особливої уваги потребують діти, які стали жертвами воєнних злочинів – депортовані, розлучені з батьками, утримувані в небезпечних умовах. Поліцейські мають усвідомлювати рівень вразливості таких дітей, дотримуватися стандартів гуманного поводження та сприяти їхньому поступовому поверненню до нормального життя, у тому числі – влаштуванню в нові соціальні групи, інтеграції в освітнє середовище, отриманню кваліфікованої медичної допомоги [4].

У деяких випадках пережиті травми можуть провокувати девіантну поведінку – агресію, порушення дисципліни, втечі з дому чи асоціальні вчинки. Важливо, щоб поліцейські розрізняли причини такої поведінки та не розглядали її виключно з погляду правопорушення. Однак доцільно скеровувати дитину на профілактичні або реабілітаційні програми, що працюють з емоційною сферою, вчать конструктивної поведінки та відновлюють довіру до дорослого світу [1, с. 226].

Отже, треба наголосити: ефективна робота поліції з дітьми, що

пережили складні події, можлива лише за умов фахової підготовки, глибокого розуміння дитячої психіки, вміння будувати безпечну комунікацію та дотримання принципів партнерства з іншими установами. Забезпечення прав і добробуту постраждалих дітей – це не лише норма закону, але й вияв високого рівня людяності, який повинен стати стандартом для кожного працівника поліції.

Список використаних джерел

1. Тишков В. О. Особливості роботи поліцейських із неповнолітніми: проблемні суб'єкти в повсякденній діяльності : матеріали Всеукраїнського науково-практ. семінару (ДДУВС, 05.11.2021). 2022. С. 225–228.
2. Голубєва Д. В. Використання поліцейськими спеціальних психологічних знань під час роботи з малолітніми особами : матеріали Всеукраїнського науково-практ. семінару (ДДУВС, 05.11.2021). 2022. С. 44–47.
3. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. – URL:: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

Ярослав ЛИСЮК
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Вадим ФУРСА
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Права дитини є фундаментальною складовою прав людини, а їх ефективний захист – запорука розвитку демократичного суспільства. Усі

країни світу, незалежно від рівня економічного розвитку, культури, релігії чи політичного устрою, зобов'язані дбати про наймолодших членів суспільства – дітей, адже саме вони уособлюють майбутнє людства. Через свою вразливість, незрілість і залежність від дорослих, діти особливо потребують гарантій дотримання їхніх прав. У міжнародному вимірі правовий захист дітей сформувався як окрема галузь, з розвиненою системою норм, конвенцій, механізмів контролю та міжнародного співробітництва. Найважливішим і водночас найуніверсальнішим документом у цій сфері є Конвенція ООН про права дитини, ухвалена в 1989 році. Цей документ став справжньою віхою в історії міжнародного права, оскільки вперше в історії права дитини були кодифіковані в одному акті, який визнається на планетарному рівні. Майже всі країни світу ратифікували цю Конвенцію, зобов'язавшись гарантувати дітям повний спектр цивільних, політичних, економічних, соціальних і культурних прав [1].

Конвенція визначає ключові принципи, які покладено в основу всієї філософії дитячих прав: принцип недискримінації, вищого інтересу дитини, права на життя, виживання та розвиток, а також принцип поваги до думки дитини. Ці засади отримали розвиток у конкретних правах: право на освіту, охорону здоров'я, свободу думки та релігії, право на захист від усіх форм насильства, жорстокого поводження, експлуатації, включно з дитячою працею, торгівлею дітьми, сексуальним насильством, втягненням у збройні конфлікти. Важливим елементом міжнародної системи захисту є механізми моніторингу та контролю. Комітет з прав дитини ООН здійснює контроль за виконанням Конвенції шляхом розгляду звітів держав-учасниць, надає їм рекомендації та висновки, а також може розглядати індивідуальні звернення у випадках грубих порушень прав дітей.

Міжнародна спільнота створила й інші важливі документи, які доповнюють Конвенцію. Наприклад, Факультативні протоколи до Конвенції про права дитини стосуються участі дітей у збройних конфліктах, продажу дітей, дитячої проституції та порнографії, а також процедур розгляду скарг. Крім того, важливими є акти Міжнародної організації праці – зокрема, Конвенція № 138 про мінімальний вік для прийняття на роботу і Конвенція № 182 про заборону найгірших форм дитячої праці. Особливу увагу у світі приділено також дітям-біженцям, дітям без супроводу, дітям з інвалідністю, дітям в умовах збройного конфлікту. Держави, міжнародні організації та неурядові структури тісно співпрацюють у цих питаннях, створюючи системи підтримки, захисту та реабілітації [2, с. 112].

Одним з провідних акторів у цій сфері є Дитячий фонд ООН – UNICEF, який проводить величезну роботу по всьому світу з надання гуманітарної допомоги дітям, створення систем захисту, освіти, охорони здоров'я. UNICEF бере активну участь у розробці нормативних актів, проводить дослідження, навчає фахівців та надає урядам технічну підтримку у впровадженні стандартів Конвенції. У Європі правовий захист дітей регламентується також

Європейською конвенцією про здійснення прав дітей (1996 р.), Європейською соціальною хартією, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення (2007 р.). Ці документи посилюють правовий механізм захисту та надають додаткові інструменти впливу на національні системи. Особливу роль у просуванні стандартів відіграють омбудсмени з прав дитини, які існують у багатьох державах світу.

В Україні система правового захисту дітей базується як на національному законодавстві, так і на міжнародних стандартах. Наша держава приєдналася до основних міжнародних договорів, що стосуються прав дітей, і закріпила їхні положення у внутрішньому праві, зокрема у Законі України «Про охорону дитинства», Сімейному кодексі, Цивільному кодексі, Кримінальному кодексі та інших актах. Однак, незважаючи на наявність правових гарантій, ефективна реалізація цих прав потребує системної державної політики, належного фінансування, розвиненої інфраструктури соціального захисту, доступу до правосуддя, а також широкої правової обізнаності населення. Значне випробування на міцність система захисту прав дитини в Україні пережила з початком повномасштабної війни у 2022 році. Тисячі дітей стали жертвами бойових дій: втратили рідних, дім, зазнали поранень, психологічних травм, стали біженцями або внутрішньо переміщеними особами. Частина дітей була незаконно депортована до росії або потрапила до тимчасово окупованих територій. Уряд разом із міжнародними партнерами активізував зусилля щодо повернення дітей, забезпечення їх безпеки, доступу до освіти, охорони здоров’я та соціальної допомоги. Були ухвалені спеціальні постанови щодо тимчасового влаштування дітей, які втратили батьків, спрощено процедури опіки, розширено психологічну допомогу, розпочато програми цифрового навчання та дистанційної освіти. Особливу роль у цих процесах відіграють міжнародні організації, такі як UNICEF, ООН, Червоний Хрест, які активно працюють у регіонах, надаючи необхідні ресурси, фахівців та правову підтримку.

Ще одним важливим напрямом є захист прав дітей, які опинилися за межами України. Тисячі українських дітей були змушені виїхати за кордон у пошуках безпеки. У приймаючих державах виникають нові виклики: мова, адаптація до нової системи освіти, культурні бар’єри, ризики дискримінації чи експлуатації. Для таких дітей надзвичайно важливо забезпечити доступ до освіти, охорони здоров’я, психологічної підтримки, документів, збереження культурної ідентичності. Тут важлива роль належить українським дипломатичним установам, які мають сприяти документуванню дітей, юридичному супроводу, забезпеченню контактів з родичами, а також організації повернення за бажанням. У багатьох країнах українські діаспорні організації створюють центри допомоги, культурні осередки, школи вихідного дня, гуртки та соціальні ініціативи, що допомагають дітям зберігати зв’язок з батьківщиною.

Судовий захист прав дитини є ще одним важливим інструментом забезпечення справедливості. В Україні суди розглядають справи щодо позбавлення батьківських прав, встановлення опіки, захисту майнових інтересів дітей, стягнення аліментів, повернення викрадених або переміщених дітей. У таких процесах дитина має право на захист своїх інтересів через законного представника, участь у процесі, а також на психологічну підтримку. Важливо, щоб у судочинстві, де задіяні діти, застосовувалися принципи конфіденційності, чутливості, недопущення вторинної травматизації. Україна також впроваджує практику дружнього до дитини правосуддя, де враховується вік, психологічний стан, потреби дитини. У складних випадках можливе залучення незалежних експертів, соціальних працівників, медіаторів [3, 4].

Загалом міжнародний досвід захисту прав дітей демонструє, що ефективна система можлива лише за умови комплексного підходу, де поєднується законодавче регулювання, інституційна підтримка, міжвідомча взаємодія, міжнародне партнерство, громадська участь і безперервна освіта у сфері прав людини.

Світова практика доводить, що найбільш успішні моделі – ті, де дитина справді почута, де її голос має вагу, де вона не залишається наодинці у складній ситуації. Україна має всі передумови для того, щоб, опираючись на міжнародні стандарти та власний досвід, розбудувати ефективну систему захисту прав дітей, яка не просто реагуватиме на виклики, а запобігатиме їм, створюючи середовище, де кожна дитина буде у безпеці, матиме доступ до освіти, охорони здоров’я, сімейного тепла і правосуддя.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини: ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 No 789-XII. Київ : Столиця, 1997. 31 с.

2. Шевченко-Бітенська О. В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.11 / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». Одеса, 2015. 210 с.

3. Декларація про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо у разі передачі дітей на виховання та їх усиновлення на національному і міжнародному рівнях : Декларація ООН від 03.12.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_131#Text/

4. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів : Декларація ООН від 14.12.1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_317#Text/

Ярослав ЛИСЮК
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
національної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Вадим ФУРСА
завідувач кафедри тактико-
спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Права дитини є фундаментальною складовою прав людини, а їх ефективний захист – запорука розвитку демократичного суспільства. Усі країни світу, незалежно від рівня економічного розвитку, культури, релігії чи політичного устрою, зобов'язані дбати про наймолодших членів суспільства – дітей, адже саме вони уособлюють майбутнє людства. Через свою вразливість, незрілість і залежність від дорослих, діти особливо потребують гарантій дотримання їхніх прав. У міжнародному вимірі правовий захист дітей сформувався як окрема галузь, з розвиненою системою норм, конвенцій, механізмів контролю та міжнародного співробітництва. Найважливішим і водночас найуніверсальнішим документом у цій сфері є Конвенція ООН про права дитини, ухвалена в 1989 році. Цей документ став справжньою віхою в історії міжнародного права, оскільки вперше в історії права дитини були кодифіковані в одному акті, який визнається на планетарному рівні. Майже всі країни світу ратифікували цю Конвенцію, зобов'язавшись гарантувати дітям повний спектр цивільних, політичних, економічних, соціальних і культурних прав [1].

Конвенція визначає ключові принципи, які покладено в основу всієї філософії дитячих прав: принцип недискримінації, вищого інтересу дитини, права на життя, виживання та розвиток, а також принцип поваги до думки дитини. Ці засади отримали розвиток у конкретних правах: право на освіту, охорону здоров'я, свободу думки та релігії, право на захист від усіх форм насильства, жорстокого поводження, експлуатації, включно з дитячою працею, торгівлею дітьми, сексуальним насильством, втягненням у збройні конфлікти. Важливим елементом міжнародної системи захисту є механізми моніторингу та контролю. Комітет з прав дитини ООН здійснює контроль за

виконанням Конвенції шляхом розгляду звітів держав-учасниць, надає їм рекомендації та висновки, а також може розглядати індивідуальні звернення у випадках грубих порушень прав дітей.

Міжнародна спільнота створила й інші важливі документи, які доповнюють Конвенцію. Наприклад, Факультативні протоколи до Конвенції про права дитини стосуються участі дітей у збройних конфліктах, продажу дітей, дитячої проституції та порнографії, а також процедур розгляду скарг. Крім того, важливими є акти Міжнародної організації праці – зокрема, Конвенція № 138 про мінімальний вік для прийняття на роботу і Конвенція № 182 про заборону найгірших форм дитячої праці. Особливу увагу у світі приділено також дітям-біженцям, дітям без супроводу, дітям з інвалідністю, дітям в умовах збройного конфлікту. Держави, міжнародні організації та неурядові структури тісно співпрацюють у цих питаннях, створюючи системи підтримки, захисту та реабілітації [2, с. 112].

Одним з провідних акторів у цій сфері є Дитячий фонд ООН – UNICEF, який проводить величезну роботу по всьому світу з надання гуманітарної допомоги дітям, створення систем захисту, освіти, охорони здоров'я. UNICEF бере активну участь у розробці нормативних актів, проводить дослідження, навчає фахівців та надає урядам технічну підтримку у впровадженні стандартів Конвенції. У Європі правовий захист дітей регламентується також Європейською конвенцією про здійснення прав дітей (1996 р.), Європейською соціальною хартією, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення (2007 р.). Ці документи посилюють правовий механізм захисту та надають додаткові інструменти впливу на національні системи. Особливу роль у просуванні стандартів відіграють омбудсмени з прав дитини, які існують у багатьох державах світу.

В Україні система правового захисту дітей базується як на національному законодавстві, так і на міжнародних стандартах. Наша держава приєдналася до основних міжнародних договорів, що стосуються прав дітей, і закріпила їхні положення у внутрішньому праві, зокрема у Законі України «Про охорону дитинства», Сімейному кодексі, Цивільному кодексі, Кримінальному кодексі та інших актах. Однак, незважаючи на наявність правових гарантій, ефективна реалізація цих прав потребує системної державної політики, належного фінансування, розвиненої інфраструктури соціального захисту, доступу до правосуддя, а також широкої правової обізнаності населення. Значне випробування на міцність система захисту прав дитини в Україні пережила з початком повномасштабної війни у 2022 році. Тисячі дітей стали жертвами бойових дій: втратили рідних, дім, зазнали поранень, психологічних травм, стали біженцями або внутрішньо переміщеними особами. Частина дітей була незаконно депортована до росії або потрапила до тимчасово окупованих територій. Уряд разом із міжнародними партнерами активізував зусилля щодо повернення дітей, забезпечення їх безпеки, доступу до освіти, охорони

здоров'я та соціальної допомоги. Були ухвалені спеціальні постанови щодо тимчасового влаштування дітей, які втратили батьків, спрощено процедури опіки, розширено психологічну допомогу, розпочато програми цифрового навчання та дистанційної освіти. Особливу роль у цих процесах відіграють міжнародні організації, такі як UNICEF, ООН, Червоний Хрест, які активно працюють у регіонах, надаючи необхідні ресурси, фахівців та правову підтримку.

Ще одним важливим напрямом є захист прав дітей, які опинилися за межами України. Тисячі українських дітей були змушені виїхати за кордон у пошуках безпеки. У приймаючих державах виникають нові виклики: мова, адаптація до нової системи освіти, культурні бар'єри, ризики дискримінації чи експлуатації. Для таких дітей надзвичайно важливо забезпечити доступ до освіти, охорони здоров'я, психологічної підтримки, документів, збереження культурної ідентичності. Тут важлива роль належить українським дипломатичним установам, які мають сприяти документуванню дітей, юридичному супроводу, забезпеченню контактів з родичами, а також організації повернення за бажанням. У багатьох країнах українські діаспорні організації створюють центри допомоги, культурні осередки, школи вихідного дня, гуртки та соціальні ініціативи, що допомагають дітям зберігати зв'язок з батьківщиною.

Судовий захист прав дитини є ще одним важливим інструментом забезпечення справедливості. В Україні суди розглядають справи щодо позбавлення батьківських прав, встановлення опіки, захисту майнових інтересів дітей, стягнення аліментів, повернення викрадених або переміщених дітей. У таких процесах дитина має право на захист своїх інтересів через законного представника, участь у процесі, а також на психологічну підтримку. Важливо, щоб у судочинстві, де задіяні діти, застосовувалися принципи конфіденційності, чутливості, недопущення вторинної травматизації. Україна також впроваджує практику дружнього до дитини правосуддя, де враховується вік, психологічний стан, потреби дитини. У складних випадках можливе залучення незалежних експертів, соціальних працівників, медіаторів [3, 4].

Загалом міжнародний досвід захисту прав дітей демонструє, що ефективна система можлива лише за умови комплексного підходу, де поєднується законодавче регулювання, інституційна підтримка, міжвідомча взаємодія, міжнародне партнерство, громадська участь і безперервна освіта у сфері прав людини.

Світова практика доводить, що найбільш успішні моделі – ті, де дитина справді почута, де її голос має вагу, де вона не залишається наодинці у складній ситуації. Україна має всі передумови для того, щоб, опираючись на міжнародні стандарти та власний досвід, розбудувати ефективну систему захисту прав дітей, яка не просто реагуватиме на виклики, а запобігатиме їм, створюючи середовище, де кожна дитина буде у безпеці, матиме доступ до

освіти, охорони здоров'я, сімейного тепла і правосуддя.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини: ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 No 789-XII. Київ : Столиця, 1997. 31 с.

2. Шевченко-Бітенська О. В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.11 / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». Одеса, 2015. 210с.

3. Декларація про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо у разі передачі дітей на виховання та їх усиновлення на національному і міжнародному рівнях : Декларація ООН від 03.12.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_131#Text

4. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів : Декларація ООН від 14.12.1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_317#Text

Єгор ЛОБОДЮК
зобувач вищої освіти 1-го курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права та процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія російської федерації суттєво ускладнила доступ до якісної освіти для дітей та молоді на території України. Однією з головних загроз є втрата можливості навчання через тимчасову окупацію, депортацію, дискримінацію, переслідування, втрату документів, а також руйнування освітньої інфраструктури. Проте навіть в умовах воєнного стану освіта залишається ключовим чинником підтримки соціальної стабільності, формування життєвих перспектив молоді та забезпечення поступової реінтеграції суспільства після завершення активної фази бойових дій.

У зв'язку з цим формування безпечного освітнього середовища розглядається як один із пріоритетних напрямів державної політики та

міжнародної підтримки, а також нове завдання для Національної поліції України [1]. Воно передбачає створення умов, які забезпечують не лише фізичну, але й психологічну безпеку учасників освітнього процесу. До таких умов належать облаштовані укриття, відповідна матеріально-технічна база, наявність медичного персоналу та фахівців з психологічної підтримки, що відповідають сучасним нормативним вимогам. Психологічні наслідки війни, такі як підвищена тривожність, посттравматичні стани, страх і втрата, чинять серйозний вплив на емоційний стан дітей і підлітків. Тому ефективна освітня політика в умовах війни повинна враховувати потреби у психоемоційній підтримці здобувачів освіти, включаючи системне консультування, психокорекційні програми та реабілітаційні заходи.

Ефективна реалізація зазначених напрямів вимагає консолідованих зусиль з боку органів державної влади, міжнародних партнерів, неурядових організацій та фахівців освітньої галузі. Необхідно розробити цілісну стратегію, яка враховуватиме як безпосередні виклики воєнного часу, так і довгострокові потреби відновлення освітнього потенціалу країни. Міжнародні організації, зокрема ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Норвезька рада у справах біженців, продовжують надавати гуманітарну допомогу для підтримки освітньої системи в Україні, забезпечення тимчасових шкільних приміщень, навчальних матеріалів, підготовки вчителів і надання психосоціальної підтримки дітям. Світова спільнота повинна усвідомити, що інвестування в освіту в умовах війни – це інвестиція у стійкість, гуманність і майбутнє держави [2, с. 19].

В умовах воєнного стану та систематичних повітряних тривог особливої актуальності набуває питання зниження рівня стресу серед учасників освітнього процесу. Часті сигнали тривоги, евакуації до укриттів та переривання навчання мають значний вплив на психоемоційний стан дітей, підлітків і працівників закладів освіти. Хронічний стрес, що виникає унаслідок постійного очікування небезпеки, може призвести до тривожних розладів, погіршення концентрації уваги, емоційного вигорання та зниження навчальної мотивації. Для забезпечення психологічної безпеки в умовах повітряної тривоги доцільно реалізовувати такі комплексні заходи:

– Психоедукація учасників освітнього процесу, проведення занять із розвитку навичок саморегуляції, ознайомлення з методами подолання стресу, формування усвідомленого ставлення до кризових ситуацій.

– Створення безпечного та комфортного укриття, наявність у сховищах навчальних матеріалів, ігор, книг, а також предметів, які допомагають знизити тривожність (ковдри, м’які іграшки, арт-терапевтичні засоби).

– Розклад адаптивних занять під час перебування в укритті, включення елементів рухової активності, казкотерапії, дихальних вправ або релаксаційних технік для стабілізації емоційного стану.

– Постійна присутність психолога або підготовленого педагога, супровід дітей під час тривоги, виявлення ознак дезадаптації та надання

своєчасної підтримки [3, с. 19].

Запровадження таких практик сприяє зниженню загального рівня психоемоційної напруги, зменшує ризик розвитку психологічної травми та забезпечує відчуття захищеності в учасників освітнього процесу, що є необхідною умовою збереження освітнього середовища навіть у надзвичайних умовах.

Отже, зниження стресу учасників освітнього процесу під час повітряної тривоги є важливою складовою безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану, оскільки воно не лише сприяє збереженню психічного здоров'я дітей та педагогів, а й забезпечує стабільність навчального процесу. Реалізація заходів психоемоційної підтримки, створення комфортних умов в укриттях та залучення психологів дозволяє мінімізувати негативний вплив стресових ситуацій та формувати в учнів відчуття безпеки, довіри і стійкості перед викликами воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Валєєв Р. Г. Роль поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. VIII Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. І. С. 400–403.
2. Козлова Ю. Освіта в зоні конфлікту: виклики і можливості. *Педагогіка та психологія*. 2019. № 3. С. 32–39.
3. Логінов С. О. Освіта в зоні війни: проблеми і виклики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 26. С. 130–134.

Ярослав МЕЛЬНИК
курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних навк, доцент

ПРАВА ДІТЕЙ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ, ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ

Права дитини – це невід'ємна складова системи прав людини. Дитина, як особа, що ще не досягла повноліття, потребує особливого захисту з боку держави, сім'ї та суспільства. В умовах сучасних викликів – війни, бідності, міграції, цифрової загрози – забезпечення прав дітей набуває особливого значення.

Ключову роль у практичному забезпеченні прав дитини виконує поліція, адже саме працівники поліції першими стикаються з випадками насильства, бездоглядності, злочинності серед неповнолітніх чи стосовно них.

Основними правовими актами щодо захисту прав дітей в Україні є такі:

- Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) – головний міжнародний акт, який визначає базові права дитини.
- Європейська конвенція про здійснення прав дітей (1996 р.).
- Гаазька конвенція про юрисдикцію, застосовуване право та визнання заходів щодо захисту дітей.
- Конституція України (ст. 52: «Діти рівні у правах»).
- Закон України «Про охорону дитинства».
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
- Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України – норми щодо відповідальності за злочини проти дітей і дій щодо неповнолітніх.

Основними напрямами роботи підрозділів Національної поліції України щодо захисту прав дітей відповідно до зазначених нормативно-

правових актів є:

- захист дітей від насильства в сім'ї **(**у 2023 році, за даними МВС, поліція зафіксувала понад 15 тис. звернень про домашнє насильство над дітьми);
- робота з безпритульними дітьми (патрульні разом із службами у справах дітей виявляють випадки залишення дитини без догляду);
- виявлення випадків сексуальної експлуатації, залучення до порнографії або проституції**;**
- проведення превентивних заходів у школах (інформування про булінг, вживання та розповсюдження наркотичних засобів або психотропних речовин, а також втягування неповнолітніх до їх вживання та вчинення правопорушень);
- супровід дітей у судах, інтерв'ювання в умовах дитячих кімнат поліції, участь у програмі «Зелена кімната» — дружній простір для допиту дитини.

Окрему роль у захисті прав дітей відіграє ювенальна превенція — підрозділи Національної поліції України, які спеціально створені для роботи з дітьми а також профілактикою правопорушень серед них.

Основними проблемами у роботі щодо захисту прав дітей в Україні, з якими стикаються працівники ювенальних підрозділів Національної поліції, можна відмітити:

- низький рівень правової обізнаності батьків та самих дітей;
- недостатня кількість дитячих психологів та фахівців при поліції;
- не всі поліцейські мають навички роботи з дітьми.
- кібербулінг, «групи смерті», онлайн-грумінг – нові виклики, які вимагають швидкої адаптації;
- збройна агресія російської федерації проти України – у 2022–2024 роках внаслідок війни понад 500 дітей загинули, тисячі постраждали фізично або психологічно (за даними ОГПУ, ЮНІСЕФ);
- у суді мають використовуватись щадні методи допиту – через відеозв'язок, за присутності фахівця;
- забороняється примушування дитини до дачі свідчень, тиск, залякування;
- підготовка фахових кадрів поліції, які спеціалізуються на роботі з дітьми поки не відповідає вимогам сьогодення та умовах воєнного стану;
- впровадження міжнародних практик, таких як канадська модель «Child Advocacy Centers»;
- розвиток електронних платформ, куди дитина може анонімно поскаржитися на булінг або насильство;

посилення міжвідомчої взаємодії: поліція – освіта – охорона здоров'я – служби у справах дітей.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини (1989). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. Ст. 52, 53. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
3. Про охорону дитинства : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 30. Ст. 142. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
4. Про Національну поліцію : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text
5. Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024–2026 роки з її реалізації : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text
6. Офіційний сайт МВС України, розділ ювенальної превенції – https://mvs.gov.ua
7. Статистичні звіти Офісу Генерального прокурора України, 2023.
8. Children in Ukraine: Crisis Response Report. *Матеріали ЮНІСЕФ.* 2023.

Юлія МЄЗЄНЦЄВА
студентка 3-го курсу
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олександр МАКАРЕНКО
професор кафедри державно-правових
дисциплін та безпеки життєдіяльності
КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні виклики, спричинені широкомасштабною збройною агресією проти України, призвели до суттєвих змін у соціальному, правовому та гуманітарному середовищі держави. Однією з найбільш вразливих категорій населення в умовах воєнного стану є діти, права та інтереси яких часто порушуються внаслідок насильства, втрати житла, переміщення, розлучення з родиною, а також фізичних і психологічних травм. З огляду на це, забезпечення належного захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту є одним із ключових пріоритетів державної політики та діяльності правоохоронних органів [1].

Незважаючи на наявність розгалуженого законодавчого поля у сфері захисту прав дитини, є низка проблем практичного характеру, пов'язаних із недосконалістю нормативно-правового регулювання, недостатньою координацією між суб'єктами захисту, обмеженістю ресурсів та відсутністю належної фахової підготовки. Водночас підрозділи превентивної діяльності Національної поліції України відіграють центральну роль у виявленні, реагуванні та запобіганні порушенням прав дітей, що особливо важливо в умовах воєнного стану.

Захист прав дітей в Україні формувався під впливом міжнародних стандартів після здобуття незалежності. Ключовим кроком стало приєднання до Конвенції ООН про права дитини у 1991 році, що надало дітям статус повноцінних суб'єктів права [1]. Надалі Україна ратифікувала низку важливих міжнародних актів, зокрема Факультативний протокол щодо участі дітей у збройних конфліктах та Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуального насильства [3].

Національне законодавство базується на Конституції України, Сімейному кодексі, законах «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про запобігання домашньому насильству» та інших. Діяльність поліції з питань захисту дітей регламентується спеціальними інструкціями та наказами МВС.

У зв'язку з війною в Україні постали нові виклики – захист дітей-переселенців, сиріт, жертв насильства та воєнних злочинів. Законодавство поступово адаптується до умов воєнного стану, але потребує подальшого вдосконалення, зокрема щодо міжвідомчої взаємодії, підтримки постраждалих дітей і забезпечення їхніх базових прав.

Повномасштабна війна в Україні спричинила серйозні виклики у сфері захисту прав дітей. Тисячі дітей стали вимушено переміщеними особами, втратили батьків, житло або постраждали від фізичного й психологічного насильства. У цих умовах право на безпеку, освіту, медичну допомогу та соціальний захист стало важкодоступним.

Найбільшими проблемами є недостатня координація між органами влади, брак ресурсів у служб у справах дітей, обмежений доступ до якісної психологічної допомоги, а також нерозвинена система захисту дітей, які перебувають у зоні бойових дій. Часто порушується право дитини на освіту через руйнування шкіл або відсутність інтернету для дистанційного навчання.

Особливу загрозу становить зростання домашнього насильства, торгівлі дітьми, незаконного вивезення за кордон. Реагування правоохоронних органів не завжди є ефективним через складну безпекову ситуацію, нестачу кадрів та інфраструктури.

Незважаючи на наявність законодавства, механізми його реалізації в умовах війни виявилися недостатньо гнучкими. Необхідно посилити міжвідомчу співпрацю, удосконалити систему соціального супроводу, забезпечити фахову підготовку поліцейських, соціальних працівників і

психологів до роботи з дітьми в кризових ситуаціях [5].

Для удосконалення захисту прав дітей в умовах війни необхідно посилити міжвідомчу взаємодію між органами влади, Національною поліцією, соціальними службами та громадськими організаціями. Важливим є створення кризових центрів для постраждалих дітей та забезпечення їх психосоціальної допомоги.

Особлива увага повинна приділятися підрозділам превентивної діяльності поліції, які мають не лише реагувати на порушення, а й активно попереджати ризики через просвітницьку діяльність. Крім того, необхідно розвивати цифрову інфраструктуру для моніторингу та підтримки дітей, які постраждали від війни.

Оновлення законодавства, підвищення кваліфікації фахівців та запровадження ефективних механізмів соціального захисту є ключовими кроками для удосконалення системи захисту прав дітей у надзвичайних умовах [4].

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану вимагає термінового вдосконалення. Незважаючи на наявність законодавчої бази, необхідно посилити міжвідомчу співпрацю, підвищити кваліфікацію фахівців та створити кризові центри для постраждалих дітей. Особливу увагу треба приділяти превентивній роботі, доступу до психологічної допомоги та медичного супроводу. Для ефективного захисту прав дітей важливо оновити законодавство, розвивати цифрові платформи та забезпечити належну підтримку на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини (1989). ООН, Нью-Йорк, 1989.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III.
3. Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000). ООН, Нью-Йорк, 2000.
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III.
5. Доповідь УВКБ ООН щодо прав дітей в умовах збройного конфлікту. УВКБ ООН, 2020.

Вікторія МИТРОХІНА,
Діана ПАРХОМИК
курсанти 2-го курсу
ННІ підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри адміністративного
права і процесу Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор філософії в галузі права

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ

У 2025 році Україна активно працює над удосконаленням законодавчої та освітньої бази, спрямованої на забезпечення цифрової безпеки дітей. Враховуючи значну роль цифрових технологій у повсякденному житті, держава визнає необхідність захисту наймолодших громадян від потенційних загроз, які можуть виникати в онлайн-середовищі. У цьому контексті увага приділяється не лише розробці нормативних актів, а й впровадженню практичних ініціатив, що дозволяють формувати безпечний цифровий простір для дітей, де враховуються їхні потреби та можливі ризики.

Однією з основних стратегій є ухвалення Кабінетом Міністрів України Концепції цифрової гігієни для дітей дошкільного віку, яка буде діяти в період з 2025 по 2028 роки. Цей документ має на меті сформувати чітку стратегію щодо безпечного використання цифрових технологій у дошкільних навчальних закладах. Особлива увага приділяється обмеженню часу, який діти проводять з гаджетами, розвитку основ цифрової грамотності у дітей та їхніх батьків, а також створенню безпечної інфраструктури в дитячих садках, що дозволяє забезпечити належний рівень захисту [6].

Законодавчі ініціативи, що стосуються захисту персональних даних, також посідають важливе місце у створенні безпечного цифрового середовища. Закон України «Про захист персональних даних» передбачає гарантії для непорушності особистих немайнових прав кожної фізичної особи, зокрема дітей [4]. Це забезпечує надійний правовий механізм для захисту особистої інформації дітей від її несанкціонованого збору та використання в Інтернеті, що є важливим аспектом у боротьбі з онлайн-небезпеками.

Важливою складовою кібербезпеки є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який визначає основні принципи захисту життєво важливих інтересів людей, зокрема дітей, у цифровому

середовищі. Цей закон створює правові передумови для безпечного перебування дітей в Інтернеті, зокрема шляхом своєчасного виявлення та нейтралізації кіберзагроз, що виникають внаслідок діяльності кіберзлочинців або ненавмисних інцидентів [5].

Практичні кроки для забезпечення цифрової безпеки дітей передбачають створення спеціалізованих Центрів безпечного Інтернету, які надають інформацію та інструменти для батьків і дітей щодо безпечного користування мережею. Міністерство цифрової трансформації України активно співпрацює з європейськими партнерами для реалізації спільних ініціатив, що включають розробку освітніх матеріалів, інформаційних кампаній та тренінгів для формування обізнаності серед батьків і дітей щодо можливих цифрових загроз.

Невід'ємною частиною цього процесу є підвищення рівня цифрової грамотності серед педагогів та батьків. Запровадження елементів цифрової грамотності в освітній процес є важливим кроком для того, щоб вихователі та батьки мали уявлення про можливі ризики, які можуть виникнути через надмірне використання цифрових пристроїв. Навчальні курси та тренінги допомагають створити основу для безпечного цифрового простору, де дорослі можуть навчити дітей користуватися технологіями з урахуванням їхніх потреб та особливостей розвитку [2, с. 55].

Окрему увагу необхідно приділити запобіганню негативним наслідкам надмірного використання гаджетів. Це включає не тільки контроль за часом, який діти проводять в Інтернеті, але й вивчення впливу цифрових технологій на емоційний, мовленнєвий та пізнавальний розвиток дітей. Безконтрольне використання технологій може мати серйозні наслідки, тому важливо встановлювати доцільні межі використання гаджетів, а також створювати умови для доступу до якісного україномовного цифрового контенту.

Захист від кібербулінгу, небезпечних контактів та інших форм онлайн-насильства залишається однією з пріоритетних завдань. Для цього необхідно створити ефективні механізми реагування на випадки цифрового насильства, які включають дружні до дітей канали для подання повідомлень про порушення, а також регулярні інформаційні кампанії для підвищення обізнаності серед дітей та їхніх батьків. Це дозволить оперативно реагувати на інциденти та запобігати їх розвитку [3, с. 316].

Ще одним важливим аспектом є забезпечення належного рівня цифрової інфраструктури в закладах освіти. Це передбачає захист освітніх установ від кіберзагроз, встановлення систем контролю за використанням гаджетів та Інтернету, а також проведення регулярних аудитів безпеки. Така інфраструктура сприяє створенню умов для безпечного навчання дітей в цифровому середовищі.

Інтеграція елементів цифрової безпеки в навчальні програми є важливим кроком для забезпечення розвитку у дітей навичок безпечного користування Інтернетом. Включення таких тем, як захист персональних даних, етикет у цифровому середовищі, безпека в Інтернеті та протидія кібербулінгу, допомагає дітям з раннього віку розвивати відповідальне

ставлення до цифрових технологій. Такий підхід сприяє формуванню у дітей навичок, які будуть корисними протягом їхнього життя [1].

Отже, комплексний підхід до забезпечення цифрової безпеки дітей в Україні, який поєднує законодавчі ініціативи, освітні програми та практичні заходи, сприяє створенню безпечного цифрового середовища. Для досягнення цієї мети важливо, щоб всі учасники процесу від державних органів до батьків активно співпрацювали та працювали над створенням стабільного й безпечного середовища для дітей в Інтернеті.

Список використаних джерел

1. Апетик А. Чому українському освітньому процесу необхідні стандарти з онлайн-безпеки? 2022. URL: https://netfreedom.org.ua/article/chomu-ukrayinskomu-osvitnomu-procesu-neobhidni-standarti-z-onlajn-bezpeki?fbclid=IwAR0s00m_SsxwBg66ycZ2KqKdHjMmzsHQ6NssSNleU8Vb8-87wO0KZBBVfBE

2. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Гуржій А. М., Жалдак М. І., Лещенко М. П., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Олійник В. В., Спірін О. М., Шишкіна М. П. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України : монографія / наук. ред. В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий. Київ : Компринт, 2019. 214 с.

3. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементіївська Н. П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 313-331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2019_70_2_25

4. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17

5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України :Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19

6. Про схвалення Концепції цифрової гігієни дітей дошкільного віку : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 травня 2025 р. № 432-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2025-%D1%80#Text

Леонід МИШНЬОВ
курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри адміністративного права і процесу ННІ підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Сучасний світ являє собою велику різноманітність культур, правових систем та соціальних норм, що безпосередньо невпинно впливають на способи та механізми захисту прав дітей. Європейський досвід скандинавських країн демонструє, що значна увага повинна приділятися ранньому втручанню та підтримці родини, зокрема батьків, як ключовому елементу забезпечення благополуччя дитини. У цих країнах системи соціального захисту спрямовані, насамперед, на превенцію проблем, а не лише на їхнє вирішення після виникнення.

На противагу цьому у багатьох країнах з менш розвиненою економікою або нестабільною політичною ситуацією акцент часто зміщується на боротьбу з найбільш гострими проблемами, такими як експлуатація дітей у праці та жебракуванні, примусові шлюби тощо. У контексті таких країн саме міжнародні організації відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги та їх підтримці у створенні базових механізмів захисту, орієнтованих на міжнародне законодавство. У країнах із різними правовими традиціями існують відмінності у функціонуванні ювенальної юстиції, процедурах усиновлення, опіки та піклування. Наприклад, такі країни, як Португалія, надають перевагу відновному правосуддю для неповнолітніх правопорушників, тоді як інші, наприклад Німеччина, застосовують більш суворі підходи як до дітей, так і до батьків.

Конвенція ООН про права дитини є найбільш узагальненим міжнародним договором у цій сфері, ратифікованим майже всіма країнами

світу [1]. Вона охоплює широкий спектр прав дитини: право на життя, здоров'я, освіту, захист від насильства та експлуатації, право на ім'я та громадянство, право на участь в ухваленні рішень, що їх стосуються, та багато інших. Однак ратифікація Конвенції не означає автоматичної імплементації її положень. Ефективність залежить від багатьох факторів: наявності відповідного національного законодавства, ресурсів для його правозастосування, рівня обізнаності суспільства про права дитини та дієвості механізмів контролю за дотриманням цих прав. Міжнародні моніторингові органи, такі як Комітет ООН з прав дитини, відіграють важливу роль у оцінці прогресу країн-учасниць та наданні рекомендацій.

Міжнародний досвід багатий на приклади успішних ініціатив, серед яких є багато гідних уваги для адаптації їх в Україні, особливо в умовах введення правового режиму воєнного стану. Першими з них є програми раннього розвитку дитини, спрямовані на підтримку розвитку дітей від народження до шкільного віку, включно з якісною освітою, медичним обслуговуванням та постійною соціальною підтримкою сімей не залежно від того, чи стоять вони на обліку соціальних служб і чи належать до групи родин у складних життєвих обставинах. Реформи ювенального судочинства є надважливими для нашої країни, бо вони означають перехід від судового процесу на загальних підставах до індивідуалізованих підходів у роботі з неповнолітніми правопорушниками та їх батьками, впровадження альтернативних покарань та програм ресоціалізації, які мають позитивно впливати на результати ухвалених судами рішень і полягати у зниженні рецидивів та сприянні соціальній адаптації молоді.

Інклюзивна освіта та інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір може стати важливим кроком до забезпечення їхнього права на освіту та соціальну інтеграцію. Війни та конфлікти мають катастрофічні наслідки для освіти дітей. Як слушно зауважив науковець В. О. Джуган, повномасштабне вторгнення держави агресора на територію нашої держави в систематичному порядку обстрілами порушує право на освіту, визначене ст. 28 Конвенції ООН про права дитини. Освіта має бути доступною і безпечною. Однак зруйновані школи, дитячі садочки, інші заклади середньої та вищої освіти. В умовах активної війни навчання зазвичай не є пріоритетним завданням, адже великих зусиль діти та їхні батьки докладають до того, щоб просто вижити. Виживання займає більшу частину часу і змінює звичний розпорядок дня дитини, хай то через обстріли, повітряні тривоги чи переховування в укриттях [2].

Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я та інші міжнародні структури відіграють величезну роль у наданні технічної та фінансової допомоги в умовах воєнного стану, проведенні досліджень, розробці рекомендацій та моніторингу ситуації з правами дітей та їх захисту на міжнародній арені.

Окремо варто уваги посилення участі дітей у медіативних процесах: надання дітям можливості висловлювати свою думку та брати участь в ухваленні рішень, що впливають на їхнє життя, що є важливим принципом сучасного підходу до захисту їхніх прав. До того ж оцінка ефективності та впливу вже актуальних впроваджених міжнародних ініціатив дозволить виявляти слабкі місця в національному законодавстві та вносити необхідні корективи для підвищення їхньої ефективності.

Отже, можна впевнено сказати, що міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей є складним і багатогранним. Він демонструє як значні досягнення, так і серйозні виклики, наголошуючи на необхідності постійної уваги, співпраці та інновацій для забезпечення кожній дитині світу гідного та безпечного дитинства.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН Про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

2. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. С. 64.

Андрій НЕЧИТАЙЛО
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України,
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Роман МИРОНЮК
професор кафедри
адміністративного права і процесу,
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КІБЕРБУЛІНГ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Сучасні технології не стоять на місці і продовжують невпинно розвиватись. Із розширенням інтернет-простору суспільство почало активно користуватися всіма наданими ним благами, зокрема соцмережами. Якщо поспостерігати за цим процесом, можна помітити певний дисбаланс форм спілкування користувачів мережі, зокрема це стосується підлітків. Хоч

спілкування людей через Інтернет і полегшило застосування електронних ресурсів з метою розвитку особистості, але воно також стало одним з інструментів цькування, вчинення насильницьких дій стосовно не тільки знайомих однолітків, а й навіть незнайомих людей.

За нещодавніми результатами опитувань, які проводила платформа Google, більшість підлітків віком 13–17 років проводять у соцмережах більше 3 годин на добу [5]. Така активність свідчить про те, що вони безпосередньо можуть ставати свідками або учасниками кібербулінгу.

Кібербулінг варто визначати відносно новою формою агресії, за якої насильницькі дії здійснюються для роздратування, заподіяння шкоди або приниження людини за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальної мережі. Кібербулінг є одним із різновидів булінгу. Термін «булінг» почав широко вживатися в Україні не так давно, але вже встиг закріпитися законодавчо. У 2018 році Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено статтею 173^{-4} під назвою «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу». Відповідальність за вчинення правопорушення, передбаченого цією статтею може містити у собі штраф або громадські роботи, а також, якщо суб'єктом правопорушення є керівник закладу освіти, навіть виправні роботи з відрахуванням двадцяти процентів від заробітку [1].

Термін «кібербулінг» був введений канадським вченим Білом Белсі, означає використання інформаційних та комунікаційних технологій для підтримки навмисної, повторної та ворожої поведінки особи чи групи осіб, яка має на меті заподіяти шкоду іншим особам [2, с. 15]. Характерними рисами кібербулінгу виступає те, що він є навмисною агресивною поведінкою, яка б) здійснюється неодноразово; в) відбувається між злочинцем та жертвою, які нерівні за владою, і г) відбувається за допомогою електронних технологій [3].

До основних психологічних особливостей кібербулінгу варто віднести високу проникність, швидкість поширення інформації, широту аудиторії, використання технічних засобів зв'язку, відсутність безпосереднього міжособистісного контакту, цілеспрямованість тероризування, агресивну насильницьку поведінку ініціатора цькування, втрату об'єктом знущань контролю над ситуацією, анонімність агресора. Оскільки явище кібербулінгу відбувається саме в інформаційному середовищі, то нині можна зустріти кілька верифікацій цього терміна: «кібер-мобінг», «електронне знущання», «електронний булінг», «соціальна онлайн-жорстокість», «цифрова агресія» [4].

Хоча адміністративна відповідальність за булінг, в тому числі в кіберпросторі, в Україні була введена ще у 2018, позитивна динаміка розвивається повільно. Насамперед успіх боротьби з кібербулінгом залежить від самого підлітка, який може стати жертвою такого булінгу, але також не варто забувати, що основні заходи з виховання повинні вживати батьки та шкільні адміністрації.

Довірливі стосунки дитини з батьками є важливим елементом в профілактиці кібербулінгу. Дитина повинна знати, що у разі такої ситуації її не будуть сварити. А школи повинні проводити заняття з дітьми на тематику кібербулінгу.

Зрештою можна сказати, що насмішки та суперечки – не рідкість серед сучасних підлітків. Саме тому варто прививати дитині правила поводження у соціальних мережах та навчати захищатися від прояву цього виду булінгу.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n4217
2. Belsey B. Cyberbullying: A real and growing threat. ATA Magazine. Fall 2007. Vol. 88, No. 1. S. 14–21. URL: https://www.teachers.ab.ca/News%20Room/ata%20magazine/Volume%2088/Number%201/Articles/Pages/Cyberbullying.aspx
3. Kowalski R. M., Giumetti G. W., Schroeder A. N., Lattanner M. R. Bulling in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. Psychological Bulletin. 2014. Vol. 140. Is. 4. S. 1073-1137. DOI: https://doi.org/10.1037/a0035618
4. Грінченко М. С., Момот О. В., Пантєлєєва Н. М., Лубенець І. Г. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. 26.
5. Офіційний Блог – Google Україна. URL: https://ukraine.googleblog.com/2025/02/google.html

Олександра НИРКА
студентка 3-го курсу
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олександр МАКАРЕНКО
професор кафедри державно-правових
дисциплін та безпеки життєдіяльності
КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Захист прав дітей є однією з ключових тем у сфері міжнародного права прав людини, і міжнародні документи відіграють вирішальну роль у формуванні відповідного національного законодавства. Україна, як активний

учасник міжнародного правового співтовариства, зобов'язалася дотримуватися низки міжнародних зобов'язань щодо прав дітей. Суттєвий вплив на формування українського законодавства мали такі документи, як Конвенція ООН про права дитини 1989 року, Європейська конвенція з прав людини, а також документи Ради Європи та ЮНІСЕФ. Їхня імплементація в правову систему України відображається в нормативно-правових актах різного рівня, які створюють цілісну систему захисту прав дітей.

Конвенція ООН про права дитини [1] стала базовим міжнародним документом, який започаткував нову парадигму в розумінні прав дитини – не як об'єкта піклування, а як повноцінного суб'єкта права. Україна ратифікувала цю Конвенцію у 1991 році, що стало ключовим моментом для переосмислення національної політики у сфері дитинства. З цього моменту положення Конвенції почали поступово відображатися в українському законодавстві, зокрема в законах «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про соціальні послуги» та низці кодексів.

Європейський підхід до захисту прав дитини, що відображений у документах Ради Європи, спрямований на створення комплексної системи підтримки, що охоплює не лише правові, а й соціальні, освітні та культурні аспекти. У цьому контексті важливим є порівняння українського законодавства із нормами Європейської соціальної хартії та Резолюції Ради Європи щодо захисту дітей від насильства. Україна адаптувала свою політику, інтегруючи європейські принципи через реформу системи інституційного догляду, розвиток сімейних форм виховання, протидію домашньому насильству [2, с. 43].

Процес гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами є не просто формальним процесом ратифікації чи ухвалення нових актів, а глибоким структурним перетворенням. Наприклад, запровадження інституту Уповноваженого з прав дитини в Україні стало прямим наслідком європейських практик інституційного нагляду за дотриманням прав дитини. Цей орган виконує функцію моніторингу, реагування на порушення та просвітництва, що повністю відповідає європейським стандартам.

У сфері ювенальної юстиції Україна також зазнала значного впливу міжнародного права. Орієнтири були задані такими документами, як Мінімальні стандартні правила ООН щодо здійснення правосуддя стосовно неповнолітніх (Правила Пекінські), які визначають гуманний та адаптивний підхід до неповнолітніх правопорушників. Відповідно, в Україні було створено спеціалізовані суди та запроваджено альтернативні до ув'язнення заходи впливу на дітей [3, с. 24].

Особливо помітним є вплив міжнародних зобов'язань у сфері протидії експлуатації дітей, торгівлі дітьми та насильству. Після приєднання до відповідних міжнародних протоколів Україна модернізувала кримінальне законодавство, включивши спеціальні склади злочинів, що стосуються

сексуального насильства, використання дітей у порнографії та дитячої праці. Це стало одним із пріоритетів у контексті наближення до стандартів ЄС.

Внаслідок активної міжнародної співпраці значного розвитку набули програми раннього втручання, підтримки дітей з інвалідністю та інтеграції дітей з вразливих категорій у систему загальної освіти. Положення Конвенції про права осіб з інвалідністю стали основою для інклюзивної реформи освіти, яка в Україні набула масштабного характеру. Отже, міжнародні документи діють як каталізатор законодавчих та інституційних змін [4, с. 177].

Порівнюючи розвиток українського законодавства із законодавством інших держав, наприклад країн Балтії чи Польщі, бачимо, що напрями реформ часто збігаються, однак темпи та глибина реалізації різняться. Польща, як член ЄС, мала жорсткіші зобов'язання з адаптації права ЄС, а Україна, незважаючи на добровільність імплементації, часто орієнтується на ті ж зразки. Це свідчить про добровільний курс на євроінтеграцію в гуманітарній сфері.

Проте не всі міжнародні стандарти швидко вкорінюються в українському контексті. Наприклад, практика дитячої участі в ухваленні рішень, що безпосередньо їх стосуються, досі залишається недостатньо розвиненою в національному законодавстві. Це вказує на розрив між формальним приєднанням до міжнародних норм та фактичною реалізацією їх у правозастосовній практиці.

Іншим викликом є системна підготовка фахівців у галузі захисту прав дитини, що також є обов'язком держави згідно з міжнародними зобов'язаннями. Вимоги до кваліфікації суддів, соціальних працівників, освітян у сфері прав дитини визначаються не лише внутрішніми стандартами, а й вимогами, що випливають із міжнародного контексту. Україна зробила певні кроки в цьому напрямі, однак реформа підготовки кадрів ще потребує удосконалення [5, с. 101].

Важливо також враховувати роль міжнародних моніторингових механізмів, таких як Комітет ООН з прав дитини, які не лише здійснюють контроль за дотриманням зобов'язань, а й дають рекомендації щодо вдосконалення національної політики.

Особливої уваги заслуговує участь України в програмах міжнародного технічного співробітництва, зокрема з ЮНІСЕФ та Радою Європи. Ці програми не лише забезпечують фінансову та експертну підтримку, але й створюють спільні інструменти оцінки ефективності законодавчих змін. Таке партнерство сприяє глибшому засвоєнню міжнародних стандартів на практиці.

Отже, вплив міжнародних документів на формування законодавства України у сфері захисту прав дітей є багаторівневим і комплексним. Це не лише формальне зобов'язання, а й джерело натхнення для внутрішніх реформ. Міжнародні норми поступово стають частиною національного правового мислення, хоча цей процес триває і потребує подальшого вдосконалення.

У перспективі ключовим завданням України є не лише імплементація міжнародних стандартів, а й розвиток власної інноваційної практики, яка б могла слугувати прикладом для інших країн. Захист прав дитини в умовах сучасних викликів – війни, масового переміщення, економічної нестабільності – вимагає адаптації існуючих норм до нових реалій. У цьому контексті міжнародне право може бути гнучким, але стабільним орієнтиром.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року : ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 10.05.2025).

2. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 41–46.

3. Пархоменко П. І. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та права дитини. Київ : ФОП Буря О. Д., 2022. 76 с.

4. Коваль І. Захист прав та свобод дитини під час війни: міжнародні стандарти та національні виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 174–178.

5. Ярмол Л., Карпюк А. Порушення прав дитини в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2022. № 36. С. 96–102.

Валентин ОСАДЧЕНКО
здобувач вищої освіти 2-го курсу
факультету № 4, спеціальності 053
(Юридична психологія)
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Оксана МОЛЧАНОВА
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
факультету № 1 Донецького
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФІЛАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДРОСТАЮЧОЮ ОСОБИСТІСТЮ

У сучасному суспільстві спостерігається зростання рівня девіантної поведінки серед підлітків, що викликає занепокоєння як у фахівців психологічної галузі, так і в працівників системи профілактики

правопорушень. Однією з важливих причин правопорушень серед молоді є недостатній рівень сформованості в них навичок самостійного, усвідомленого й обґрунтованого ухвалення рішень. У цьому контексті критичне мислення є важливим психологічним механізмом, який сприяє формуванню відповідальної поведінки, здатності до аналізу ситуацій, оцінки наслідків власних вчинків та протистоянню негативному впливу соціального оточення.

Актуальність вибраної теми зумовлена потребою в ефективних методах профілактики правопорушень, орієнтованих не лише на зовнішній контроль, а й на розвиток внутрішніх регуляторів поведінки. Формування критичного мислення як елементу психологічної профілактики правопорушень дозволяє зміцнити морально-етичні орієнтири підлітків, посилити їхню здатність до рефлексії, самоконтролю та ухвалення конструктивних рішень у складних життєвих ситуаціях.

Критичне мислення визначається як здатність до аналізу, оцінювання та рефлексії інформації, яка постійно надходить з різних джерел. Тому для розвитку зазначеного вміння важливі три ключові аспекти: когнітивні здібності, емоційна зрілість і соціальна відповідальність [2; 4].

Розвиток критичного мислення також пов’язаний з емоційною зрілістю особистості. Навчаючись контролювати свої емоції під час обробки інформації та ухвалення рішень, особистість менше піддається впливу маніпуляцій. Через розвиток критичного мислення, на думку Н. Харченка, у дитини поступово формується здатність до психологічного самозахисту, що є важливою складовою виховання демократичного суспільства. Також вчений відмітив вплив критичного мислення на розвиток соціальної відповідальності. Адже вміння аналізувати інформацію сприяє полегшенню орієнтації у соціально-політичних процесах та розумінню важливості громадських ініціатив для розвитку суспільства. Вчений наголосив, що в сучасному контексті інформаційної війни важливо навчати дітей протистояти маніпуляціям та фейкам, таке вміння буде сприяти розвитку їх почуття національної свідомості та патріотизму [2].

Когнітивний аспект критичного мислення у підростаючої особистості пов’язаний зі здатністю дітей обробляти інформацію, структурувати її та робити власні висновки. Тому важливо застосовувати методи, які активують критичну діяльність дитини: дискусії, аналіз текстів, розв’язання проблем, що стимулюють розумову діяльність. Як зазначили І. Войціх та О. Польовик, критичне мислення є незамінним інструментом, який допомагає школярам вирішувати сучасні проблеми через аналіз і порівняння інформації з різних джерел [1].

Найактивніший період розвитку критичного мислення, як зазначають вчені (О. Ковалевська, О. Копіна А. Широка), припадає на студентський вік, який характеризується високим рівнем когнітивної та емоційної активності, що сприяє формуванню критичних навичок. На їх думку, студенти, які

активно розвивають критичне мислення, здатні швидше адаптуватися до умов глобальних викликів, таких як пандемії, війни чи соціальні зміни [3]. У процесі навчання студенти повинні аналізувати інформацію, порівнювати різні погляди та формувати власні висновки. Це включає розвиток таких навичок, як вміння розпізнавати фейкову інформацію та здійснювати логічний аналіз текстів. Дослідниці наголосили, що саме критичне мислення дозволяє студентам досягати адекватних оцінок ситуації та знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем [3].

Емоційна стійкість студентів також відіграє ключову роль у розвитку критичного мислення. Як зазначив Ю. Шпак, в умовах постійної загрози та інформаційного тиску, що особливо актуально під час війни, важливо навчати студентів стійкості до стресу, що сприяє їхній здатності приймати обґрунтовані рішення [3]. Це допомагає їм уникати емоційних маніпуляцій з боку інформаційних джерел.

Участь у громадській діяльності та волонтерських проектах також сприяє розвитку критичного мислення у студентів. Соціальна активність допомагає студентам краще розуміти суспільні процеси та брати участь в їх трансформації. Це підсилює здатність студентів до критичного осмислення соціально-політичних явищ і їх впливу на громадське життя.

Критичне мислення є ключовим чинником у формуванні здатності підростаючої особистості до усвідомленого аналізу власної поведінки, оцінювання соціальних впливів та ухвалення морально виважених рішень, що, в свою чергу, знижує ризики правопорушень.

Профілактика правопорушень повинна базуватися не лише на зовнішньому контролі, а й на розвитку внутрішніх регуляторів – таких як самосвідомість, саморефлексія, здатність до аналізу альтернатив та передбачення наслідків.

Психолого-педагогічна робота, спрямована на розвиток критичного мислення, є ефективним інструментом первинної профілактики девіантної поведінки та соціально небезпечних вчинків підростаючої особистості.

Список використаних джерел

1. Войціх І. В., Польовик О. В. Психолого-педагогічна та емоційна підтримка студентів в умовах військового стану. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2023. № 6 (354). С. 117–123.

2. Ковалевська О., Копіна А., Широка С. Феномен критичного мислення в контексті глобальних викликів сучасного суспільства. Вісник Львівського університету. Серія : Філософсько-політологічні студії. 2021. № 34. С. 50–57.

3. Харченко Н. В. Виклики патріотичного виховання в умовах воєнного стану. Київ : Інститут проблем виховання НАПН України, 2022. С. 181–183.

4. Шпак Ю. Розвиток навичок критичного мислення та психологічної стійкості здобувачів в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми професійної педагогіки та освіти: досвід, новації, перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практ. конф. Львів, 2024. С. 618–620.

Максим ОХРІМЕНКО
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Науковий керівник:
Дар'я КІБЛИК
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ЗАХИСТІ ПРАВ ПОСТРАЖДАЛИХ, В ТОМУ ЧИСЛІ І ДІТЕЙ

Насильство залишається однією з найактуальніших соціальних проблем сьогодення. Постраждалими від насильства можуть бути чоловіки, жінки та діти, проте статистичні дані показують, що більшість випадків насильства припадає на жінок і дітей.

Домашнє насильство становить серйозну загрозу не лише особистій безпеці людини, а й загальній стабільності суспільства, підриваючи основи правової держави та принципи верховенства права. У контексті розбудови демократичного суспільства, що ґрунтується на повазі до прав і свобод людини, питання ефективного запобігання та протидії домашньому насильству набуває особливої актуальності. Враховуючи зростання кількості звернень постраждалих осіб, а також високий рівень латентності цього явища, ключовим суб'єктом реалізації механізмів превенції виступає Національна поліція України.

Згідно з нормативно-правовими документами, дитина, яка постраждала від домашнього насильства – це особа до 18 років, яка зазнала будь-якої форми домашнього насильства або була його свідком. Отже, тепер постраждалою вважається не лише дитина, проти якої було скоєно правопорушення, а й та, яка бачила насильство. У випадках, коли постраждалою є дитина, усі дії щодо неї ґрунтуються на принципах Конвенції ООН про права дитини. З моменту набрання чинності у 2018 році Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», українське законодавство почало розглядати дитину-свідка як таку, що постраждала від домашнього насильства. Відповідно до цього дитина, яка стала очевидцем домашнього насильства, повинна бути офіційно визнана правоохоронними органами як потерпіла сторона.

Сьогоднішня судова практика демонструє тенденцію до частішого притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у

домашньому насильстві над дітьми, незалежно від того, чи була дитина безпосередньою постраждалою, чи лише спостерігала за насильством.

Роль поліції у формуванні державної політики у сфері протидії домашньому насильству полягає не лише у припиненні правопорушень, а й із запобігання їх вчиненню, забезпечення правового захисту постраждалих, а також координації взаємодії із суб'єктами, залученими до відповідної сфери. Дотримання прав людини при здійсненні превентивної діяльності є невід'ємною складовою ефективного та гуманного підходу в боротьбі з домашнім насильством.

Національна поліція України як основний суб'єкт реагування на факти домашнього насильства виконує широкий спектр завдань – від прийняття та реєстрації звернень до застосування превентивних заходів і контролю за поведінкою осіб, які його вчинили. Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», поліція уповноважена виносити термінові заборонні приписи, складати адміністративні матеріали, ініціювати притягнення до кримінальної відповідальності, або також здійснювати профілактичну роботу з кривдниками [1].

Ефективна превенція вимагає від поліцейських не лише правових знань, а й високого рівня етичної культури, комунікативної компетентності, здатності швидко реагувати на нестандартні ситуації та враховувати індивідуальні особливості постраждалих осіб. Крім того, важливу роль відіграє міжвідомча взаємодія поліції з соціальними службами, медичними установами, вагому роль відіграє взаємодія органів Національної поліції з закладами освіти, оскільки часто постраждалими від домашнього насильства є діти, центрами підтримки постраждалих, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до проблеми насильства в сім'ї [2].

Необхідно враховувати, що домашнє насильство – це насамперед порушення основоположних прав людини, зокрема права на життя, свободу, безпеку та захист від жорстокого поводження. Тому діяльність поліції в цій сфері має бути зорієнтована на недопущення повторного насильства, забезпечення поваги до гідності постраждалої особи та гарантування її правового й фактичного захисту [3].

Правове регулювання профілактики домашнього насильства в Україні ґрунтується на нормах міжнародного та національного права, які визначають правові засади захисту постраждалих осіб, встановлюють механізми реагування та повноваження відповідних державних органів.

Ключовим нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. Цей закон містить визначення понять, видів домашнього насильства, визначає коло постраждалих осіб і суб'єктів, які здійснюють заходи з його попередження. Важливим нововведенням стало закріплення термінового заборонного припису, який уповноважені виносити поліцейські у разі реальної загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи. Крім того,

передбачено можливість застосування обмежувального припису суду та направлення кривдника на проходження програм для осіб, які вчинили насильство [1].

У правовому полі України важливу роль відіграє Кримінальний кодекс України, який передбачає відповідальність за домашнє насильство у статті 126-1. Вказане правопорушення належить до кримінальних проступків, що свідчить про зростання уваги держави до даного явища. Крім того, можуть застосовуватись статті про погрози, тілесні ушкодження, переслідування тощо залежно від конкретної ситуації [4].

Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що дає змогу поліції негайно реагувати на правопорушення та складати відповідні матеріали [5].

Для належного виконання поліцейськими своїх повноважень розроблено низку підзаконних актів, зокрема наказ МВС України № 654 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства», методичні рекомендації щодо застосування термінових заборонних приписів, відомчі акти щодо ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства [6].

Міжнародно-правовою основою для регулювання діяльності в цій сфері стала Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція), ратифікована Україною у 2022 році. Цей документ встановлює обов'язки держави щодо превенції, захисту, покарання винних та впровадження комплексної політики протидії насильству. Особлива увага у Конвенції приділяється підготовці поліцейських кадрів та створенню спеціалізованих служб для підтримки постраждалих [7].

Правове регулювання у сфері запобігання домашньому насильству створює нормативну основу для ефективної превентивної діяльності поліції, але потребує постійного вдосконалення з огляду на практичні виклики, зростаючу кількість звернень і необхідність реалізації міжнародних зобов'язань України. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що домашнє насильство є не лише поширеним соціальним явищем, а й серйозним порушенням прав людини, яке потребує системної, ефективної та правової відповіді з боку держави. У цій системі Національна поліція України посідає ключову позицію як орган, що здійснює як оперативне реагування на випадки насильства в сім'ї, так і превентивну діяльність, спрямовану на недопущення повторного вчинення таких правопорушень.

Незважаючи на прогрес у запобіганні та протидії домашньому насильству стосовно дітей, існують важливі питання, від вирішення яких залежить майбутня статистика. До них належать: ідентифікація дитини-очевидця як потерпілої сторони, обов'язкове призначення та врахування

результатів психологічної експертизи у справах, де дитина стала свідком або жертвою домашнього насильства.

Важливим аспектом є застосування санкцій за вчинення домашнього насильства. На сьогодні штраф є найбільш частою мірою покарання (70–80 % справ), проте його ефективність є сумнівною, зокрема через невеликі суми. Таке покарання може мати негативні фінансові наслідки як для кривдника, так і для потерпілої особи, оскільки кошти на сплату можуть надходити із сімейного бюджету або від самої постраждалої. Більш доцільними могли б бути виправні та громадські роботи, спрямовані на свідомість кривдника та запобігання новим актам насильства. Крім того, українським законодавством передбачено направлення кривдника на спеціальну програму, однак ця практика майже не застосовується судами – лише в одному з проаналізованих випадків було ухвалено таке рішення. Активніше використання цієї спеціальної міри могло б значно сприяти запобіганню рецидивам домашнього насильства та виправленню осіб-кривдників.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2221ІВЦЙУ2Ф9-VIII.

2. Александров Д. О. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника національної поліції. *Юридична психологія*. 2016. № 1. С. 129–140.

3. Черепаха Катерина. Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству : практ. посіб. для поліцейських. 3-є вид. Підготовлено в рамках проєкту «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап ІІ» (COVAW-II) (2023-2024) від 1 листопада 2023 р.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X.

6. Про затвердження Інструкції з організації реагування на звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 14.06.2024. № 654.

7. Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)» від 11.05.2011.

Максим ПАВЛІЙ
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Марина ВОЙТЮК
викладач кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Збройні конфлікти несуть серйозну загрозу, бо порушуються права та свободи людини. Особливо вразливою категорією осіб в умовах збройного конфлікту є діти, чия безпека та добробут порушуються на всіх рівнях: від фізичних поранень до порушення основних прав, таких як право на освіту, медичне обслуговування та розвиток тощо. Наявність міжнародних договорів та національних правових актів, що спрямовані на захист дітей у період збройного конфлікту, не завжди реалізовуються.

Конвенція ООН про права дитини 1989 року є основним міжнародним документом, що гарантує права дітей в умовах мирного часу та збройних конфліктів. Відповідно до статті 38 Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються забезпечити, щоб діти не були залучені до бойових дій, а також захищати їх від насильства та будь-яких форм експлуатації під час війни. Стаття 38 (1) наголошує, що держави повинні вживати всіх заходів для забезпечення того, щоб діти не брали участі в збройних конфліктах, а також забезпечити захист дітей, які потрапили в зону конфлікту [1].

Згідно з протоколом до Конвенції про права дитини, ухваленим в 2000 р., держави повинні запобігати вербуванню дітей до військових з'єднань, а також забезпечувати їх реабілітацію після того, як вони будуть демобілізовані. Протокол також містить заборону на участь дітей у війнах і конфліктах і зобов'язує держави забезпечити їм захист від сексуального насильства, торгівлі людьми, вербування в армії та інших видів жорстокого поводження [1].

Ще одним важливим міжнародним актом є Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998 р.), який визначає використання

дітей у бойових діях як воєнний злочин. Стаття 8 Статуту прямо забороняє вербування дітей до збройних сил або збройних угруповань і їх використання в бойових діях [2].

Згідно з чинним українським законодавством, яке регулює захист прав дітей під час збройного конфлікту, визначено, що права дітей на захист від насильства, на медичну допомогу та освіту забезпечуються навіть у воєнний час. Конституція України в статті 52 гарантує право кожної дитини на життя, а також забороняє насильство, жорстоке поводження та експлуатацію. Водночас Закон України «Про охорону дитинства» від 2001 року передбачає низку положень щодо захисту прав дітей у надзвичайних ситуаціях, в тому числі у випадку збройного конфлікту [3].

Одним із важливих документів є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» 2014 року, що стосується прав дітей, які стали вимушеними переселенцями через збройний конфлікт на сході України. Даний закон визначає, що органи державної влади зобов'язані надавати дітям, які втратили батьків або опікунів, спеціальний захист і допомогу, включаючи забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я [4].

Збройний конфлікт на сході України став серйозним викликом в частині дотримання прав дітей, і хоча національне законодавство та міжнародні конвенції передбачають захист дітей в умовах війни, реальний стан справ був значно гірший. Прикро констатувати, що з лютого 2022 року тисячі українських дітей стали сиротами через вбивство, незаконне позбавлення волі їх батьків країною-агресором чи депортовані на територію росії. Статистика називає лише приблизну цифру кількості викрадених дітей, оскільки в перші місяці вторгнення та подальшої окупації українських територій підрахунок вести надто складно [5, с. 210].

Для посилення захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту Україні слід покращити механізми моніторингу за порушеннями прав дітей, удосконалити національне законодавство з питань захисту прав дітей, а також співпрацювати з міжнародними гуманітарними організаціями. Важливим є також забезпечення ефективної реабілітації дітей, які стали жертвами війни, зокрема через надання психологічної допомоги, реабілітаційних послуг та освіти для дітей, що втратили змогу навчатися через бойові дії.

Отже, захист прав дітей в умовах збройного конфлікту вимагає не лише дотримання міжнародних норм, але й ефективної реалізації цих норм на національному рівні, що дозволить мінімізувати негативні наслідки війни для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021/#Text (дата звернення: 10.05.2025).

2. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 10.05.2025).

3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text (дата звернення: 10.05.2025).

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text (дата звернення: 10.05.2025).

5. Войтюк М. П. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : зб. тез Міжнародної науково-практ. конф. (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 210–212. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7181/

Артур ПАНТЮШЕНКО
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Марина ВОЙТЮК
викладач кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Міжнародне право посідає фундаментальне місце у регулюванні питань, пов’язаних із захистом прав біженців і внутрішньо переміщених осіб (далі –ВПО). У відповідь на зростаючу кількість вимушено переміщених людей через збройні конфлікти, політичні переслідування, катастрофи та порушення прав людини міжнародна спільнота створила систему нормативно-правових актів, які забезпечують правові межі для захисту таких осіб, формуючи відповідні зобов’язання держав.

Центральним документом у сфері захисту біженців є Конвенція ООН про статус біженців 1951 року, що встановлює ключові юридичні визначення та гарантії. Відповідно до цього акта, біженцем визнається особа, яка покинула свою країну через обґрунтований страх переслідування за ознаками раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи або

політичних переконань. Ці положення були доповнені Протоколом 1967 року, який усунув територіальні та часові обмеження, зробивши Конвенцію універсальною [1, с. 15].

Найбільш значущим принципом, що випливає з Конвенції, є принцип неповернення (non-refoulement) – заборона висилати або примушувати біженців повертатися до країн, де їм загрожує переслідування. Цей принцип має імперативний характер і визнається нормою міжнародного звичаєвого права, що зобов'язує навіть ті держави, які не є сторонами Конвенції. Також важливими є Загальна декларація прав людини (1948 р.), яка у статті 14 визнає право кожної особи шукати притулок у разі переслідування, та Декларація про територіальний притулок ООН (1967 р.), що конкретизує механізми надання притулку.

Міжнародне право доповнюється регіональними нормативними актами, що враховують контекстуальні виклики окремих частин світу. Зокрема:

- Африканська конвенція ОАЄ 1969 року істотно розширює визначення біженця, включаючи осіб, які залишили країну внаслідок зовнішньої агресії, окупації чи подій, що серйозно порушують громадський порядок.

- Картехенська декларація (1984 р., Латинська Америка) враховує загальне насильство, систематичні порушення прав людини та інші фактори, що сприяють масовому переміщенню [2, с. 19].

Ці документи демонструють гнучкість регіонального підходу до визначення статусу біженця і доповнюють універсальні норми. Особливу категорію становлять внутрішньо переміщені особи, які залишають свої домівки, але не перетинають державного кордону. Вони не охоплюються Конвенцією 1951 року, однак їх права визначені через інші міжнародні механізми. Найбільш авторитетним є документ – Керівні принципи з внутрішнього переміщення ООН (1998 р.), який визначає обов'язки держав щодо запобігання насильницькому переміщенню, захисту прав ВПО та забезпечення умов для їх повернення, реінтеграції або переселення [1, с. 20].

Крім того, Кампальська конвенція Африканського Союзу (2009 р.) є першим обов'язковим міжнародним договором, що встановлює юридичні зобов'язання держав щодо запобігання внутрішньому переміщенню, допомоги постраждалим та їх реінтеграції. Механізм реалізації міжнародних стандартів значною мірою залежить від діяльності спеціалізованих інституцій. Насамперед, це Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), яке відіграє провідну роль у наданні захисту біженцям, реалізації програм добровільного повернення, інтеграції та переселення, а також у здійсненні моніторингу за дотриманням міжнародного права [3, с. 52].

Паралельно Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та інші гуманітарні організації надають допомогу як біженцям, так і ВПО, зокрема в умовах конфлікту, забезпечуючи доступ до життєво важливих ресурсів та сприяючи дотриманню норм міжнародного гуманітарного права.

Отже, міжнародні нормативно-правові акти становлять цілісну правову основу для захисту біженців і ВПО, встановлюючи обов'язки держав, чіткі критерії статусу осіб, що потребують захисту, та процедури притулку. Водночас практична реалізація цих стандартів стикається з низкою проблем, серед яких – відсутність політичної волі, ресурсні обмеження, складнощі в забезпеченні безпеки та дискримінація з боку приймаючих суспільств. З урахуванням зростаючих глобальних викликів – збройних конфліктів, екологічних катастроф, порушень прав людини та кліматичних змін – міжнародне співтовариство має зміцнити механізми реалізації вже існуючих актів та розробити нові підходи до захисту вимушено переміщених осіб, зокрема у межах превентивної дипломатії, гуманітарного втручання та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Камінська Н. В. Проблеми реалізації і захисту виборчих прав внутрішньо переміщених осіб. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. С. 22–34.

2. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. С. 34–39.

3. Юрченко О. С. Соціально-правовий захист внутрішньо переміщенних осіб. 2025. С. 35–45. https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/718

Юліана ПІСКЛОВА
здобувач вищої освіти 2-го курсу
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутріших справ

Науковий керівник:
Олександра
НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін ННІ права та інноваційної
освіти Дніпровського державного
університету внутріших справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ДИТИНА ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасному правовому суспільстві дитина визнається повноцінним суб'єктом цивільних правовідносин, а забезпечення її правового статусу є важливим елементом реалізації принципу верховенства права та дотримання

міжнародних стандартів у сфері прав людини. Незважаючи на обмеження щодо дієздатності, зумовлені віком, дитина має визначений обсяг цивільної правоздатності, яка визнається з моменту народження, що потребує належного нормативного та інституційного забезпечення. Особливості участі дитини в цивільному обороті зумовлюють необхідність встановлення ефективних правових механізмів захисту її інтересів.

Зважаючи на складність і багатовимірність правового статусу дитини, питання її участі в цивільних правовідносинах потребує глибокого дослідження як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Важливо з'ясувати, яким чином визначаються межі правоздатності та дієздатності неповнолітніх, які гарантії реалізації їхніх особистих немайнових та майнових прав, а також як функціонують механізми правового захисту у випадках порушення їх інтересів.

Сучасне правове врегулювання статусу фізичної особи базується на принципах Конституції України, Цивільного кодексу України та міжнародних правових документів, що гарантують захист її прав і свобод. Однією з ключових категорій цивільного права є правоздатність та дієздатність фізичної особи, що визначають її здатність виступати суб'єктом цивільних правовідносин. Водночас у правовому регулюванні статусу фізичної особи існує низка особливостей: питання віку, стану здоров'я, обсягу цивільної дієздатності, причин її обмеження або позбавлення, а також захист інтересів недієздатних або малолітніх осіб. Значний вплив має й механізм реалізації та захисту прав фізичної особи. Зокрема, ключову роль відіграють інститути представництва, опіки та піклування, які дозволяють забезпечити реалізацію прав там, де особа з об'єктивних причин не може їх реалізувати самостійно [1].

У сучасному цивільному праві фізична особа виступає ключовим та найпоширенішим учасником правовідносин. Її участь у цивільному обігу базується на фундаментальних концепціях, таких як цивільна правоздатність та дієздатність. Правоздатність фізичної особи виникає з моменту народження і припиняється зі смертю. Це ключова риса, що надає особі можливість володіти цивільними правами та обов'язками. Вона є однаковою для всіх громадян, незалежно від статі, раси, національності, освіти, соціального статусу чи інших характеристик. Однак, фактичне здійснення прав стає реальністю лише за наявності цивільної дієздатності – здатності особи самостійно набувати та реалізовувати цивільні права, а також виконувати обов'язки. На відміну від правоздатності, дієздатність розвивається поступово: спершу виникає часткова дієздатність у неповнолітніх осіб віком від 14 до 18 років, а з досягненням повноліття особа набуває повної дієздатності. У певних випадках повна дієздатність може бути отримана раніше 18 років – наприклад, через одруження або визнання емансипованою особою [2].

Цивільний кодекс України також передбачає ситуації обмеження або

позбавлення дієздатності. Наприклад, у разі психічного розладу, який заважає особі розуміти значення своїх дій або керувати ними, суд може визнати її недієздатною. У таких випадках призначається опіка чи піклування, що спрямовані на захист прав та інтересів цієї особи. З іншого боку, дієздатність може бути обмежена, зокрема, через зловживання алкоголем або наркотиками, що спричиняє тяжкі наслідки для сім'ї. Фізична особа у цивільному праві також має широкий спектр особистих немайнових прав, таких як право на ім'я, честь, гідність, недоторканність особистого життя. Ці права тісно пов'язані з самою особою, не мають економічної цінності та не можуть бути відчужені. Вони підлягають особливому захисту, включаючи судовий порядок, спростування неправдивої інформації, відшкодування моральної шкоди. Особливо важливим є правове регулювання участі фізичної особи у цивільному обігу, коли йдеться про укладення договорів, здійснення правочинів, участь у підприємницькій діяльності тощо. Законодавство дозволяє фізичній особі займатися господарською діяльністю як фізичній особі-підприємцю, що також супроводжується виникненням численних цивільно-правових зобов'язань. Не менш важливою є реалізація та захист прав фізичної особи. У разі порушення її інтересів – чи то у сфері договірних відносин, авторських прав, сімейних спорів, чи то захисту честі та гідності – держава гарантує ефективні механізми правового захисту. Особа має право звертатися до суду, вимагати поновлення порушених прав, отримання компенсації за завдану шкоду або вжиття інших заходів правового впливу [3].

За результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що дитина як особа, яка не досягла повного обсягу цивільної дієздатності, має спеціальний правовий статус, який вимагає комплексного підходу до її правового регулювання. Цей статус визначається віковими особливостями, обсягом правоздатності та дієздатності, а також обов'язковою участю законних представників у здійсненні цивільних прав та обов'язків. Особливу увагу при цьому треба приділяти немайновим правам дитини, а також реалізації принципу найкращих інтересів дитини як ключової засади під час вирішення будь-яких питань, що її стосуються.

Забезпечення цивільних прав дитини неможливе без ефективної правової охорони та гарантування механізмів їх реалізації, зокрема через інститути опіки й піклування, державний нагляд, а також судовий захист. Законодавство України у цій сфері загалом відповідає міжнародним стандартам, однак потребує удосконалення з метою більш чіткої диференціації дієздатності за віковими критеріями, закріплення ефективних механізмів участі дітей у цивільному обороті та усунення прогалин щодо відповідальності за порушення їх прав. Подальший розвиток інституту цивільної правосуб'єктності дітей повинен ґрунтуватися на поєднанні юридичного захисту та соціальної адаптації дитини як повноцінного учасника цивільних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Андрухів О. І. Фізична особа як суб'єкт цивільних прав. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 557–561.
2. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. URL: http://451521.allrefer.web.hosting-test.net/uk/pravo/kursovaya/5338 (дата звернення: 25.04.2025).
3. Фізична особа як суб'єкт цивільного права. Особисті немайнові права фізичної особи. URL: http://mego.info/фізична-особа-як-суб'єкт-цивільного-права-особисті-немайнові-права-фізичної-особи.

Вікторія ПІХОТІНА
курсант 1-го курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Почнемо з аналізу поняття поліцейського піклування. Треба зазначити, що серед науковців одностайної думки щодо цього немає. Наприклад, Н. М. Шубіна під поняттям «поліцейське піклування» пропонує таке визначення: «Це превентивний поліцейський захід, який застосовується працівниками поліції на підставі та в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію» [1]. Авторка наголошує на тому, що поліцейське піклування має чітке правове обґрунтування та спрямоване на конкретно визначені законом ситуації й категорії осіб.

Цікавою є думка також Т. П. Мінки та Р. В. Миронюка, які зазначають у своїй роботі, що поліцейське піклування – це визначені законом послуги, які надаються в межах своєї компетенції послуг з допомоги особам, які з особистих причин чи внаслідок конкретних надзвичайних обставин потребують такої допомоги [2, с. 204].

Т. П. Мінка та Р. В. Миронюк у науковій роботі вдосконалили наше розуміння поліцейського піклування, надаючи цьому поняттю чітке визначення в контексті законодавства. Вони ннаголошують, що ця форма службової діяльності обумовлена законом, що надає поліцейським право та відповідальність надавати допомогу особам, які перебувають у складних життєвих ситуаціях.

Повноваження щодо здійснення заходів поліцейського піклування покладаються на працівників уповноважених підрозділів Національної поліції, насамперед підрозділів ювенальної превенції.

Мета застосування поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб полягає у: попередженні злочинної поведінки неповнолітніх, захист неповнолітніх від насильницьких злочинів щодо них самих, підтримка неповнолітніх у складних життєвих ситуаціях. Поліція має завдання захищати неповнолітніх від будь-яких форм насильства, злочинів або зловживання. Це може містити у собі реагування на випадки домашнього насильства, булінгу в школах або інших проблем, які можуть впливати на безпеку дітей.

Варто зазначити, що до 2019 року процедурні питання, пов’язані зі здійсненням поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб, не знайшли свого належного закріплення на законодавчому рівні, окремі елементи механізму забезпечення прав неповнолітнього та передачі неповнолітнього батькам, особам, які їх замінюють, або органам опіки та піклування закріплено в різних нормативно-правових актах. Ситуація у цьому напрямі була змінена наприкінці 2019 внаслідок ухвалення Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування.

Варто наголосити, що перш ніж розпочати здійснення заходів поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, поліцейський повинен переконатися, чи дійсно така особа перебуває в бездоглядному та безпорадному стані, оскільки не всі неповнолітні особи за відсутності поблизу батьків або осіб, які їх замінюють, є такими, що вибули з під догляду (наприклад, дитина може йти до навчального закладу, до родичів, гуляти з друзями тощо). У цьому разі на першому місці буде складний психоемоційний стан, зумовлений віком дитини.

До числа заходів, що може здійснювати поліцейський в межах поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, можна віднести надання правової, медичної, психологічної, побутової, матеріальної допомоги, яка повинна мати комплексний характер [3, с. 217].

Отже, можна дійти висновку, що поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб спрямоване на забезпечення їхньої безпеки, розвитку та захисту прав. Це важлива функція поліції у будь-якому суспільстві, оскільки неповнолітні є майбутнім цінним ресурсом суспільства і потребують спеціальної уваги та захисту.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / кол. авт.; кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. Т. П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
3. Передерій О. С., Каразіна В. Н. Поліцейське піклування як превентивний захід забезпечення правопорядку в Україні. 2015. с. 217.

Вероніка ПОЛІЩУК
студентка 2-го курсу, 1-ї групи,
спеціальність «Право»,
Факультет ІПБ

Науковий керівник:
Ольга ВОЛОКІТЕНКО
Кандидат юридичних наук, доцент
Одеського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВА ДІТЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

У сучасних умовах збройних конфліктів, зокрема в контексті російської агресії проти України, проблема захисту прав дітей на тимчасово окупованих територіях набуває особливої гостроти. Діти – найбільш вразлива категорія населення, яка першою страждає від наслідків війни: втрати батьків, домівок, доступу до освіти, медичної допомоги та безпечного середовища. На окупованих територіях фіксуються масові порушення норм міжнародного гуманітарного права: примусова депортація дітей, нав’язування чужої ідентичності, ідеологічний тиск, обмеження свободи. Така ситуація вимагає термінового реагування з боку міжнародної спільноти, державних органів та правозахисних організацій, адже відновлення справедливості та захист прав дітей – це не лише правовий, а й гуманітарний обов’язок цивілізованого світу.

Діти є особливою частиною суспільства зі своїми правилами, і воєнні дії та соціально-економічна нестабільність в Україні викликають напругу і в їхньому середовищі. Через своє вразливе становище вони потребують особливої уваги, соціального захисту та поваги до прав, чого часто бракує в сучасному українському суспільстві, де соціальний захист, незважаючи на нормативне закріплення, через брак коштів та бюрократію часто залишається неефективним та неадресним [1, с. 33].

Дитяча біологічна та психологічна незрілість ускладнює усвідомлення

порушень їхніх прав та безпеки, що призводить до замовчування таких випадків. Тому важливим завданням батьків, школи та суспільства є роз'яснення дітям, відповідно до їхнього віку, про прийнятну та неприйнятну поведінку щодо них. В умовах війни в Україні багато неповнолітніх постраждали від психологічного та фізичного насильства з боку окупантів і потребують не лише медичної, а й правової підтримки держави через соціально-правові та освітні ініціативи [2, с. 67].

Війна в Україні призвела до жахливих наслідків для дітей. Згідно з даними порталу «Діти війни», за період з 24 лютого 2022 по 11 серпня 2023 року внаслідок російської агресії постраждало 1066 дітей: 361 загинула, 705 отримали поранення, 204 зникли безвісти, а 6159 були депортовані. Незважаючи на це, завдяки зусиллям вдалося розшукати 4403 дитини та повернути додому 50 з них [5, с. 38].

З метою поліпшення системи захисту прав дітей в Україні, зокрема через удосконалення механізмів ухвалення рішень, розвитку соціальних послуг для сімей з дітьми у складних обставинах та тих, хто постраждав від воєнних дій, 26 січня 2016 року Верховною Радою було ухвалено відповідний Закон. Крім того, 5 липня 2017 року уряд України ухвалив постанову № 268 про надання дітям статусу постраждалих внаслідок воєнних дій [3].

У 2014 році було ухвалено Закон України щодо прав і свобод на тимчасово окупованій території, який містить лише загальні положення про соціально-правовий захист дітей під час збройного конфлікту. Пізніше Указ Президента України від 29 жовтня 2014 року наголосив на необхідності врегулювання питань навчання дітей учасників бойових дій та дітей, чиї батьки загинули в антитерористичній операції [4].

Діти, які мають статус внутрішньо переміщеної особи, також мають право на статус дитини, яка постраждала внаслідок бойових дій та збройних конфліктів. Це означає, що на них поширюються всі права, передбачені Законом «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Водночас є проблема щодо дітей, які проживають на підконтрольних Україні територіях, де склалася ситуація, визначена у статті 1 цього Закону як негативний наслідок збройного конфлікту, окупації, насильства, порушень прав людини або надзвичайних ситуацій [6].

Зважаючи на широке нормативне визначення прав дітей в Україні, є низка проблем, серед яких складнощі з належним правозастосуванням та притягненням до відповідальності за порушення законодавства. Окремою гострою проблемою є відсутність моніторингу дотримання прав дітей на окупованих територіях, що неодноразово наголошувалося. Крім того, діти, які постраждали внаслідок бойових дій, зокрема поранені, ті, що втратили батьків або годувальника, чи отримали інвалідність, отримують найменшу державну підтримку, незважючи на те, що зазнали найбільших страждань.

Права дітей на окупованих територіях порушуються системно та багатоаспектно, що є грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного

права та основоположних принципів Конвенції ООН про права дитини. Збройний конфлікт позбавляє дітей базових умов для розвитку, навчання, охорони здоров'я та безпеки, а також загрожує їхній національній ідентичності. Особливо небезпечними є випадки примусової депортації та усиновлення, які можуть мати незворотні наслідки для майбутнього покоління. У зв'язку з цим необхідні посилення міжнародного тиску на державу-окупанта, активна правозахисна діяльність, моніторинг ситуації та створення ефективних механізмів повернення дітей до безпечного середовища. Захист прав дітей у таких умовах повинен стати пріоритетом для як української держави, так і міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Щебетун І. С, Міхайліна Т. В. Захист прав дітей на окупованих територі-ях: міжнародний досвід та українські реалії. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 33–37.

2. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2023. № 2 (38). С. 66–71.

3. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF

4. Про невідкладні заходи щодо забезпечення додаткових соціальних гаран-тій окремих категорій громадян : Указ Президента України від 29 жовтня 2014 року № 835/2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 88.

5. Чернобук В. Захист прав дитини на тимчасово окупованих територіях. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 38–42.

6. Ягофаров Д. А. Права людини. Міжнародно-правовий захист прав дитини. URL: http://pravolib.pp.ua/mejdunarodnopravovaya-zaschita-prav-18503.html

Микита ПОЛІЩУК
курсант 2-го курсу, н.г. КП-333
факультет кримінальної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКА ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОРГАНАМИ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій в Україні питання захисту прав та законних інтересів дітей набуває особливої актуальності. Зростання рівня дитячої бездоглядності, жорстокого поводження, домашнього насильства, а також порушення прав дітей у сімейному та освітньому середовищі вимагає ефективної міжвідомчої взаємодії між усіма суб'єктами системи захисту дітей. Працівники превентивної діяльності Національної поліції відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки саме вони першими реагують на сигнали про загрозу дитині, здійснюють профілактику правопорушень серед неповнолітніх та координують дії з іншими інституціями. Успішність їхньої діяльності значною мірою залежить від ефективних механізмів взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, службами у справах дітей, освітніми та медичними установами. У цьому контексті дослідження особливостей, проблем і шляхів удосконалення механізмів взаємодії працівника превентивної діяльності з іншими суб'єктами у сфері захисту дітей є важливим кроком до формування цілісної системи безпеки і добробуту дитини.

Ефективна взаємодія працівників превентивної діяльності з іншими органами системи захисту дітей є ключовим елементом у забезпеченні безпеки та добробуту дитини. Законодавча база України, зокрема Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», передбачає створення міжвідомчої співпраці з метою захисту прав дитини. У цьому контексті працівники підрозділів превенції Національної поліції реалізують заходи первинної профілактики, проводять рейди, бесіди, здійснюють моніторинг ситуацій ризику та беруть участь у засіданнях координаційних рад при місцевих органах влади [1].

Доцільно звернутися до наукової позиції Г. Р. Пархановa, який

акцентує увагу на тому, що ювенальна превенція передбачає виявлення та усунення чинників і обставин, які в контексті дитячого середовища та впливів сприяють вчиненню неповнолітніми кримінальних або адміністративних правопорушень. Водночас вона чинить істотний вплив на свідомість окремих категорій дітей залежно від масштабу її реалізації (територія, регіон, родина, місце роботи тощо) і має на меті забезпечення прав і свобод неповнолітніх [2].

За даними дослідження ЮНІСЕФ, найбільш ефективними є мультидисциплінарні підходи, коли поліцейські, соціальні працівники та інші фахівці працюють у команді, мають спільний доступ до баз даних, проводять спільні виїзди та оперативні наради. Проте в Україні така взаємодія досі часто стикається з бюрократичними бар'єрами, нестачею кваліфікованих кадрів, а також відсутністю єдиної платформи для обміну інформацією.

Забезпечення прав, свобод та інтересів дітей органами Національної поліції України має такі ключові ознаки: по-перше, воно є формою правоохоронної діяльності держави; по-друге, воно спрямоване на охорону прав, свобод та законних інтересів окремої соціальної групи – дітей; по-третє, цю функцію виконують органи внутрішніх справ, які діють у межах наданих їм державою повноважень; по-четверте, реалізація такого забезпечення відбувається за допомогою спеціального правового механізму; по-п'яте, основною метою цього механізму є захист, охорона, відновлення порушених прав дітей, а також запобігання й припинення таких порушень.

Отже, ефективність діяльності працівника превентивної діяльності у сфері захисту дітей безпосередньо залежить від якісної міжвідомчої взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та іншими суб'єктами системи захисту прав дитини. Аналіз чинної нормативної бази, практичного досвіду й сучасних викликів дозволяє зробити висновок, що незважаючи на наявність законодавчих засад, механізми взаємодії потребують суттєвого вдосконалення. Зокрема, актуальними є: запровадження єдиної цифрової системи обміну інформацією, розвиток мультидисциплінарних команд, підвищення рівня професійної підготовки працівників превенції, а також налагодження сталого партнерства з іншими структурами. Успішна реалізація цих напрямів сприятиме створенню ефективної, цілісної системи, що гарантує захист прав та інтересів кожної дитини, відповідно до національних і міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР : станом на 3 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text (дата звернення: 11.05.2025).

2. Парханов Г. Р. Адміністративно-правові засади превентивної діяльності Національної поліції України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 238 с.

3. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2013. № 2. С. 123–128.

Ярослав ПОТАПЕНКО
курсант 2-го курсу ННІ ПФППД НПУ
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри адміністративного
права і процесу Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ, доктор філософії

ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Тема є надзвичайно актуальною в умовах сучасних викликів, пов'язаних із безпекою дітей в Україні. Оскільки діти є найбільш уразливою категорією населення, ефективне регулювання їхнього захисту потребує особливої уваги з боку правоохоронних органів. Удосконалення правового забезпечення діяльності поліції в цій сфері дозволить знизити рівень насильства та інших злочинів щодо дітей. Організаційна ефективність таких підрозділів є ключовою для досягнення реальних результатів у боротьбі з дитячою злочинністю та запобіганням їй. Також урахування міжнародного досвіду в галузі захисту прав дітей дозволяє Україні інтегрувати передові методи роботи, що підвищить рівень захисту дітей на національному рівні.

Захист прав дітей в Україні є важливою складовою національної правової системи, що ґрунтується на принципах захисту гідності, рівності та непорушності прав дитини. Конвенція про права дитини, ратифікована Україною, визначає базові права, включаючи право на життя, освіту, охорону здоров'я та захист від насильства. В Україні розвивається правова система, яка ставить на перше місце інтереси дитини, враховуючи її особливі потреби та вразливість. Основними принципами захисту прав дітей є пріоритет інтересів дитини, недискримінація, право на висловлення власної думки та участь в ухваленні рішень, що стосуються її життя. Також важливою складовою є забезпечення безпеки дитини від будь-яких форм насильства та експлуатації, а також надання їй необхідної соціальної та психологічної підтримки [1, с. 45–49].

Організаційне забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України є важливою складовою правової системи, що сприяє запобіганню правопорушень та забезпеченню громадської безпеки. Підрозділи превентивної діяльності функціонують на різних рівнях – від територіальних підрозділів поліції до спеціалізованих

служб, таких як служба кримінальної превенції. Вони взаємодіють з іншими правоохоронними органами, органами місцевої влади та громадськими організаціями для ефективного вирішення завдань у сфері попередження злочинності. Крім того, важливим елементом організаційного забезпечення є належна координація дій та обмін інформацією між підрозділами для досягнення спільних результатів у запобіганні злочинам. У цьому контексті великого значення набувають інноваційні технології, що полегшують моніторинг та аналіз ситуацій на місцях.

Ключовою особливістю організаційної структури є створення спеціалізованих підрозділів, які займаються профілактикою правопорушень серед окремих категорій громадян, зокрема, дітей, підлітків, осіб, схильних до скоєння правопорушень. Для виконання своїх функцій підрозділи використовують різноманітні організаційні форми, включно з профілактичними рейдами, зустрічами з громадами та консультаціями з освітніми та соціальними установами [2, с. 52–56].

Для досягнення високої ефективності діяльності підрозділів превентивної діяльності необхідне постійне удосконалення організаційного забезпечення, зокрема, шляхом покращення взаємодії між підрозділами та забезпечення достатнього фінансування їх роботи. Окрім того, важливою складовою є наявність чіткої стратегії та плану роботи, що включають в себе реалізацію профілактичних заходів на місцевому рівні. Необхідно постійно оновлювати матеріально-технічне забезпечення, забезпечувати доступ до сучасних інформаційних технологій та інструментів для ефективного виконання функцій. Підвищення рівня взаємодії між поліцією та місцевими громадами також має суттєве значення для попередження злочинності серед дітей. Загалом організаційне забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності повинно базуватися на принципах прозорості, ефективності та взаємодії з усіма учасниками процесу захисту прав дітей.

Аналіз практики забезпечення прав дітей підрозділами превентивної діяльності Національної поліції України показує, що, незважаючи на значні зусилля, ситуація з правами дітей залишається складною. Основними напрямами роботи є профілактика насильства, зловживання наркотиками, захист від експлуатації та залучення дітей до злочинної діяльності. Проте на практиці часто стикаються з проблемами, пов’язаними з недостатнім ресурсним забезпеченням, низьким рівнем координації між правоохоронними органами та соціальними службами, а також відсутністю ефективних механізмів реагування на правопорушення стосовно дітей. Крім того, не завжди забезпечується належна кваліфікація співробітників поліції для роботи з дітьми, що призводить до недостатньої чутливості у спілкуванні з цими особами [3, с. 59–66].

Проте в останні роки відзначається позитивна динаміка в практиці забезпечення прав дітей, зокрема, завдяки створенню спеціалізованих підрозділів та покращенню взаємодії з громадськими організаціями та

міжнародними структурами. Важливим кроком є посилення моніторингу та аналізу криміногенної ситуації серед дітей, що дозволяє поліції своєчасно виявляти ризики і вжити профілактичні заходи. Водночас необхідно продовжувати вдосконалювати систему підготовки кадрів та впроваджувати новітні технології для більш ефективного виявлення і запобігання правопорушенням серед дітей. Урахування міжнародного досвіду та інтеграція новітніх методик може значно покращити результати роботи поліції в цій сфері.

Для удосконалення правового забезпечення діяльності підрозділів поліції необхідно внести зміни до законодавчих актів, які регулюють захист прав дітей, зокрема щодо чіткішого визначення ролі поліції в запобіганні правопорушенням серед дітей та зміцнення їх правової захищеності. Важливим кроком є підвищення кваліфікації співробітників поліції, особливо в питаннях взаємодії з дітьми та використання спеціалізованих методик у роботі з цією категорією населення. Організаційно необхідно створити більш ефективні механізми координації між поліцією та іншими державними структурами, такими як органи соціального захисту, освіти та охорони здоров'я. Для підвищення результативності діяльності поліції важливо впроваджувати сучасні інформаційні технології, що дозволяють своєчасно моніторити ситуацію та приймати оперативні рішення. Також треба активно залучати громадські організації та міжнародні структури до процесу попередження правопорушень серед дітей для обміну досвідом та застосування передових практик [4, с. 3–9].

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що забезпечення прав дітей є важливою складовою діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. Хоча на практиці існують певні труднощі, зокрема в аспектах організаційного забезпечення, недостатнього фінансування та координації між різними органами, є позитивні зрушення щодо поліпшення роботи поліції у сфері захисту прав дітей. Удосконалення правового та організаційного забезпечення потребує внесення змін у законодавство, підвищення кваліфікації працівників, використання новітніх технологій та посилення взаємодії з іншими державними і громадськими структурами. Особливу увагу варто приділити адаптації підрозділів поліції до специфіки роботи з дітьми та підлітками, що потребують особливого підходу. Водночас важливо продовжувати співпрацю з міжнародними організаціями та застосовувати передові методи для ефективного вирішення проблем у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Захист прав дитини в умовах воєнного стану : кол. моногр. Львів Торунь : Liha-Pres, 2024. 228 с.

2. Клипа О. П. Поняття та сутність адміністративно-правового статусу працівників національної поліції України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). № 5. С. 52–56.

3. Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності

Національної поліції : матеріали Всеукр. кругл. столу (м. Дніпро, 7 червня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. 182 с.

4. Костюк В. Л., Литвин В. В.Організація діяльності підрозділів Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 52 с.

Владислав РУДИК
здобувач вищої освіти 1-го курсу
ФПФОДР НПУ Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор філософських наук,
професор

ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Права дитини – це гарантовані міжнародним і національним правом можливості для повноцінного фізичного, морального, соціального та інтелектуального розвитку неповнолітніх. Особливо в період, коли зростає ризик фізичної, психологічної й соціальної травматизації дітей, діяльність державних органів, зокрема Національної поліції України, набуває особливого значення.

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого регламентується Законом України «Про Національну поліцію». В умовах сьогодення одним із ключових напрямів її діяльності є реалізація функцій щодо забезпечення громадської безпеки і порядку, протидії правопорушенням, а також захисту прав і свобод людини, зокрема дітей [1].

Згідно з наказом Голови Національної поліції від 17 липня 2017 року, у структурі Департаменту превентивної діяльності було створено Управління ювенальної превенції. Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, основними напрямами їх діяльності є: здійснення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання скоєнню дітьми кримінальних та адміністративних

правопорушень, виявлення причин та умов, що сприяють правопорушенням, і вжиття заходів для їх усунення в межах повноважень; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до правопорушень, та проведення з ними індивідуальної профілактичної роботи; участь у встановленні місцезнаходження зниклих дітей у межах кримінальних проваджень, відкритих за фактами безвісти зникнення; вжиття заходів щодо протидії та запобігання домашньому насильству, яке вчиняється дітьми або щодо них, а також випадкам жорстокого поводження з дітьми; попередження дитячої бездоглядності, зокрема через здійснення поліцейського піклування над неповнолітніми, та виконання інших завдань у межах компетенції [2, с. 99].

Також у роботі поліції важливим є дотримання норм Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини, яка є частиною національного законодавства України відповідно до статті 9 Конституції України, в якій зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Цей документ зобов'язує державу забезпечити дитині право на життя, розвиток, захист від насильства та експлуатації навіть у надзвичайних обставинах [3].

Не можна не згадати й про принцип найкращих інтересів дитини, що передбачає в процесі вирішення будь-якого спору або питання, що стосується прав та інтересів дитини, передусім визначити її найкращі інтереси, а вже потім ухвалювати рішення, яке сприятиме їх реалізації та забезпечуватиме їх належний захист у перспективі. На практиці це означає, що поліція повинна діяти не лише в межах закону, а й враховувати психологічний та емоційний стан дитини, створюючи для неї безпечне середовище навіть у критичних умовах [4].

Отже, правове та організаційне забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав дітей є ключовим елементом державної політики у сфері охорони дитинства. В умовах зростання соціальних ризиків та викликів, особливо під час кризових ситуацій, ефективна діяльність таких підрозділів стає не лише засобом захисту прав дитини, а й індикатором рівня гуманізації суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2025).

2. Джагупов Г. В. Ювенальна превенція в системі забезпечення безпеки суспільства. Сучасна європейська поліцеїстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 98–99. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/45.pdf (дата звернення: 06.05.2025).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 06.05.2025).

4. Розуміння та оцінка принципу найкращих інтересів дитини у контексті

прийняття рішень, що стосуються права дитини на сім'ю. *Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх*. URL: https://inccojj.inform.org.ua/pryntcyp-naykraschyh-interesiv-dytyny#:~:text=Принцип%20найкращих%20інтересів%20дитини%20передбачає,та%20захищати%20їх%20на%20майбутнє (дата звернення: 07.05.2025).

Анастасія РУКОСУЄВА
курсант 2-го курсу ННІ підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Михайло ФРОЛОВ
доцент кафедри цивільного права та процесу ННІ ПФПКПНПУ Дніпровського державного університету внітрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах збройної агресії, масових переміщень населення, а також унаслідок зростання кількості випадків жорстокого поводження з дітьми, проблема ефективної психологічної взаємодії правоохоронців з неповнолітніми жертвами набуває особливої актуальності. Поліцейські дедалі частіше стають першими представниками державних органів, з якими контактує дитина після пережитої травми. Саме тому володіння спеціальними психологічними знаннями є критично важливим для запобігання повторній віктимізації, забезпечення безпеки дитини, збору достовірної інформації, а також налагодження ефективної взаємодії з іншими суб'єктами захисту.

Діти, які стали жертвами правопорушень або воєнних злочинів, часто зазнають серйозної психологічної травми. Вони можуть демонструвати ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресивні стани, страх перед дорослими, зокрема – перед особами в уніформі. У цьому контексті саме здатність поліцейського встановити довірливий контакт, уникнути звинувачувального або агресивного тону, проявити емпатію та

розуміння має вирішальне значення. Психологічна підготовка поліцейських дозволяє враховувати вікові, емоційні та когнітивні особливості дитини, що підвищує ефективність слідчих дій і знижує ризик поглиблення травматизації [1, с. 16].

Під час роботи з дитиною-учасником кримінального провадження повинні бути дотримані такі базові принципи: недопущення повторної травматизації, мінімізація кількості контактів із представниками органів правопорядку, забезпечення конфіденційності та фізичної безпеки. Особливе значення має принцип «не завдати шкоди», який передбачає створення безпечного, доброзичливого середовища, відмову від стереотипного сприйняття дитини як джерела доказів і сприйняття її насамперед як особи, що потребує захисту. Рекомендується проводити слідчі дії в присутності психолога, батьків або законних представників, у спеціально обладнаних кімнатах, адаптованих до вікових особливостей дитини [2, с. 26].

Під час комунікації з дитиною правоохоронці мають використовувати методики, що відповідають її рівню розвитку. Ефективними є так звані «дитячо-дружні» методи опитування, які включають візуалізацію, використання малюнків, метафоричних асоціацій, ігрових технік. Усе це сприяє зниженню напруження, допомагає дитині виразити емоції та ділитися пережитим. Окрім того, важливу роль відіграє мультидисциплінарний підхід – поліцейські мають взаємодіяти з психологами, соціальними працівниками, представниками органів опіки та піклування, що дозволяє забезпечити всебічну підтримку потерпілій дитині [3, с. 17].

З метою ефективної реалізації вищезазначених підходів поліцейські повинні проходити системне навчання з дитячої психології, кризової інтервенції, технік ненасильницького спілкування та інтерв’ювання дітей. У програми професійної підготовки правоохоронців доцільно включати такі компоненти: ознайомлення з основами дитячої психіки, особливостями поведінки в умовах стресу, методами профілактики повторної віктимізації, а також інструментами ефективної комунікації в умовах кризової ситуації. Крім того, важливо формувати у поліцейських установки на гуманне ставлення до дитини як до повноцінного суб’єкта правовідносин.

Отже, інтеграція спеціальних психологічних знань у практику діяльності поліцейських є одним із ключових чинників побудови ефективної системи захисту дітей, які стали жертвами злочинів, особливо в умовах війни. Це забезпечує належне дотримання їхніх прав, створює умови для емоційного та психологічного відновлення, сприяє повноцінній реабілітації та соціальній інтеграції. Підготовленість поліцейських до делікатної взаємодії з дитиною дозволяє не лише ефективно розслідувати злочин, а й запобігти вторинній травматизації, формуючи довіру до інституцій держави в найбільш вразливої категорії населення.

Список використаних джерел

1. Бочковий О. В. Ефективна діяльність підрозділів Національної поліції як чинник формування правосвідомої молоді. *Захист прав та інтересів дітей і жінок в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. науково-практ. семінару (м. Дніпро, 29 квіт. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 15–16.
2. Кубаєнко А., Ульянов О., Крижановська О. Превентивна діяльність підрозділів Національної поліції України. Одеса : Юридична література, 2024. С. 28.
3. Трубавіна І. Community policing: освітні практики. 2023. С. 65.

Єлизавета СЕНЬ
зобувачка освіти 2 курсу,
4 факультету, спеціальності 053
(Юридична психологія),

Науковий керівник:
Оксана МОЛЧАНОВА
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
факультету 1 Донецького державного
університету внутрішніх справ

КОНФЛІКТНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК СКОЄННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Зростання кількості правопорушень, скоєних неповнолітніми викликає значне занепокоєння серед фахівців у галузі психології, права та соціальної роботи. Особливу увагу привертає дослідження внутрішніх психологічних причин девіантної поведінки дітей, серед яких важливе місце займає конфліктність як стійка особистісна риса або результат деструктивної взаємодії з соціальним оточенням.

Підвищена конфліктність у дітей часто є наслідком незадоволених емоційних потреб, порушень у сімейному вихованні, дефіциту соціальних навичок або психологічних травм. Вона ускладнює адаптацію до вимог соціального середовища, провокує агресивні реакції, порушення правил та норм поведінки. Саме тому дослідження конфліктності як чинника, що підвищує ризик правопорушень, має як наукове, так і практичне значення — для розробки ефективних програм профілактики правопорушень, корекційної роботи з «важкими» дітьми та підтримки їхнього позитивного розвитку.

Зигмунд Фрейд першим почав досліджувати сферу конфліктності особистості, зазначивши, що внутрішні, неусвідомлювані та суперечливі бажання роблять людину конфліктною за своєю суттю. Саме цю боротьбу протилежних мотивів він вважав основою психологічних механізмів

конфліктності [1]. Конфліктність у психології розуміється і як різнорівневе та інтегральне об'єктивно-суб'єктивне утворення, що зумовлено певними особистісними властивостями і як бурхливий та емоційно гострий тип реагування на конфліктогени, що знаходить прояв у спілкуванні, взаємодії, стосунках з навколишнім. Т. Дуткевич розглядала конфліктність у психології як особистісну рису або як явище, що виникає у процесі спілкування та взаємодії між людьми [2]. А. Анцупов А. визначив конфліктність особистості як її інтегральну властивість, що проявляється у частоті виникнення міжособистісних конфліктів. Особистість з високою конфліктністю часто стає ініціатором напружених відносин з оточенням, навіть за відсутності очевидних проблемних ситуацій [2]. Таким чином, конфліктність переважно сприймається як негативна риса, що вказує на схильність людини до деструктивних конфліктів.

М. Пірен вважав, що існує безліч поєднань особистісних характеристик, які формують різні типи конфліктогенних особистостей, серед яких: агресивісти (які постійно прискіпуються до інших, роблять їм образливі зауваження та надмірно роздратовуються, коли їх ігнорують); скаржники (які постійно на щось або когось нарікають, але не беруть відповідальності за власні проблеми); мовчуни (які не діляться своїми думками, ускладнюючи розуміння їхніх справжніх намірів та бажань для оточуючих); надмірно поступливі (які завжди зі всім погоджуються та обіцяють допомогу, але їхні слова часто розходяться з діями); песимісти (які в будь-якій справі очікують невдачі, легко відмовляються від пропозицій і сильно хвилюються, коли погоджуються на щось); нерішучі (які бояться помилок і максимально відтягують прийняття рішень, аж поки в них не зникає потреба); всезнайки (які своєю начебто обізнаністю вводять інших в оману) [2].

Однак Ф. Бородкін та Н. Коряк виділили загальні характеристики й основні типи конфліктних особистостей: демонстративний, ригідний, некерований, надточний, безконфліктний, цілеспрямовано конфліктний, які провокують або посилюють конфліктні відносини [1]. Автори відзначили, що конфліктні особистості вирізняються значними відмінностями в психологічних характеристиках від своїх партнерів (наприклад, повільну та ґрунтовну особистість дратуватиме чиясь метушливість і поспіх), а також недостатнім рівнем загальної та психологічної культури спілкування.

Деякі дослідники (Д. Бар-Тал, Й. Клар, А. Кругланські) вбачали причини конфліктного реагування на обставини у конфліктних особистостей підвищеною схильністю сприймати ситуації як конфліктні [1]. Також Є. Буртова наголосила на активній ролі таких особистостей у розгортанні конфліктів, вважаючи, що вони значно прискорюють їх негативний розвиток [1]. Конфліктна людина, на думку В. Андреєва, частіше за інших ініціює конфлікти та втягує в них інших [1]. Таку ж особливість відзначав і О.Бодальов, підкресливши, що конфліктну особистість часто стає ініціатором негативних або руйнівних конфліктів, а також має схильність долучатися до

конфліктів, спровокованих іншими [1].

П. Грановська причиною зазначеною поведінки визнала індивідуальну типологію особистості, розділивши людей на два типи: незалежних, які цінують власні переконання, не нав'язуючи їх іншим, та конфліктних, котрі прагнуть поширити свої цінності на оточення. Серед останніх часто трапляються авторитарні особистості, які не усвідомлюють своїх негативних рис і орієнтовані на зовнішній успіх та престиж. Хоча конфліктні особистості можуть погіршувати психологічну атмосферу в колективі, автор допускає, що їхня конфліктність може бути пов'язана з креативністю, допомагаючи групі знаходити нестандартні рішення [1].

Висновки. Конфліктна особистість характеризується підвищеною схильністю до конфліктів, проявляючи це як у сприйнятті ситуацій, так і в поведінці. Такі люди можуть активно ініціювати та розгортати конфліктні ситуації. Існує багато різних типів конфліктних особистостей, кожна з яких має свої особливості. Хоча конфліктність часто розглядається як негативна риса, деякі припускають, що вона може мати зв'язок із творчим потенціалом.

Таким чином, аналіз конфліктності як психологічного чинника є необхідною умовою для комплексного розуміння причин дитячої делінквентності та створення ефективної системи психопрофілактики та ресоціалізації неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Бігунов Д. О. Багатоаспектність психологічного поняття "конфліктність особистості". *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 4. С. 129–132. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2018/25.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

2. Лущай С. О., Яцюк А. М. Конфліктна особистість: підходи до визначення. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2019. № 1 (16). С. 174–175. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/8755/74.%20Лущай_стаття.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 05.05.2025).

Микита СЛІТІНСЬКИЙ
здобувач вищої освіти 1-го курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ЩОДО ДИВЕРСАНТІВ ТА КОЛАБОРАНТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Воєнний стан є особливим правовим режимом, що запроваджується з метою захисту національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності держави. Цей режим передбачає зміни в багатьох сферах, зокрема в правовому регулюванні, зокрема в частині застосування примусових заходів. Так в умовах воєнного стану адміністративне затримання набуває нових змістових акцентів, зокрема щодо осіб, підозрюваних у диверсійній або колабораціоністській діяльності.

Зростання внутрішніх загроз у період воєнного стану зумовило активне застосування адміністративного затримання як первинного заходу реагування. Упродовж 2024 року було викрито 50 диверсійно-розвідувальних груп, затримано 585 осіб, з яких 357 передано до СБУ. За фактами колабораціонізму відкрито 721 кримінальне провадження, 548 особам повідомлено про підозру, 535 справ скеровано до суду. Лише на блокпостах поліцією виявлено 221 підозрюваного у співпраці з ворогом [1]. Як бачимо, у більшості випадків адміністративне затримання дозволило оперативно і законно ізолювати потенційно небезпечних осіб до вирішення питання щодо кримінального переслідування.

Адміністративне затримання – це форма обмеження пересування особи, різновидом якої є утримання особи в спеціально відведеному для цього приміщенні, що розпочинається з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою, що здійснюється на підставах, у порядку та на строки, визначені КУпАП та іншими законами України, і припиняється в момент вручення

затриманій особі копії протоколу чи постанови про вчинене правопорушення, а в разі відмови від її отримання – підписання цих документів понятими [2].

Метою затримання є припинення правопорушення, встановлення особи правопорушника та забезпечення належного провадження у справі [3].

І. С. Дрок зазначає, що «застосування заходів примусу та адміністративного затримання зокрема – це динамічний процес, який має відповідати принципу законності, вимогам розвитку суспільства, стандартам дотримання прав людини та іншим зовнішнім факторам» [4, с. 351].

Адміністративне затримання, здійснюване Національною поліцією України, регламентується низкою законодавчих актів, зокрема КУпАП та Законом України «Про Національну поліцію». Відповідно до ст. 262 КУпАП, адміністративне затримання може бути застосоване поліцією у випадках вчинення правопорушень, таких як дрібне хуліганство, домашнє насильство, порушення громадського порядку під час зборів чи мітингів тощо.

Однак у сучасних умовах, коли дії окремих осіб спрямовані на сприяння державі-агресору, підрив інформаційної, економічної чи воєнної безпеки, адміністративне затримання розглядається не лише як засіб реагування на правопорушення, а й як превентивний інструмент захисту національних інтересів.

Особливу увагу треба звернути на те, що диверсійна та колабораціоністська діяльність часто має прихований характер, що ускладнює її негайне документування та кримінальне переслідування. У таких випадках адміністративне затримання виконує роль оперативного механізму локалізації потенційної загрози.

Однією з ключових правових проблем у сфері застосування адміністративного затримання до осіб, підозрюваних у диверсійній чи колабораціоністській діяльності, є нечіткість правових підстав для обмеження свободи, коли на момент затримання ще відсутні достатні докази або безпосередні факти вчинення протиправних дій. У таких ситуаціях затримання може здійснюватися на основі підозри, сформованої оперативною інформацією, а не перевіреними доказами, що створює високий ризик зловживань, порушення принципу презумпції невинуватості та прав людини.

Отже, правозастосування у сфері адміністративного затримання диверсантів і колаборантів вимагає балансу між ефективністю державного реагування на загрози та дотриманням фундаментальних прав особи.

Список використаних джерел

1. Національна поліція України. *Річні звіти про діяльність*. URL: https://npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti (дата звернення: 08.05.2025).

2. Пугач А. В. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : дис… канд. юрид. наук. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – право). Київ, 2019. С. 2.

3. Бочковий О. В., Дрок І. С., Логвиненко Б. О. та ін. Дотримання прав людини під

час застосування адміністративного затримання підрозділами Національної поліції : науково-практ. рек. Дніпро : ДДУВС, 2023. 100 с.

4. Дрок І. С. Вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими. *Аналітичне-порівняльне правознавство* / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Бєлов, С. Б. Булеца; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2024. № 4. С. 348–351. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311009/302299 (дата звернення: 08.05.2025).

Аміна СЛЮНІНА
Марина ХМЕЛЬ
курсанти 2-го курсу ННІ підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри адміністративно права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Психолого-педагогічні аспекти роботи з дітьми, які вчинили правопорушення, набувають особливої актуальності в умовах зростання рівня девіантної поведінки серед неповнолітніх. Діти, що порушили закон, часто мають негативний досвід соціалізації, низький рівень емоційної регуляції, дефіцит підтримки з боку родини та освітнього середовища. Ефективна реабілітація таких осіб потребує комплексного підходу, який поєднує психологічну підтримку, педагогічний вплив і соціальну адаптацію, орієнтовану на відновлення довіри до суспільства та формування відповідальної поведінки. Такий підхід передбачає індивідуалізацію виховного процесу, розвиток емпатії, моральних орієнтирів, а також подолання внутрішньоособистісних конфліктів, що стали підґрунтям для правопорушення.

Одним із найскладніших напрямів у сфері психології та педагогіки є робота з дітьми, які вчинили правопорушення. Така діяльність потребує глибокого розуміння не лише правової відповідальності неповнолітніх, а й причин, що спонукали їх до асоціальної поведінки. У центрі цієї роботи стоїть потреба у формуванні нових соціально прийнятних моделей поведінки, а також у створенні умов для психологічної та емоційної реабілітації особистості дитини. З огляду на складність таких випадків, психолого-педагогічна допомога повинна бути системною, диференційованою і спрямованою на відновлення позитивної самооцінки,

міжособистісної взаємодії та відповідальності [1, с. 8].

Серед основних проблем у психолого-педагогічній роботі з дітьми, які вчинили правопорушення, варто виокремити такі:

– Низький рівень морального виховання та соціальної зрілості. Багато правопорушників мають викривлені уявлення про соціальні норми та межі дозволеного.

– Недостатня професійна підготовка педагогів і психологів. Не всі фахівці опанували спеціальні методики роботи з девіантною поведінкою.

– Проблеми сімейного виховання. Часто у дітей, що вчинили злочин, спостерігається негативний досвід у сім'ї: байдужість, агресія, насильство або ж повна відсутність контролю [2, с. 25].

Шляхи вирішення цих проблем полягають у впровадженні багаторівневої, міждисциплінарної моделі допомоги дітям-правопорушникам. По-перше, необхідно створити систему раннього виявлення ризикованої поведінки та запровадити ефективну превентивну роботу у школах та громадах. По-друге, слід забезпечити професійну підготовку та підвищення кваліфікації фахівців, які працюють із такими дітьми. Це передбачає навчання методам ненасильницької комунікації, психологічної діагностики, поведінкової терапії та технік медіації. По-третє, важливо залучати родину до процесу корекції поведінки, проводити консультації з батьками, організовувати тренінги з ефективного виховання та емоційної підтримки [3, с. 11].

Також необхідно розвивати індивідуальні корекційні програми, які враховують особливості психіки, рівень розвитку, життєвий досвід і характер скоєного правопорушення. Зрештою інтеграція реабілітаційної, освітньої та правової підтримки повинна стати основою державної політики у сфері захисту прав дитини [4, с. 57].

Отже, ефективна психолого-педагогічна робота з дітьми, які вчинили правопорушення, можлива лише за умов комплексного підходу, професійної підготовки фахівців, тісної співпраці між усіма зацікавленими структурами та створення сприятливого соціального середовища, що підтримує дитину на шляху до змін.

Список використаних джерел

1. Ювенальна юстиція: український дискурс : кол. моногр. / за заг. ред. Долженкова О. Ф., Корнієнка М. В. Одеса : Університет Ушинського, 2021. 320 с.

2. Олійник О. Розвиток ювенальної юстиції в Україні. *Міністерство юстиції:* вебсайт. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/oleksandr-oliynikrozvitok-yuvenalnoi-yustitsii-v-ukraini

3. Рибальченко А. Ювенальна юстиція в Україні: історія виникнення та проблеми функціонування. *Історія України в регіональному та глобальному вимірах* : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практ. конф. (м. Маріуполь, 20 лютого 2020 р.). Маріуполь : ДонДУУ, 2020. С. 30–33.

4. Дмитришина Т. Ювенальна юстиція: Міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 10. С. 210–219.

Аліна СМАГЛІЙ
курсант навчальної групи ННІ 3-204
навчально-наукового інституту № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Світлана ХАРЧЕНКО
професор кафедри психології,
соціології та педагогіки ННІ № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ДИТИНОЮ-ЖЕРТВОЮ ВІЙНИ

За інформацією Офісу Генерального прокурора України, на 14 квітня 2025 року кількість загиблих дітей становить 618, ще 1884 отримали поранення різної тяжкості [1]. Аналогічні висновки наводить Моніторингова місія ООН з прав людини. Окрім фізичних ушкоджень, діти переживають серйозні психоемоційні наслідки війни. Як повідомляє ЮНІСЕФ, значна частина з них демонструє симптоми посттравматичного стресового розладу, депресивних станів і тривожності. В умовах збройного конфлікту, коли діти стають жертвами воєнних злочинів, особливого значення набуває професійна, емоційно виважена та гуманна взаємодія представників поліції з постраждалими неповнолітніми [2].

Ефективна допомога дітям-жертвам війни потребує не тільки правової компетентності з боку поліцейських, а й глибокого розуміння психологічних аспектів дитячої травми. Використання відповідних підходів дозволяє підвищити якість допомоги, зменшити емоційний тиск на дитину та сприяти її подальшій соціальній адаптації.

Ключовим підходом в роботі правоохоронців, який покликаний не лише забезпечити ефективну комунікацію, а й мінімізувати емоційні наслідки травми та сприяти подальшому психологічному відновленню дитини, є підхід, зосереджений на потребах і правах потерпілої дитини. Його основна мета – створення атмосфери безпеки, поваги й довіри. Поліцейські мають уникати повторного травмування, поводитися з дитиною чуйно та уважно, враховуючи її емоційний стан. Спілкування повинно базуватись на інформованій згоді дитини, конфіденційності та недопущенні психологічного тиску. Завдання представника поліції полягає у створенні стабільного простору, де дитина почуватиметься в безпеці й зможе поступово відновити довіру до оточення.

Уваги заслуговує також підхід, відомий як «Community Policing» [3]. Сутність його полягає у формуванні партнерських стосунків між поліцією та місцевою громадою. У період воєнних дій цей підхід допомагає не лише виявляти випадки насильства, а й сприяє створенню довірчої атмосфери для дітей і підлітків. Така взаємодія дозволяє своєчасно реагувати на загрози, координувати дії з освітніми та соціальними установами, а також забезпечувати захист і підтримку неповнолітніх.

Діти, які пережили наслідки воєнних дій, часто зазнають глибоких психоемоційних травм, що суттєво впливають на їх розвиток і загальне самопочуття. Можуть бути симптоми у вигляді нав'язливих спогадів, тривожних снів, підвищеного рівня тривоги та уникання ситуацій, які нагадують про пережиті події. Діти можуть втрачати інтерес до повсякденних занять, скаржитися на безсоння, втрату апетиту, загальне емоційне виснаження.

Значна частина дітей має розлади поведінки, що можуть проявлятися через агресивність, замкненість, емоційну нестабільність або регресію в розвитку. Частими є й труднощі у навчанні, зниження мотивації до навчальної діяльності, проблеми у спілкуванні з однолітками. Особливу загрозу становить емоційне переживання втрати – смерті рідних або вимушеної розлуки з ними, що викликає глибоке почуття смутку, покинутості та дезорієнтації [4].

У зв'язку з цим психологічна підтримка дітей, які стали жертвами воєнних злочинів, повигга ґрунтуватися на системному й чутливому підході. Одним з основних напрямів є травмоорієнтований підхід, який передбачає створення безпечного середовища та врахування особливостей поведінки дитини, що пережила травму. Цей підхід спрямований на поступове відновлення почуття безпеки, довіри й контролю над власним життям.

Ефективним інструментом психологічної допомоги також є когнітивно-поведінкова терапія, яка навчає дитину розпізнавати деструктивні думки, змінювати поведінкові стереотипи та знаходити позитивні шляхи емоційної регуляції. Для молодших дітей дієвим методом є ігрова терапія, що дозволяє без вербального тиску виражати емоції, відтворювати травматичні події та переосмислювати їх у безпечному просторі.

Не менш важливими є психоосвітні заходи, які інформують дитину й її близьких про можливі реакції на травму та шляхи їх подолання, знижуючи рівень тривожності та сприяючи кращій адаптації. Групова терапія допомагає дітям знайти підтримку серед однолітків, поділитися переживаннями й навчитися ефективній взаємодії, що є критично важливим для формування соціальних навичок і подолання ізоляції.

Отже, психологічна робота з дітьми, які постраждали від війни, повинна базуватися на комплексному підході, що включає як індивідуальні, так і групові форми підтримки, адаптовані до віку, рівня травматизації та особистісних особливостей кожної дитини.

Психолого-педагогічна компетентність є важливою складовою професійної підготовки поліцейського, особливо в контексті взаємодії з дітьми, які пережили травму чи стали жертвами воєнних злочинів. Вона охоплює здатність розуміти психологічні особливості дитини, застосовувати педагогічні методи впливу та формувати безпечне середовище для її реабілітації.

До структури цієї компетентності входять три ключові компоненти:

1. Мотиваційно-ціннісний – включає внутрішню готовність до гуманної роботи з дітьми та дотримання етичних норм.
2. Когнітивно-практичний – передбачає знання психології розвитку, педагогіки та вміння застосовувати ефективні методи комунікації.
3. Особистісно-рефлексивний – полягає у вмінні аналізувати власну поведінку, зберігати емоційну стабільність і гнучко реагувати на потреби дитини.

Підготовка поліцейських має включати спеціалізовані курси з дитячої психології, методики роботи з травмованими дітьми, а також тренінги з розвитку емпатії, терпимості та навичок активного слухання.

У професійній діяльності такі компетенції дозволяють поліцейським будувати довірливі стосунки з дітьми, надавати їм емоційну підтримку та сприяти їхньому поступовому відновленню після пережитого.

У роботі з дитиною, яка постраждала внаслідок воєнного злочину, поліцейський має дотримуватися чіткої етапності дій, яка дозволяє забезпечити максимальну безпеку, етичність та ефективність взаємодії. Кожен етап має свої особливості і вимагає високого рівня професійної та психологічної підготовки.

Перед безпосереднім контактом із дитиною поліцейський повинен зібрати усю наявну інформацію про обставини події, особу дитини, її вік, психоемоційний стан, можливу наявність родичів чи опікунів. Цей етап також включає внутрішню підготовку самого правоохоронця – зниження емоційної напруги, налаштування на спокійний, терплячий і підтримувальний стиль спілкування. Важливо усвідомлювати, що дитина може бути налякана, дезорієнтована або не довіряти дорослим, особливо у формі, тому поліцейський має поводитися максимально делікатно.

Перший контакт – це найвідповідальніший момент, адже саме в цей момент формується перше враження дитини про поліцейського. Основне завдання – налагодити контакт, створити відчуття безпеки та довіри. Поліцейський повинен забезпечити комфортне фізичне середовище (відсутність сторонніх, тиха обстановка), проявляти емпатію, уникати формального або владного тону. Важливо говорити простою мовою, звертатися до дитини на ім’я, запитати, чого вона потребує тут і зараз. У разі стресового чи шокового стану дитини не варто наполягати на розмові, головне зараз – стабілізувати її емоційний стан.

Комунікація та фіксація фактів, тут відбувається збір інформації про

подію, проте він має проходити у формі м'якої розмови, адаптованої до віку, рівня розвитку й емоційного стану дитини. Поліцейський ставить відкриті, ненав'язливі запитання, уникає тиску чи навіювання. Надзвичайно важливо, щоб дитина не відчувала себе звинуваченою або допитуваною. Якщо є зммога, варто залучити дитячого психолога, який допоможе у процесі розмови або навіть сам проведе її, а поліцейський буде фіксувати важливі свідчення. Рекомендується використовувати спеціально обладнані приміщення (зони «Зеленої кімнати»), де дитина почуватиметься безпечніше.

Після встановлення основних фактів поліцейський повинен забезпечити передачу дитини до відповідних служб – соціального захисту, психологічної допомоги, медичних установ чи органів опіки, залежно від ситуації. Важливо залишатися на зв'язку з цими структурами для забезпечення довготривалого супроводу дитини. Якщо дитина залишається в зоні юрисдикції цього поліцейського, він може періодично перевіряти умови її перебування, проявляти підтримку, що сприяє відновленню довіри до правоохоронної системи. Довготривала реабілітація повинна містити не лише психологічну допомогу, а й відновлення соціальних зв'язків, шкільної адаптації, участі у спільнотах однолітків.

Отже, ефективна взаємодія поліцейського з дитиною-жертвою воєнного злочину вимагає застосування психологічно виважених, гуманних підходів, орієнтованих на безпеку, довіру та підтримку. Врахування вікових, емоційних і когнітивних особливостей дитини, а також співпраця з фахівцями – головні умови зменшення травматичних наслідків та забезпечення правового і морального захисту неповнолітнього.

Список використаних джерел

1. URL: https://www.facebook.com/pgo.gov.ua (дата звернення: 12.05.2025).
2. ЮНІСЕФ. Діти у конфліктах: Психологічна допомога URL: https://www.unicef.org/ukraine (дата звернення: 12.05.2025).
3. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf (дата звернення: 12.05.2025).
4. Вааранен-Валконен Н., Заварова Н. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. Калашник. Київ : 2022.

Нікіта СОКОРЕНКО
здобувач вищої освіти 1-го курсу
ФПФОДР НПУ Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Роздуми щодо особливостей реагування поліцейських на факти вчинення домашнього насильства неминуче занурюють нас у складний симбіоз правових норм, етичних дилем та соціальних реалій. Домашнє насильство як суспільно небезпечне явище, що посягає на фундаментальні права людини, зокрема право на життя, здоров'я, честь і гідність, вимагає від правоохоронних органів не лише неухильного дотримання чинного законодавства, а й виваженого, емпатійного підходу.

Насамперед треба зазначити, що правове поле, яке регламентує дії поліцейських у випадках домашнього насильства, є досить розгалуженим. Воно включає Конституцію України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також численні підзаконні нормативно-правові акти, інструкції та методичні рекомендації. Відповідно до цих нормативних актів, поліцейський, який прибув на виклик про домашнє насильство, зобов'язаний вжити низку заходів, спрямованих на припинення протиправних дій, забезпечення безпеки постраждалої особи та притягнення винної особи до відповідальності. Правоохоронці зобов'язані протягом доби повідомити відповідальну особу органу місцевого самоврядування про виявлений факт вчинення домашнього насильства з метою належного реагування, координації подальших дій та надання допомоги постраждалій особі [1].

Одним із ключових інструментів у руках поліцейського є терміновий заборонний припис. Цей запобіжний захід, передбачений статтею 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», дозволяє негайно обмежити права кривдника перебувати в місці проживання

постраждалої особи, наближатися до неї, її дітей та інших членів сім'ї, а також спілкуватися з ними. Ефективне застосування термінового заборонного припису є критично важливим для мінімізації ризиків повторного насильства та надання постраждалій особі тимчасового захисту [2].

Водночас реагування на факти домашнього насильства часто ускладнюється низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів. По-перше, латентність цього виду правопорушень є досить високою. Постраждалі особи часто бояться звертатися за допомогою через психологічну залежність від кривдника, страх осуду, економічну залежність або ж через недовіру до правоохоронних органів. Тому поліцейські повинні проявляти особливу чутливість та професіоналізм під час спілкування з потенційними жертвами, створюючи атмосферу довіри та безпеки [3].

По-друге, доведення фактів домашнього насильства може бути складним процесом. Часто відсутні прямі свідки або ж постраждалі особи під тиском кривдника змінюють свої свідчення. У таких випадках, поліцейським необхідно вміло застосовувати оперативно-розшукові заходи, збирати доказову базу, включно з фото- та відеофіксацію, показання сусідів, медичні висновки, а також враховувати психологічний стан постраждалої особи.

По-третє, важливим аспектом є кваліфікація дій кривдника. Залежно від характеру та наслідків насильства, дії можуть кваліфікуватися як адміністративне правопорушення (статті 173-2 КУпАП) або як кримінальне правопорушення (статті 126-1КК України та інші). Правильна юридична кваліфікація є запорукою справедливого покарання винної особи та ефективного захисту прав постраждалої [4].

Особливої уваги потребує реагування на випадки домашнього насильства щодо дітей. Дитина, яка стала свідком або жертвою насильства, потребує не лише правового захисту, але й психологічної підтримки. Поліцейські повинні володіти спеціальними навичками спілкування з дітьми, враховувати їх вікові особливості та психоемоційний стан. Залучення психологів та представників органів опіки та піклування є обов'язковим у таких ситуаціях [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що реагування поліцейських на факти вчинення домашнього насильства є багатогранним процесом, який вимагає від правоохоронців не лише глибоких знань чинного законодавства та юридичної техніки, а й високих моральних якостей, емпатії, терпіння та вміння працювати в складних психологічних умовах. Ефективна протидія домашньому насильству є запорукою побудови безпечного та справедливого суспільства, де кожна людина почувається захищеною. Подальше вдосконалення законодавства, підвищення кваліфікації поліцейських та налагодження ефективної міжвідомчої співпраці є ключовими напрямами в боротьбі з цим ганебним явищем.

Список використаних джерел

1. Як повинні діяти поліцейські під час виклику про домашнє насильство. *Перша електронна газета. Новини Кіровоградщини*. 2023. URL: https://persha.kr.ua/article/232978-yak-povynni-diyaty-politsejski-pid-chas-vyklyku-pro-domashnye-nasylstvo/ (дата звернення: 07.05.2025).
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII : станом на 19 груд. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 08.05.2025).
3. Чому жертви домашнього насильства не поспішають звертатися по допомогу? Главком. URL: https://glavcom.ua/country/society/chomu-zhertvi-domashnogo-nasilstva-ne-pospishayut-po-dopomogu-370043.html (дата звернення: 08.05.2025).
4. Окремі аспекти кваліфікації домашнього насильства: відповіді на поширені питання. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/okremi-aspekti-kvalifikaciyi-domasnyogo-nasilstva-vidpovidi-na-posireni-pitannia (дата звернення: 09.05.2025).
5. Дитина – свідок домашнього насильства – має бути почутою та захищеною. *Права людини в Україні*. URL: https://khpg.org/1608809322 (дата звернення: 10.05.2025).

Ілля ТАНЧЕНЕЦЬ
курсант 2-го курсу ННІ підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Каріна ПІСОЦЬКА
доцент кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права

ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Законодавче та нормативно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України у сфері взаємодії з неповнолітніми є ключовим елементом загальнодержавної стратегії захисту прав дитини. У контексті сучасних викликів, таких як зростання рівня злочинності серед молоді, соціальна дезадаптація та вплив деструктивних факторів, особливої актуальності набуває чітке регламентування повноважень поліцейських структур у сфері профілактики, попередження та реагування на

правопорушення, пов'язані з неповнолітніми. Національне законодавство, зокрема спеціальні нормативні акти МВС України, визначають підходи до ювенальної превенції, взаємодії з іншими державними інституціями та реалізації правових гарантій для осіб, які не досягли повноліття. Комплексне вивчення правових механізмів, що регулюють роботу поліції з дітьми та підлітками, дозволяє оцінити ефективність державної політики в цій сфері та виявити напрями її вдосконалення.

Сталий розвиток держави неможливий без цілеспрямованої державної політики у сфері захисту прав дітей, яка повинна забезпечити сприятливі умови для їхнього психофізичного розвитку та ефективну протидію чинникам криміногенного впливу [3; 2, с. 5]. В Україні реалізація державної політики у сфері захисту дітей від негативних соціальних явищ, включно з протиправною поведінкою, покладена на підрозділи Національної поліції України. У своїй діяльності поліція взаємодіє з неповнолітніми як із суб'єктами різних правовідносин: жертвами, свідками або особами, що вчинили правопорушення.

З огляду на особливий правовий статус неповнолітніх, взаємодія з ними вимагає від поліцейських дотримання спеціальних процедур, передбачених чинним законодавством, і застосування індивідуалізованих підходів, орієнтованих на дотримання прав, законних інтересів та потреб дитини. Така діяльність є одним із ключових елементів формування безпечного соціального середовища.

Основні нормативно-правові акти, які регламентують роботу Національної поліції України з неповнолітніми, включають:

1. Наказ МВС України від 19 грудня 2017 р. № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», який визначає захист прав та законних інтересів неповнолітніх як пріоритетний напрям службової діяльності. Документ окреслює механізми протидії насильству, злочинності, сексуальній експлуатації та іншим загрозам.

2. Закон України «Про соціальні послуги», що встановлює засади міжвідомчої взаємодії, зокрема між поліцією та соціальними службами, з метою забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

3. Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад» регламентує профілактичну роботу з неповнолітніми, яка включає правопросвітницькі заходи та запобігання правопорушенням [2, с. 89].

До того ж поліція уповноважена на встановлення місцезнаходження дітей, які з різних причин опинилися без догляду, та організацію їх подальшого правового і соціального супроводу – передання законним представникам, органам опіки або відповідним закладам.

Окреме значення має реалізація виховної та профілактичної функції, яка включає правове інформування дітей про їхні права та обов'язки, аналіз причин вчинення правопорушень, а також оцінку умов проживання у сім'ях. Діяльність підрозділів Національної поліції у цій сфері розглядається як реалізація інструментів правового захисту, що дозволяє неповнолітнім ефективно скористатися наданими державою правами в рамках нормативно визначених процедур.

У контексті законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України у сфері роботи з неповнолітніми необхідно виокремити комплекс основних форм реалізації повноважень поліції, серед яких домінують регулятивна, правоохоронна, організаційна та виховна діяльність. Зазначені форми забезпечують реалізацію загальновизнаних міжнародних стандартів у сфері захисту прав дитини.

Нормативне регулювання функціонування підрозділів Національної поліції, зокрема у взаємодії з соціальними службами, освітніми установами та іншими інституціями, у цілому відповідає чинним вимогам правового поля. Водночас існують проблемні аспекти, які обмежують ефективність діяльності у сфері ювенальної юстиції, а саме:

– відсутність універсального підходу до визначення функціонального призначення структур, оскільки діяльність орієнтована переважно на реакцію на правопорушення, а не на їх попередження;

– нечіткість розмежування повноважень між контролюючими органами, що ускладнює координацію дій у сфері захисту прав неповнолітніх;

– відсутність чітко окреслених підстав для застосування до неповнолітніх конкретних заходів впливу або покарання, що може призводити до правової невизначеності [1, с. 26].

Згідно з позицією дослідника А. Артюшенка, одним із ключових напрямів зниження рівня злочинності серед неповнолітніх є превентивна діяльність, яка повинна розпочинатися з раннього віку, зокрема у виховних закладах. Особливу увагу доцільно приділяти проведенню цільових заходів за участю фахівців-психологів та представників поліції. Оскільки особистість формується в дошкільному віці, раннє правове виховання значно ефективніше, ніж у підлітковому періоді.

Профілактична робота вважається ефективним інструментом протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми. Така робота, зокрема у формі індивідуальних бесід, має комплексний вплив, сприяючи правовій свідомості та соціальній адаптації дитини. У цьому контексті неповнолітні є найбільш вразливою категорією, яка потребує особливого режиму поліцейського піклування, що обумовлено високою соціальною цінністю прав дитини.

На міжнародному рівні закріплено обов'язок кожної держави забезпечити всебічний захист прав дитини, включаючи необхідні правові й адміністративні заходи, з урахуванням обов'язків батьків, опікунів та інших

законних представників відповідно до національного законодавства [4]. У вітчизняному правозастосовному контексті превентивний захід «поліцейське піклування» розглядається як механізм попередження адміністративних та кримінальних правопорушень з боку або стосовно осіб, які не досягли 16-річного віку [3, с. 135].

Отже, законодавче та нормативно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України у сфері роботи з неповнолітніми формує правову основу для реалізації державної політики у сфері охорони дитинства. Чинні нормативні акти, що регулюють ювенальну превенцію, профілактичну діяльність, взаємодію з органами опіки та соціальними службами, створюють умови для належного правового захисту дітей, а також для ефективного реагування на загрози їхньому розвитку. Водночас аналіз окремих положень свідчить про наявність правових колізій, нестачу універсальності підходів і потребу в більш чіткій регламентації процедур, що застосовуються до неповнолітніх. Подальше вдосконалення нормативної бази повинно базуватись на принципах дотримання прав дитини, міжнародних стандартах і міжвідомчій взаємодії задля формування безпечного соціального простору для молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Виріжок В. В. Окремі стандарти дотримання прав неповнолітніх в діяльності поліції. *Актуальні проблеми роботи з неповнолітніми особами в діяльності підрозділів превентивної діяльності* : матеріали Всеукр. круг. столу (м. Дніпро, 1 грудня 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 24–26.

2. Юнін О. С., Мороз В. П. та ін. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 160 с.

3. Коваленко І. М. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав неповнолітніх. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 132–138.

4. Конвенція ООН про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (дата звернення: 12.05.2025).

Анастасія ТАУРСЬКА
курсант 2-го курсу факультету
забезпечення оперативно-службової
діяльності

Ольга ГОНЧАРЕНКО
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
доктор філософських наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГА ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО СТАНУ

Актуальність формування комунікативної готовності у психолога, який працює з дітьми в умовах сучасних суспільних викликів, зокрема повномасштабного збройного вторгнення в Україні, має велике значення. Особливого значення сьогодні набуває питання захисту прав, психічного здоров'я і безпеки дитини. Стрес, втрата дому, звуки вибухів, зруйновані улюблені місця – все це залишає глибокий слід у психіці дитини, впливає на загальний стан, навчання та довіру до дорослих. У цьому контексті робота практичного психолога з дітьми є не просто актуальною – вона набуває статусу критичної гуманітарної місії. Проте без належної комунікативної готовності така допомога може бути неефективною або ж навіть шкідливою. Тому сьогодні психологу важливо не лише знати вікові особливості дитини, але й мати високий рівень емоційної саморегуляції, емпатії, вміння будувати довірливу взаємодію у будь-яких обставинах.

Питання комунікативної готовності у професійному контексті відображає інтегровану характеристику особистості психолога, яка містить у собі знання основної міжособистісної взаємодії, практичні навички, ціннісні орієнтири та риси. Це поняття повинно бути особливо адаптованим до специфіки віку та ситуацій психоемоційної напруги.

Діти, які пережили психологічно травмівні події досить важко розуміють, що з ними сталося. Це найбільше пов'язано з їхніми віковими особливостями: їм не вистачає соціальної, фізіологічної та психологічної підтримки, а також дорослості. Вони не в змозі повністю усвідомити зміст того, що стається, вони просто фіксують ситуацію та свої переживання в певну мить. Їх розуміння дійсності стає хаотичним, безладним, відзначається плутаниною, руйнується «структура світу», в якому дитина живе. Вони, як і дорослі, реагують на травмівні події по-різному. Дехто реагує дуже яскраво,

хтось замикається в середині, а хтось може бути схильним до тривалого прояву симптомів ПТСР. Однак багато дітей можуть не сприймати ситуацію болісно або можуть швидко відновлюватися, проявляючи природну адаптованість і стійкість під час зіткнення з обставинами, які серйозно виснажують інших.

Без осередку відкритості, щирості, прийняття і розуміння дитини, якою вона є, жодна психологічна допомога людині, що переживає наслідки травматизації, не буде успішною. Коли сформована справжня довіра і діти «розкриються», можна побачити те найважливіше, найболючіше, у чому їм насправді потрібна психологічна підтримка.

Одним з основних аспектів комунікативної готовності психолога є емоційна стійкість, що дозволяє зберігати здатність до конструктивної взаємодії навіть в умовах високого стресу, емоційного навантаження чи повторної травматизації. Здатність саморегуляції визначає ефективність діяльності психолога, оскільки дозволяє йому уникати вигорання, зберігати рівновагу безпосередньо всередині себе та надавати допомогу з позиції сили і стабільності. Особливо актуальним цей аспект є під час роботи з дітьми, які зазнали психотравмуючих подій, адже нестабільність або емоційна вразливість самого психолога може призвести до неусвідомленої тривоги або відчуття безпорадності.

Іншим фундаментальним компонентом комунікативної готовності є емпатія – здатність відчувати й розуміти емоційні стани іншої людини. У випадку роботи з дітьми емпатія має не лише емоційний, а й когнітивний вимір, оскільки передбачає розуміння різних особливостей дитини. Високий рівень емпатійності дозволяє встановити довіру, що є передумовою для формування продуктивного психологічного контакту.

Не менш важливою якістю є рефлексивність, яка забезпечує здатність фахівця усвідомлювати власні дії, емоційні реакції та зміст спілкування у процесі взаємодії з дитиною. Рефлексія допомагає уникати контрпереносу, тобто перенесення власних емоцій чи переживань на клієнта, а також сприяє самокорекції комунікативної поведінки. У процесі психологічного консультування рефлексія виконує подвійну функцію: з одного боку, вона забезпечує критичну оцінку ефективності комунікації, а з іншого – підтримує внутрішню професійну етику, орієнтовану на кращі інтереси дитини.

Гнучкість мислення – здатність адаптувати методи спілкування до конкретної ситуації, особистості дитини, її вікових і когнітивних характеристик. У роботі з дітьми, які мають різні типи психотравм або розлади адаптації, важливо не дотримуватись жорстких схем, а бути відкритим до застосування різних методів і технік,таких як ігрова терапія, арт-терапія, психодрама тощо. Це дозволяє зменшити рівень напруги у дитини, підвищити її залученість у процес взаємодії та сприяти формуванню позитивного терапевтичного альянсу.

Особливу роль у спілкуванні з дітьми відіграє невербальна

комунікація. Вона охоплює міміки, жести, інтонацію, пози тіла тощо. За дослідженнями, до 90 % емоційного змісту передається саме через невербальні канали. Для дітей, які мають обмежені можливості вербалізації емоцій, такі канали є основними засобами вираження. Психолог повинен мати високий рівень чутливості до таких сигналів, які дозволяють йому точніше оцінювати емоційний стан дитини, її готовність до взаємодії та рівень психологічного захисту. Психолог повинен мати особливу емоційну чутливість та відкритість до переживань дітей, оскільки вони можуть бути в стані стресу та тривоги через відсутність батьків.

Також важливим аспектом спілкування є розуміння психологом військового життя та його впливу на сім'ю. Розуміння військового середовища дозволяє психологу краще оцінити психічне становище дітей, їх емоційні реакції та потреби. Це також допомагає психологу створити адаптовані до ситуації методи та стратегії підтримки, які враховують особливості військового життя та його вплив на сім'ю.

У процесі спілкування важливу роль відіграє установка на спілкування-своєрідна програма дії і поведінки, стійка налаштованість на комунікативну діяльність, яка значною мірою визначає відносини між психологом і дитиною. Безперечно, психолог повинен намагатися сформувати у себе позитивну установку на спілкування, яка передбачає доброзичливе ставлення до людей, віру в їх можливості. Іноді це нелегко зробити, тому що якась конкретна дитина може викликати антипатію як особистість, іноді доводиться спілкуватися стосовно необґрунтованих скарг і претензій, проте саме в цьому випадку і проявляються особливості професійного спілкування, коли фахівець не може дозволити собі проявити антипатії.

Установка на спілкування формується з врахування загальних цілей професійної діяльності, її конкретних завдань у спілкуванні. Водночас установка відображає загальну професійну спрямованість особистості психолога, його ставлення до спілкування, творче самопочуття. Правильна психологічна установка та продуктивне спілкування характеризується постійною готовністю, позитивними очікуваннями, бажанням взаєморозуміння, а в разі потреби – продовжити під час наступної зустрічі.

Комунікативна готовність психолога є фундаментальним аспектом його професійної діяльності, особливо у контексті роботи з дітьми. Цей феномен охоплює не не тільки наявність широкого спектра комунікативних навичок, але й глибоке розуміння психологічних особливостей дитячого віку, здатність до емпатії та встановлення емоційного контакту. Ефективна комунікація психолога з дитиною є запорукою успішної діагностики, якісного консультування та надання дієвої психологічної допомоги. Вміння слухати та бути почутим, використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дитини, створювати атмосферу довіри та безпеки – ключові елементи комунікативної готовності.

Отже, підвищення рівня комунікативної готовності майбутніх та психологів, які працюють з дітьми, є важливим завданням. Це передбачає впровадження спеціалізованих навчальних програм, тренінгів та супервізії, спрямованих на розвиток їхніх комунікативних компетенцій. Подальше теоретичне осмислення психологічних аспектів комунікативної готовності сприятиме розробці більш ефективних підходів до психологічної допомоги дітям та оптимізації професійної підготовки фахівців у цій галузі.

Данило ТКАЧЕНКО
здобувач 1-го курсу факультету
підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри адміністративного
права і процесу Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ, кандилат
педагогічних наук, полковник поліції

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ: СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ

У сучасному світі цифровізація охопила всі аспекти життя, від освіти й спілкування до державного управління та безпеки. Однак разом із перевагами цифрових технологій зростають і ризики, особливо для найуразливішої частини населення – дітей. В умовах воєнного стану ці ризики помітно загострюються: цифрове середовище стає не лише інструментом інформування та навчання, а й ареною для кібератак, пропаганди та експлуатації. Тому питання юридичного забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі набуває першочергового значення.

Одним із ключових викликів у цифровому середовищі є кіберзлочинність, яка часто націлена саме на дітей. Військові дії спричиняють нестабільність, через яку контроль за інформаційними потоками послаблюється. Це призводить до зростання випадків кібербулінгу, цифрового шантажу, збору персональних даних дітей для маніпуляцій чи навіть вербування. Окрім того, діти піддаються впливу насильницького, екстремістського або маніпулятивного контенту, що серйозно шкодить їхньому психічному здоров'ю. В умовах війни такі загрози набувають особливої сили, адже дитина втрачає стабільне середовище і опиняється у

вразливому становищі [1, с. 80].

Важливою складовою правового аналізу є вивчення міжнародних стандартів, зокрема Конвенції ООН про права дитини, яка гарантує захист особистого життя, доступ до якісної інформації, свободу самовираження та захист від насильства. Згідно зі статтями Конвенції, держави зобов'язані створювати умови, в яких цифрові платформи не загрожують розвитку та гідності дитини. Водночас Конвенція не має спеціальних положень, адаптованих до цифрової епохи, що вимагає нових підходів до її тлумачення й реалізації в умовах збройних конфліктів [2, с. 42].

Національне законодавство України, зокрема закони «Про захист персональних даних» та «Про кібербезпеку», визначає базові норми захисту, однак воно ще недостатньо адаптоване до викликів, пов'язаних із безпекою дітей в цифровому просторі під час війни. Суттєвим недоліком є відсутність окремої законодавчої бази щодо цифрової безпеки дітей, відсутність чітких протоколів реагування на кіберзлочини проти неповнолітніх та недостатня координація між державними інституціями у цій сфері. Тому важливо не лише гармонізувати законодавство з міжнародними стандартами, але й розробити нові нормативні механізми, що відповідають сучасним реаліям [3, с. 90].

Одним із найважливіших напрямів має стати впровадження стратегії цифрової безпеки дітей, яка передбачатиме підвищення рівня цифрової грамотності серед школярів, створення спеціалізованих платформ із фільтрацією контенту, удосконалення технічного захисту персональних даних. Водночас необхідно забезпечити психологічну підтримку дітей, які стали жертвами кібербулінгу або цифрового насильства. Практичні кроки мають охоплювати як законодавчу сферу, так і освіту, ІТ-інфраструктуру та міжвідомчу взаємодію. Важливу роль у цьому напрямі відведена підрозділам ювенальної превенції [4].

За результатами проведеного дослідження встановлено, що інформаційна безпека дітей у цифровому середовищі є складною міждисциплінарною проблемою, яка особливо загострюється в умовах соціальної нестабільності та воєнного стану. До основних загроз належать кібербулінг, цифрова експлуатація, дезінформація, порушення приватності та доступ до шкідливого контенту. Існуючі міжнародні та національні правові механізми лише частково забезпечують належний рівень захисту, що вимагає їх подальшого розвитку й адаптації до викликів цифрової епохи. Необхідним є комплексний підхід, який поєднує правове регулювання, цифрову просвіту, технічні інструменти захисту та психологічну підтримку дітей.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому аналізі специфіки реалізації прав дітей у цифровому просторі, розробці ефективної моделі державної політики у сфері інформаційної безпеки неповнолітніх, а також вивченні закордонного досвіду для гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Актуальним напрямом є

розробка спеціалізованих освітніх програм для дітей, батьків і педагогів, а також впровадження інноваційних цифрових рішень для фільтрації контенту та моніторингу загроз. Створення національної стратегії захисту дітей в Інтернеті повинно стати пріоритетом державної політики у сфері цифрової безпеки.

Список використаних джерел

1. Явор О. А., Піддубна В. Ф., Рубан О. О. Правові проблеми захисту персональних даних неповнолітніх осіб відповідно до вимог вітчизняного законодавства та вимог GDPR. ScienceRise: Juridical Science. 2023. № 3 (25). С. 23–34.
2. Гуцалюк М. В. Особливості протидії кіберзлочинності під час воєнного стану. Інформація і право. 2023. 3 (46). С. 108–117.
3. Маркович Х. М. Правові аспекти приватності дітей в інтернеті: баланс між захистом і свободою. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. Вип. 5. С. 199–203.
4. Богдан В. В., Моргунов О. А., Юнін О. С., Собакарь А. О. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції НПУ : навч. відеопосіб. Дніпро : ДДУВС, 2024. URL: https://dduvs.edu.ua/navchalnij-protses/navchalni-videomaterialy/odpypnpu/ (дата звернення: 02.05.2025).

Юлія ТОЛМАЧОВА
курсант 2-го курсу ФПФОДНПУ

Василь ПОЛИВАНЮК
професор кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ТІНІН
старший викладач кафедри
тактико-спецальної підготовки,
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Війна – це завжди трагедія, але найбільше від неї страждають ті, хто найменше здатен себе захистити – діти. З початком повномасштабного вторгнення в Україну тисячі дітей були змушені залишити домівки, пережили найгірше – втрату близьких, поранення, психологічні травми та втрату доступу до базових потреб. Права дитини, які закріплені у національному та міжнародному праві, в умовах війни виявилися під серйозною загрозою.

Захист дітей у таких обставинах став пріоритетом для держави та багатьох гуманітарних організацій. Україна шукає ефективні способи допомоги, використовуючи як власні ресурси, так і підтримку міжнародної спільноти. Досвід, що накопичується під час війни, формує нові підходи до забезпечення прав дитини в умовах надзвичайних ситуацій.

Головні міжнародно-правові норми, які регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни, викладені у Гаазьких конвенціях та деклараціях 1899 і 1907 років, Женевських конвенціях про захист жертв війни 1949 року. Окрім того, права дітей у збройних конфліктах регулює Конвенція про права дитини 1989 року [1].

Щодо Конвенції про права дитини, то вважається, що діти – це особлива соціально-демографічна група населення з віковими обмеженнями від народження до 18 років, яка має свої права, інтереси, специфічні проблеми, але не може відстоювати і захищати їх перед суспільством. Унаслідок цього сьогодні досить гостро постає проблема захисту дітей та їхніх прав [2].

Захист прав дитини є складним завданням навіть у мирний час, а в умовах збройного конфлікту це стає ще більшою проблемою, особливо коли йдеться про життя та здоров'я дітей. У звітах ООН наголошується, що тривалі військові конфлікти мають надзвичайно негативний вплив на дітей. Наприклад, в Сирійській Арабській Республіці за понад десять років війни загинуло понад 400 тисяч людей, серед яких тисячі дітей. Подібна ситуація спостерігається і в Україні, яка з 24 лютого 2022 року перебуває у стані збройного протистояння з росією. За офіційними даними, лише за перші три місяці війни в Україні постраждало понад 676 дітей, з них 240 загинуло, а більше ніж 436 отримали поранення [3].

Для поліпшення рекомендацій, які посилюють захист і дотримання прав неповнолітніх у період воєнного стану, система міжнародних договорів, угод та конвенцій має й надалі розвиватися. Водночас ефективність впровадження та практичне застосування цих стандартів залишаються серйозною проблемою для багатьох країн світу, у тому числі й для України.

З початку 2014 року в Україні було ухвалено низку законів, що стосуються захисту прав дітей, які постраждали від війни. Проте їхні положення здебільшого залишаються загальними та недостатньо деталізованими щодо соціального та правового забезпечення дітей у воєнних умовах. Це створює виклики для ефективного захисту прав неповнолітніх, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, як на національному, так і на міжнародному рівні. На цей час законодавство України має лише один ключовий закон, що регулює правовий статус дітей в умовах воєнного стану – ЗУ «Про охорону дитинства» [4].

Відповідно до цього документа, дитиною, яка постраждала внаслідок воєнних дій або збройних конфліктів, вважається дитина, яка отримала поранення, контузію або каліцтво, зазнала фізичного, сексуального чи

психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або перебувала в незаконному ув'язненні, зокрема в полоні. Тому держава повинна вживати необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які постраждали, надання їм належного догляду та возз'єднання з рідними та членами сімей. До повноважень держави і її органів також належать розшук таких дітей, їх звільнення з полону та повернення в Україну у разі незаконного вивезення за кордон [5].

Також варто відмітити, що до національної нормативно-правової бази, яка регулює окремі питання захисту прав дітей, постраждалих від війни, та їх соціальні гарантії, крім основного Закону, входять Закони України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», а також «Про забезпечення організаційно-правових засад соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Незважаючи на значну кількість законів і підзаконних актів, для неповнолітніх, кількість яких ускладнюється через збройний конфлікт, окрім безкоштовного харчування у державних та комунальних навчальних закладах, досі не забезпечено повноцінних гарантій соціального захисту. Ця ситуація вимагає подальшого вдосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду у сфері захисту прав дітей, які постраждали внаслідок війни.

Вирішення питань соціального та правового захисту дітей, які постраждали внаслідок війни, частково забезпечується роботою міжнародних організацій. Однією з ключових є спеціалізована установа ООН – ЮНІСЕФ, яка вважається світовим лідером у захисті прав дітей і діє більш ніж у 190 країнах світу. Основним завданням цієї організації є забезпечення захисту та підтримки прав дітей від народження до досягнення повноліття, що має особливе значення в умовах воєнних конфліктів та гуманітарних надзвичайних ситуацій.

Важливим напрямом діяльності ЮНІСЕФ є розробка різноманітних рекомендацій сім'ям із дітьми стосовно їх психологічної, моральної підтримки, правил поводження в різноманітних екстремальних ситуаціях, зокрема, коли дитина загубилася, або при обстрілах чи застосуванні ворогом хімічної та інших видів зброї. Окремо фахівцями розроблені поради для дітей, як себе поводити в разі знайдення різних підозрілих предметів, гранат, мін, вибухівки тощо [6].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що захист прав дітей в умовах збройного конфлікту є надзвичайно складною та багатогранною проблемою, яка потребує комплексного підходу на національному та міжнародному рівнях. Незважаючи на наявність значної кількості міжнародно-правових норм та національних законодавчих актів, ефективне забезпечення прав дітей, які постраждали від війни в Україні,

залишається серйозним викликом. Необхідне подальше вдосконалення законодавчої бази, її деталізація та практичне впровадження з урахуванням міжнародного досвіду. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, які надають значну підтримку та розробляють важливі рекомендації для захисту дітей у кризових ситуаціях. Проте кінцевим завданням залишається створення дієвої системи, яка б гарантувала всебічний захист прав та інтересів кожної дитини, яка постраждала від наслідків війни, забезпечуючи їм не лише фізичну безпеку, але й психологічну підтримку, доступ до освіти та медичної допомоги, а також сприяючи їхньому возз'єднанню з родинами та поверненню до нормального життя.

Список використаних джерел

1. Діти і війна в Україні. БФ «Голоси дітей». ГО «Харсківський інститут соціальних досліджень» 24.03. – 24.04.2022. URL: https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Dity-i-viyna-v-Ukraini-2-misiats-.pdf

2. Конвенція ООН «Про права дитини» URL: https://www.bdut.org.ua/prava-dytyny/zahyst-prav-ditej/

3. В Україні за добу збільшилась кількість убитих та поранених дітей. URL: https://medicine.rayon.in.ua/news/498198-v-rosiysko-ukrainskiy-viyni-zaginuloshchonaymenshe-108-ditey

4. Про охорону дитинства : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 30. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text (дата звернення: 16.05.2025).

5. Ромащенко К., Павлова С., Карпова І. Деякі аспекти соціальної та правової підтримки дітей в умовах війні в Україні. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. 2022. URL: Деякі аспекти соціальної та правової підтримки дітей в умовах війні в Україні.pdf

6. Поради батькам під час війни. Важливо як ніколи. UNICEF. USEID. Березень 2022. Версія 1. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/18131/file/Поради%20батькам% 20під%20час% 20війни.pdf

Павло ФІЛІМОНЕНКО
здобувач вищої освіти 1-го курсу
ФПФОДР НПУ
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей в умовах дії особливих правових режимів є складним і багатогранним питанням, яке вимагає всебічного аналізу еволюції правового статусу дітей, а також взаємодії правових норм, що виникли в умовах надзвичайних обставин чи кризових ситуацій. Питання захисту прав дітей у контексті особливих правових режимів розвивалося поступово, проходячи через різні етапи, починаючи від античних часів до сучасних правових систем, в яких особливе місце займає міжнародне право, зокрема норми, що регулюють питання війни, надзвичайних ситуацій та гуманітарної допомоги.

У стародавньому світі, зокрема в римському праві, проблема захисту дітей була обмежена лише стосовно їхнього статусу як частини майна батьків або патронів. Законодавство того часу не ставило питання про права дітей у сучасному розумінні цього терміну, а швидше розглядало їх як об’єкти, що потребують опіки, а інколи й захисту. Однак вже в античних правових системах можна знайти перші згадки про опіку над дітьми в разі смерті батьків або в разі військових конфліктів, коли дитина залишалася без захисту [1].

Нормативно-правове регулювання прав дітей поступово змінювалося в середньовіччі, коли виникли перші ідеї християнської моральності, що звертали увагу на потреби дітей як вразливої категорії. Проте реальні зміни в підходах до правового захисту дітей почалися лише в новітній час, зокрема у період розвитку міжнародного права та прав людини в XIX–XX століттях. З цього періоду в різних правових системах і на міжнародному рівні стало виникати законодавство, що прямо ставить питання про права дітей та їхній захист, зокрема в умовах військових конфліктів та в часи мирного часу, коли

дитина опинялася у вразливих умовах.

Особливе значення для розвитку міжнародного правового регулювання прав дітей мало ухвалення Конвенції ООН про права дитини 1989 року [2], яка стала основоположним міжнародним документом, що чітко визначає права дітей та гарантії їхнього захисту. Цей документ не лише встановлює стандарти захисту прав дітей у мирний час, а й передбачає механізми забезпечення прав дітей в умовах особливих правових режимів, таких як воєнні конфлікти, надзвичайні ситуації, природні катастрофи та інші кризові явища.

З моменту підписання Конвенції ООН про права дитини, багато держав почали інтегрувати її положення в національні правові системи, розвиваючи відповідні правові норми для захисту прав дітей у кризових ситуаціях. Однак питання правового регулювання прав дітей в умовах особливих правових режимів залишається складним і багатошаровим. Проблеми, що виникають у таких умовах, включають питання правової захищеності дітей у випадках війни, біженства, природних катастроф, пандемій і інших кризових ситуацій, які ставлять дітей в особливі умови, що вимагають спеціальних правових заходів.

Один з важливих аспектів захисту прав дітей в умовах особливих правових режимів стосується забезпечення їхнього доступу до освіти, медичних послуг, соціальної підтримки та безпеки. У багатьох країнах, особливо тих, що постраждали від збройних конфліктів, ці питання стають надзвичайно важливими, оскільки діти, які пережили війну чи інші кризові ситуації, часто залишаються без належного догляду та підтримки з боку держави. Тому міжнародне законодавство, зокрема міжнародні гуманітарні організації, розробили норми і механізми, які намагаються забезпечити ці права навіть у кризових умовах.

Зокрема, у міжнародному праві існують різноманітні механізми для забезпечення захисту прав дітей у період воєнних конфліктів. Згідно з Женевськими конвенціями та протоколами до них, діти мають особливий статус під час війни [3]. Вони повинні отримувати особливу захищеність від насильства, фізичного чи психічного знущання, та повинні мати право на гуманітарну допомогу. Водночас міжнародні організації, зокрема ЮНІСЕФ, активно працюють над створенням і підтримкою міжнародних стандартів для забезпечення прав дітей під час кризових ситуацій.

Національні правові системи також зазнали значних змін після ухвалення Конвенції ООН про права дитини. Вони почали враховувати міжнародні стандарти, пов’язані з правами дітей, і адаптувати своє законодавство до вимог міжнародних документів, таких як Конвенція, а також регіональних актів, що сприяють захисту прав дітей. В Україні, наприклад, було розроблено низку законів, які прямо чи опосередковано стосуються прав дітей у період особливих правових режимів, таких як воєнний стан, надзвичайні ситуації та інші кризові обставини [4].

Зокрема, в умовах військових конфліктів захист прав дітей набуває особливого значення, оскільки діти стають однією з найбільш вразливих категорій населення, яких необхідно захищати не лише від фізичних загроз, а й від психологічних травм, які вони можуть отримати в результаті воєнних дій [5]. Тому важливою є не тільки безпосередня фізична безпека дітей, а й надання їм доступу до освіти, психологічної підтримки та соціальних послуг, що сприяють їхньому відновленню після пережитих травм.

Отже, історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей в умовах особливих правових режимів пов'язані з еволюцією правових норм і стандартів, що почали розвиватися внаслідок міжнародних ініціатив і практичних потреб захисту прав дітей. Нормативно-правове регулювання цієї сфери має значення як для забезпечення прав дітей у мирний час, так і для надання їм захисту в умовах воєнних конфліктів чи інших кризових ситуацій. Тому важливим є подальший розвиток міжнародного і національного законодавства, яке здатне забезпечити ефективний захист прав дітей незалежно від умов, у яких вони опиняються.

Список використаних джерел

1. Буров Д. О., Жеглінська Т. О. Історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту прав дітей, зокрема за умов дії особливих правових режимів. The 7 th International scientific and practical conference "Science and society: modern trends in a changing world"(June 10-12, 2024) MDPC Publishing, Vienna, Austria. 2024. 670 s. URL: https://surl.li/iwstrb (дата звернення: 01.05.2025).

2. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 01.05.2025).

3. Женевські конвенції та протоколи до них, що стосуються захисту цивільних осіб і дітей у часи збройних конфліктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_290 (дата звернення: 01.05.2025).

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14 (дата звернення: 01.05.2025).

5. Нікітін А. А. Забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах дії режиму воєнного стану. 2023. Вип. 29. URL:http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/29_2023.pdf#page=327 (дата звернення: 01.05.2025).

Марія ФОРОСТЯНОВА
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України
Науковий керівник:
Юлія ОЛІЙНИК
викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Безпека дитини є одним із пріоритетів сучасного адміністративного права, адже забезпечення її прав та інтересів в умовах розвитку суспільства та держави має велике значення для стабільного та гармонійного функціонування державних органів. Адміністративно-правові механізми забезпечення безпеки дитини в діяльності органів публічної адміністрації охоплюють різноманітні інструменти, які забезпечують належну правову охорону прав дітей, а також встановлення конкретних юридичних норм, що забезпечують реалізацію цих прав. Метою роботи є дослідження адміністративно-правових засад та механізмів, які сприяють забезпеченню безпеки дитини, а також аналіз ефективності їх реалізації в Україні.

Діяльність органів публічної адміністрації щодо забезпечення безпеки дітей складається з низки організаційно-правових заходів, спрямованих на профілактику злочинів та інших порушень прав дітей. Вона базується на принципах правової держави, гуманізму та захисту прав людини. Адміністративно-правові механізми забезпечення безпеки дітей у сфері публічного управління включають відповідні органи та організаційні заходи, що сприяють наданню соціальних послуг, захисту дітей від насильства, експлуатації та інших форм ризику.

Основними адміністративними заходами є створення та функціонування спеціальних підрозділів в органах внутрішніх справ, організація соціальних служб, встановлення системи моніторингу за станом забезпечення прав дітей, а також удосконалення законодавства щодо боротьби з насильством, торгівлею людьми та іншими злочинами, що порушують права дітей [1, с. 88].

Основою адміністративно-правових механізмів є національне законодавство, яке регулює захист прав дітей. Одним з основних

нормативних актів є Конвенція ООН про права дитини, яка закріплює права дітей на життя, розвиток, захист від насильства та експлуатації. Крім того, важливе значення має Закон України «Про охорону дитинства», що визначає основні принципи державної політики щодо захисту прав дітей. В Україні також існують численні підзаконні акти, які регламентують діяльність органів публічної адміністрації, спрямовану на забезпечення безпеки дітей.

Серед основних органів, що здійснюють контроль за дотриманням прав дітей, виділяють: Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, а також Державна служба з питань захисту прав дітей та усиновлення. Ці органи координують діяльність спеціалізованих підрозділів, відповідальних за забезпечення безпеки дітей [2, с. 112].

Однією з важливих складових адміністративно-правових механізмів є запобігання насильству над дітьми, що включає комплекс заходів, спрямованих на виявлення насильства та своєчасне реагування на нього. В Україні передбачені специфічні адміністративні процедури, які дозволяють державним органам оперативно втручатися у випадках насильства, надаючи відповідні послуги постраждалим дітям.

Адміністративні заходи в цій сфері включають створення системи захисту дітей від насильства в сім'ї та в суспільстві, соціальні служби підтримки та превенцію насильства, розвиток психологічної допомоги, юридичну допомогу та реабілітацію дітей, які стали жертвами насильства. Важливим аспектом є взаємодія органів публічної адміністрації з правоохоронними органами та громадськими організаціями для здійснення комплексного підходу до забезпечення безпеки дітей [3, с. 129].

Згідно з українським законодавством, адміністративна відповідальність за порушення прав дітей передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими нормативними актами. Адміністративна відповідальність накладається на батьків або осіб, які несуть відповідальність за виховання дітей, а також на посадових осіб органів публічної адміністрації за неналежне виконання своїх обов'язків щодо захисту прав дітей.

Особливу увагу в законодавстві приділено відповідальності за порушення норм щодо забезпечення безпеки дітей, зокрема за невиконання обов'язків щодо своєчасного виявлення насильства або за ненадання необхідної допомоги дитині в разі загрози її безпеці [4, с. 145]. Однак проблема полягає в недостатній ефективності застосування адміністративних санкцій та високому рівні безвідповідальності серед осіб, які мають забезпечувати безпеку дітей.

Практика застосування адміністративних заходів у сфері забезпечення безпеки дітей в Україні демонструє певні проблеми та виклики. Незважаючи на те, що існують численні органи, які повинні забезпечувати безпеку дітей, багато з них мають обмежені ресурси для ефективного виконання своїх функцій. Крім того, низький рівень обізнаності серед громадян щодо

правових механізмів захисту прав дітей також є важливою проблемою, що потребує вирішення.

У цьому контексті важливою є роль судової практики, яка забезпечує правову охорону прав дітей через процедури розгляду справ, що стосуються насильства, експлуатації та порушення прав дитини. Важливим аспектом є наявність суддів, які спеціалізуються на справах, пов'язаних з правами дітей, та застосування міжнародного досвіду для вдосконалення механізмів правового захисту дітей [5, с. 59].

Забезпечення безпеки дитини є одним з основних завдань адміністративного права та органів публічної адміністрації в Україні. Однак для досягнення високої ефективності необхідно вдосконалити адміністративно-правові механізми, зміцнити співпрацю між органами публічної адміністрації та правоохоронними органами, а також посилити відповідальність за порушення прав дітей. Важливим є розвиток навчання та підвищення кваліфікації працівників органів публічної адміністрації, які займаються питаннями захисту прав дітей.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. С. Правові засади забезпечення прав дітей в Україні. *Юридична наука. Наукова думка*. Київ, 2023. С. 88–92.

2. Бойко М. О. Адміністративно-правові механізми захисту прав дітей: проблеми та шляхи вирішення. *Проблеми правової охорони прав дітей*. Харків : Юрінком Інтер, 2023. С. 110–115.

3. Ткачук І. В. Адміністративна відповідальність за порушення прав дітей в Україні. *Актуальні питання адміністративного права*. Дніпро, 2023. С. 125–129.

4. Петренко О. П. Порушення прав дітей в Україні: адміністративні та кримінальні санкції. *Право України*. 2022. № 5. С. 142–146.

5. Про конституційну скаргу громадянина України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» : Постанова Конституційного Суду України від 15.06.2022 № 10-р/2022. Дата оновлення: н.д. URL: https://www.ccu.gov.ua/ (дата звернення: 05.05.2025).

Єгор ХЛИСТУН
здобувач вищої освіти 1-го курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції

Науковий керівник:
Руслан ВАЛЄЄВ
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук,
полковник поліції

ЗАХИСНА ІНФРАСТРУКТУРА ШКІЛ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Забезпечення безпеки учнів і працівників шкіл є однією з найважливіших складових розвитку сучасної освітньої системи України. В умовах нестабільної ситуації, зокрема військових загроз, питання захисту шкіл набуває особливого значення. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій, важливо забезпечити інтеграцію таких інструментів, як системи відеоспостереження, біометричні дані та автоматизовані системи управління доступом, що дозволяють підвищити рівень безпеки в школах.

Аналіз стану захисної інфраструктури шкіл в Україні в умовах війни виявляє значні проблеми та виклики, що потребують невідкладного вирішення. За даними Світового банку, між лютим 2022 року та 31 грудня 2023 року 13 % освітньої інфраструктури України було пошкоджено або знищено внаслідок війни, що спричинило фінансові втрати на суму 5,6 мільярда доларів США. Загалом було пошкоджено 3 583 навчальних заклади, з яких 394 були повністю знищені [3, с. 11].

У відповідь на ці загрози в Україні розпочато будівництво підземних шкіл, здатних витримувати прямі удари ракет. Наприклад, у Харкові зводиться перша в Україні підземна школа, розташована на глибині шести метрів під землею. Ця школа буде вміщувати до 450 учнів та викладачів, оснащена сучасними класами, вентиляцією та системами опалення, здатними витримувати прямі удари ракет С-300.

Однак, незважаючи на ці ініціативи, багато шкіл в Україні досі не мають належного захисту. За інформацією, оприлюдненою на сайті Освітнього омбудсмена, офіцери Служби освітньої безпеки (СОБ) виконують обов’язки, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, організацію пропускного режиму, взаємодію з учасниками освітнього

процесу та комунікацію з екстреними службами. Загалом наявна захисна інфраструктура шкіл в Україні не відповідає сучасним вимогам безпеки. Більшість навчальних закладів потребують модернізації.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2024 року № 1037, до порядків навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та підвищення кваліфікації керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією заходів з питань цивільного захисту, включено педагогічних та науково-педагогічних працівників, які проводять навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях. Це навчання здійснюється шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки відповідних працівників, фінансованих за рахунок державного бюджету, передбачених для фінансування ДСНС [1, с. 86].

У закладах освіти проводяться об'єктові тренування та спеціальні заняття з цивільного захисту. Наприклад, у Гущанському ліцеї Рівненської області у 2023 році було проведено День цивільного захисту, під час якого учні та працівники закладу відпрацьовували дії у разі виникнення надзвичайних ситуацій, таких як пожежа чи терористичний акт. Заняття включали евакуацію, надання першої медичної допомоги та інші практичні заходи.

Співпраця шкіл з правоохоронними органами є важливою складовою частиною забезпечення безпеки в освітніх закладах. Згідно з інформацією, оприлюдненою на сайті Освітнього омбудсмена, офіцери Служби освітньої безпеки (СОБ) виконують обов'язки, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, організацію пропускного режиму, взаємодію з учасниками освітнього процесу та комунікацію з екстреними службами. Вони також проводять профілактичні заходи, спрямовані на запобігання правопорушенням та підвищення рівня безпеки в закладі освіти [2, с. 10].

У 2024 році в межах проєкту «Служба освітньої безпеки» запроваджено охорону закладів загальної середньої освіти працівниками поліції. Ці поліцейські працюють у школах протягом пів року, забезпечуючи захист учасників освітнього процесу. Після цього планується оголосити конкурс на посади офіцерів СОБ, при цьому перевага надаватиметься особам, звільненим від мобілізації, та жінкам.

У США, компанія Avigilon пропонує рішення для шкільної безпеки, включаючи відеоспостереження з штучним інтелектом, високоякісні камери та системи контролю доступу. Ці системи дозволяють здійснювати моніторинг у реальному часі, виявляти підозрілу активність та забезпечувати швидке реагування на загрози. Такі технології вже використовують у багатьох школах США для підвищення рівня безпеки [4, с.115].

В Європі компанія Bosch пропонує рішення для шкільної безпеки, що включають відеоспостереження, виявлення вторгнень, контроль доступу та комунікаційні системи. Ці рішення розроблені для інтеграції та взаємодії, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до безпеки навчальних закладів.

Такі системи вже успішно впроваджуються в ряді європейських шкіл.

Світовий банк через програму «Safe Schools» надає технічну допомогу країнам у розробці та впровадженні політик та практик безпеки в школах. Ця програма спрямована на забезпечення сталості та безпеки шкільної інфраструктури, що є особливо важливим у контексті глобальних викликів.

У 2024 році уряди Канади, Естонії, Фінляндії та Норвегії виділили понад $190 мільйонів на підтримку безпеки в освітніх закладах України. Ці кошти спрямовані на відновлення та модернізацію інфраструктури, закупівлю обладнання та навчання персоналу. Крім того, міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, надають гранти для підготовки шкіл до зимового періоду.

Підприємства та бізнес-структури надають спонсорську допомогу, технічне обладнання та фінансові ресурси для реалізації проєктів безпеки. Наприклад, у 2023 році компанія «Метінвест» передала обладнання для укриттів у школах Дніпропетровської області, що дозволило покращити умови для учнів та педагогів.

Однак, незважаючи на наявність фінансування, існують значні труднощі, пов’язані з бюджетними обмеженнями та недостатнім рівнем виділених коштів. За даними Міністерства освіти і науки України, у 2023 році лише 30 % шкіл мали належний рівень захисту.

Отже, пошкодження шкіл через військові дії, відсутність належного фінансування та застарілість інфраструктури – це основні фактори, які негативно впливають на безпеку учнів та педагогічного складу. Системи відеоспостереження, біометричні технології та інші інноваційні рішення, що активно впроваджуються в інших країнах, ще не отримали широкого застосування в Україні. Важливою є модернізація існуючих систем безпеки, а також інтеграція сучасних технологій, таких як біометричний контроль доступу та системи відеоспостереження. Важливо також організувати належне навчання вчителів та адміністрації щодо реагування на надзвичайні ситуації, а також забезпечити постійну співпрацю з правоохоронними органами для швидкого реагування на загрози.

Список використаних джерел

1. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи : метод. порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 н. р. / за заг. ред. О. Топузова, Т. Засєкіна. Київ : Педагогічна думка, 2023. 192 с.

2. Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М. Реалізація Національною академією педагогічних наук України пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 1. С. 1–12.

3. Топузов О., Головко М., Локшина О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 5–13.

4. Топузов О. М. Освітня сфера України: національні пріоритети, проблеми і перспективи : монографія. Серія : Наукова школа. Київ : Педагогічна думка, 2024. 208 с.

Тетяна ХОРОЛЬСЬКА
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України

Науковий керівник:
Микола РЕПАН
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу,
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З ДІТЬМИ, ЩО Є ПОТЕРПІЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ТА НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ДОПОМОГИ

В Україні проблема домашнього насильства залишається надзвичайно актуальною та викликає все більшу увагу з боку суспільства та державних інституцій. Щорічно до правоохоронних органів надходить значна кількість звернень щодо випадків домашнього насильства, що свідчить про масштабність явища. У цьому контексті важливою складовою ефективного протидії є правильна організація взаємодії поліції з особами, які потерпіли від домашнього насильства, особливо – дітьми. Від цього безпосередньо залежить рівень довіри потерпілих до правоохоронної системи та якість надання їм допомоги, що є ключовими факторами у зменшенні повторних випадків домашнього насильства.

Правове регулювання у сфері протидії домашньому насильству в Україні закладено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», ухваленому у грудні 2017 року. Цей нормативний акт встановлює правові та організаційні засади запобігання домашньому насильству, а також визначає роль різних державних органів і суспільних інституцій у цій діяльності. Особливу увагу закон приділяє функціям поліції, які включають не лише реагування на випадки домашнього насильства, але й запобігання, моніторинг ситуації та координацію з іншими суб’єктами, що працюють у цій сфері [3, с. 64].

Поліція виконує центральну роль у виявленні та припиненні кримінальних правопорушень, пов’язаних із домашнім насильством. Законодавство передбачає обов’язок правоохоронців оперативно реагувати на заяви потерпілих, проводити необхідні перевірки, забезпечувати безпеку потерпілих і приймати заходи для припинення насильства. При цьому особлива увага приділяється оцінці ризиків, що дозволяє встановити

ймовірність повторення кримінального правопорушення та серйозність потенційних наслідків. Такі оцінки є основою для вжиття превентивних заходів, наприклад, винесення термінових заборонних приписів або залучення кривдників до профілактичних програм [4, с. 28].

Довіра між потерпілими домашнього насильства та поліцією є наріжним каменем ефективної взаємодії. Потерпілі часто перебувають у стані страху та невпевненості, що ускладнює їхнє звернення до правоохоронних органів. Тому працівники поліції мають діяти максимально професійно, проявляти емпатію, забезпечувати конфіденційність інформації та гарантувати безпеку потерпілих. Такий підхід допомагає створити середовище, де потерпілі відчувають підтримку та захист, що в свою чергу сприяє більш оперативному й повному розкриттю фактів кримінальних правопорушень [1, с. 424].

Оцінка ризиків вчинення домашнього насильства є одним із важливих інструментів, що застосовуються поліцією для запобігання повторним випадкам насильства. Вона дозволяє фахівцям визначити ступінь небезпеки, з якою стикаються потерпілі, а також встановити, які заходи необхідно вжити для їх захисту. Застосування оцінки ризиків регламентується відповідними нормативними документами, які зобов'язують правоохоронців враховувати усі обставини, що можуть вплинути на безпеку потерпілих, і своєчасно реагувати на загрози.

Важливою умовою успішної протидії домашньому насильству є тісна взаємодія поліції з іншими суб'єктами, залученими до системи запобігання і реагування на такі кримінальні правопорушення. Це соціальні служби, медичні заклади, органи місцевого самоврядування та громадські організації, які разом із поліцією формують комплексну мережу підтримки потерпілих. Обмін інформацією, координація дій і спільне планування заходів дозволяють забезпечити більш ефективний захист потерпілих та попередити повторення насильства [2, с. 24].

Надання потерпілим дітям кваліфікованої допомоги є одним із ключових елементів системи підтримки. Допомога має бути комплексною й включати медичну, психологічну, правову та соціальну підтримку. Поліція повинна інформувати потерпілих про їхні права та можливості отримання допомоги, сприяти їхньому доступу до відповідних ресурсів і сервісів. Такий підхід не лише забезпечує фізичне та психологічне відновлення жертв, а й підвищує рівень довіри до правоохоронних органів.

Незважаючи на існування законодавчої бази та розроблених механізмів, у практиці взаємодії поліції з потерпілими домашнього насильства залишаються суттєві проблеми. Серед них недостатня обізнаність потерпілих про їхні права, страх і недовіру до правоохоронців, а також недостатній рівень координації між різними організаціями, що беруть участь у протидії насильству. Ці виклики потребують системного підходу та впровадження додаткових заходів для поліпшення взаємодії [1, с. 426].

Особливу увагу треба приділити впливу воєнного стану на ситуацію з домашнім насильством в Україні. Соціально-економічні труднощі, пов'язані з військовими діями, підвищують рівень стресу у сім'ях, що може спричинити збільшення кількості випадків насильства. У таких умовах поліції необхідно враховувати специфіку ситуації, забезпечувати своєчасне реагування та надавати підтримку з урахуванням додаткових ризиків, пов'язаних із воєнним станом.

Для підвищення ефективності роботи поліції у сфері протидії домашньому насильству важливо впроваджувати комплексні заходи, зокрема регулярне навчання поліцейських, що сприятиме формуванню професійних компетенцій і чутливого ставлення до проблеми. Також треба розширювати доступ потерпілих до якісної допомоги, посилювати координацію між різними структурами та підвищувати рівень обізнаності населення про їхні права і доступні ресурси [5, с. 62].

Отже, треба зазначити, що подолання проблеми домашнього насильства вимагає не лише юридичних інструментів, але й глибокого розуміння соціальних аспектів, взаємодії всіх зацікавлених сторін та формування довіри між потерпілими та правоохоронними органами. Тільки через системний і скоординований підхід можна забезпечити реальний захист потерпілих та зменшити поширеність кримінальних правопорушень у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Мітченко К. В. Психологічний аспект взаємодії поліцейського з дітьми-жертвами домашнього насилля. *Толерантність у системі цінностей сучасної особистості* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, приуроченої до Міжнародного дня толерантності, м. Маріуполь, 12 листопада 2021 року. Маріуполь : ДонДУВС, 2021. С. 424–428.

2. Перша психологічна допомога : посіб. для працівників на місцях. Київ : Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. 66 с.

3. Мітченко К. В. Психологічні особливості роботи поліцейського з жінками, потерпілими від сексуального насилля в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. науково-практ. семінару (м. Дніпро, 27 квіт. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 64–65.

4. Крашиннікова Т. В. Комунікативна компетентність працівника Національної поліції: навчальний посібник. Дніпро : Адверта, 2017. 107 с.

5. Гуцман М. С. Толерантність як складова ефективної соціальнопсихологічної взаємодії. *Соціально-психологічні засади неконфліктної взаємодії між поліцією і населенням в соціумі* : зб. тез доповідей учасників круглого столу (22 листопада 2018 р.) / упоряд.: О. С. Колосович, М. П. Козирєв. Львів : ЛьвДУВС. 2018. С. 61–64.

Ксенія ЦИКТОР
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України

Науковий керівник:
Юлія ОЛІЙНИК
викладач кафедри а
дміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ

Збройна агресія проти України суттєво вплинула на становище дітей, створивши безпрецедентні загрози їхній безпеці, життю та здоров'ю. Сотні дітей загинули або були поранені, тисячі втратили своє житло, доступ до освіти та медичних послуг. Особливо вразливими є діти, які перебувають на окупованих територіях, діти-переселенці та діти, позбавлені батьківського піклування. У таких умовах особливого значення набуває посилення механізмів захисту прав дітей та розробка ефективних цивільно-правових інструментів відшкодування заподіяної їм шкоди.

Відповідно до статті 52 Конституції України, держава має забезпечувати охорону дитинства та захист дітей незалежно від походження та інших обставин. Ця норма набуває особливого значення в умовах воєнного стану, коли традиційні механізми захисту прав дітей можуть функціонувати з обмеженнями або недостатньо ефективно [1].

Важливим кроком у напрямі посилення захисту дітей стало ухвалення 3 листопада 2022 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану». Цей закон спрямований на забезпечення захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройного конфлікту, встановлення додаткових гарантій для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також регулювання питань щодо обліку, соціального захисту та реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій [2].

Особливою категорією дітей, які потребують підвищеного захисту, є діти, які стали жертвами правопорушень та воєнних злочинів. Для цієї категорії дітей надзвичайно важливим є не лише забезпечення безпеки та задоволення базових потреб, але й створення ефективного механізму відшкодування заподіяної їм шкоди.

У зв'язку з цим актуальним є формування спеціальних механізмів відшкодування шкоди, заподіяної дітям внаслідок воєнних дій. Такі механізми мають враховувати особливості статусу дитини як суб'єкта права, специфіку шкоди, що може бути їй заподіяна (фізична, психологічна, моральна), а також забезпечувати доступність та оперативність процедур відшкодування.

Національна поліція України відіграє важливу роль у захисті прав дітей в умовах воєнного стану. Зокрема, підрозділи ювенальної превенції здійснюють заходи щодо запобігання правопорушенням серед дітей, виявлення фактів жорстокого поводження з дітьми, надання допомоги дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, тощо [3].

Для підвищення ефективності роботи поліцейських з дітьми, які стали жертвами правопорушень та воєнних злочинів, важливим є використання спеціальних психологічних знань. Зокрема, під час проведення допитів дітей доцільно застосовувати методики, розроблені з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та характеру отриманої травми. У багатьох країнах для цього використовується методика «зеленої кімнати», яка передбачає створення комфортного та безпечного простору для спілкування з дитиною [4].

У контексті відшкодування шкоди, заподіяної дітям внаслідок воєнних дій, важливим є створення спеціального компенсаційного механізму. Такий механізм може передбачати формування державного фонду для виплати компенсацій дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій, з наступним стягненням відповідних коштів з держави-агресора.

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану та створення ефективного механізму відшкодування заподіяної їм шкоди є комплексним завданням, яке потребує системного підходу та узгоджених дій усіх зацікавлених сторін. Особлива роль у цьому процесі належить підрозділам Національної поліції України, які безпосередньо взаємодіють з дітьми та забезпечують захист їхніх прав та законних інтересів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 06.05.2025).

2. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989 р. Ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 06.05.2025).

3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV. Дата оновлення: 18.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text (дата звернення: 06.05.2025).

4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 25.02.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 06.05.2025).

Артем ЧЕПІК
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України

Науковий керівник:
Марина ВОЙТЮК
викладач кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ, капітан поліції

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Збройні конфлікти становлять одну з найбільших загроз для нормального розвитку та добробуту дітей у всьому світі. За даними ЮНІСЕФ, щороку мільйони дітей стають жертвами військових дій, втрачають житло, мають обмежений доступ до освіти та медичної допомоги, й крім того, вимушені шукати безпечне місце. Захист прав українських дітей, які постраждали від збройної агресії, бере свій початок ще з 2014 року, з того часу держава Україна разом із міжнародною спільнотою намагається допомогти тим дітям, чиї права було порушено країною терористкою [1, с. 210]. У цих умовах ефективні механізми міжнародно-правового захисту прав дітей набувають критичного значення.

Міжнародна правова база захисту прав дітей під час збройних конфліктів є багаторівневою і включає як загальні документи у сфері прав людини, так і спеціалізовані акти, спрямовані безпосередньо на захист дітей. Фундаментальним документом у цій сфері є Конвенція ООН про права дитини 1989 року, яка визнає право кожної дитини на життя, виживання і здоровий розвиток та зобов'язує держави-учасниці вживати всіх можливих заходів для забезпечення захисту дітей, які постраждали від збройних конфліктів [2].

Особливе значення в контексті збройних конфліктів має Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, ухвалений у 2000 році, який встановлює мінімальний вік для обов'язкового призову – 18 років, забороняє використання дітей у військових діях та вимагає від держав-учасниць вживати всіх можливих заходів для запобігання такому рекрутуванню та використанню [3].

Важливу роль у системі захисту прав дітей відіграють також Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, які містять

положення щодо особливого захисту дітей під час збройних конфліктів. Зокрема, ст. 77 Додаткового протоколу I передбачає, що діти користуються особливою повагою і їм забезпечується захист від будь-яких непристойних посягань [4].

Римський статут Міжнародного кримінального суду, який набув чинності для України 01 січня 2025 року, визначає як воєнні злочини навмисні напади на цивільне населення, у тому числі дітей, їх вербування або використання у військових діях, а також низку інших дій, що становлять серйозні порушення законів і звичаїв війни [5].

Належне впровадження цих міжнародних норм на національному рівні є ключовим для забезпечення ефективного захисту прав дітей. В Україні значні кроки в цьому напрямі були зроблені з ухваленням законів «Про охорону дитинства» та «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», а також низки підзаконних актів, спрямованих на захист дітей в умовах збройного конфлікту [6].

Важливим елементом міжнародно-правового механізму захисту прав дітей є діяльність міжнародних організацій та установ. Зокрема, ЮНІСЕФ (Дитячий фонд ООН) відіграє провідну роль у наданні гуманітарної допомоги дітям у зонах конфлікту, включно з медичною допомогою, психосоціальною підтримкою, освітніми програмами та заходами з возз'єднання сімей [7].

Важливу роботу щодо захисту дітей під час збройних конфліктів виконує Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), зокрема надання медичної допомоги, поширення знань про міжнародне гуманітарне право, відвідування місць утримання неповнолітніх та сприяння возз'єднанню сімей, розділених конфліктом [8].

Для вдосконалення міжнародно-правових механізмів захисту прав дітей у збройних конфліктах доцільно вжити комплексних заходів. Насамперед, необхідно посилити механізми імплементації існуючих міжнародних норм щодо захисту дітей під час збройних конфліктів, включно з розробкою ефективних санкцій проти порушників. Також важливо розробити та впровадити міжнародні стандарти документування порушень прав дітей у зоні конфліктів, що дозволить забезпечити належну доказову базу для майбутніх судових процесів.

Не менш важливим є підвищення ефективності роботи спеціальних представників та радників ООН з питань дітей і збройних конфліктів, зокрема шляхом розширення їхніх повноважень та ресурсного забезпечення. Питання захисту прав дітей повинні бути інтегровані в мирні процеси та угоди про припинення вогню. Крім того, необхідно посилити міжнародну співпрацю у сфері підготовки фахівців з питань захисту прав дітей у збройних конфліктах, зокрема серед працівників правоохоронних органів, соціальних служб та гуманітарних організацій.

Отже, міжнародно-правові механізми захисту прав дітей у збройних конфліктах являють собою складну систему норм, інституцій та процедур,

спрямованих на забезпечення безпеки та добробуту дітей в умовах воєнних дій. Ці механізми потребують постійного вдосконалення та адаптації до викликів сучасних збройних конфліктів, включно з гібридними війнами та кібератаками, які також можуть мати негативний вплив на реалізацію прав дітей.

Список використаних джерел

1. Войтюк М. П. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : зб. тез Міжнародної науково-практ. конф. (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 210–212. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7181

2. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989 р. Ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 11.05.2025).

3. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах : Міжнародний документ від 25.05.2000 р. Ратифіковано Законом № 1845-IV від 23.06.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 11.05.2025).

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) : Міжнародний документ від 08.06.1977 р. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР № 7960-XI від 18.08.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 11.05.2025).

5. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 11.05.2025).

6. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text (дата звернення: 11.05.2025).

7. UNICEF Ukraine Humanitarian Situation Report No. 3: March 2025. URL: https://www.unicef.org/ukraine/reports (дата звернення: 11.05.2025).

8. International Committee of the Red Cross. Children in War. URL: https://www.icrc.org/en/document/children-war (дата звернення: 11.05.2025).

Юлія ШЕВЧЕНКО
курсант 2-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКІ ЗАКРІПЛЕНІ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ

У процесі розбудови демократичної, соціальної та правової держави одним із ключових обов'язків України залишається забезпечення належного захисту прав і свобод дитини. У цьому контексті особливе значення має визначення правового статусу дитини, який конкретизується залежно від життєвих обставин, у яких вона опинилася. Нормативно-правова база України містить широкий спектр дефініцій, що охоплюють різноманітні категорії дітей, які потребують особливої уваги та державної підтримки. Визначення таких статусів здійснюється на підставі міжнародних зобов'язань, зокрема Конвенції ООН про права дитини, а також у межах національного законодавства – Конституції України, Сімейного кодексу України, законів України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» тощо.

Однією з найдавніше визначених у законодавстві категорій є дитина-сирота – особа віком до 18 років, яка втратила обох або єдиного з батьків. Такий статус передбачає повне покладання обов'язку щодо утримання та виховання дитини на державу або інші уповноважені суб'єкти. Дитина-сирота має гарантовані права на пільгове забезпечення житлом, освітою, медичними послугами та соціальним захистом [1].

Водночас до особливо вразливої категорії належать і діти, позбавлені батьківського піклування. Цей статус набувають особи, чиї батьки були позбавлені батьківських прав, оголошені безвісно відсутніми або недієздатними, а також у разі їх тривалої відсутності з інших причин. Хоча такі діти формально мають живих батьків, фактично вони залишаються без належної опіки, що зумовлює потребу в ідентичному захисті, як і для дітей-сиріт. Статус закріплений у ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» та

деталізується в рішенні органів опіки і піклування.

Збройна агресія проти України з 2014 року, а особливо повномасштабне вторгнення у 2022 році, актуалізували ще одну важливу категорію – дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Згідно з чинним законодавством, цей статус надається дітям, які зазнали фізичного, психологічного чи сексуального насильства, втратили рідних або були змушені залишити домівки. Такий правовий статус дає підстави для надання медико-психологічної допомоги, пільг у сфері освіти та соціального забезпечення, а також для впровадження індивідуальних програм реабілітації [2].

Наслідком воєнного конфлікту є також збільшення кількості дітей, розлучених з родиною. Це поняття охоплює неповнолітніх, які з різних причин (загибель батьків, евакуація, депортація, вимушене переміщення) залишилися без супроводу або в супроводі осіб, які не є законними представниками. Національне законодавство надає таким дітям пріоритет у захисті через органи опіки і піклування, спеціалізовані установи, а також шляхом міжнародного співробітництва [3].

Окремої уваги потребують діти, які перебувають у складних життєвих обставинах. Це поняття є ширшим і охоплює як соціальні, так і економічні, психологічні чи інші фактори, що можуть негативно впливати на розвиток дитини. Такими обставинами є: інвалідність, тяжка хвороба, обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке поводження, зокрема домашнє насильство, зокрема в разі, коли кривдником є дитина, ухиляння батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов’язків тощо. Такі діти мають право на соціальний супровід, допомогу з боку органів соціального захисту, освітніх та медичних установ [4].

У зв’язку з поширеним явищем соціального сирітства, актуальним є також визначення статусу безпритульної дитини. Законодавець визначає їх як осіб, які були покинуті батьками, самі залишили сім’ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання. Ця категорія дітей підлягає негайному виявленню, тимчасовому влаштуванню та подальшій реінтеграції в соціум [5].

Правовий статус дитини з інвалідністю встановлюється відповідно до медичних показників та визначень, затверджених нормативними актами МОЗ та МСЕК. Стаття 26 Закону України «Про охорону дитинства» гарантує таким дітям пільговий доступ до освіти, охорони здоров’я, соціального забезпечення, інклюзивного середовища та реабілітаційних програм. Захист дітей цієї категорії інтегрується у загальну державну політику з інклюзії.

Наслідком міграційної кризи, викликаної війною, стало зростання кількості дітей-біженців, а також дітей, які потребують додаткового або

тимчасового захисту. Стаття 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» дає визначення відповідних категорій. Особа, яка потребує додаткового захисту – це особа, яка не є біженцем, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження тощо. Поняття осіб, які потребують тимчасового захисту, законодавець визначив як іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій. Такі діти мають право на освіту, житло, медичну допомогу та не можуть бути вислані чи повернуті до країн, де їм загрожує небезпека. Їх захист потребує співпраці з УВКБ ООН у справах біженців, гуманітарними організаціями та державними органами [6].

Особливе місце в системі захисту прав дітей посідають діти, які виховуються в альтернативних формах сімейного виховання – вихованці дитячих будинків сімейного типу, прийомні діти. Такі форми передбачають влаштування дитини в умовах, наближених до сімейних, з одночасним збереженням за нею статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Законодавство гарантує таким дітям стабільність, соціальну адаптацію та права, ідентичні до дітей, що виховуються в біологічних сім’ях [7].

Отже, правовий статус дитини в Україні – багатогранне та динамічне поняття, що охоплює численні життєві обставини, які потребують правового врегулювання та захисту. Ретельне нормативне визначення кожного з цих статусів дозволяє не лише забезпечити допомогу, але й формувати комплексну державну політику у сфері охорони дитинства, що відповідає найкращим інтересам дитини, як це передбачено міжнародними стандартами та національною правовою традицією.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top (дата звернення: 10.05.2025).

2. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.05.2025).

3. Про особливості соціального захисту розлучених із сім’єю дітей, які не є громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 832. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-2016-%D0%BF/#n59 (дата звернення: 10.05.2025).

4. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#top

(дата звернення: 10.05.2025).

5. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#top (дата звернення: 10.05.2025).

6. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#top (дата звернення: 10.05.2025).

7. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF#top (дата звернення: 10.05.2025).

Юлія ШЕВЧЕНКО
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Ганна ТУРЧАНІКОВА
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОГО САМОКОНТРОЛЮ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ

У сучасних умовах правозастосування особливого значення набуває не лише професійна, а й психологічна підготовка працівників правоохоронних органів, зокрема тих, що безпосередньо взаємодіють з неповнолітніми. Враховуючи підвищений рівень вразливості дитячої психіки, поліцейський повинен мати розвинуті навички емоційного самоконтролю, щоб адекватно реагувати на поведінку дітей, які перебувають у стані стресу, страху, гніву або підвищеної тривожності. Здатність до емоційного саморегулювання безпосередньо впливає на ефективність комунікації, мінімізує ризики ескалації конфліктів та підвищує рівень довіри до представників правоохоронної системи.

Психологічні дослідження підтверджують, що діти під час взаємодії з поліцейськими демонструють різні форми емоційної нестабільності – від сліз, панічних реакцій до агресивної або апатичної поведінки [1]. Для поліцейського важливо не лише коректно ідентифікувати такі стани, але й не

допустити втрати контролю над власними емоціями, адже це може призвести до непрофесійних дій або навіть вторинної психологічної травматизації дитини.

Треба враховувати індивідуальні особливості неповнолітніх, з якими здійснюється комунікація. У разі взаємодії з недисциплінованими або зухвалими підлітками доцільним є дотримання стриманої, але вимогливої позиції, що виділяє серйозність ситуації. Однак із сором'язливими дітьми ефективною буде м'яка, підтримувальна тактика, спрямована на встановлення довірливого контакту. Якщо ж дитина виявляє ознаки страху або дезорієнтації, пріоритетом повинно бути її емоційне заспокоєння та доступне пояснення значення правдивих свідчень у контексті захисту її прав та законних інтересів [2, с. 68].

Особливу роль у формуванні ефективної взаємодії між працівником поліції та емоційно нестабільною дитиною відіграє не лише зміст звернення, а й його форма – тобто спосіб, у який працівник поліції подає інформацію. Комунікативна поведінка повинна бути максимально щирою, чесною та відкритою, адже діти надзвичайно чутливі до нещирості, фальші та формалізму. Зокрема, важливими невербальними маркерами, що впливають на сприйняття дитиною дорослого, є тембр голосу, інтонація, сила мовлення, погляд, міміка та добір лексики [3, с. 64].

Ключовою умовою побудови ефективного контакту виступає наявність взаємного емоційного зв'язку, який забезпечує позитивне враження від спілкування, відчуття безпеки й довіри. Такий контакт базується на глибокій емпатичній налаштованості поліцейського, щирому інтересі до переживань дитини, готовності вислухати та зрозуміти її позицію. У цьому контексті важливою є здатність поліцейського формувати партнерський діалог, що ґрунтується на принципах взаємоповаги, рівності та відкритості, без нав'язування авторитарної моделі спілкування.

Необхідно уникати перетворення комунікації на монолог – коли поліцейський або повністю домінує в розмові, або ж, навпаки, намагається лише пасивно погоджуватися з дитиною. Такий дисбаланс порушує структуру довірливого контакту. Саме тому модель взаємодії типу «Я – ТИ» повинна передбачати не протиставлення, а гармонійне поєднання двох особистісних світів – дорослого й дитини – на основі взаємної довіри, розуміння й підтримки [3, с. 64–65].

Наявність такої психологічної взаємодії є не лише чинником формування комфортного емоційного середовища для дитини, а й запорукою отримання достовірної інформації у межах кримінального чи адміністративного провадження.

У цьому контексті актуальним є впровадження цілісної системи формування навичок самоконтролю вже на етапі первинної професійної підготовки поліцейських, а також у межах підвищення кваліфікації.

Доцільно розглядати емоційний самоконтроль як здатність особи

свідомо регулювати інтенсивність, тривалість та прояв власних емоцій у процесі службової діяльності. Це поняття тісно пов'язане з емоційним інтелектом, емпатією, рефлексією та навичками стресостійкості. У практичному вимірі розвиток самоконтролю реалізується через спеціальні методики тактико-психологічної підготовки, які включають навчання дихальним технікам, візуалізації, методам когнітивної реструктуризації, тренінги на розвиток емпатійної комунікації та ситуативне моделювання критичних інцидентів [4, с. 104].

Додатково, важливо забезпечити психологічну підтримку співробітників поліції, які працюють з дітьми на постійній основі, зокрема в межах ювенальної превенції або сектору реагування на домашнє насильство. Важливо розуміти, що дебрифінг не є методом лікування у медичному розумінні цього терміна, а виконує функцію психопрофілактичного заходу, спрямованого на опрацювання критичних або травматичних подій у безпечному, контрольованому середовищі.

Під час дебрифінгу поліцейські мають змогу відкрито поділитися своїми враженнями, переживаннями та реакціями на події, що викликали психоемоційне напруження. Обговорення охоплює не лише обставини події, а й емоції, думки та стратегії подолання [5, с. 106–107]. Така практика дозволяє здійснити когнітивне структурування досвіду, нормалізувати власні реакції через їх зіставлення з реакціями колег, зменшити відчуття ізоляції, а також сприяє посиленню групової згуртованості та взаємопідтримки.

Також доцільним є розроблення стандартів реагування у формі алгоритмів дій з урахуванням емоційного стану дитини, що знижує імовірність імпульсивних рішень з боку поліцейського.

Робота з емоційно нестабільними дітьми передбачає високий рівень особистісної зрілості правоохоронця, який повинен бути здатним відокремити власні емоційні реакції від професійних обов'язків. У цьому контексті необхідне запровадження обов'язкових занять з психології кризових станів у межах службової підготовки. Ефективним є міждисциплінарний підхід, що поєднує тактико-спеціальну, правову, психологічну та педагогічну компоненти підготовки.

Отже, формування навичок емоційного самоконтролю у працівників поліції є необхідною умовою забезпечення ефективної і гуманної взаємодії з емоційно нестабільними дітьми. Така підготовка повинна бути системною, інтегрованою у всі рівні службового навчання і підкріплена практичним досвідом. Її результатом повинна стати стійка здатність поліцейського зберігати професійність, витримку та емпатію навіть у складних і стресогенних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Berking M., Meier C., Wupperman P. Enhancing Emotion-Regulation Skills in Police Officers: Results of a Pilot Controlled Study. Behavior Therapy. 2010. Vol. 41. No. 3. S. 329–339. URL: https://doi.org/10.1016/j.beth.2009.08.001 (дата звернення: 15.05.2025).
2. Задорожня І. О. Використання поліцейськими спеціальних психологічних знань під час роботи з неповнолітніми: особливості допиту : матеріали Всеукр. науково-практ. семінару (ДДУВС, 05.11.2021). Дніпро, 2021. С. 66–68.
3. Когут Я., Хомин О., Жидецький Ю., Пряхіна Н., Кіржецький Ю., Січковська І. Формування ювенальної компетентності поліцейських : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Я. Когута. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 176 с.
4. Андрієнко С. С. Психологічна підготовка та підтримка співробітників правоохоронних органів в умовах гібридної війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. № 4(110). С. 103–108. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-103-108 (дата звернення: 15.05.2025).
5. Медведєва, О. В. Психологічний дебрифінг у постстресовому відновленні працівників поліції. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : зб. матеріалів ІІІ міжнар. науково-практ. конф. (м. Київ, 31 жовт. 2022 р.) / МВС України, Держ. наук.-досл. ін-т МВС України, Наук.-досл. лаб. психол. забезпечення. Київ, 2022. С. 106–109.

Анастасія ШЕВЧЕНКО
здобувач вищої освіти 2-го курсу факультету № 4 спеціальності 053 (Юридична психологія) Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Оксана МОЛЧАНОВА
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ЯК АСПЕКТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО ВЧИНИЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У сучасному суспільстві спостерігається зростання випадків асоціальної поведінки серед дітей та підлітків, що вимагає особливої уваги з боку фахівців у сфері психології та педагогіки. Психолого-педагогічна робота з дітьми, які вчинили правопорушення, повинна базуватися на

глибокому розумінні причин девіантної поведінки, а також на врахуванні вікових особливостей їх психічного розвитку.

Психодіагностика у цій сфері виконує не лише функцію виявлення індивідуально-психологічних особливостей, але й є основою для формування стратегії корекційної, виховної та реабілітаційної роботи. Вікові аспекти мають вирішальне значення для правильного вибору діагностичних методик, інтерпретації результатів і визначення психологічної готовності дитини до змін.

Актуальність теми зумовлена потребою в ефективній системі психодіагностичної підтримки дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, скоїли правопорушення та потребують особливого підходу для запобігання рецидиву, формування моральних орієнтирів і успішної ресоціалізації. Врахування вікових особливостей у цьому процесі є запорукою ефективної психолого-педагогічної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вікові особливості психодіагностики досліджували багато як зарубіжних, так і українських науковців. Серед вітчизняних дослідників, які зробили суттєвий внесок у розробку методик, адаптованих до різних вікових груп, варто відмітити С. Комінка [1], який систематизував кращі психодіагностичні методики для практичного використання; С. Коробка [2], що зосередив увагу на віковій специфіці роботи психолога з молодшими школярами; а також Н. Савелюк [3], яка вивчала вікові аспекти релігійної соціалізації особистості та їх психодіагностичне значення.

У практичній психодіагностиці спостерігається активне використання адаптованих методик, які враховують вікові характеристики обстежуваних осіб. Застосування однакових діагностичних підходів до людей різного віку є не лише неефективним, а подекуди й хибним з методологічного погляду.

У дітей дошкільного та молодшого шкільного віку ще не сформовані абстрактно-логічні форми мислення, домінують емоційно-чуттєві реакції, наочно-образне мислення. Тому для цієї вікової групи застосовують спеціальні методики, орієнтовані на виявлення рівня розвитку пізнавальних процесів (пам’яті, уваги, мислення), емоційної сфери, а також міжособистісних відносин. Ефективними в цьому разі є проєктивні методики, зокрема тест «Намалюй людину», «Дерево», тест Люшера, а також ігрові діагностичні ситуації [1].

У підлітковому віці психіка перебуває в динамічному процесі формування: активно розвивається самосвідомість, зростає рівень критичного мислення, виникають складні емоційно-мотиваційні переживання, пов’язані з пошуком себе та своєї ролі у світі. Для цієї вікової категорії застосовують комбіновані підходи – як проєктивні, так і стандартизовані тести й опитувальники (наприклад, опитувальник Айзенка, методики діагностики самооцінки, соціометричні техніки тощо).

У юнацькому віці психодіагностика набуває більшої спеціалізації. Вона

спрямована переважно на вивчення особистісних рис, мотиваційної сфери, професійної придатності, психоемоційного стану, рівня тривожності, депресивності, стресостійкості. Найчастіше застосовуються стандартизовані психометричні тести, такі як MMPI (Міннесотський багатофакторний особистісний опитувальник), 16PF (особистісний опитувальник Кеттелла), методика САН, тест Спілбергера–Ханіна тощо [2].

У літньому віці психодіагностика має свої завдання – оцінити стан когнітивних функцій, виявити можливі ознаки старіння мозку, деменції, психоемоційного виснаження, а також дослідити адаптаційні механізми особистості до змін у соціальному статусі. Тут широко використовуються такі методики, як Mini-Mental State Examination (MMSE), тест Бентона, тест малювання годинника, опитувальники настрою та якості життя.

Отже, психодіагностика змінює свої акценти відповідно до вікової категорії: від виявлення потенціалу розвитку в дитинстві до оцінки професійної реалізації та адаптаційної стабільності в дорослому віці, а також підтримання функціональної повноцінності в літньому періоді. Усі ці особливості наголошують на необхідності вікової чутливості в процесі психодіагностики та високого рівня професійної підготовки психолога.

Висновки. Психодіагностика є ключовим інструментом у психолого-педагогічній роботі з дітьми, які вчинили правопорушення, оскільки дозволяє виявити глибинні причини девіантної поведінки, рівень розвитку особистості, емоційно-вольову сферу, особливості мислення та моральної орієнтації.

Вікові особливості дітей мають істотний вплив на результати психодіагностичного обстеження. Їх ігнорування може призвести до хибної інтерпретації даних і, як наслідок, неефективних корекційних заходів. Тому важливо використовувати вікові нормативи та адекватні психодіагностичні методики.

Комплексна психодіагностика, що поєднує індивідуальні та групові методи, проєктні техніки та бесіди, створюють можливість для формування повного уявлення про психологічний стан дитини та розробки індивідуальної стратегії психолого-педагогічного впливу.

Список використаних джерел

1. Комінко С. Б. Кращі методики психодіагностики : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2005. С. 406.
2. Коробко С. Л. Робота психолога з молодшими школярами : метод. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2006. С. 416.
3. Савелюк Н. Психологічні особливості релігійної соціалізації особистості: вікові аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Психологія. 2018. № 2(9). С. 64–67.

Богдан ШЕЛУДКОВ
здобувач вищої освіти 1-го курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Крістіна ДЕРЕВ'ЯНКО
старший викладач кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЗАХИСТ ДИТИНИ ВІД КІБЕРБУЛІНГУ, МАНІПУЛЯЦІЙ, ШАНТАЖУ, ТОКСИЧНОГО КОНТЕНТУ

У сучасному інформаційному суспільстві діти активно залучені до цифрового простору, де вони не лише споживають інформацію, але й стають її активними творцями та учасниками комунікаційних процесів. Проте разом з безмежними можливостями цифрового світу виникають нові виклики, пов'язані із загрозами для психічного, емоційного та фізичного благополуччя дитини. Серед них найбільш поширеними є кібербулінг, онлайн-маніпуляції, шантаж та токсичний контент, які становлять серйозну небезпеку та потребують комплексного підходу до захисту дітей на державному, соціальному, освітньому та індивідуальному рівнях.

Кібербулінг – це систематичне агресивне переслідування, приниження або цькування в онлайн-середовищі, яке здатне викликати у дитини тривожність, зниження самооцінки, депресію, а в крайніх випадках – спроби суїциду. Особливо небезпечним є анонімний характер кібербулінгу, що ускладнює виявлення джерела агресії та ефективне реагування з боку дорослих.

Такі дії, як публікація образливих дописів, мемів, фотоколажів, погрози або обговорення зовнішності та особистого життя дитини без її згоди, можуть мати глибокі психологічні наслідки. Важливо, що кібербулінг часто триває поза межами традиційного освітнього середовища, отже, шкільні педагоги не завжди мають змогу оперативно втрутитися [1, с. 24].

Маніпуляції в цифровому просторі часто маскуються під дружнє спілкування або психологічну підтримку. Вони можуть набувати форми залучення дитини до небезпечних онлайн-груп, ігор чи челенджів, які мають

деструктивний зміст. Зокрема, небезпечні інтернет-рухи, такі як «сині кити», «момо», залучають дітей до виконання завдань, що порушують особисті межі та провокують самопошкодження. У таких випадках дитина потрапляє під вплив маніпулятора, який поступово формує залежність, використовуючи психологічні техніки, зокрема шантаж, тиск, формування почуття провини або страху [2, с. 35].

Шантаж у цифровому середовищі – це форма онлайн-насильства, що передбачає використання особистої інформації, фотографій, листування для отримання вигоди або контролю над дитиною. Наприклад, надсилання інтимного контенту в обмін на «любов» або «довіру», а потім загроза публікації цих матеріалів є типовим сценарієм сексторшену (сексуального шантажу), жертвами якого стають підлітки. Такий тиск може мати серйозні наслідки – від соціальної ізоляції до психологічного розладу. Часто діти бояться розповісти про шантаж дорослим через сором або страх покарання [3, с. 47].

Токсичний контент включає матеріали, які можуть негативно впливати на емоційно-психологічний розвиток дитини: сцени насильства, пропаганда суїциду, деструктивна поведінка, мова ворожнечі, расизм, сексизм, глорифікація девіантних моделей поведінки тощо. Соціальні мережі та відеохостинги, незважаючи на алгоритми фільтрації, не гарантують повного захисту від такого контенту, що легко поширюється завдяки візуальній привабливості або вірусності. Особливо вразливими є молодші підлітки, які не мають сформованих механізмів критичного мислення та самозахисту в цифровому середовищі.

В Україні вже ухвалено Закон «Про захист дітей в цифровому середовищі» (2023), який передбачає визначення цифрових загроз, відповідальність провайдерів та онлайн-платформ, а також зобов’язання держави створювати механізми цифрової безпеки. Варто посилити кримінальну та адміністративну відповідальність за злочини проти дітей у кіберпросторі. Навчальні програми повинні включати модулі з цифрової етики, кібербезпеки та психологічної самозахищеності. Учнів варто вчити розпізнавати кіберзагрози, не піддаватися провокаціям, а також звертатися за допомогою в разі виявлення небезпеки. Важливою є також просвіта батьків [2, с. 17].

У школах повинні функціонувати служби психологічної допомоги, здатні виявляти жертв кібербулінгу та маніпуляцій, надавати їм підтримку, проводити тренінги з розвитку емоційного інтелекту, стресостійкості та впевненості у собі. Використання програм батьківського контролю, фільтрів контенту, шифрування даних та інструментів верифікації користувачів допомагає мінімізувати ризики. Важливим є також створення національної платформи для скарг на небезпечний контент.

Важливо залучати досвід ЄС, зокрема ініціативу Better Internet for Kids, практики з кібергігієни в школах, міжнародні інструменти, як-от Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації в інтернеті (Лансаротська конвенція).

Отже, захист дитини від кібербулінгу, маніпуляцій, шантажу та токсичного контенту є комплексною проблемою, що потребує міждисциплінарного підходу та співпраці держави, освітніх установ, сім'ї, ІТ-сектору та міжнародних партнерів. Тільки завдяки превентивним заходам, правовим механізмам, розвитку цифрової грамотності та створенню безпечного інформаційного простору можна забезпечити повноцінний розвиток і безпеку дитини в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Г. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. С. 1–30.

2. Легеза Ю. Права дитини в інформаційному цифровому просторі. *Law. State. Technology*. 2021. С. 78–83.

3. Проніна О. В. Вплив соціальних мереж на дітей та підлітків: ризики та правила безпеки. Освітній менеджмент: успішні практики та виклики. 2023. С. 82–85.

4. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації в інтернеті від 20.06.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

Артем ШУКУРОВ
здобувач вищої освіти 1-го курсу
ФПФОДР НПУ Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олена МАРЧЕНКО
професор кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист прав дитини є одним із найважливіших завдань, що стоять перед державою та її інституціями. У контексті сучасної України, яка переживає як соціальні, так і безпекові виклики, особливе значення має формування ефективної системи превентивної діяльності у сфері охорони дитинства. Центральне місце в цьому процесі посідає Національна поліція України, а саме її підрозділи превентивної діяльності, які забезпечують не лише безпеку, але й правовий захист дітей, профілактику правопорушень серед неповнолітніх, попередження жорстокого поводження, булінгу, торгівлі дітьми та залучення їх до протиправної діяльності.

Правове підґрунтя діяльності підрозділів превентивної поліції у сфері захисту прав дітей формують насамперед Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про охорону дитинства», а також інші нормативно-правові акти, що визначають статус дитини, гарантії її правового захисту та обов’язки державних органів у цій сфері. Зокрема, Конвенція ООН про права дитини, яку Україна ратифікувала ще в 1991 році, покладає на державу обов’язок захищати дитину від усіх форм фізичного або психологічного насильства, образ, недбалого поводження, жорстокого чи неналежного поводження. Закон України «Про охорону дитинства» конкретизує механізми реалізації цих положень на національному рівні, передбачаючи участь органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, навчальних закладів та правоохоронних органів [1, с. 70].

Превентивна діяльність поліції, відповідно до закону, передбачає систему заходів, спрямованих на виявлення і запобігання злочинам і

правопорушенням, а також на усунення причин та умов, що їм сприяють. У сфері захисту прав дітей ця діяльність має свою специфіку. Насамперед вона орієнтована не на репресивні заходи, а на профілактику – роботу із сім'ями, школами, громадами, спрямовану на створення безпечного середовища для дитини. Підрозділи превентивної діяльності здійснюють регулярні рейди щодо виявлення дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, перевіряють умови їхнього проживання, спілкуються з батьками та опікунами, проводять превентивні бесіди в навчальних закладах, організовують тренінги та заходи для формування правової культури серед молоді.

У цьому контексті важливу роль відіграє діяльність ювенальної превенції. Ювенальні поліцейські – це спеціально підготовлені офіцери, які працюють безпосередньо з дітьми та підлітками. Їхня функція полягає не лише в контролі, а й у побудові довіри. Дитина повинна не боятися поліції, а сприймати її як захисника. Саме тому офіцери ювенальної превенції проходять спеціальну психологічну і педагогічну підготовку, що дозволяє їм ефективно взаємодіяти з неповнолітніми, виявляти ранні ознаки девіантної поведінки або ознаки насильства в родині [4, с. 37].

Організаційне забезпечення цієї діяльності передбачає як чітко налагоджену внутрішню структуру підрозділів поліції, так і міжвідомчу співпрацю. Сьогодні в Україні діє декілька моделей такої взаємодії: поліцейські активно співпрацюють з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, службами у справах дітей, органами опіки, закладами освіти та охорони здоров'я. Особливої ваги ця співпраця набуває в умовах воєнного стану, коли багато дітей залишилися без належного батьківського піклування, стали внутрішньо переміщеними особами або навіть пережили травматичний досвід втрати близьких, обстрілів, окупації тощо. У таких умовах функція превентивної поліції стає не просто правозахисною, а соціально-психологічною [3, с. 67].

Одним із актуальних напрямів превентивної діяльності є боротьба з булінгом у школах. Відповідно до змін у законодавстві, Нацполіція отримала повноваження розглядати випадки цькування серед учнів, реагувати на звернення потерпілих і притягати до відповідальності правопорушників. Профілактика булінгу передбачає не лише адміністративні заходи, а й проведення інформаційних кампаній, тренінгів, інтерактивних занять для учнів, батьків і педагогів. У багатьох регіонах України впроваджуються проєкти «Шкільний офіцер поліції», в межах яких працівники ювенальної превенції регулярно відвідують навчальні заклади, будують комунікацію з учнівським колективом, роз'яснюють права і обов'язки дітей, формують у них навички вирішення конфліктів мирним шляхом.

Ще однією важливою складовою правового та організаційного забезпечення є система обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають схильність до правопорушень. Створення таких обліків,

їх постійне оновлення, контроль за умовами життя цих дітей дозволяє своєчасно виявляти ризики та вживати заходів реагування. Важливо зазначити, що цей процес повинен відбуватися з дотриманням прав дитини на приватність, гідність та недискримінацію, адже надмірне втручання чи клеймування може мати протилежний ефект. Тому сучасна політика превентивної діяльності передбачає індивідуальний підхід, оцінку потреб дитини, роботу не тільки із самою дитиною, а й з її родинним оточенням [1, с. 47].

Управління превентивної діяльності Нацполіції України неодноразово ініціювало розробку й реалізацію державних та регіональних програм у сфері безпеки дітей, профілактики насильства та запобігання злочинності серед неповнолітніх. Наприклад, впровадження Всеукраїнської програми «Безпечна школа» стало дієвим кроком у створенні системної безпеки в освітньому середовищі. Також успішними прикладами можна вважати ініціативи з впровадження освітніх мобільних додатків, інтерактивних платформ та чат-ботів для дітей, де вони можуть анонімно повідомити про насильство, отримати консультацію або підтримку. Важливим напрямом також є протидія кіберзлочинам проти дітей, що стає дедалі актуальнішим на фоні цифровізації життя та навчання [1, с. 22].

Законодавство України поступово розширює межі захисту дітей у різних сферах: праці, сімейних відносин, освіти, медичних послуг. Водночас для ефективної реалізації закладених прав необхідно забезпечити не лише формальні правові механізми, але й реальні ресурси, навчання кадрів, фінансування програм, посилення кадрового потенціалу поліції. На жаль, в окремих регіонах залишається дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері ювенальної превенції, бракує технічного забезпечення, зокрема транспорту, засобів зв’язку, обладнання для психологічної роботи з дітьми. Це створює виклики для реалізації навіть добре прописаних ініціатив.

Успішність превентивної діяльності значною мірою залежить і від загального рівня правової культури суспільства, від готовності громад до співпраці з поліцією. У багатьох випадках саме батьки, вчителі, сусіди можуть першими помітити зміни в поведінці дитини, ознаки насильства або нехтування. Тому поліція активно працює над налагодженням зв’язків із громадськими організаціями, волонтерами, педагогами, соціальними працівниками. Важливу роль тут відіграють і медіа – як джерело інформації, так і інструмент впливу на формування громадської думки про дітей як про повноцінних суб’єктів права, а не лише об’єктів опіки [4, с. 55].

У контексті війни, яку переживає Україна, захист прав дітей набуває ще більшого значення. Діти, які втратили дім, школу, батьків, які стали свідками бойових дій, мають особливі потреби. Превентивна поліція повинна не лише забезпечити їхню фізичну безпеку, але й сприяти їх реабілітації, відновленню довіри до суспільства і держави. Для цього в Україні запроваджуються спеціалізовані центри психологічної допомоги дітям, постраждалим від воєнних дій, до діяльності яких залучаються і працівники поліції. Зокрема,

вони беруть участь в ідентифікації таких дітей, оформленні документів, супроводі в процесі реабілітації, попередженні вторинної віктимізації [2, с. 17].

Отже, правове та організаційне забезпечення діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України у сфері захисту прав дітей є складною, багаторівневою системою, яка охоплює нормативну базу, практичні механізми взаємодії органів, підготовку кадрів, впровадження інноваційних рішень та міжсекторальне партнерство. Незважаючи на численні виклики – від фінансових до безпекових – саме ця система формує фундамент для побудови безпечного, гуманного й правового дитинства в Україні. Її успішне функціонування можливе лише за умови активної участі всіх учасників процесу – держави, громади, батьків, вчителів і самих дітей, які мають знати і вміти реалізовувати свої права. І хоча попереду ще багато роботи, вже сьогодні можна стверджувати, що Україна заклала міцне підґрунтя для ефективного захисту дитини не лише на папері, але й у реальному житті.

Список використаних джерел

1. Власенко І. В. Аналіз тактики та порядку дій сил правопорядку при забезпеченні публічної безпеки за «Скандинавською моделлю». *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. науково-практ. конф. (м. Харків, 29 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2020. С. 131–136.

2. Довідник працівника поліції превентивної діяльності : навч. посібник / кер. авт. кол. А. Є. Фоменко. Дніпро : ДДУВС, 2018. 180 с.

3. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.

4. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми, 2017. 218 с.

Наукове видання

БЕЗПЕКА ДИТИНИ: ПРАВОВИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ОСВІТНІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІРИ

Матеріали
ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 06 червня 2025 р.)

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*

Редактори:
О. М. Врублевська, Н. В. Леонова, О. Ю. Чижевська

Коректор *М. С. Касян*

Підп. до друку 05.06.2025. Формат 60х84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 24,99. Обл.-вид. арк. 26,88. Зам. № 07/25-зб

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців ДК № 8112 від 13.06.2024